

ISSN 3056-9052 (Online)

คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสกลนคร

วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย

Academic and Research Journal of Liberal Arts

เรือนรู้เพื่อรับใช้สังคม

วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย

ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

ISSN 3056-9052 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานด้านศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นสื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวิชาการด้านศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหา

วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัยรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณคดี รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา ศาสนา ปรัชญา การท่องเที่ยว และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กำหนดเวลาการเผยแพร่

วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัยกำหนดเวลาการออกวารสารปีละ 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 ตีพิมพ์เผยแพร่ เดือน มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 ตีพิมพ์เผยแพร่ เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

ข้อกำหนดของบทความที่ตีพิมพ์

บทความทุกบทความที่ตีพิมพ์ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed) ในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน โดยเป็นการประเมินแบบ double-blinded review

ที่ปรึกษา

อธิการบดี : รองศาสตราจารย์ ดร.อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์

รักษาราชการคณบดีคณะศิลปศาสตร์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย

ลิขสิทธิ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 18/18 ถนนเทพรัตน (บางนา-ตราด) ตำบลบางโฉลง
อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10541 โทร. 0-2312-6300 ต่อ 1431 โทรสาร. 0-2312-6417

Website: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/index>

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พัชรา กวินกุลเศรษฐ์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ (peer review)

ศาสตราจารย์ ดร. บังอร เสริรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา วิชญาปกรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา ตันโพธิ์
รองศาสตราจารย์ ดร. อีรพงษ์ มีไธสง
รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล บุญลือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ญัฐา คำชู
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงภพ ขุนมธุรส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาวีธา หุติงทะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนิดา ศิวะปฐมชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิตย์ ดรณัยธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เด่นชัย ปราบจันดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณพร บุญญาสถิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงหทัย ลือดั่ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดนุชวัฒน์ สุวรรณศิลป์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มัทนา ชาญกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐนรินทร์ เมธีพัฒน์นันทน์
ภาณุภัทรธนวัฒน์
อาจารย์ ดร. ยรรยงค์ ลิกษะฤทธิ์
อาจารย์ ดร. ลักขณา ชาปู้
อาจารย์ ดร. อิมธิรา โรจน์กิตติการ
อาจารย์ ดร. ชญาตรี เจริญชัย
อาจารย์ ดร. ปานเพชร ร่มไทร
อาจารย์ ดร. สมศิริ สิงห์หลพ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ตะวันออก

คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พัชรา กวินกุลเศรษฐ์
รองศาสตราจารย์ วิไล ธรรมมาจา
อาจารย์ จิรตรี เรืองเขียน
อาจารย์ ศุภชาติ โพธิ์โชติ
อาจารย์ วนิสา สัมภาวะผล

อาจารย์ ดร.ขวัญชนก สืบสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณศิริ แจ่มอรุณ
อาจารย์ อรรถสิทธิ์ สุนาโท
อาจารย์ Derey Nanquil Panes
อาจารย์ Lamarca Chiara Ayn Joven
อาจารย์ Peter Snashall

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปศาสตรวิชาการและวิจัยเป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดำเนินการเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ และเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวิชาการด้านศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ช่วง เดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน และฉบับที่ 2 ช่วงเดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคมของทุกปี

วารสารศิลปศาสตรวิชาการและวิจัยปีที่ 20 ฉบับที่ 1 นี้ มีบทความตีพิมพ์ทั้งหมด จำนวน 8 เรื่อง แยกเป็นบทความวิจัยภายนอก จำนวน 7 เรื่อง และบทความวิจัยภายใน จำนวน 1 เรื่อง โดยมีเนื้อหาทั้งด้าน ภาษาศาสตร์ การท่องเที่ยว วรรณกรรม วรรณคดี และศิลปวัฒนธรรมที่มีสาระสำคัญน่าศึกษาอย่างยิ่ง

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาและสาระของบทความทั้งหมดในฉบับนี้ จะให้ ประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งในด้านองค์ความรู้และโลกทัศน์ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนแต่ละท่านได้ศึกษาค้นพบไม่มากนักน้อย และหากท่านประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกหรือเขียนบทความส่งมาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตรวิชาการและวิจัยก็สามารถติดต่อได้ตามรายละเอียดที่อยู่ท้ายเล่มของวารสาร ท้ายที่สุดนี้ กองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณสมาชิกวารสารทุกท่านที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีเสมอมาไว้เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พัชรา กวินกุลเศรษฐ์)

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

- การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
บางเสาธง สมุทรปราการ 1-19
The development of a training curriculum to promote creative media creation skills from
local cultural capital of Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province
ปทุมมา บำเพ็ญทาน วุฒิพงษ์ ทองก้อน และรัตนา ทิมเมือง
- การพัฒนาและยกระดับชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริงของ
ชุมชนสามบาง “บางเสาธง บางปลา บางไฉลง” จังหวัดสมุทรปราการ 20-39
Developing and Upgrading Cultural Capital Datasets in the Digitalization and Virtual Platforms
of Three Samut Prakan Province Communities: Bang Sao Thong, Bang Pla, and Bang Chalong
รัตนา ทิมเมือง วุฒิพงษ์ ทองก้อน ปทุมมา บำเพ็ญทาน และกชพร ขวัญทอง
- ปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย 40-51
Problems in Development of Thai Language Skills of Youth Guides for Identity and Meaning
Communications to Promote Cultural Tourism: A Case Study of Wat Bua Roi School
นริศรา เกตวัลห์
- นักสืบสตรีศรีอยุธยา: นางเอกแห่งการสืบสวนกับผู้ชายในเงามืด 52-70
The Sri Ayutthaya Female Detective: The Heroine of Investigation and the Man in Shadow
Ms. Ying Zhang และจันทร์สุดา ไชยประเสริฐ
- สมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา และสาขาเทคโนโลยีดิจิทัล 71-89
เพื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Teaching Competency of Student Teachers in Computer Education and Digital Technology
for Education Programs, Faculty of Technical Education, Rajamangala
University of Technology Thanyaburi
นพดล พราหมณี โอบเอื้อ ต่อสกุล และบุญทัน ศรีบุญเรือง
- การวิเคราะห์วิธีนำเสนอประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ “กรุงเทพฯ นารู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง” 90-111
สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
Analysis of the Presentation Techniques of Bangkok's History in the
'Bangkok Knowledge: Old Quarter Stories' Book for Learners of Thai as a Foreign Language
Xueyuan Zeng และนิธอร พรอำไพสกุล

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
● การพัฒนารูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงานเพื่อพัฒนา ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 The Development of an Instructional Model by Applying Brain-Based Learning Integrated with Task-Based Learning to Enhance Reading Comprehension Abilities and Teamwork Abilities of First Grade Students ไพรินทร์ พึ่งพงษ์ และบุษบา บัวสมบุญ	112-133
● สุนทรียภาพในรสความจากกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ Aesthetics in Literary Sentiments from the Prose Poetry “Phaew Phan Than Nam Lai” by Naowarat Pongpaiboon ปาริฉัตร พยุงศรี วรวรรณ ศรียาภัย วรัญญา ยิ่งยงค์ดี และปาริชาติ โปธิ	134-152

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์
จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ
The Development of Training Curriculum to Promote Creative
Media Creation Skills from Local Cultural Capital of
Bang Sao Thong District, Samut Prakan Province

ปทุมมา บำเพ็ญทาน (Patumma Bumpentan)¹

อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

A Full-time Lecturer, Faculty of Communication Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: patumma96@gmail.com

วุฒิพงษ์ ทองก้อน (Wuthipong Thongkon)²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Asst. Prof. Dr., A Full-time Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: wuthipong.thong@gmail.com

รัตนา ทิมเมือง (Ratana Timmuang)³

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Asst. Prof., A Full-time Lecturer, Faculty of Communication Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: rattanatmm@gmail.com

Received: March 13, 2025, Revised: May 18, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ และ 2) ศึกษาผลการใช้และนำเสนอหลักสูตรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนและสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรกับครูกลุ่มบางเสาธง โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ระยะที่ 2 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนกลุ่มบางเสาธง จำนวน 29 คน และนำเสนอข้อมูลหลักสูตรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่า ผู้อำนวยการต้องการให้พัฒนาหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเพณี ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ครูกลุ่มบางเสาธงเห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ มีความรู้และร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมบางเสาธง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย แนวคิด จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยหลักสูตรพัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิด "สื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม" ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางเสาธงกับการสร้างสรรค์สื่อและผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในรูปแบบใหม่ ๆ ตอบสนองต่อบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัล กำหนด

¹ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

จุดมุ่งหมายการเรียนรู้เพื่อสร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนวัฒนธรรม โดยกำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 3 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง ให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในอำเภอบางเสาธง การเป็นผู้ประกอบการจากทุนทางวัฒนธรรม และฝึกทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ จากนั้นนำหลักสูตรไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 การวิจัยระยะที่ 2 ผลการใช้หลักสูตรกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนกลุ่มบางเสาธง จำนวน 29 คน พบว่า นักเรียนได้สร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัล วิดีทัศน์ ตรายักษ์ ลวดลาย และผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม ผลการวัดเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียนภายหลังที่เข้าร่วมฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) คะแนนประเมินทักษะและผลงานสื่อสร้างสรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$) ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักสูตรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมในการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้อย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$) และคะแนนประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมประชุมคืนข้อมูลการใช้หลักสูตรภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) โดยมีคะแนนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม สื่อสร้างสรรค์ ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น บางเสาธง

Abstract

The purpose of this research was to 1) develop a training curriculum to promote creative media creation skills based on the local cultural capital of Bang Sao Thong, Samut Prakan, and 2) examine the implementation outcomes of the curriculum and present the curriculum to stakeholders. The research was conducted in two phases. Phase 1 involved interviews with school directors and surveying the curriculum development needs of teachers from the Bang Sao Thong group. The data collected were analyzed and synthesized to develop the training curriculum. Phase 2 focused on evaluating the curriculum implementation with 29 lower secondary school students from the Bang Sao Thong group. The curriculum was subsequently presented to stakeholders for review. The results of Phase 1 indicated that school directors expressed a need for a curriculum emphasizing the learning of art, culture, local wisdom, and traditional practices, with an emphasis on hands-on student engagement. Teachers in the Bang Sao Thong group suggested that the curriculum's objectives should foster students' pride, knowledge, and participation in preserving Bang Sao Thong's cultural heritage. Based on these insights, the curriculum was designed and structured to include key components such as the conceptual framework, learning objectives, content, learning activities, instructional media, and assessment and evaluation methods. The curriculum was developed under the concept of "Creative Media from Cultural Capital," which focuses on integrating the local wisdom of Bang Sao Thong into media and product creation. This approach seeks to add value to cultural capital in innovative ways, aligning with the context of the digital creative economy. The curriculum's learning objectives were set to promote positive attitudes and equip students with creative media production skills grounded in cultural capital. The curriculum comprised 10 learning activities, each lasting three hours, totaling 30 hours. These activities allowed

students to explore both tangible and intangible cultural capital in Bang Sao Thong, develop entrepreneurial skills related to cultural capital, and practice creative media production. Subsequently, the curriculum was submitted for evaluation by three experts, who assessed its appropriateness. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranged from 0.60 to 1.00, indicating an acceptable level of alignment between the curriculum components and objectives. The results of Phase 2, which involved the implementation of the curriculum with 29 lower secondary school students from the Bang Sao Thong group, demonstrated that students successfully created various forms of creative media products, including digital print media, videos, logos, patterns, and culture-based products. The overall assessment of students' attitudes toward their local community after participating in the training was at the highest level ($\bar{x} = 4.23$). Moreover, the evaluation of students' creative media production skills and outputs was rated at the highest level ($\bar{x} = 4.68$). The curriculum was then presented to stakeholders, and the evaluation of the curriculum's suitability for sustainable implementation was rated at the highest level ($\bar{x} = 4.85$). Furthermore, the satisfaction level regarding the feedback session on curriculum implementation was also rated at the highest level ($\bar{x} = 4.90$), with all individual evaluation items scoring at the highest level.

Keywords: Training curriculum, Creative media, Local cultural capital, Bang Sao Thong

บทนำ

อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเขตพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมอันแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ วัด ศาสนสถาน อาคารบ้านเรือน และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโขนสด ดนตรีไทย อาหาร การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาการทำเกษตรกรรม อย่างไรก็ตามเขตพื้นที่ อำเภอบางเสาธง เป็นเขตชานเมือง (Suburban) ในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ระหว่างเมืองกับชนบท เปลี่ยนเป็นภาวะแบบเมืองได้ง่ายและมีการพัฒนาที่รวดเร็วกว่าส่วนอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (ศิวพล สุวิทย์อนนท์, 2553) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันสังคมยุคดิจิทัลได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ดังที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ระบุถึงปัญหาและความท้าทายของระบบการศึกษาว่า วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่จึงต้องส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความรัก ความภูมิใจในชุมชน และส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเผยแพร่ สืบสานสร้างสรรค์ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 น.15-16) ดังนั้นการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นอำเภอบางเสาธง และการพัฒนาสิ่งใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงจำเป็นต้องดำเนินการไปควบคู่กัน ด้วยการจัดการเรียนรู้แก่เยาวชนเพื่อสร้างเจตคติที่ดี สามารถเผยแพร่ และสืบสานสร้างสรรค์วัฒนธรรม

การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เกิดเจตคติที่ดีและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม รวมถึงมีทักษะในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาให้เกิดมูลค่า สอดคล้องกับเป้าหมาย 4 เสาหลักทางการศึกษา (The four pillars of learning) (Delors et al., 1996) ที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ได้กำหนดว่า การจัดการศึกษาจะต้องสร้างให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอตลอดชีวิต สามารถปฏิบัติได้จริง มีส่วนร่วมในเศรษฐกิจและสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคการศึกษาไทย 4.0 เป็นยุคผลิ ภาพที่ผู้เรียนไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับความรู้ แต่เป็นผู้ที่ผลิตความคิด มีทักษะการผลิต และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2557) การจัดการศึกษาจะต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ โดยสิ่งที่เรียนจะต้องเชื่อมโยงกับสังคม การเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและพัฒนาผลงานด้วยตนเองให้มากที่สุด (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2556) ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนจึงจำเป็นต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการเผยแพร่และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ จากทุนทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (พ.ศ.2560-2564) (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, ม.ป.ป.) ที่ว่า ต้องมีการยกระดับการนำทุนวัฒนธรรมมาใช้เกิดคุณค่าและมูลค่าสูงสุด การพัฒนาเยาวชนให้สามารถผลิตสื่อสร้างสรรค์ทาง วัฒนธรรมจึงต้องจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของไทยพบว่า การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาด การเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบกับความรู้ด้านอื่น ๆ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณี (ยงยุทธ ชูแว่น, 2551) ดังนั้นเพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ จึง จำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Education) ซึ่งเป็นแนวทางการจัดศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน (Great Schools Partnership, 2014) Joseph and Said (2020) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่า เป็นแนวทางอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการฝึกอบรมจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และเกิดทัศนคติที่ดีตามวัตถุประสงค์ การอบรม (สมชาติ กิจยรรยง, 2545) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานต้องคำนึงถึงการวิเคราะห์ ความต้องการในการอบรม การกำหนดวัตถุประสงค์ การออกแบบโครงการ การจัดการฝึกอบรม และการประเมินผล (ชูชัย สมितिไกร, 2540) ซึ่งองค์ประกอบในการพัฒนาหลักสูตรต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์การอบรม โดยให้เยาวชนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และฝึกทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ เกิดเจตคติที่ดี สามารถเผยแพร่ และสืบสานสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาะง

ผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรซึ่งมีประสบการณ์ในการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์และการนำทุนทาง วัฒนธรรมมาใช้ในการสร้างสรรค์งานสื่อสาร เห็นถึงศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาะงที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม และศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ จึงเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาะง สมุทรปราการ สำหรับเด็กและ เยาวชน เพื่อสร้างเจตคติที่ดี ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีทักษะในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อเผยแพร่ สืบสานวัฒนธรรม และนำทุนวัฒนธรรมอำเภอบางเสาะง จังหวัดสมุทรปราการ มาเผยแพร่และพัฒนาให้เกิดคุณค่า และมูลค่าเพิ่มตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ
- 2) เพื่อศึกษาผลการใช้และนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตร และนำหลักสูตรไปทดลองใช้เพื่อประเมินผล ปรับปรุง และนำเสนอหลักสูตรที่สร้างขึ้น แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรณีศึกษาของหลักสูตรอบรมวัฒนธรรมท้องถิ่น และหลักสูตรการสร้างสื่อ

1.2 การประสานงานกับโรงเรียนเป้าหมายที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ในอำเภอบางเสาธง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียนในอำเภอบางเสาธงที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 การสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรกับครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธงที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.4 การประชุมระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ครู ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม นักออกแบบที่ทำงานเกี่ยวกับชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านวัฒนธรรม อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

1.5 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ โดยนำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์และสังเคราะห์

1.6 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ และนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม

การวิจัยระยะที่ 2 การใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

2.1 การใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนอำเภอบางเสาธง โดยใช้การเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เต็มใจเข้าร่วมการวิจัย

2.2 ศึกษาผลการใช้หลักสูตร โดยการประเมินเจตคติ การประเมินทักษะการสร้างสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม และการประเมินผลงานสื่อสร้างสรรค์ของเยาวชน

2.3 นำเสนอหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น บางเสาธง สมุทรปราการ กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.4 จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่างในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการวางแผน พัฒนาหลักสูตร และส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา และกลุ่มที่ 2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในบริบทของการนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธงมาพัฒนาเป็นผลงานสื่อสร้างสรรค์ที่มีความหมายและสะท้อนตัวตนของชุมชนตนเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่างในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

ประชากร เป็นผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีการสอนในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 โรงเรียน ประกอบด้วย ประกอบด้วย โรงเรียนวัดบัวโรย โรงเรียนวัดมงคลนิมิตร โรงเรียนวัดเสาธงกลาง โรงเรียนสุเหร่าบ้านไร่ โรงเรียนวัดศรีวารีน้อย โรงเรียนวัดจรเข้ใหญ่ และโรงเรียนวัดหัวคู้

ตัวอย่าง เป็นผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีการสอนในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 โรงเรียน ประกอบด้วย ประกอบด้วย โรงเรียนวัดบัวโรย โรงเรียนวัดมงคลนิมิตร โรงเรียนวัดเสาธงกลาง โรงเรียนสุเหร่าบ้านไร่ โรงเรียนวัดศรีวารีน้อย โรงเรียนวัดจรเข้ใหญ่ และโรงเรียนวัดหัวคู้ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้แทนโรงเรียนในอำเภอบางเสาธง จำนวน รวม 21 คน

2. ประชากรและตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

ประชากร เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีการสอนในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 โรงเรียน ประกอบด้วย ประกอบด้วยโรงเรียนวัดบัวโรย โรงเรียนวัดมงคลนิมิตร โรงเรียนวัดเสาธงกลาง โรงเรียนสุเหร่าบ้านไร่ โรงเรียนวัดศรีวารีน้อย โรงเรียนวัดจรเข้ใหญ่ และโรงเรียนวัดหัวคู้

ตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง โดยใช้การเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เต็มใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 29 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและแนวทางพัฒนาหลักสูตร โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความต้องการและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

เป็นแบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม สำหรับครูในโรงเรียนที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

ซึ่งมีการหาคุณภาพด้านความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

3. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธงสมุทรปราการ

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธงสมุทรปราการประกอบด้วย แนวคิด จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยหลักสูตรพัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิด "สื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม" ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางเสาธงกับการสร้างสรรค์สื่อและผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในรูปแบบใหม่ ๆ ตอบสนองต่อบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัล กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนวัฒนธรรม มีเนื้อหาสาระเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในอำเภอบางเสาธง การเป็นผู้ประกอบการจากทุนทางวัฒนธรรม และฝึกทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยกำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 3 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมในอำเภอบางเสาธง สมุทรปราการ 2) การเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 3) การสร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัลจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 4) ผู้ประกอบการจากทุนทางวัฒนธรรมในอำเภอบางเสาธง 5) การออกแบบตราสัญลักษณ์โดยใช้แรงบันดาลใจจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 6) การออกแบบลวดลายโดยใช้แรงบันดาลใจจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 7) การกำหนดแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 8) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 9) การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง และ 10) การสร้างสรรค์สื่อวิดีโอจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง จัดการเรียนรู้แบบผสมผสานรูปแบบทั้งการเรียนรู้ในชั้นเรียนผสมผสานกับการเรียนรู้แบบออนไลน์ หรือการใช้แหล่งการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยี และวิธีการสอนที่หลากหลาย โดยนำหลักสูตรไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 แสดงว่า

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ มีความสอดคล้องกันในทุกประเด็น

4. แบบวัดเจตคติรักท้องถิ่นบางเสาธง

เป็นแบบวัดเจตคติแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

5. แบบประเมินทักษะและผลงานสื่อสร้างสรรค์

เป็นแบบประเมินทักษะและผลงานสื่อสร้างสรรค์แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

6. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและความพึงพอใจต่อกิจกรรมประชุมคืนข้อมูลการใช้หลักสูตร

เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและความพึงพอใจต่อกิจกรรมประชุมคืนข้อมูลการใช้หลักสูตรแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 18 ข้อ เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง จำนวนทั้งสิ้น 7 โรงเรียน โดยให้เข้าสัมภาษณ์จำนวน 6 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.71 ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เลือกไว้

2) การสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง จำนวนทั้งสิ้น 7 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 21 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เลือกไว้

3) การใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง มีนักเรียนที่อาสาสมัครเข้าร่วมจำนวน 29 คน โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัล วิดีทัศน์ ตรายักษ์ลักษณ์ ลวดลาย และผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งมีการวัดเจตคติรักท้องถิ่นบางเสาธงและการประเมินทักษะและผลงานสื่อสร้างสรรค์ของนักเรียนภายหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1) ดำเนินการขอหนังสือราชการเพื่อขออนุญาตดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง

3.2) ดำเนินการใช้หลักสูตรกับตัวอย่าง

3.3) ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับตัวอย่างด้วยแบบวัดเจตคติและแบบประเมินทักษะและผลงานสื่อสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4) การนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งส่วนการบริหารงานหลักสูตร ประกอบด้วยรองผู้อำนวยการและศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผู้อำนวยการโรงเรียน ส่วนการปฏิบัติงานประกอบด้วยครูระดับมัธยมศึกษา กลุ่มบางเสาธง และนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและข้อเสนอแนะต่อกิจกรรม รวมถึงประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมประชุมคณาจารย์ข้อมูลการใช้หลักสูตร โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประชุมคณาจารย์ข้อมูลการใช้หลักสูตรทั้งสิ้น 30 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้อำนวยการและครูในอำเภอบางเสาธงโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่จำแนกตามเนื้อหาเพื่อหาความถี่

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบประเมิน จำแนกตามรูปแบบคำถามดังนี้

2.1) ข้อคำถามแบบเลือกรายการ (Checklist) วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

2.2) ข้อคำถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับวิเคราะห์โดยการหาค่าคะแนนของคำตอบแต่ละข้อตามเกณฑ์แล้วจากนั้นจึงหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความค่าเฉลี่ย ดังนี้ (Best, 1981)

เกณฑ์การแปลความค่าเฉลี่ย

4.21 - 5.00 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

3.41 - 4.20 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมาก

2.61 - 3.40 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

1.00 - 1.80 หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

1.3) คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่ตามเนื้อหาเพื่อหาค่าความถี่

ผลการวิจัย (Result)

ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

ผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนในอำเภอบางเสาธง ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จากโรงเรียนที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง จำนวนทั้งสิ้น 7 โรงเรียน วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเห็นว่าหลักสูตรมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากความรู้ในท้องถิ่นทั้งความเป็นมา

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ บุคคลสำคัญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรเกิดจากการบูรณาการและการร่วมมือกันของนักเรียน ครู และชุมชน ในการจัดการศึกษา สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถามสำหรับครูในโรงเรียนที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษา สังกัด สพป. 2 สมุทรปราการ กลุ่มบางเสาะ โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 21 คน เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมมีประโยชน์ทำให้นักเรียนได้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพความเป็นอยู่ และสิ่งที่มีในท้องถิ่น ซึ่งครูแสดงความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรคือ การขาดวิทยากรที่มีความชำนาญ และการขาดความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องสร้างความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยรายการความต้องการจำเป็นที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา คือ จุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติในอำเภอบางเสาะ ($PNI_{Modified} = 0.19$)

ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ คือ เนื้อหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และกระบวนการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง $PNI_{Modified} = 0.21$)

ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน คือ การให้ผู้เรียนพัฒนาหรือสร้างสรรค์สื่อ นวัตกรรมต้นแบบของตนเองจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.20$)

ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ คือ การใช้สื่อภูมิปัญญา ($PNI_{Modified} = 0.29$)

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ การวัดและประเมินความรู้ ความเข้าใจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อมในอำเภอบางเสาธง ($PNI_{Modified} = 0.21$)

จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นด้านจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในอำเภอบางเสาธง โดยมุ่งเน้นเนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และกระบวนการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง ความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาหรือสร้างสรรค์สื่อ นวัตกรรมต้นแบบของตนเองจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา โดยเน้นการใช้สื่อภูมิปัญญา ความต้องการจำเป็นด้านการวัดและประเมินผลมีความประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ ความเข้าใจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อมในอำเภอบางเสาธง

1.2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยนำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์และสังเคราะห์พัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม และนำหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม

รายการประเมิน	ดัชนีความสอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. แนวคิดของหลักสูตร	1	สอดคล้อง
2. จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร	1	สอดคล้อง
3. เนื้อหาสาระ	0.6	สอดคล้อง
4. กิจกรรมการเรียนรู้	0.8	สอดคล้อง
5. สื่อการเรียนรู้	0.6	สอดคล้อง
6. การวัดและประเมินผล	0.8	สอดคล้อง
รวม	0.8	สอดคล้อง

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม พัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิด "Creative Media from Cultural Capital" ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางเสาธงกับการสร้างสรรค์สื่อและผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในรูปแบบใหม่ ๆ ตอบสนองต่อบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัล กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทาง

วัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ผสมผสานรูปแบบทั้งในชั้นเรียนกับการเรียนรู้แบบออนไลน์ การใช้แหล่งการเรียนรู้ และการใช้สื่อเทคโนโลยี มีแผนการจัดกิจกรรม 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 3 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมในอำเภอบางเสาธง สมุทรปราการ 2) การเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 3) การสร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัลจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 4) ผู้ประกอบการจากทุนทางวัฒนธรรมในอำเภอบางเสาธง 5) การออกแบบตราสัญลักษณ์โดยใช้แรงบันดาลใจจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 6) การออกแบบลวดลายโดยใช้แรงบันดาลใจจากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 7) การกำหนดแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 8) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง 9) การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง และ 10) การสร้างสรรค์วิดิทัศน์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาธง

ตอนที่ 2 ผลการใช้และนำเสนอข้อมูลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

ผลการวิจัยระยะที่ 2 เป็นการดำเนินงานเพื่อศึกษาผลการใช้และนำเสนอข้อมูลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

2.1) ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม

การใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กลุ่มบางเสาธง มีนักเรียนที่อาสาสมัครเข้าร่วมจำนวน 29 คน โดยนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้อบรมตามแผนการจัดกิจกรรม 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 3 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง เพื่อเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมในอำเภอบางเสาธง สมุทรปราการ และฝึกทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยการสร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัล ตราสัญลักษณ์ ลวดลาย ผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม และวิดิทัศน์ โดยมีรายละเอียดแยกตามประเภทผลงาน ดังนี้

2.1.1) ผลงานสร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัล คือ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตและเผยแพร่ในรูปแบบดิจิทัลผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นไฟล์มัลติมีเดียประกอบด้วย ภาพ วิดีโอ เสียง และภาพเคลื่อนไหว ที่สามารถเปิดดูผ่านเว็บเบราว์เซอร์ เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมของอำเภอบางเสาธง สมุทรปราการ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์สื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัลของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.1.2) ผลงานสร้างสรรค์ตราสัญลักษณ์ คือ การออกแบบตราสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อใช้เป็นตัวแทนขององค์กร แปรนต์ บริษัท หรือผลิตภัณฑ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการจดจำและแสดงถึงอัตลักษณ์ ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นในอำเภอบางเสาธง

ภาพที่ 3 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ตราสัญลักษณ์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.1.3) ผลงานออกแบบลวดลาย คือ การสร้างสรรค์รูปแบบหรือลวดลายที่สามารถนำไปใช้เป็นองค์ประกอบทางศิลปะและการออกแบบในงานต่าง ๆ เช่น สิ่งทอ กราฟิก สถาปัตยกรรม และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ออกแบบลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากทุนทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง ทั้งวัด วิถีชีวิต ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการใช้สัญลักษณ์นำโชค (Mascot) จระเข้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์นำโชคที่ได้รับแรงบันดาลใจจากชื่อคลองจรเข้ ตำบลศิระชะจะเข้ น้อย และตำบลศิระชะจะเข้ใหญ่ อำเภอบางเสาธง สมุทรปราการ

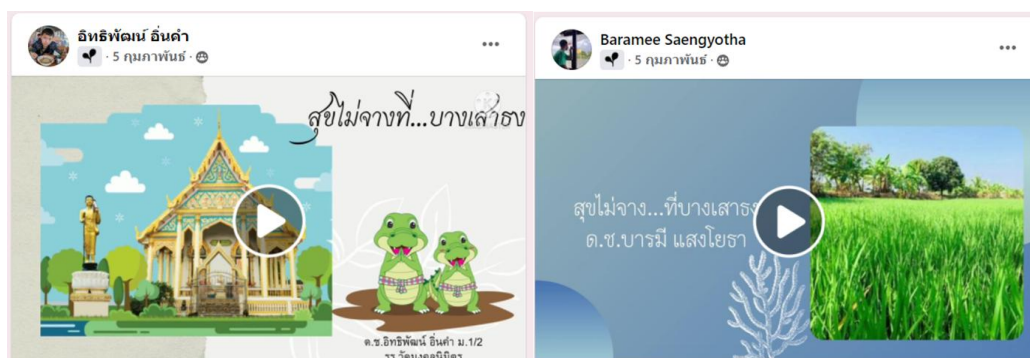
ภาพที่ 4 ตัวอย่างผลงานออกแบบลวดลายของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.1.4) ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม คือ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นแรงบันดาลใจหลัก ทั้งด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และสัญลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน เพื่อพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม และส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยสามารถนำไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนอำเภอบางเสาธง

ภาพที่ 5 ตัวอย่างผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.1.5) ผลงานสร้างสรรค์สื่อวีดิทัศน์ คือ การสร้างและพัฒนาสื่อวิดีโอที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารข้อมูล ความรู้ อารมณ์ หรือแนวคิดไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านภาพเคลื่อนไหว เสียง และองค์ประกอบกราฟิกต่าง ๆ โดยสื่อวีดิทัศน์ที่นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง

ภาพที่ 6 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์สื่อวีดิทัศน์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ผลการประเมินทักษะการสร้างสรรค์และผลงานออกแบบสื่อสร้างสรรค์จากทุนวัฒนธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$) โดยคะแนนประเมินมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกรายการ โดยเฉพาะรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$) ประกอบด้วย นักเรียนสามารถพัฒนาหรือสร้างสรรค์สื่อ หรือนวัตกรรมต้นแบบของตนเองจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผลงานแสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นบางเสาธง ผลงานมีความสวยงาม ประณีต และผลงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างหลากหลาย

ผู้วิจัยได้วัดเจตคติหลังเรียนกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม ซึ่งผลการวัดเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียนภายหลังที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) โดยเจตคติต่อท้องถิ่นบางเสาธงมี

ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.25$) โดยเฉพาะรายการวัดเจตคติด้านความรู้สึกเห็นความสำคัญของคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นบางเสาธงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) เจตคติด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.19$) เจตคติด้านมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) เจตคติด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.17$) และเจตคติด้านการพัฒนานวัตกรรมจากทุนทางวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$)

2.2) ผลการนำเสนอข้อมูลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ

ผู้วิจัยนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาธง สมุทรปราการ กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งส่วนการบริหารงานหลักสูตร ประกอบด้วยรองผู้อำนวยการและศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผู้อำนวยการโรงเรียน ส่วนการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยครูระดับมัธยมศึกษา กลุ่มบางเสาธง และนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประเมินความเหมาะสมในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างยั่งยืนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$) โดยมีคะแนนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ โดยเฉพาะรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่นและมีทักษะการสร้างสื่อสร้างสรรค์จากทุนวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.95$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องการให้จัดเป็นโครงการต่อเนื่อง และเผยแพร่กิจกรรมในโรงเรียน โดยเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียนและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน รวมถึงควรมีการจัดนิทรรศการร่วมกัน โดยกำหนดเวลาที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และยั่งยืน

ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมประชุมคณาจารย์ข้อมูลการใช้หลักสูตรกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมประชุมคณาจารย์ข้อมูลการใช้หลักสูตรในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) โดยมีคะแนนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ

ภาพที่ 7 การนำเสนอข้อมูลหลักสูตรและประเมินความเหมาะสมในการนำหลักสูตรไปใช้

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาชง สมุทรปราการ แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาชง สมุทรปราการ

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการความเป็น โดยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ สำนวจความต้องการความเป็น การประชุมระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ครู ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม นักออกแบบที่ทำงานเกี่ยวกับชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม อำเภอบางเสาชง จังหวัดสมุทรปราการ ทำให้ได้องค์ความรู้ที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษา ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบ (Tyler, 1949; Taba, 1962) ที่กล่าวว่าในการพัฒนาหลักสูตร ต้องมีการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ความเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรมด้วยการจัดลำดับกิจกรรมให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ โดยการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมมีการใช้กรอบโครงสร้างหลักสูตรของไทเลอร์ อันประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย ประสบการณ์ วิธีการจัดประสบการณ์ และการประเมินผล ผสานกับการศึกษาความต้องการจำเป็นของครูและปราชญ์ท้องถิ่นตามรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของทาบ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม โดยนำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นหลักสูตร โดยหลักสูตรพัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิด "สื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม" ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางเสาชงกับการสร้างสรรค์สื่อและผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในรูปแบบใหม่ ๆ ตอบสนองต่อบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัล ซึ่งจัดเป็นชุดกิจกรรมฝึกอบรมทั้งการเรียนรู้แบบสื่อสิ่งพิมพ์ดิจิทัล ผู้ประกอบการจากทุนทางวัฒนธรรม การออกแบบตราสัญลักษณ์ การออกแบบลวดลาย และการออกแบบผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรมบางเสาชง สอดคล้องกับแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุนทางวัฒนธรรมด้วยการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชน ด้วยการนำมรดกศิลปวัฒนธรรมมาประยุกต์ในรูปแบบใหม่ (สหวัฒน์ แน่นหนา, ม.ป.ป.) ในการตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 แสดงว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบ (Taba, 1962) โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความเป็นเพื่อกำหนดโครงสร้างหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ก็ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฉบับร่างก่อนนำไปใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ที่กล่าวว่า ควรมีการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำหลักสูตรไปใช้

2. การศึกษาผลการใช้และนำเสนอข้อมูลหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาชง สมุทรปราการ

การใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ชุมชนของตนเอง (อมสิน จตุพร และอมรรตน์ วัฒนาร, 2558) โดยผู้เรียนได้ผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทาง

วัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาชง สอดคล้องกับคุณลักษณะในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญและฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง (Melaville, Berg & Blank, 2006) โดยกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทุนทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับวสันต์ ภัยหลีกลี้ (2562) ที่กล่าวถึง สื่อสร้างสรรค์ว่าหมายถึง สื่อที่สร้างสิ่งดี ๆ เป็นเรื่องที่สร้างสรรค์ เป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดี ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เลือกทุนทางวัฒนธรรมที่ตนเองสนใจมาสร้างสรรค์ สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ที่ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเป็นการเรียนรู้เชิงรุกจากสิ่งที่นักเรียนมีความสนใจ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้ว่า ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ผลงานสื่อสร้างสรรค์ที่นักเรียนสร้างสรรค์โดยใช้แรงบันดาลใจจากทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นบางเสาชง เกิดจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาและทักษะการปฏิบัติ สอดคล้องกับระดับความสามารถทางสติปัญญาด้านพุทธิพิสัยตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม การสร้างสรรค์เป็นระดับขั้นสูงสุดของความสามารถทางสติปัญญา โดยนักเรียนสามารถนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาเชื่อมโยงเข้าด้วยการเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Krathwohl, 2002) นอกจากนี้ผลการวัดเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียนภายหลังที่เข้าร่วมกิจกรรมหลักสูตรฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะรายการวัดเจตคติด้านความรู้สึกรู้สึกเห็นความสำคัญของคุณค่าศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นบางเสาชงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเกิดจากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านอารมณ์ โดยให้ผู้เรียนได้ความรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมบางเสาชง จัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ และเรียนรู้เชิงบวก สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของบลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2559) ที่กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนยอมรับคุณค่า ชื่นชอบในคุณค่า และผูกพันในคุณค่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างเจตคติที่ดีและทักษะการสร้างสรรค์สื่อ สถานศึกษาควรสนับสนุนการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา
- 2) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมผลิตสื่อสร้างสรรค์สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนในระดับต่าง ๆ ได้ ด้วยการปรับกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) จากการวิจัยพบว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท้องถิ่น
- 2) การวิจัยครั้งนี้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนมีทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถต่อยอดในการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งด้านแฟชั่น สื่อ และหัตถกรรมจากทุนทางวัฒนธรรมบางเสาชงได้

เอกสารอ้างอิง

- ชูชัย สมิทธิโก. (2540). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 20). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2556). *การศึกษาไทย 4.0: การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วสันต์ ภัยหลิกี้. (2562, 22 พฤษภาคม). *สื่อสร้างสรรค์*. [Facebook post]. ค้นคืนจาก <https://facebook.com/ThaiMediaFundOfficial/posts/1206805636160799/>.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ*. สุวีริยาสาส์น.
- ศิวพล สุวิทยอนนท์. (2553). *แนวทางการประสานการพัฒนาทางด้านกายภาพของย่านที่อยู่อาศัยชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาแขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ*. [วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมือง มหามบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/20269>
- สมชาติ กิจยรรยง. (2545). *เทคนิคการเป็นวิทยากรฝึกอบรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มัลติมีเดียฟอร์เมชันเทคโนโลยี.
- สหวัดน์ แนนหนา. (ม.ป.ป.). *การเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุนทางวัฒนธรรม*. <https://finearts.go.th/promotion/view/7297>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (ม.ป.ป.). *นโยบายและยุทธศาสตร์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (พ.ศ.2560-2564)*. <https://www.ocac.go.th/wp-content/uploads/2021/09/แผนยุทธ-60-64.pdf>
- อมสิน จตุพร และ อมรัตน์ วัฒนาร. (2558). *แนวคิดการศึกษาอิงสถานที่: การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชนโดยใช้บริบทชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน*. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 21(1), 81-112.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. (4th ed.). Prentice Hall.
- Delors, J., Al Mufti, I., Amagi, I., Carneiro, R., Chung, F., Geremek, B., Gorham, W., Kornhauser, A., Manley, M., Padron, Q. M., Savane, M. A., Singh, K. Stavenhagen, R., Myong, W. S., & Zhou, N. (1996). *Learning: The Treasure Within, Report to UNESCO of the International Commission*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>.
- Great Schools Partnership. (2014). *Community-Based Learning*. <https://www.edglossary.org/community-based-learning/>.
- Joseph C., & Said R. (2020). Community-Based Education: A Participatory Approach to Achieve the Sustainable Development Goal. In Filho W. L., Azul A.M., Brandli L., Özuyar P.G., & Wall T. (Eds.), *Quality Education*. (pp. 101-111). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95870-5_67.

- Krathwohl, D. R. (2002). *A revision of Bloom's taxonomy: An overview. Theory into practice*, 41(4), 212-218.
- Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2006). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Coalition for Community Schools.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development Theory and Practice*. Harcourt, Brace and World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. University of Chicago Press.

การพัฒนาและยกระดับชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง
ของชุมชนสามบาง“บางเสาธง บางปลา บางไฉลง” จังหวัดสมุทรปราการ
Developing and Upgrading Cultural Capital Datasets in the Digitalization
and Virtual Platforms of Three Samut Prakan Province Communities:
“Bang Sao Thong, Bang Pla, Bang Chalong”

รัตนา ทิมเมือง (Ratana Timmuang)¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Assistant Professor, Faculty of Communication Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: rattanatmm@gmail.com

วุฒิพงษ์ ทองก้อน (Wuthipong Thongkon)²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Assistant Professor, Dr., Faculty of Communication Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: Wuthipong.thong@gmail.com

ปทุมมา บำเพ็ญทาน (Patumma Bumpentan)³

อาจารย์ ดร.ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Lecturer, Dr., Faculty of Communication Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: Patumma96@gmail.com

กชพร ขวัญทอง (Kodchaporn Kwanthong)⁴

นักวิชาการศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Cultural Center Scholar, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: eurng_2556@hotmail.com

Received: February 27, 2025, Revised: April 21, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่สามบาง (อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางไฉลง อำเภอบางพลี) จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษารากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง สมุทรปราการ 3) เพื่อพัฒนาชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายจำนวนรวม 186 คน ประกอบด้วย ปรชาญชาวบ้าน ผู้ประกอบการทุนทางวัฒนธรรม ผู้สืบทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนาและจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชน ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การประชุมประชาคม การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสร้างและพัฒนาแพลตฟอร์มเสมือนจริง ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางไฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รวบรวมได้จำนวน 153 รายการ ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง 76 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 26 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 50 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมตำบลบางไฉลง 34 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 7 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 27 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมตำบลบางปลา 43 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 8 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 35 รายการ

2) การศึกษาเชิงลึกทางประวัติศาสตร์ชุมชน พื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง สมุทรปราการ ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ 2 ชุมชนใหญ่ คือ ชุมชนมุสลิมมัสยิดดารุ้ลอามีน ริมคลองสำโรงและชุมชนย่านตลาดเก่าริมคลองสำโรง ศาลเจ้าปึงเถ่ากง และศาลเจ้าแม่ทับทิม นำเสนอข้อมูลเผยแพร่สาธารณะในรูปแบบโมชันกราฟิกชุด “พัฒนาการชุมชนพื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง สมุทรปราการ” 3) การจัดทำแผนที่วัฒนธรรม พื้นที่อำเภอบางเสาธง พื้นที่ตำบลบางโฉลง และตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ บันทึกภาพนิ่ง-วิดีโอ พิกัดทางภูมิศาสตร์และบันทึกในเว็บไซต์ <https://dp.culturalmapthailand.info/GL> รวมทั้งเผยแพร่ทางเฟซบุ๊กแฟนเพจ สุขไม่จางที่บางเสาธง สมุทรปราการ ซึ่งมีผู้ติดตาม 6,842 คน (ข้อมูลวันที่ 18 เมษายน 2568) และช่อง YouTube “ที่นี่สามบางสองฝั่งคลอง สมุทรปราการ” ด้านการพัฒนาชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านประเพณีสำคัญของชุมชน ศิลปะการแสดง นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการออนไลน์ Virtual Exhibition Platform ผ่านจักรวาลนฤมิต Spatial Metaverse : Happiness3bangs-Samut-Prakan ใช้ภาพนิ่ง วิดีทัศน์ โมชันกราฟิก ประกอบในนิทรรศการ

คำสำคัญ: ชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม แพลตฟอร์มเสมือนจริง บางเสาธง บางโฉลง บางปลา

Abstract

This research aims to: 1) explore the cultural capital data of the Sam Bang area (comprising Bang Sao Thong District, Bang Pla Subdistrict, and Bang Chalong Subdistrict of Bang Phli District) in Samut Prakan Province; 2) study the historical roots of the Sam Bang area along both sides of the canal in Samut Prakan; and 3) develop cultural capital data in digital format and create a virtual platform using participatory action research processes.

The study employed purposive sampling to engage local scholars, cultural capital entrepreneurs, cultural wisdom inheritors, representatives from local administrative organizations, religious and spiritual leaders, community leaders, teachers, and educational personnel. Research methods included surveys, in-depth interviews, participatory observation, focus group discussions, and the development of a virtual platform. Research findings revealed that:

1. The cultural capital data of the Sam Bang area comprises 153 items:
 - o Bang Sao Thong District: 49 items (21 tangible and 28 intangible cultural heritage items)
 - o Bang Chalong Subdistrict: 34 items (7 tangible and 27 intangible cultural heritage items)
 - o Bang Pla Subdistrict: 43 items (8 tangible and 35 intangible cultural heritage items)
2. An in-depth historical study analyzed changes in the Sam Bang area along both sides of the canal, documenting both positive and negative developments. Significant cultural heritage data was obtained from two major communities: the Muslim community of Darul Ameen Mosque and the old market community along the Samrong Canal, including Pueng Tao Gong Shrine and Thapthim Shrine. These findings were presented as a motion graphic series titled "Development of the Sam Bang Area along Both Sides of the Canal in Samut Prakan."

3. A comprehensive cultural map was created, incorporating tangible and intangible cultural heritage with photographs, videos, and geographical coordinates. This information is accessible through:
 - o Website: <https://dp.culturalmapthailand.info/GL>
 - o Facebook: facebook.com/สุขไม่จางที่บางเสาธง-สมุทรปราการ-100731384802383 (6,475 followers)
 - o YouTube: www.youtube.com/@ที่นี่สามบางสองฝั่งคลองสมุทรปราการ
 - o Online exhibition through Spatial Metaverse: Happiness3bangsSamut-Prakan

Keywords: Cultural capital datasets, Virtual platforms, Bang Sao Thong, Bang Chalong, Bang Pla

บทนำ

อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อันได้แก่ วัด ศาสนสถาน อาคารบ้านเรือน และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโขนสด ดนตรีไทย อาหาร การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาด้านการเกษตรมากมาย พื้นที่อำเภอบางเสาธง เป็นเขตชานเมืองปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร จึงเกิดการพัฒนารวดเร็วกว่าส่วนอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมทั้งสังคมยุคดิจิทัลในปัจจุบันได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ต่ออำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ (พรรณศิริ แจ่มอรุณ และคณะ, 2557)

การดำเนินงานชุดโครงการ “การวิจัยและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมสองฝั่งคลอง พื้นที่อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ” มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เมื่อปี 2562 ที่ผ่านมา ให้ความสำคัญเรื่องทุนทางวัฒนธรรม โดยได้สร้างแผนที่ทางวัฒนธรรมของอำเภอบางเสาธง เพื่อฟื้นฟู สืบสานและสร้างนวัตกรรมให้แก่ท้องถิ่น โดยแผนที่ทางวัฒนธรรมผ่านความร่วมมือของ 5 ภาคีหลัก ประกอบด้วยสถาบันอุดมศึกษา ภาคประชาสังคม ชุมชน ภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายศิลปินและภาคธุรกิจ การรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่ผ่านมาจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม พร้อมเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมหลายลักษณะ ทั้งภาพนิ่ง วิดีทัศน์ ตลอดจนสำรวจทุนทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง และข้อมูลของจุดที่น่าสนใจบนเส้นทางท่องเที่ยว 3 ลำคลอง สามารถรวบรวมรายการมรดกทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง 49 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 21 รายการ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 24 รายการ

ผลการสำรวจได้สำรวจนกและพรรณไม้ในพื้นที่ลำคลอง ผลการสำรวจพบนก 14 วงศ์ 20 ชนิด และผลการสำรวจนกในวัด พบนก 13 วงศ์ 21 ชนิด และการสำรวจนกในพื้นที่สวนมะม่วงและบ่อเลี้ยงปลา พบนก 20 วงศ์ 37 ชนิด สำหรับผลสำรวจพรรณไม้ มีการเก็บข้อมูลพรรณไม้ ตัวอย่างพรรณไม้มานำทำตัวอย่างพืชแห้ง การสัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพรรณไม้และการใช้ประโยชน์ โดยสำรวจพบพรรณไม้เบื้องต้นจำนวน 151 ชนิด ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเผยแพร่สาธารณะในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับมรดกทางวัฒนธรรม คู่มือมรดกทางวัฒนธรรม ไปสการ์ด ไปสเตอร์ เฟชบุ๊กแฟนเพจ “สุขไม่จางที่บางเสาธง สมุทรปราการ” ช่องยูทูบ “ที่นี่บางเสาธง” และเว็บไซต์ www.happinessbangsaotong.com (อิสยา จันทรวิทยานุชิตและคณะ, 2563)

การดำเนินงานในชุดโครงการวิจัยระยะที่ 2 ได้ยกระดับแผนที่ทางวัฒนธรรมที่ได้จัดทำในโครงการวิจัยระยะที่ 1 โดยจัดทำคู่มือการใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์แผนที่ทางวัฒนธรรมออนไลน์ บันทึกรายการมรดกทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ในระบบฐานข้อมูลแผนที่ทางวัฒนธรรม ของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) เพื่อบูรณาการข้อมูลแผนที่ทางวัฒนธรรมในระดับประเทศ การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมช่วยฟื้นฟู สืบสานและสร้างนวัตกรรมด้านวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่น โดยกระบวนการสร้างแผนที่

วัฒนธรรมใช้การมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลชุมชน นำข้อมูลเชื่อมต่อกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และสามารถเข้าถึงได้ในระบบออนไลน์ (นิก สุนทรธัย และคณะ, 2565)

โครงการวิจัยการพัฒนาและยกระดับชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริงของชุมชนสามบาง“บางเสาธง บางปลา บางโฉลง” จังหวัดสมุทรปราการ เป็นโครงการย่อยของชุดโครงการ นวัตกรรมศิลป หนุนเศรษฐกิจและรักษามรดกของพื้นที่ชุมชนสามบาง สองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยในระยะที่ 3 และยังคงให้ความสำคัญเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน พื้นที่การศึกษาวิจัย คืออำเภอบางเสาธง (พื้นที่เดิม) และพื้นที่ใหม่ คือ ตำบลบางโฉลงและตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญของภาคกลางในอดีต หรือที่เรียกขานในชื่อ “ทุ่งบางพลี” เมื่อเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการคมนาคมขนส่ง ทำให้พื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สิ่งที่น่าสนใจคือ การรักษารากเหง้าและเรื่องราวที่มีคุณค่าของชุมชนพื้นที่สามบาง สมุทรปราการ

ทั้งนี้ยูเนสโก (UNESCO) (ม.ป.ป) กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกสากลประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 คุณค่า คือ คุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยคุณค่าทางวัฒนธรรมมุ่งให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย ประเพณีศาสนา ความเชื่อ การเมืองและลักษณะของสิ่งนั้นตามอายุทางประวัติศาสตร์ของชนชาติ รวมทั้งศิลปะเทคนิคที่บ่งบอกการออกแบบหรือเทคนิคก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ คุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจมุ่งสนใจด้านคุณค่าการใช้สอยตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยจะประกอบด้วย คุณค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดรายได้จากมรดกทางวัฒนธรรม คุณค่าทางการใช้สอยจากการใช้งานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางสังคมโดยยังคงทำกิจกรรมหรือสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่ (ธนากร ตาระกา, 2550)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมพื้นที่สามบาง (อำเภอบางเสาธง ตำบลบางโฉลงและตำบลบางปลา อำเภอบางพลี) จังหวัดสมุทรปราการ มีคุณค่าและมูลค่าควรได้รับการเผยแพร่สาธารณะให้มากขึ้น แต่พบว่ายังขาดการสื่อสารสาธารณะในรูปแบบดิจิทัลเพื่อสร้างการรับรู้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นเพื่อสร้างการรับรู้และเปิดโอกาสให้เข้าถึงทุนทางวัฒนธรรม จึงเกิดแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาที่ได้การสนับสนุนโครงการวิจัยภายใต้ทุนการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น ทุนสนับสนุนจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) พัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของโครงการวิจัยภายใต้แผนงานย่อยการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น เกิดการใช้ประโยชน์ให้ได้มากขึ้น และจัดหาพื้นที่เก็บข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรม จัดทำแพลตฟอร์มกลาง Cultural Map Thailand เป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลทางวัฒนธรรมระดับประเทศ

ผลดีของการนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมพื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง สมุทรปราการในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง มี 5 ประการ 1) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลทางวัฒนธรรมง่ายขึ้น ส่งเสริมการเรียนรู้แบบอินเทอร์แอคทีฟผ่าน VR/AR หรือแพลตฟอร์ม 3 มิติ เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือสำหรับการทำวิจัยและศึกษาประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ศิลปะและ ประเพณีต่าง ๆ 2) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรม การแปลงวัตถุ/ข้อมูลวัฒนธรรมเป็นดิจิทัลช่วยเก็บรักษา มรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่ได้นาน แม้ของจริงจะเสื่อมหรือสูญหาย สามารถจำลองสถานที่หรือพิธีกรรมที่หายไปแล้วให้กลับมาในรูปแบบเสมือนจริงได้ 3) ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ทุกเวลา 4) ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการใช้สื่อดิจิทัลเป็นช่องทางเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นใช้ข้อมูลวัฒนธรรมมาสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ และ 5) สร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยให้คนรุ่นใหม่รู้จักและเข้าใจรากเหง้าของตนเองมากขึ้น ภาคภูมิใจวัฒนธรรมท้องถิ่น เชื่อมโยงคนต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมในพื้นที่

การวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการ นวัตกรรมศิลป ทัศนศึกษาและรักษาสถาปัตยกรรมของพื้นที่ชุมชนสามบาง สองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ คณะผู้วิจัยมุ่งสำรวจข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมเพิ่มในระดับที่เป็นข้อมูลเชิงลึกของพื้นที่อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อยกระดับชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมทั้ง เชิงกว้างและเชิงลึก โดยศึกษาผ่านรากเหง้าประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม และห่วงโซ่คุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นในพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริงและเผยแพร่สู่สาธารณะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่สามบาง คือ อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
- 2) เพื่อศึกษารากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง สมุทรปราการ
- 3) เพื่อพัฒนาชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) โดยการรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมเพื่อทำแผนที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับทุนทางวัฒนธรรมเชิงกว้างและเชิงลึก และการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลแพลตฟอร์มเสมือนจริง
- 2) ศึกษาพื้นที่เป้าหมายและสำรวจข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางโฉลงของพื้นที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยคณะผู้วิจัยและชาวบ้านในพื้นที่สามบาง (อำเภอบางเสาธง ตำบลบางโฉลง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ) เป็นผู้ให้ข้อมูลและสำรวจพื้นที่ร่วมกับคณะผู้วิจัย
- 3) สร้างเครื่องมือเพื่อสำรวจความต้องการและแนวทางการพัฒนาข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริงในพื้นที่เป้าหมาย
- 4) ศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ของข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่เป้าหมาย เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม พร้อมบันทึกข้อมูลด้วยภาพนิ่งและวิดีโอ โดยคณะผู้วิจัยและปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ในพื้นที่สามบาง (อำเภอบางเสาธง ตำบลบางโฉลง และตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ) เป็นผู้ให้ข้อมูลและชาวบ้านในพื้นที่ร่วมสำรวจพื้นที่ร่วมกับคณะนักวิจัย
- 5) สร้างต้นแบบ (prototype) ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง
- 6) พัฒนาข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง และนำเข้าข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มกลาง Cultural Map Thailand ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลทางวัฒนธรรมระดับประเทศ มีทีมพัฒนาระบบ Cultural Mapping จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เป็นผู้ดำเนินการ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายจำนวน 186 คน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการทุนทางวัฒนธรรม ผู้สืบทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้แทนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนาและจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชน ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีเกณฑ์คัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นบุคคลที่มีอายุระหว่าง 25-70 ปี

- 2) เป็นผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือเป็นเจ้าของภูมิปัญญา หรือทุนทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ในพื้นที่
- 3) ยินยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่
- 4) เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่ม การประชุม หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกตามที่กำหนดได้

พื้นที่การดำเนินงานโครงการวิจัย

พื้นที่การดำเนินงานโครงการวิจัย สามบาง คือ 1) อำเภอบางเสาธง รวม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลศีรษะจรเข้ใหญ่ ตำบลศีรษะจรเข้น้อย ตำบลบางเสาธง 2) ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และ 3) ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

- 1) แบบสำรวจข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม
- 2) แอปพลิเคชันใช้กำหนดพิกัดทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ทุนทางวัฒนธรรม
- 3) แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม
- 4) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- 5) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- 6) การจัดเวทีประชาคม
- 7) การบันทึกภาพถ่ายและวิดีโอ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) จัดประชุมประชาคมพื้นที่สามบาง สมุทรปราการ 5 ตำบล คือ อำเภอบางเสาธง (ตำบลบางเสาธง ตำบลศีรษะจรเข้ใหญ่ ตำบลศีรษะจรเข้น้อย) ตำบลบางโฉลง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี เพื่อสำรวจทุนทางวัฒนธรรมในเชิงกว้างก่อน ลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูล และเป็นฐานนำมาพัฒนาและยกระดับชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมรูปดิจิทัล และแพลตฟอร์มเสมือนจริงของสามบาง “บางเสาธง บางปลา บางโฉลง” จังหวัดสมุทรปราการ

การจัดประชุมประชาคม เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2566 ณ ห้องประชุมสื่อประสม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ผู้เข้าร่วมประกอบภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วัด ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม มีผู้เข้าร่วมประชุมประชาคม 54 คน

2) ก่อนกิจกรรมการประชุม คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมที่สำรวจเบื้องต้น และให้ผู้แทนจากอำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางโฉลง ให้ข้อคิดเห็นว่าครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ และในกรณีที่มีรายการมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่ครบ ดำเนินการเพิ่มเติมข้อมูลให้ครบถ้วนและสมบูรณ์มากขึ้น

กรอบการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมพื้นที่สามบาง สมุทรปราการ มีแนวทางเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม คือ รายการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จำแนกเป็น 1) โบราณวัตถุ (Archeological Artefact หรือ AA) 2) สถาปัตยกรรม (Architecture หรือ AR) 3) โบราณสถาน (Archeological Site หรือ AS) 4) พื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space หรือ CS)

รายการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จำแนกเป็น 5) ศิลปะการแสดง (Performing Arts หรือ PA) 6) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (Traditional Craftsmanship หรือ TC) 7) ภาษา (Thai Local and Ethnic Language หรือ EL) 8) วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Literature หรือ FL) 9) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Practice Concerning Nature and the Universe หรือ KP) 10) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล (Social Practices, Ritual and Festive Events หรือ SP) 11) กีฬาภูมิปัญญาไทย (Folk Sport Game and Martial Arts หรือ SM)

ภาพที่ 1 การจัดประชุมประชาคมพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลองเพื่อสำรวจทุนทางวัฒนธรรม
[ภาพถ่าย]. (นิก สุนทรชัย และคณะ, 2567).

3) คณะผู้วิจัยร่วมกับเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ดำเนินการสำรวจข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมระหว่างเดือนมิถุนายน 2566 - กรกฎาคม 2567 โดยใช้แบบสำรวจรายการข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมเพื่อจำแนกประเภทสัมภาระเชิงลึกเก็บข้อมูลเฉพาะเรื่องในรายละเอียดและประเด็นที่ต้องการ จำนวนผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก 112 คน สนทนากลุ่มย่อย 2 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วม 20 คน นอกจากนี้มีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมโดยการลงพื้นที่เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของมรดกทางวัฒนธรรมกับผู้คนในชุมชน รวมทั้งใช้แอปพลิเคชันบันทึกพิกัดทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ทุนทางวัฒนธรรม การบันทึกภาพถ่ายและบันทึกวีดิทัศน์

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการถอดถ้อยคำ เพื่อใช้ตีความข้อมูลและการกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องเชื่อถือได้ ดำเนินการวิเคราะห์ SWOT และประเมินคุณค่าของวัฒนธรรมในด้านการวิจัยหรือพัฒนาต่อยอด การประเมินความเสี่ยงต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรม ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการวิเคราะห์แก่นสาร การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้องหรือไม่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในเวลา สถานที่แตกต่างกัน แล้วนำข้อค้นพบกลับไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางโฉลงของพื้นที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

1.1) รายการมรดกทางวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง 76 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 26 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 50 รายการ

1.2) รายการมรดกทางวัฒนธรรมตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี 34 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 7 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 27 รายการ

1.3) รายการมรดกทางวัฒนธรรมตำบลบางปลา อำเภอบางพลี 43 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 8 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 35 รายการ

รายการมรดกทางวัฒนธรรมได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลเชิงลึกและแยกหมวดหมู่ประเภทของรายการมรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แยกหมวดหมู่ดังนี้

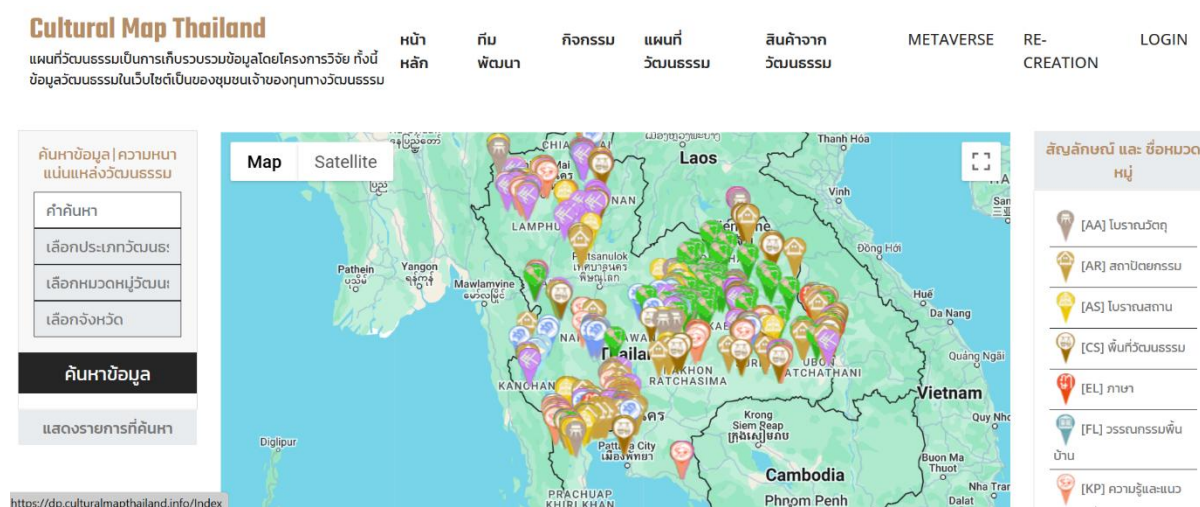
รายการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จำแนกเป็น 1) โบราณวัตถุ (Archeological Artefact หรือ AA) 2) สถาปัตยกรรม (Architecture หรือ AR) 3) โบราณสถาน (Archeological Site หรือ AS) 4) พื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space หรือ CS)

รายการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จำแนกเป็น 5) ศิลปะการแสดง (Performing Arts หรือ PA) 6) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (Traditional Craftsmanship หรือ TC) 7) ภาษา (Thai Local and Ethnic Language หรือ EL) 8) วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Literature หรือ FL) 9) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Practice Concerning Nature and the Universe หรือ KP) 10) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล (Social Practices, Ritual and Festive Events หรือ SP) 11) กีฬาภูมิปัญญาไทย (Folk Sport Game and Martial Arts หรือ SM)

คณะผู้วิจัยได้บันทึกภาพและวิดีโอ หลังจากลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่สามบาง “บางเสาธง บางโกลน บางปลา” นำข้อมูลมาจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม ข้อมูลทั้งหมดได้นำมาบันทึกในแพลตฟอร์มดิจิทัล เว็บไซต์ Cultural Map Thailand [PMU] ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมประเทศไทย ให้บริการสืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรม การบันทึกข้อมูลในเว็บไซต์ Cultural Mapping Thailand ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรม โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของโครงการวิจัย ภายใต้แผนงานย่อยการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของโครงการวิจัย ภายใต้แผนงานย่อยของการจัดการทุนทางวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น ให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น รวมทั้งจัดหาพื้นที่เก็บข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของโครงการวิจัยภายใต้ชุดโครงการฯ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาระบบสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรม ได้ผลดำเนินการดังนี้

1.2 ระบบสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมระดับประเทศ

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของโครงการวิจัยภายใต้แผนงานย่อยการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น เป็นการพัฒนาระบบฐานข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของชุดโครงการวิจัย ภายใต้แผนงานย่อยของการจัดการทุนทางวัฒนธรรม เกิดการใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น รวมทั้งจัดหาพื้นที่เก็บข้อมูลร่วมด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรมของโครงการวิจัยภายใต้ชุดโครงการฯ กิจกรรมพัฒนาระบบสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรม การใช้งานให้ระบุวิธีการค้นหาจากคำค้นหา เลือกประเภทวัฒนธรรม เลือกจากหมวดหมู่วัฒนธรรม และเลือกจากจังหวัด

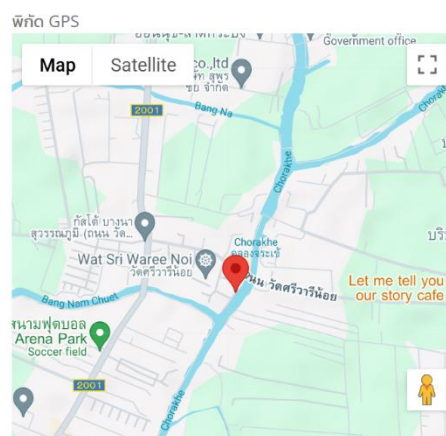
ภาพที่ 2 การสืบค้นในระบบแผนที่ทางวัฒนธรรมระดับประเทศ [ภาพหน้าจอ]. (กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568).

ข้อมูลวัฒนธรรม : KP-10540-00097 [ได้รับทุนจากโครงการ]

ปลาร้าบางฝาด นางจำเรียง สอนสนิก

Bang Fad Pickled Fish

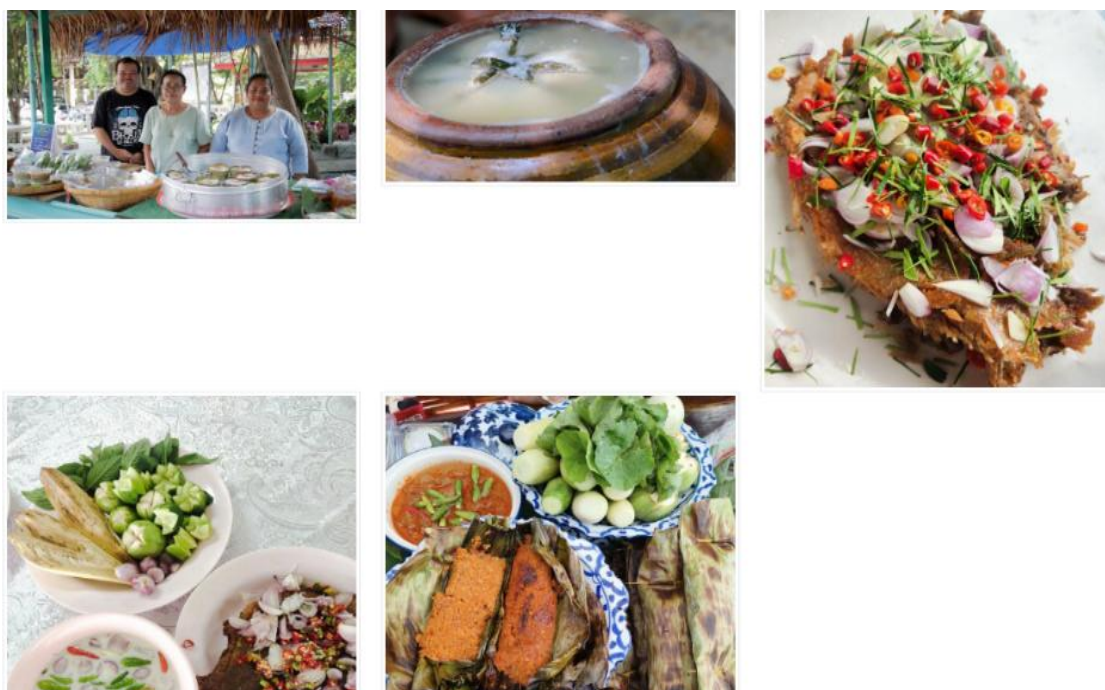
เมื่อ 30 ปีก่อน คุณเรียง สอนสนิก ได้เรียนรู้วิธีการทำปลาร้าสด ปลาร้าหลนจากคุณแม่ซึ่งเป็นชาวบ้านบางฝาด ต.ศรีนครเขื่อนขันธ์ อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ คุณจำเรียงได้สืบทอดพัฒนาต่อยอดเป็น “ปลาร้าบางฝาดคุณจำเรียง” ขายที่ตลาดน้ำวัดศรีวารีน้อย ปลาร้าที่นำมาทำปลาร้าใช้ปลาจากปอของตัวเอง เป็นปลาสดใหม่ ล้างให้สะอาด นำมาหมักเกลือ 7 วัน ใส่ข้าวคั่ว น้ำตาลและหมักต่ออีก 3 เดือน ปลาร้าจะอร่อย หอมเข้าเนื้อ ปลาร้าคุณจำเรียงเป็นอาหารพื้นถิ่นที่มีชื่อเสียงของตลาดน้ำชุมชนวัดศรีวารีน้อย รับประกันความสด สะอาดและอร่อย ปลาร้าเป็นของดีบ้านบางฝาด ตำบลศรีนครเขื่อนขันธ์ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากในพื้นที่มีการเลี้ยงปลาแบบธรรมชาติจำนวนมาก จึงสามารถนำปลามาแปรรูปทำปลาร้าได้ จุดเด่นของปลาร้าบางฝาด คือเป็นปลาร้าภาคกลางทำจากปลาตัวใหญ่สดหมักด้วยกรรมวิธีที่สะอาด ปลอดภัย ไม่ใส่สารปรุงแต่ง ปลาร้านำมาทำอาหารได้หลายชนิด เช่น ปลาร้าทอด ปลาร้าทรงเครื่อง ปลาร้าหลน น้ำพริกปลาร้า เป็นต้น

ภาพที่ 3 ข้อมูลที่ได้จากการกำหนดคำสืบค้น “ปลาร้าบางฝาด” [ภาพหน้าจอ]. (กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568).

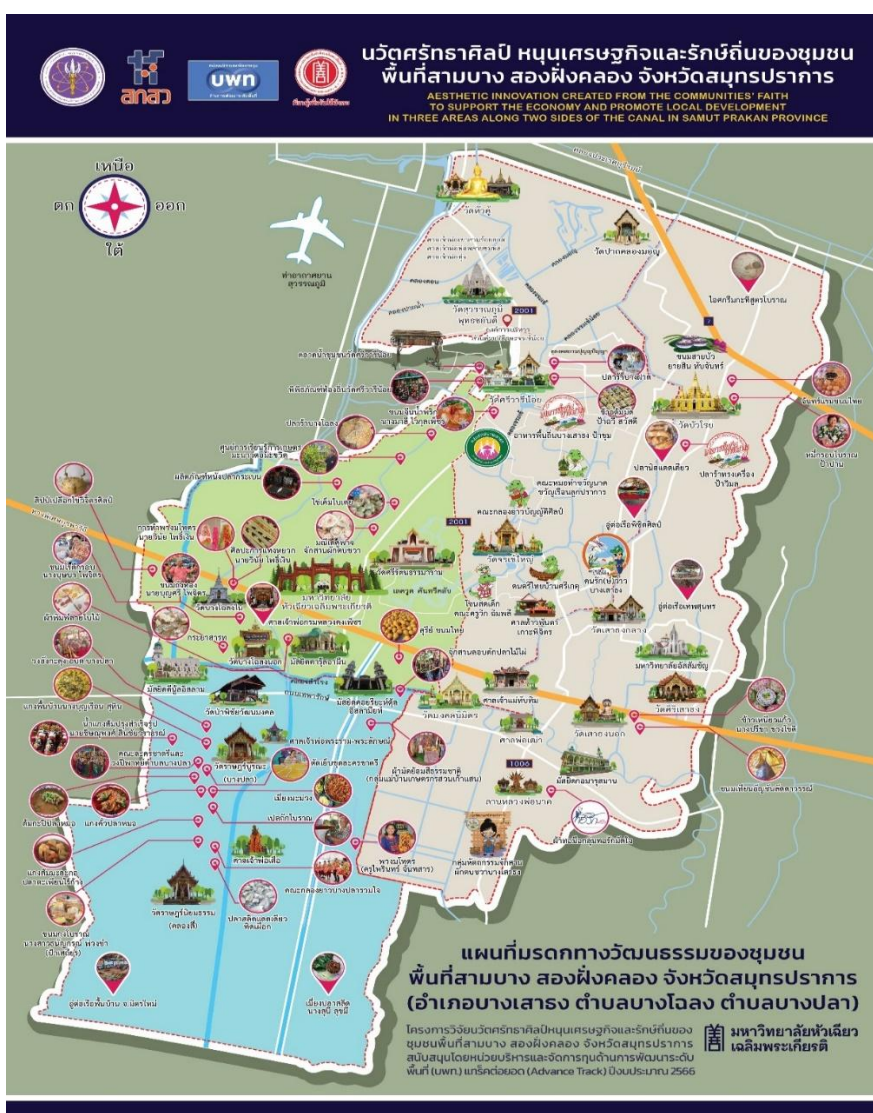

ภาพที่ 4 ระบบให้รายละเอียดของข้อมูลวัฒนธรรม “ปลาร้าบางฝาด” [ภาพหน้าจอ]. (กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568).

ภาพที่ 5 ภาพปลาร้าบางฝาดในเว็บไซต์ [ภาพประกอบ]. (กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568).

การพัฒนาชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาทุกแห่งที่ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ปีงบประมาณ 2566 ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมระดับให้เป็นแพลตฟอร์มระดับประเทศ จากโครงการวิจัยภายใต้ทุนการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและสำนักท้องถิ่น ข้อมูลแผนที่วัฒนธรรมเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยโครงการวิจัย ทั้งนี้ข้อมูลวัฒนธรรมในเว็บไซต์เป็นของชุมชนเจ้าของทุนทางวัฒนธรรม เมื่อคณะผู้วิจัยพัฒนาเสร็จ ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์จากชุดข้อมูลคือ ทีมพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลทางวัฒนธรรม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลทางวัฒนธรรม, 2568)

ภาพที่ 6 แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนพื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ
[ภาพประกอบ]. (นิกร สุนทรธัย และคณะ, 2567).

2. ผลการศึกษารากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง สมุทรปราการ

จากการดำเนินการวิจัย ได้ข้อค้นพบสรุปได้ดังนี้

ในอดีตพื้นที่อำเภอบางเสาธงประกอบด้วย สามตำบลได้แก่ ตำบลศีรษะจรเข้น้อย ตำบลศีรษะจรเข้ใหญ่ และตำบลบางเสาธง เคยเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอบางพลีมาก่อน มาแยกเป็นกิ่งอำเภอมือปี พ.ศ. 2538 และยกฐานะอำเภอมือปี พ.ศ. 2550 จึงจัดได้ว่าเป็นอำเภอที่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาควบคู่กับบางพลี (พรรณศิริ แจ่มอรุณและคณะ, 2557)

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ปรากฏเด่นชัดว่าตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา พื้นที่นี้มีผู้คนตั้งรกรากริมคลองหลักคือ คลองสำโรงบริเวณตำบลบางพลีใหญ่ และมาปรากฏหลักฐานแน่ชัดในนิราศเมืองแกลง สุนทรภู่ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเดินทางผ่านคลองสำโรงในพื้นที่อำเภอบางพลี ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะมีบ้านอาศัยอยู่ริมคลองและมีที่นาทำกินอยู่ห่างกันออกไป โดยกลุ่มคนไทยจะอยู่บริเวณคลองสำโรง คลองบางพลีใหญ่ คลองชวดลากข้าว คลองบางโหลง คลองบางปลา ในขณะที่คนมอญอยู่ริมคลองลาดกระบัง คลองบางแก้ว คนลาวอยู่บริเวณคลองสลุด (พรรณศิริ แจ่มอรุณ และคณะ, 2554)

เมื่อโยบายในการขยายพื้นที่ทำนาอันเนื่องมาจากข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ ทำให้มีการหักร้างถางพง จับจองที่ดินและพัฒนาขยายพื้นที่ออกไป เช่น บริเวณคลองจรเข้ คลองบางเสาธง ฯลฯ เกิดการขยายตัวเป็นหมู่บ้าน ชุมชน โดยจากหลักฐานพบว่า กลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธจะตั้งบ้านเรือนและพัฒนาเป็นชุมชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ดังหลักฐานการสร้างวัดในพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนวัดบางโหลงในและวัดบางโหลงนอก เป็นวัดเก่าแก่ตั้งปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ชุมชนวัดหัวคู้ พ.ศ. 2409 ช่วงปลายรัชกาลที่ 4 ชุมชนวัดเสาธงกลาง พ.ศ. 2427 สมัยรัชกาลที่ 5 เกิดชุมชนวัดบัวโรย พ.ศ. 2430 ชุมชนวัดจรเข้ใหญ่ พ.ศ. 2434 ชุมชนวัดศรีวารีน้อย พ.ศ. 2441 วัดเสาธงนอก พ.ศ. 2447 วัดราษฎร์บูรณะ พ.ศ. 2452 สมัยรัชกาลที่ 8 เกิดชุมชนวัดมงคลนิมิตร พ.ศ. 2478 และสมัยรัชกาลที่ 9 วัดราษฎร์นิยมธรรม พ.ศ. 2515 ชุมชนวัดปากคลองมอญ พ.ศ. 2532 วัดศิริเสาชิง พ.ศ. 2531 (นิก สุนทรธัย และคณะ, 2567)

ในขณะที่กลุ่มคนไทยมุสลิมเข้ามาหักร้างถางพง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 บริเวณคลองสำโรง ปรากฏหลักฐานว่ามีการสร้างชุมชนโดยมีมัสยิดต้นไทรอิสลาม (บางปลา) เมื่อ พ.ศ. 2460 มัสยิดกอมรุลมาน (บ้านไร่) พ.ศ. 2476 มัสยิดคอยริยะตุลอิสลามียะห์ (บางกะสี) พ.ศ. 2483 และมัสยิดดาร์ลุอาหมิน พ.ศ. 2492 ตามลำดับ ส่วนชาวจีนมักตั้งรกรากทำมาค้าขายในตลาด บริเวณทางแยกของคลองที่ตัดกับคลองสำโรง โดยเริ่มจากชุมชนตลาดบางพลีริมคลองสำโรง ต่อจากนั้นกระจายชุมชนมาที่ตลาดบางปลา ตลาดบางโหลง ตลาดปากคลองจรเข้และตลาดต้นไทรริมคลองจรเข้ (นิก สุนทรธัย และคณะ, 2567)

เมื่อมีการก่อสร้างถนนเทพารักษ์และถนนบางนา-ตราด ซึ่งเป็นถนนสายเศรษฐกิจ ประกอบกับการคมนาคมที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดชุมชนริมถนนสายหลักดังกล่าว เช่น บริเวณสี่แยกถนนกิ่งแก้ว ชุมชนตลาดบางโหลง ชุมชนตึกเหล็กริมคลองจรเข้ใหญ่ เมื่อมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมเมืองใหม่บางพลี ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความเจริญในพื้นที่อย่างก้าวกระโดด มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นย่านถนนบางนา-ตราด ถนนเทพารักษ์ ผู้คนต่างถิ่นจากทุกภูมิภาคและแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานในพื้นที่จำนวนมาก (นิก สุนทรธัย และคณะ, 2567)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ ชาวชุมชนพื้นที่สามบางสองฝั่งคลองสมุทรปราการ ยังคงยึดมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ละวัดมีพระพุทธรูปสำคัญเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีงานบุญประเพณีที่สำคัญของศาสนา เช่นการถวายผ้าวัสสิกสาฎกวันเข้าพรรษา เมื่อออกพรรษามีประเพณีแข่งเรืองานสมโภชพระประจำวัดต่าง ๆ มีมหรสพการแสดงเพื่อความบันเทิงและเฉลิมฉลองในวาระสำคัญ ได้แก่ วงปี่พาทย์กลองยาว ทำขวัญนาคร ละครชาตรี โขนสด เป็นต้น ความอุดมสมบูรณ์ของทุ่งบางพลีทั้งฝั่งเหนือซึ่งเป็นทุ่งข้าว และฝั่งใต้ซึ่งเป็นป่าชายเลนน้ำทะเลท่วมถึง ทำให้พื้นที่บริเวณนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยข้าวปลาอาหาร เป็นเสมือนครัวของ

สมุทรปราการ มีทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารเพื่อการดำรงชีวิต และทำอาหารในงานบุญประเพณี มากมาย เช่น แกงส้มผักกระเฉด ปลาข้าวทรงเครื่อง ขนมสายบัว ขนมกง กระจ่างสารท และ ด้วยความหลากหลายของผู้คนทั้งคนพื้นถิ่นดั้งเดิม คนที่เข้ามาอาศัยใหม่และแรงงานต่างชาติดังกล่าว จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงก่อเกิดงานบุญประเพณีสร้างสรรค์วัฒนธรรมสร้างสุขของคนพื้นที่สามบาง (บางเสาธง บางโหลง บางปลา) จังหวัดสมุทรปราการ

3. ผลการพัฒนาชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมพื้นที่สามบางในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริงผ่านจักรวาลนฤมิต Spatial Metaverse: Happiness3bangs-Samut-Prakan มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทุนวัฒนธรรมของพื้นที่สามบาง สมุทรปราการ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นครูอาจารย์และนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นจากสถานศึกษา 14 แห่ง ในพื้นที่สามบาง สมุทรปราการ

จักรวาลนฤมิตหรือเมตาเวิร์ส (Metaverse) เป็นเทคโนโลยีที่จำลองโลกเสมือนจริงเพื่อให้ผู้คนสามารถสื่อสาร ทำกิจกรรม และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอย่างไร้ขอบเขตในโลกดิจิทัล เป็นชุมชนโลกเสมือนจริงบนเทคโนโลยีคลาวด์ ผู้ใช้สามารถเชื่อมต่อกันผ่านคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และแว่นตาดีจิทัลได้ โดย Spatial เป็นแพลตฟอร์มหนึ่งที่ใช้สำหรับสร้างจักรวาลนฤมิต ที่สามารถใช้งานได้ง่าย คุณสมบัติ Spatial Metaverse สร้างพื้นที่สาธารณะสำหรับจัดนิทรรศการดิจิทัล สร้างพื้นที่สำหรับปฏิสัมพันธ์ด้วยกิจกรรมในโลกเสมือนจริง ประยุกต์ใช้เป็นการประชุมออนไลน์ได้ สามารถอัปโหลดและปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาดีจิทัลได้หลากหลายรูปแบบ รองรับผู้เข้าชมได้สูงถึง 50 คนต่อพื้นที่เมตาเวิร์ส สร้างตัวตนเสมือน (Avatar) สามมิติได้ผ่านกล้อง สามารถแชร์หน้าจอในพื้นที่เมตาเวิร์สได้ สามารถสร้างกระดาษบันทึกข้อความ (Sticky notes) ไว้ในพื้นที่เมตาเวิร์สได้

3.1 ขั้นตอนการสร้างจักรวาลนฤมิต Spatial Metaverse: happiness 3 bangs-Samut-Prakan

1) การวางแผนและเตรียมการจัดนิทรรศการ

จากการประชุมประชาคมพื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง และการสื่อสารกับโรงเรียนขยายโอกาสในพื้นที่อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลา ตำบลบางโหลง พบว่า นักเรียนที่อยู่ในพื้นที่โครงการวิจัยได้เรียนรู้และรับทราบข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่มากนัก จึงเห็นว่าการสร้างจักรวาลนฤมิต ในกิจกรรมของโครงการวิจัยจะเป็นรูปแบบที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนในพื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง สมุทรปราการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่

2) พัฒนาและสร้างสภาพแวดล้อมเสมือนจริง

นักวิจัยออกแบบสภาพแวดล้อมที่ใช้งานง่ายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้ การนำเสนอเนื้อหาและใส่วัตถุประกอบนิทรรศการไม่มากจนเกินไป โดยคัดเลือกสิ่งที่โดดเด่นของพื้นที่สามบางมานำเสนอ

3) การนำเสนอเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ออกแบบสภาพแวดล้อมเสมือนของจักรวาลนฤมิต (Spatial Metaverse) ด้วยแนวคิดวิถีแห่งสายน้ำ แยกแต่ละพื้นที่เพื่อนำเสนอจากชุมชนพื้นที่สามบาง คือ อำเภอบางเสาธง ตำบลบางโหลง ตำบลบางปลา เลือกใช้รูปแบบ Gallery จัดแสดงภาพถ่ายมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของแต่ละพื้นที่และคำอธิบาย มังงานบุญประเพณีที่นำเสนอในรูปแบบคลิปวิดีโอ มี Boardroom with table ใช้หรือ บรรยายได้

4) การโต้ตอบและการมีส่วนร่วม

เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งาน เช่น การสนทนากับผู้เข้าชม จัดกิจกรรมสำหรับผู้เข้าชม เป็นต้น

5) การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริง

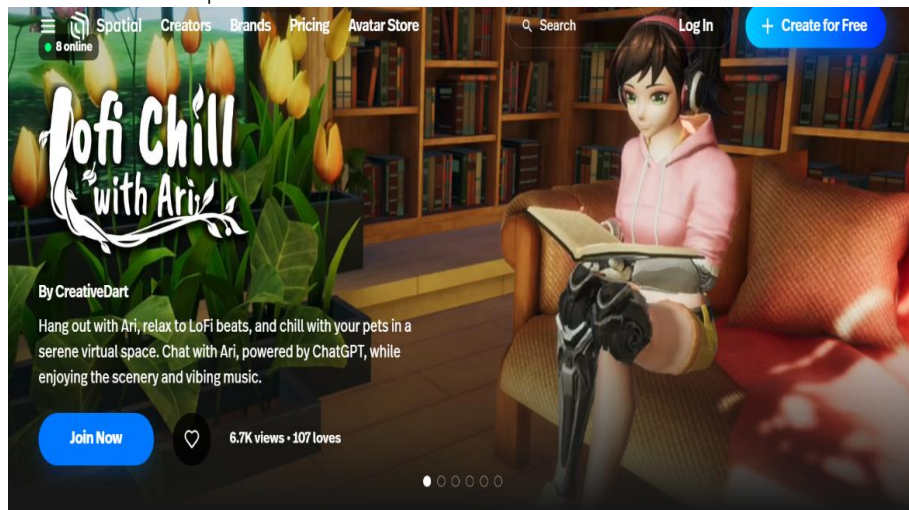
เป็นขั้นตอนประเมินผลและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าชม เพื่อปรับปรุงการจัดนิทรรศการในอนาคต คณะผู้วิจัยเผยแพร่ลิงก์เข้าใช้งาน จักรวาลนฤมิต Spatial Metaverse: Happiness3bangs-Samut-Prakan ผ่านเครือข่ายครู

สถานศึกษา 14 แห่ง ในโครงการวิจัย เผยแพร่ลิงก์ผ่านกลุ่มไลน์เครือข่ายครูและเผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจสุขไม่

จางที่บางเสาธง สมุทรปราการ

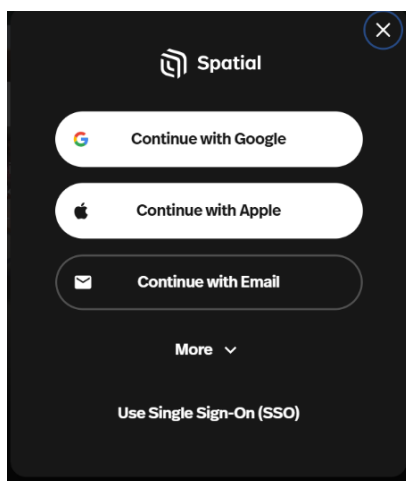
การใช้งาน มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1) เข้าใช้งาน www.spatial.io

ภาพที่ 7 หน้าเว็บไซต์ www.spatial.io [ภาพหน้าจอ]. (Spatial, ม.ป.ป.).

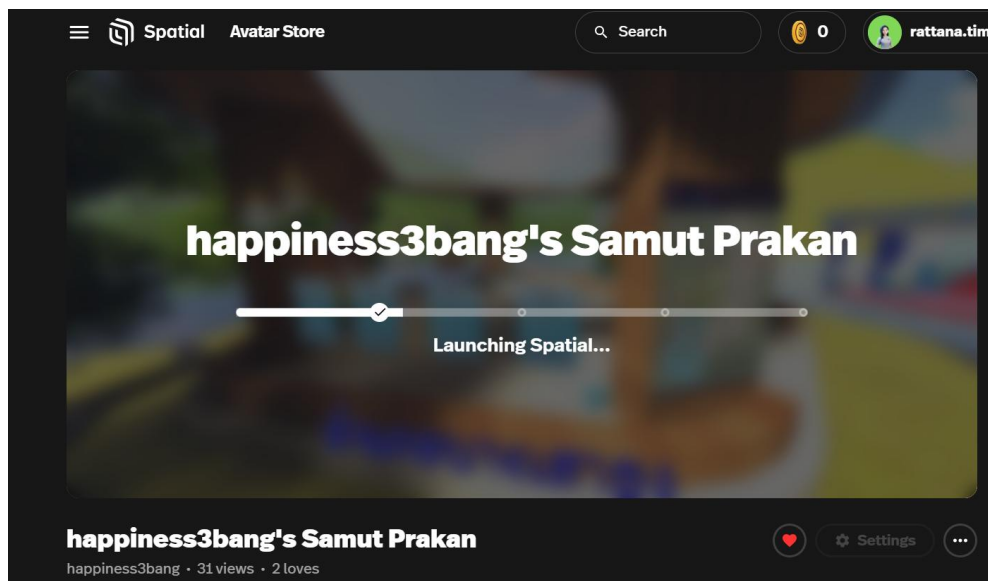
2) ล็อกอินใช้งาน Spatial ตามวิธีที่กำหนด โดยเข้าใช้งานผ่าน Google Apple หรือ ทาง Email สำหรับผู้ใช้งานครั้งแรกต้องลงทะเบียนเข้าใช้งานก่อน

ภาพที่ 8 หน้าเว็บไซต์แสดงการล็อกอิน [ภาพหน้าจอ]. (Spatial, ม.ป.ป.).

3) เข้าใช้งานผ่านลิงก์

<https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-66d7c31ab1762b95c7909a0b>

ภาพที่ 9 Happiness3bangs-Samut-Prakan [ภาพหน้าจอ]. (Spatial, ม.ป.ป.).

3.2 ห้องนิทรรศการออนไลน์ของอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

ห้องนิทรรศการออนไลน์อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ข้อมูลของตำบลสี่ระยะจรเข้ใหญ่ ตำบลสี่ระยะจรเข้้อย และตำบลบางเสาธง มีเนื้อหา นิทรรศการภาพแผนที่ทางวัฒนธรรม ภาพมรดกวัฒนธรรม วิถีทัศน์งานประเพณี เช่น แห่ผ้าห่มหลวงพ่อเขียวสุโขพุทโธภควา วัดหัวคู้ ประเพณีถวายผ้าวัสสิกสาฎกและแห่เทียนพรรษาทางน้ำอำเภอบางเสาธง การแข่งเรือยาวประเพณีวัดมงคลนิมิตร

ภาพที่ 10 ห้องนิทรรศการออนไลน์อำเภอบางเสาธง [ภาพหน้าจอ]. (Spatial, ม.ป.ป.).

3.3 ห้องนิทรรศการออนไลน์ของตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ห้องนิทรรศการออนไลน์ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อหา นิทรรศการ คือข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ภาพมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ศาลเจ้าพ่อพระรามพระลักษมณ์ วิถีทัศน์ละครชาตรีตำบลบางปลา

ภาพที่ 11 ห้องนิทรรศการออนไลน์ตำบลบางปลา [ภาพหน้าจอ]. (Spatial, ม.ป.ป.).

3.4 ห้องนิทรรศการออนไลน์ของตำบลบางไผ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ห้องนิทรรศการออนไลน์ตำบลบางไผ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อหาการนิทรรศการ คือข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ภาพมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ประเพณีมัสการหลวงพ่อบุญ วัดบางไผ่ใน

ภาพที่ 12 ส่วนจัดแสดงนิทรรศการออนไลน์ตำบลบางไผ่ [ภาพหน้าจอ]. (Spatial, ม.ป.ป.).

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รวมทั้งผลเชิงบวกและเชิงลบจากปัจจัยการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อชุมชนสามบางสองฝั่งคลองสมุทรปราการ ประกอบด้วย อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางไผ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกของการพัฒนาทางด้านชุมชนที่ตั้งอยู่เดิมในพื้นที่ และชุมชนที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ ได้ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเชิงลึกของ 2 ชุมชน คือ ชุมชนมุสลิมมัสยิดดารุ้ลอามีน ริมคลองสำโรง และชุมชนย่านตลาดเก่าริมคลองสำโรง ศาลเจ้าปึงเถ่ากงและศาลเจ้าแม่ทับทิม

ข้อมูลทางวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอบางเสาธง ตำบลบางปลาและตำบลบางไผ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พัฒนาชุดข้อมูลทางวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง เผยแพร่สู่สาธารณะจำนวน 153 รายการ จัดทำแผนที่วัฒนธรรม จำนวน 1 ชุด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางเสาธง ตำบลบางไผ่และตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ บันทึกภาพนิ่ง และวิดีโอ บันทึกวิถีทางภูมิศาสตร์ และบันทึกในเว็บไซต์ <https://dp.culturalmapthailand.info/GL> เผยแพร่สื่อสารสาธารณะทางเฟซบุ๊กแฟนเพจ สุขไม่จางที่บางเสาธง สมุทรปราการ มีผู้ติดตาม 6,842 คน (ข้อมูลวันที่ 19 เมษายน 2568) ช่อง YouTube “ที่นี้สามบางสองฝั่งคลอง สมุทรปราการ” ด้านการพัฒนาชุดข้อมูลทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านประเพณีสำคัญของชุมชนศิลปะการแสดง นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการออนไลน์ Virtual Exhibition Platform ผ่านจักรวาลนิมิต Spatial Metaverse : Happiness3bangs-Samut-Prakan ใช้ภาพนิ่ง วิดีโอ โมชั่นกราฟิก ประกอบในนิทรรศการ

เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2567 โครงการวิจัยได้จัดประชุมคืบข้อมูลแก่พื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำเสนอผลงานและการสานต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่ มีภาคีเครือข่ายเข้าร่วมประชุมจากคณะ

สงฆ์อำเภอบางเสาธง ตำบลบางโฉลง ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่ายในพื้นที่อำเภอบางเสาธง คือตำบลศีรชนะ จรเข้ใหญ่ ตำบลศีรชนะจรเข้ใหญ่ ตำบลบางเสาธง ผู้แทนจากตำบลบางปลาและตำบลบางโฉลง จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 70 คน

คณะสงฆ์พื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง สมุทรปราการ เข้าร่วมประชุมรับฟังและให้ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระครู กิตติวิสุทธิวัฒน์, ดร.เจ้าอาวาสวัดบางโฉลงใน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี พระครูปลัดสัญญา สอนญาณโม วัดบางโฉลงใน ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี ผู้แทนพระปริยัติวงศาจารย์ เจ้าคณะตำบลศีรชนะจรเข้ใหญ่ เจ้าอาวาสวัดหัวคู้ พระครูวิบูลปัญญากร เจ้าอาวาสวัดจรเข้ใหญ่ ตำบลศีรชนะจรเข้ใหญ่ พระครูปลัดสุวัฒนภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดศรีวารีน้อย ตำบลศีรชนะจรเข้ใหญ่ พระครูสันติคุณากร เจ้าอาวาสวัดปากคลองมอญ ตำบลศีรชนะจรเข้ใหญ่ พระครูสุตัตโนภาส ดร. เจ้าอาวาสวัดมงคลนิมิตร ตำบลบางเสาธง ซึ่งเป็นพลังหนุนเสริมการจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

ข้อมูลปฐมภูมิความคิดเห็นที่สำคัญจากการสนทนากลุ่มคณะสงฆ์

“มีความยินดีที่ทางมหาวิทยาลัยได้ให้คณะสงฆ์ได้มีส่วนร่วมทำงานวิจัยในครั้งนี้ ถือเป็นสื่อเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในครั้งนี้เพราะเป็นงานที่ยากพอสมควรแต่ก็ทำได้ดีและประสบความสำเร็จ ประทับใจในทีมวิจัยที่มีความอดทนสูง ตั้งใจทำงาน และประทับใจทุกสิ่งที่เราได้ทำกัน เป็นเหมือนครอบครัวไม่เหมือนงานวิจัยทั่ว ๆ ไป สำหรับข้อเสนอแนะอยากให้หาเวทีเผยแพร่ส่งเสริมผลงานจากงานโครงการวิจัยที่เราได้ทำ”

ในนามของวัดศรีวารีน้อยยินดีเป็นอย่างยิ่งและชื่นชม ชื่นชอบทุกด้านที่ทีมวิจัยทำ หรือแนวคิดแนวทางต่าง ๆ วัดศรีวารีน้อยให้การสนับสนุนมาด้วยดีมาตลอด เห็นว่างานวิจัยเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ชุมชน”

(โครงการวิจัยนวัตศรัทธาศิลป์ หนุนเศรษฐกิจและรักษารากของชุมชนพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ. ข้อมูลจากการประชุมคืบข้อมูลแก่พื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำเสนอผลงานและสานต่อกิจกรรมในโครงการ. 3 กันยายน 2568)

ข้อมูลปฐมภูมิความคิดเห็นที่สำคัญจากภาคีเครือข่ายในชุมชน

“งานวิจัยนี้เข้าไปในชุมชน ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติที่ไปปลูกให้พวกเราตื่น พวกเราแค่ลืมไปว่าเรามีของดี แต่ไม่มีใครมากระตุ้นขึ้นมา แล้วก็ลุกขึ้นมาบอกว่าของดียังมีอีกเยอะแต่เราจะนำเสนออย่างไรเราไม่ได้มีความรู้เชิงวิจัย มันใจว่าท่านทำด้วยใจจริง ๆ ถ้าไม่ได้ทำด้วยใจ จะไม่สำเร็จแน่ทุกวันนี้ นักวิจัยมีทั้งสิ่งโน้มน้าวใจให้ชุมชนเปิดบ้านต้อนรับ ท่านลงไปด้วยใจจริง ๆ และใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ท่านทำให้ชุมชนมีความรู้สึกที่เปลี่ยนไป และมีความศรัทธา นี่คือหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ นี่คือจิตวิญญาณของมหาวิทยาลัยนี้ ลงไปด้วยความรัก ความเป็นที่เป็นนอ้กับชุมชนมี ชุมชนมีความสุข เต็มใจ พร้อมที่จะเปิดบ้านต้อนรับ งานวิจัยนี้มีคุณค่าสูงมาก”

“ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และเกิดความสามัคคีในชุมชนเป็นอย่างดี”

“ได้เห็นการบูรณาการร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมในรูปแบบพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) อย่างชัดเจน”

“ได้รับรู้เรื่องราวข้อมูลทางวัฒนธรรมสังคมที่น่าสนใจมาก ๆ แม้แต่คนรุ่นหลังที่เป็นคนในพื้นที่สามบางโดยกำเนิดยังไม่ทราบ คนต่างต่างถิ่นก็ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเผยแพร่ต่อได้”

(โครงการวิจัยนวัตศรัทธาศิลป์ หนุนเศรษฐกิจและรักษารากของชุมชนพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ. ข้อมูลจากการประชุมคืบข้อมูลแก่พื้นที่สามบางสองฝั่งคลอง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำเสนอผลงานและสานต่อกิจกรรมในโครงการ. 3 กันยายน 2568)

การเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการบันทึกเรื่องราวที่น่าภาคภูมิใจของชุมชนและท้องถิ่น มรดกทางวัฒนธรรม คือทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมีคุณค่าและมีมูลค่าสามารถขับเคลื่อนสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม และสามารถความรู้สึกร่วม เชื่อมโยงผู้คนในพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่สมุทรปราการที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีความเจริญและความเติบโตหลายด้าน กล่าวได้ว่าการจัดการทุนทางวัฒนธรรมมีพลังและมีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมากการวิจัยครั้งนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการบันทึกเรื่องราวอันน่าภาคภูมิใจของชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของพื้นที่สามบาง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตในหลากหลายมิติ

ผลการวิจัยและข้อมูลสนับสนุนชี้ให้เห็นว่า มรดกทางวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงซากดึกดำบรรพ์หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ แต่เป็น ทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมูลค่า อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในหลายด้าน การเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่า ตำนาน ประเพณี พิธีกรรม ภาษา ศิลปะ สถาปัตยกรรมหรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นกระบวนการสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน ข้อมูลเหล่านี้เป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ความสามารถและความเข้มแข็งของบรรพบุรุษ การบันทึกและเผยแพร่เรื่องราวเหล่านี้จึงเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและความภาคภูมิใจ ในรากเหง้าและวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ (Smith, 2006; Lowenthal, 1985) ยืนยันว่าการรับรู้และเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเองมีส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์กลุ่ม ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมนำไปสู่ความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ และเป็นพลังขับเคลื่อนให้คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งดีงามที่มีอยู่ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการสร้างประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

มรดกทางวัฒนธรรมสามารถเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมและเทศกาลต่าง ๆ (Richards, 2007) ซึ่งในบริบทของสมุทรปราการที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรมริมน้ำสองฝั่งคลอง วัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากความเป็นเมือง การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น สร้างงาน สร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในด้านสังคมนั้น มรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้สึกและความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในชุมชน (Putnam, 2000) การมีประสบการณ์ร่วมกับมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมประเพณี การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถานจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ลดความขัดแย้งและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทอย่างสมุทรปราการที่อาจมีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเชื่อมโยงคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ และสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและค่านิยมของกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณวรรณ บัวเนียว (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการพื้นที่และทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเสริมศักยภาพผู้ประกอบการและวิสาหกิจวัฒนธรรม : การขยายพื้นที่และต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี โดยพบว่า กลยุทธ์การสื่อสารวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบการสื่อสารและต้นทุนทางวัฒนธรรมที่นำมาเป็นเนื้อหา การสื่อสาร การสร้างเป้าหมายร่วมและสื่อสารเป้าหมายผ่านกิจกรรม ความต่อเนื่อง ขับเคลื่อนโดยข้อมูลความรู้ และการต่อยอดขยายผลโดยกลุ่มภาคีเครือข่าย ทำให้จังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทุทุวัฒนธรรมสามารถนำเอาทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งได้เก็บรวบรวมเป็นแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมและพัฒนาในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริงนำมาขยายผลต่อยอดสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับพื้นที่ได้ และ สอดคล้องกับ จารุวรรณ โพชยานนท์ (2564) จากโครงการวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยาขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และยกระดับเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมของชุมชนระบือกวันพะเยา ซึ่งได้นำแผนที่ทางวัฒนธรรมซึ่งรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมมาเป็น

เครื่องมือในการขับเคลื่อนกระบวนการ พร้อมนำเสนอในรูปแบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มเสมือนจริง และใช้กรอบแนวคิด มหา-ประชา-รัฐ ในการพัฒนาเชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม ตลอดจน มีระบบและกลไกความร่วมมือจากภาคเครือข่าย การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาคีเครือข่าย การให้องค์ความรู้กับชุมชนโดยกระบวนการจัดการความรู้ Design Thinking และการนำแผนที่ทางวัฒนธรรม มาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกระบวนการ สร้างผลิตภัณฑ์ทาง วัฒนธรรมซึ่งสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับพื้นที่ระบียงกว๊านพะเยาได้

ข้อเสนอแนะ

ด้วยสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของอำเภอบางบ่อ มีความเชื่อมโยงกับอำเภอบางพลีและ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยวิถีแห่งสายน้ำโดยมีคลองสำโรงเป็นสายน้ำหลักและมีรากเหง้าแห่งฐาน ทุนทางวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ด้านฝั่งตะวันออกของสมุทรปราการ มีความสมบูรณ์ใน ทุกมิติ ควรมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ที่อำเภอบางบ่อ เพื่อเป็นคลังความรู้อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจระดับชุมชนฐานรากต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). โครงการวิจัยเพื่อพัฒนา แพลตฟอร์มดิจิทัลทางวัฒนธรรม. ค้นคืนจาก <https://culturalmapthailand.info/>.
- กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). การสืบค้นในระบบแผนที่ทาง วัฒนธรรมระดับประเทศ [ภาพประกอบ]. ค้นคืนจาก <https://culturalmapthailand.info/map>.
- กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). ข้อมูลที่ได้จากการกำหนดคำ สืบค้น “ปลาร้าบางฝาด” [ภาพประกอบ]. ค้นคืนจาก <https://culturalmapthailand.info/CD-5377>.
- กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). ภาพปลาร้าบางฝาดในเว็บไซต์ [ภาพประกอบ]. ค้นคืนจาก <https://culturalmapthailand.info/CD-5377>.
- กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). ระบบให้รายละเอียด ของข้อมูลวัฒนธรรม “ปลาร้าบางฝาด ” [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก <https://culturalmapthailand.info/CD-5377>.
- จารุวรรณ โปษยานนท์. (2564). มหาวิทยาลัยพะเยาขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และยกระดับ เศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมของชุมชนระบียงกว๊านพะเยา. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยพะเยา. ค้นคืนจาก <https://pmua.or.th/research/a13f640092/#>.
- ธนากร ตาระกา. (2550). แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บนพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมลพบุรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ค้นคืนจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:111613.
- นิก สุนทรชัย และคณะ. (2565). การขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมสองฝั่งคลองแบบมีส่วนร่วม สู่การพัฒนา ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอบางเสาธง จังหวัด สมุทรปราการ. (รายงานการวิจัย). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

- นิกร สุนทรชัย และคณะ. (2567). นวัตกรรมศิลป หนุนเศรษฐกิจและรักษาริชาของชุมชนพื้นที่สามบาง สองฝั่งคลอง
จังหวัดสมุทรปราการ. (รายงานการวิจัย). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
พรรณศิริ แจ่มอรุณ และคณะ. (2554). การศึกษาเชิงคดีชนวิทยา: การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในอำเภอบางพลี
จังหวัดสมุทรปราการ. (รายงานการวิจัย). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
พรรณศิริ แจ่มอรุณ และคณะ. (2557). การศึกษาเชิงคดีชนวิทยา: การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านใน
อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. (รายงานการวิจัย). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
เฉลิมพระเกียรติ.
สุขไม่จางที่บางเสาธง สมุทรปราการ. (18 เมษายน 2568) เฟซบุ๊กแฟนเพจ. ค้นคืนจาก
<https://www.facebook.com/profile.php?id=100081487007806>.
อรุณวรรณ บัวเนี่ยว. (2564). การจัดการพื้นที่และทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ
และวิสาหกิจวัฒนธรรม: การขยายพื้นที่และต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม
จังหวัดปัตตานี. ค้นคืนจาก <https://pmua.or.th/research/a13f640090/>.
อิสยา จันทรวินยานุชิต และคณะ. (2564). โครงการวิจัยและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมสองฝั่งคลอง
พื้นที่อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. (รายงานการวิจัย). สมุทรปราการ:
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
Lowenthal, D. (1985). *The past is a foreign country*. Cambridge University Press.
Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*.
Simon & Schuster.
Richards, G. (2007). Cultural tourism: Global and local perspectives. *Journal of Hospitality and
Tourism Management*, 14(1), 1–12. <https://doi.org/10.1375/jhtm.14.1.1>
Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. Routledge.
Spatial. (ม.ป.ป.). ห้องนิทรรศการออนไลน์ตำบลบางโคลง [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก
[https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-
66d7c31ab1762b95c7909a0b?share=4451686018390104831](https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-66d7c31ab1762b95c7909a0b?share=4451686018390104831).
Spatial. (ม.ป.ป.). ห้องนิทรรศการออนไลน์ตำบลบางปลา [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก
[https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-
66d7c31ab1762b95c7909a0b?share=4451686018390104831](https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-66d7c31ab1762b95c7909a0b?share=4451686018390104831).
Spatial. (ม.ป.ป.). ห้องนิทรรศการออนไลน์อำเภอบางเสาธง [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก
[https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-
66d7c31ab1762b95c7909a0b?share=4451686018390104831](https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-66d7c31ab1762b95c7909a0b?share=4451686018390104831).
Spatial. (ม.ป.ป.). เว็บไซต์ www.spatial.io [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก <https://www.spatial.io/>.
Spatial. (ม.ป.ป.). เว็บไซต์แสดงการลือกอิน [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก <https://www.spatial.io/>.
Spatial. (ม.ป.ป.). Happiness3bangs-Samut-Prakan [ภาพหน้าจอ]. ค้นคืนจาก
<https://www.spatial.io/s/happiness3bangs-Samut-Prakan-66d7c31ab1762b95c7909a0b>.
UNESCO. (ม.ป.ป.). เกณฑ์การคัดเลือก. ค้นคืนจาก <https://whc.unesco.org/en/criteria/>.

ปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์
และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย

Problems in the Development of Thai Language Skills among Youth Guides
for Communicating Cultural Identity and Promoting Cultural Tourism: A Case
Study of Wat Bua Roi School

นริศรา เกตวัลท์ (Narissara Ketawan)

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Lecturer in the Department of Language Studies

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: narissara.ket@hcu.ac.th

Received: March 30, 2025, Revised: May 12, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย รวมถึงเสนอแนวทางในการพัฒนาทักษะด้านภาษาไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบัวโรย จำนวน 20 คน ซึ่งเคยได้รับการอบรมหลักสูตรมััคคุเทศก์ไป สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนวัดบัวโรย จำนวน 3 คน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน จำนวน 7 คน การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกต สอบถาม และสัมภาษณ์ โดยใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูลหลังการอบรมหลักสูตรมััคคุเทศก์ เป็นเวลา 6 เดือน ผลการศึกษาพบว่าปัญหาหลักของยุวมัคคุเทศก์ ได้แก่ (1) ขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้การถ่ายทอดข้อมูลทางวัฒนธรรมขาดความถูกต้องและความน่าสนใจ (2) ทักษะการใช้ภาษาไทยไม่สอดคล้องกับการเป็นมััคคุเทศก์ เช่น การใช้คำศัพท์ที่ไม่ถูกต้อง ขาดความสามารถในการเล่าเรื่องที่น่าสนใจ (3) การขาดความมั่นใจและความสามารถในการสื่อสารต่อที่ประชุมชน ทำให้การนำเสนอขาดความคล่องแคล่ว (4) การขาดทักษะในการโต้ตอบและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อต้องตอบคำถามที่หลากหลายจากนักท่องเที่ยว (5) ข้อจำกัดด้านแหล่งข้อมูลและสื่อการสอน บางครั้งแหล่งข้อมูลที่ใช้ฝึกอบรมให้กับยุวมัคคุเทศก์ อาจไม่ชัดเจน ไม่ครบถ้วน ไม่ครอบคลุม หรือไม่ทันสมัย และ (6) การขาดโอกาสในการฝึกฝนในสถานการณ์จริง ส่งผลให้ยุวมัคคุเทศก์ไม่สามารถนำทักษะที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยการพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาเทคนิคการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร โดยเฉพาะการฝึกฝนทักษะการฟังและการพูดในที่สาธารณะ การเสริมสร้างทักษะการโต้ตอบและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การจัดการแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย และการเพิ่มโอกาสฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยการสร้างหรือจัดให้มีโอกาสในการลงมือทำ และประสบกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมจริงมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะภาษาไทย ยุวมัคคุเทศก์ อัตลักษณ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

This research article aims to study the problems in developing the Thai language skills of young tour guides in communicating identity and promoting cultural tourism, as well as a case study of Wat Bua Roi School. It also proposes guidelines for developing Thai language skills to enhance the effectiveness of conveying cultural stories to tourists. This research is qualitative. The sample group consisted of 20 fifth-grade Wat Bua Roy School students who had previously undergone tour guide training. Interviews were conducted with 3 teachers at Wat Bua Roy School and 7 relevant individuals in the community. In this research, the researchers used observation, questioning, and interview methods, collecting data for six months after the tour guide training. The study found that the main problems faced by young tour guides include: (1) a lack of in-depth understanding of local identity, leading to inaccurate and uninteresting cultural information dissemination; (2) Thai language skills that are not aligned with tour guiding, such as incorrect vocabulary usage and an inability to tell engaging stories; (3) a lack of confidence and public speaking skills, resulting in less fluent presentations; (4) insufficient skills in responding and problem-solving when faced with diverse questions from tourists; (5) limitations in information sources and teaching materials, as training resources for young tour guides may be unclear, incomplete, inadequate, or outdated; and (6) a lack of opportunities for real-life practice, preventing young tour guides from effectively applying their learned skills. The proposed solutions for developing Thai language skills among young tour guides include: enhancing knowledge and understanding of local identity through the development of effective learning content; improving Thai language communication techniques, particularly public speaking and listening skills, strengthening response and problem-solving skills; providing modern and accessible information resources; and increasing opportunities for practical experience through creating or arranging hands-on activities that closely simulate real-world scenarios.

Keywords: Thai language skill development, Young tour guides, Local identity, Cultural tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่สถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงคุณภาพของการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

การฝึกพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นจึงถือเป็นสิ่งสำคัญ ที่มีบทบาทในการสื่อสารและถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในระดับชุมชนหรือโรงเรียนที่มีโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังที่ ชำนาญ ม่วงทิม (2541) กล่าวว่ามััคคุเทศก์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้ที่มีโอกาสได้ทำงานใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากกว่าบุคคลอื่นในท้องถิ่น จึงมีโอกาสนในการสร้างความประทับใจ หรือความไม่พอใจแก่นักท่องเที่ยวได้โดยง่าย ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงขึ้นอยู่กับบทบาทของมััคคุเทศก์

ดังนั้น หากมีมคฺเทศก์ที่ทักษะการสื่อสารดี มีจรรยาบรรณ มีมารยาท และมีคุณธรรม นักท่องเที่ยวย่อมเกิดความรู้สึกประทับใจและมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้น ๆ นำไปสู่ภาพลักษณ์ที่มีต่อประเทศที่เดินทางไปเยือน มคฺเทศก์จึงมีหลายบทบาทในคนเดียวกัน ตั้งแต่เป็นครู นักจิตวิทยา นักแสดง รวมทั้งนักการทูตด้วย “วัดบัวโรย” สร้างเมื่อ พ.ศ. 2430 เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง มีพระอุโบสถที่สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 มีมหาเจดีย์ศรีบัวโรย ภายในเจดีย์ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พระนามว่า หลวงพ่อเพชร ซึ่งมีพุทธลักษณะเป็นปางจกรมหนึ่งเดียวในจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้วัดยังมีพิพิธภัณฑ์ซึ่งจัดแสดงวัตถุโบราณและอุปกรณ์เครื่องใช้ในที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนชุมชนบางเสาธงในอดีต วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านในชุมชน และยังเป็นพื้นที่ที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิตและมีอัตลักษณ์เฉพาะ ในด้านการศึกษา ทางวัดยังได้สนับสนุนการศึกษาของชาติ โดยให้ทางราชการสร้างโรงเรียนประชาบาลสอนระดับประถมศึกษาขึ้นในวัด ตั้งชื่อว่า โรงเรียนวัดบัวโรย

ปัจจุบันวัดบัวโรย ยังขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง อีกทั้งขาดบุคลากรด้านการนำเที่ยวชมสถานที่ ผู้วิจัยจึงสร้างหลักสูตรอบรมยุวมคฺเทศก์ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2563 โดยอบรมให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดบัวโรย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 คน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนามคฺเทศก์ในท้องถิ่น ช่วยให้เด็กในพื้นที่มีความรู้ มีโอกาสพัฒนาตนเอง มีรายได้ ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เยาวชน และครอบครัว

ผู้วิจัยได้ติดตามผลหลังการฝึกอบรม โดยใช้วิธีสังเกต สอบถามและสัมภาษณ์ ทั้งครู และผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาในด้านทักษะการสื่อสารภาษาไทยของยุวมคฺเทศก์ พบว่ามีหลายประเด็นที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมคฺเทศก์ในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย รวมถึงเสนอแนวทางในการพัฒนาทักษะด้านภาษาไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของยุวมคฺเทศก์ โรงเรียนวัดบัวโรย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของยุวมคฺเทศก์ โรงเรียนวัดบัวโรย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมคฺเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาไทยของยุวมคฺเทศก์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาของโรงเรียนวัดบัวโรย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่เคยจัดอบรมยุวมคฺเทศก์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะด้านการนำเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบัวโรย จำนวน 20 คน ซึ่งเคยอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ ครูผู้สอนในโรงเรียนวัดบัวโรย จำนวน 3 คน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้แก่ พระผู้ใหญ่บ้าน และแม่ค้าที่ขายสินค้าในชุมชน จำนวน 7 คน

1.4 ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสังเกต การสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการพัฒนาทักษะภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์

1.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการหลังการฝึกอบรม เป็นระยะเวลา 6 เดือน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยและสะท้อนสถานการณ์จริงของยุวมัคคุเทศก์ในการนำเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide)

- แบบสัมภาษณ์ยุวมัคคุเทศก์ จำนวน 10 คน ครู จำนวน 3 คน และบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน
- แบบคำถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ภาษาไทย การถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น และแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรม (Observation Form)

- ใช้สังเกตการปฏิบัติงานของยุวมัคคุเทศก์ระหว่างการนำเที่ยว
- วิเคราะห์ทักษะการใช้ภาษาไทย ความถูกต้องของข้อมูล การสื่อสาร และการโต้ตอบกับนักท่องเที่ยว

2.3 แบบสอบถาม (Questionnaire)

- ใช้เก็บข้อมูลความคิดเห็นจากยุวมัคคุเทศก์ ครู และบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา
- มีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการตามวิธีการดังต่อไปนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

- สัมภาษณ์ยุวมัคคุเทศก์ โรงเรียนวัดบัวโรย เพื่อศึกษาทัศนคติ ทักษะ และปัญหาที่พบในการใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และนำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรม
- สัมภาษณ์ครูผู้ที่มีความใกล้ชิดและดูแลในขณะยุวมัคคุเทศก์นำชมสถานที่
- สัมภาษณ์บุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ พระ ผู้นำชุมชน หรือผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม และแม่ค้าที่ใกล้ชิดกับยุวมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ และแนวทางที่เหมาะสมในการถ่ายทอดเรื่องราวให้กับนักท่องเที่ยว

3.2 การสังเกตพฤติกรรม (Observation) การใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ในสถานการณ์จริง เช่น ขณะนำเสนอข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยว

3.3 การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

- จัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของยุวมัคคุเทศก์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภาษาไทยเพื่อการนำเที่ยว
- เก็บข้อมูลจากครูและบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับทักษะและแนวทางการพัฒนาภาษาไทยที่เหมาะสม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลัก ได้แก่ ยุวมัคคุเทศก์ ครู และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต และแบบสอบถาม จากนั้นนำมาจัดกลุ่มเนื้อหา ตลอดจนสรุปประเด็นสำคัญตามหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาการใช้ภาษาไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะ และแนวทางการแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง ปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย สามารถสรุปแยกเป็น 2 ประเด็น ได้ดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของยุวมัคคุเทศก์ โรงเรียนวัดบัวโรย พบว่ามีปัญหาจำนวน 6 ข้อ ได้แก่

1.1 การขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น

คำว่า “อัตลักษณ์” ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรม แต่มีตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัว สังคม ชุมชนหรือประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสนา เป็นต้น ดังที่ ยุธฉัตร บุญสิน (2546 , น.65) กล่าวว่า อัตลักษณ์ คือ ลักษณะเฉพาะลักษณะพิเศษที่สามารถบ่งบอกตัวตนของสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น และ ชลธิชา มาลาหอม (2555 ,น.23) กล่าวว่า อัตลักษณ์ชุมชน หมายถึง รากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกหล่อหลอมให้เกิดขึ้นมาและใช้ในการยึดเป็นภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความโดดเด่นหรือความแตกต่างกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในสังคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มชุมชน ‘ความเป็นชุมชน’ จึงเป็นเรื่องของความเป็นตัวตน หรือบางคนอาจเรียกว่า อัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งความเป็นตัวตนอันหลากหลายปรากฏในหลายรูปลักษณะที่มีความหมายเพราะเป็นความพยายามบอกคนอื่นให้รู้ว่า ‘ฉันเป็นใคร’ ซึ่งเป็นเรื่องของการเชื่อมโยงตัวเองกับคนอื่นในสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือสิทธิ นั่นคือได้รับการยอมรับว่าตัวเองมีความชอบธรรม

ดังนั้นอัตลักษณ์ท้องถิ่น จึงหมายถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นที่มีลักษณะแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ประเพณี หรือวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยุวมัคคุเทศก์ควรมีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และจุดเด่นของชุมชนตนเอง แต่จากการศึกษาพบว่า เยาวชนจำนวนมากมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองในระดับพื้นฐาน ขาดความรู้ความเข้าใจในแง่มุมที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสถานที่ ตำนานพื้นบ้าน หรือความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนหรือชุมชนมักไม่ครอบคลุมหรือไม่ถูกต้องเพียงพอ ส่งผลให้ไม่สามารถอธิบายหรือถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจ

1.2 ทักษะการใช้ภาษาไทยไม่สอดคล้องกับการเป็นมัคคุเทศก์

ทักษะการใช้ภาษาไทย ได้แก่ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ผู้สื่อสารที่ดีต้องให้ความสำคัญกับผู้ฟังให้มาก เพราะจุดประสงค์ของการสื่อสารคือ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจและคล้อยตามแนวความคิด ดังนั้นหากเราสื่อสารได้ตามจุดมุ่งหมาย ย่อมทำให้การสื่อสารสมบูรณ์

ทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของการนำเสนอข้อมูล การพูดเชิงมัคคุเทศก์ต้องใช้ภาษาที่ชัดเจน น่าสนใจ และเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม ผู้เข้าอบรมที่ทำหน้าที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ส่วนใหญ่ มักประสบปัญหาในการใช้ภาษาที่เหมาะสมตามโอกาส และกาลเทศะของการเป็นผู้นำชม เช่น

1.2.1 การใช้คำศัพท์และสำนวนภาษาที่ไม่ถูกต้อง อาจใช้ภาษาผิดระดับ เช่น ใช้คำว่า

“หมายกำหนดการ” ซึ่งเป็นคำที่ต้องใช้ในการแจ้งกำหนดขั้นตอนของงานพระราชพิธีที่จะต้องอ้างพระบรมราชโองการ คนทั่วไป ให้ใช้ “กำหนดการ” หรือ คำว่า “ฉาปนกิจศพ” จริง ๆ แล้ว ฉาปนกิจ เป็นคำที่ใช้อย่างแพร่หลายในการทำพิธีศพ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีคำว่า “ศพ” เป็นต้น

1.2.2 การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ ภาษาพูด คำสแลง (Slang) หรือภาษาถิ่น ที่ผู้ฟังไม่เข้าใจ เช่น ถอด

เกือก หมายถึง ถอดรองเท้า ถูกเท หมายถึง ถูกทิ้ง หรือไม่สนใจ และ ตูย หมายถึง ตาย เป็นต้น

1.2.3 ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์และการออกเสียง คำควบกล้ำ ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดและ

ทำให้ผู้พูดเสียบุคลิกภาพได้ เช่น เดินไปทางขวา แต่ออกเสียงเป็น ฝ รู้สึกแว้งคว้าง ออกเสียงเป็น เพ่งฟ้า ควาย ออกเสียงเป็น ฟาย หรือ ความ ออกเสียงเป็น ฟาม เป็นต้น

1.2.4 การเรียบเรียงเนื้อหาขาดความกระชับและไม่น่าสนใจ ทำให้ผู้ฟังไม่สามารถจดจำข้อมูลสำคัญได้ การใช้คำฟุ่มเฟือยมากเกินไป หรือการติดคำบางคำแทบทุกประโยค เช่น ต้องมีคำว่า อะไรแบบนี้ แบบว่า เป็นต้น

1.3 การขาดความมั่นใจและความสามารถในการสื่อสารต่อที่ประชุมชน

ถึงแม้ว่ายุวมัคคุเทศก์จะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว แต่ปัญหาที่พบคือการขาดความมั่นใจในการพูดและนำเสนอ มีความตื่นเต้น ประหม่า ส่งผลให้การสื่อสารขาดความคล่องแคล่วและขาดเสน่ห์ในการถ่ายทอดข้อมูล สาเหตุหลักของปัญหานี้มาจากความกลัวในการพูดต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก ขาดการฝึกฝนที่เพียงพอ และขาดเทคนิคการพูดที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง

ถึงแม้ว่ายุวมัคคุเทศก์จะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอย่างดี แต่หนึ่งในอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการนำเสนอคือ การขาดความมั่นใจในการพูดต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะเมื่อต้องแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวหรือถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมในสถานการณ์จริง ซึ่งมีนักท่องเที่ยวหรือบุคคลภายนอกเข้าร่วมฟัง

จากการเก็บข้อมูลพบว่า ยุวมัคคุเทศก์หลายคนมีอาการประหม่า ตื่นเต้น พูดติดขัด ลืมเนื้อหา หรือพูดเบาเกินไปจนผู้ฟังไม่ได้ยินชัดเจน ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลให้การสื่อสารขาดความคล่องแคล่ว และทำให้การนำเสนอขาดเสน่ห์หรืออรรถรสในสื่อสาร ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหานี้ ได้แก่ การไม่มีโอกาสฝึกซ้อมพูดในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง ขาดแนวทางหรือเทคนิคการพูดที่ช่วยสร้างความน่าสนใจ เช่น การใช้โทนเสียง น้ำเสียง หรือภาษากาย มีความวิตกกังวลและกลัวความผิดพลาดเมื่อต้องพูดต่อหน้ากลุ่มคน ดังที่กลุ่มตัวอย่างคนหนึ่งซึ่งเคยอบรมหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ของโรงเรียนวัดบัวโรย ไป ให้สัมภาษณ์ว่า

“ผมชอบเรื่องราว ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และอยากเล่าให้คนอื่นฟัง แต่พอมีนักท่องเที่ยวมาจริง ผมพูดไม่ออกเลย ใจเต้นแรง แล้วก็ลืมเนื้อหาที่เตรียมไว้หมดเลย”

คำพูดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีความรู้ แต่หากขาดการฝึกฝนในสถานการณ์จริงและไม่มีการเตรียมตัวอย่างมั่นใจ ก็อาจส่งผลให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไข

1.4 การขาดทักษะในการโต้ตอบและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี ไม่ใช่เพียงการจดจำบทพูดหรือนำเสนอข้อมูลตามลำดับเท่านั้น แต่ยังสามารถโต้ตอบกับนักท่องเที่ยวได้อย่างคล่องแคล่ว ตอบคำถามที่หลากหลาย และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ต้องใช้ในการจัดการกับสถานการณ์จริง

จากข้อมูลการสังเกตและสัมภาษณ์ พบว่ายุวมัคคุเทศก์หลายคน ขาดความมั่นใจในการโต้ตอบกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเมื่อต้องตอบคำถามที่เกินกว่าขอบเขตที่ตนเตรียมมา เช่น คำถามที่ต้องการคำอธิบายเชิงลึกทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือคำถามเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

นอกจากนี้ ยังพบว่ายุวมัคคุเทศก์ไม่สามารถปรับระดับภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังได้ โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มนักท่องเที่ยวมีพื้นฐานภาษาแตกต่างกัน เช่น กลุ่มเด็กเล็ก หรือผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ไม่ใช่คนไทย การอธิบายที่ใช้ศัพท์เชิงวิชาการหรือซับซ้อนเกินไป อาจทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจ และหมดความสนใจ

อีกประเด็นสำคัญคือการขาดทักษะในการจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น ฝนตกในระหว่างการนำชม หรือมีผู้ร่วมทัวร์แสดงอาการเบื่อหน่าย หากยุวมัคคุเทศก์ไม่สามารถประคับประคองสถานการณ์ให้ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ก็อาจส่งผลให้การนำเที่ยวครั้งนั้นไม่สัมฤทธิ์ผล ดังที่กลุ่มตัวอย่างคนหนึ่งซึ่งเคยอบรมหลักสูตรยุวมัคคุเทศก์ของโรงเรียนวัดบัวโรย ไป ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมเตรียมพูดเกี่ยวกับวัดไว้หมดแล้ว แต่พอมีเด็กเล็กคนหนึ่งถามว่า ทำไมพระพุทธรูปองค์นี้ยิ้ม ผมตอบไม่ได้ ก็เลยพูดคำว่า ‘ไม่ทราบครับ’ แล้วรีบพูดเรื่องถัดไปเลย”

จากเหตุการณ์ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการขาดทักษะการตอบคำถามแบบสร้างสรรค์ และขาดการเตรียมวิธีรับมือกับคำถามนอกเหนือเนื้อหา ซึ่งอาจทำให้การนำเสนอไม่บรรลุผล และลดทอนความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้ฟัง

1.5 ข้อจำกัดด้านแหล่งข้อมูลและสื่อการสอน

บางครั้งแหล่งข้อมูลที่ผู้ฝึกอบรมให้กับยุวมัคคุเทศก์ อาจไม่ชัดเจน ไม่ครบถ้วน ไม่ครอบคลุม หรือไม่ทันสมัยพอที่จะนำมาใช้ในการสอนยุวมัคคุเทศก์ให้สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง ในการพัฒนาทักษะของยุวมัคคุเทศก์คือ ข้อจำกัดด้านแหล่งข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการฝึกอบรม โดยเฉพาะเมื่อเนื้อหาที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง สื่อบางประเภทอาจล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน หรือมีเนื้อหาที่ไม่ครบถ้วนเพียงพอ ซึ่งส่งผลให้ยุวมัคคุเทศก์ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการอธิบายหรือเล่าเรื่องได้อย่างมั่นใจและน่าสนใจ

ปัญหาที่พบได้บ่อย ได้แก่ การใช้เอกสารเก่าหรือแผ่นพับที่มีข้อมูลไม่ทันสมัย เช่น ข้อมูลชื่อบุคคลสำคัญ หรือประวัติท้องถิ่นที่มีความคลาดเคลื่อน หรือบางครั้งมีเพียงข้อมูลเชิงกายภาพ เช่น พระพุทธรูปมีขนาดเท่าใด ทำจากอะไร แต่ไม่มีข้อมูลเชิงวัฒนธรรมหรือเรื่องเล่าที่สามารถสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

อีกทั้งการขาดสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น สื่อวีดิทัศน์ อินโฟกราฟิกส์ (Infographics) หรือภาพเคลื่อนไหวที่นำเสนอข้อมูลสำคัญ โดยใช้รูปแบบทางศิลปะที่มีสีสันสวยงาม ส่งผ่านข้อมูลให้เข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความสนุกสนานและสร้างความเข้าใจได้ดีกว่าข้อความธรรมดา การขาดสิ่งเหล่านี้ทำให้การเรียนรู้ของยุวมัคคุเทศก์ขาดแรงจูงใจ และไม่สามารถฝึกฝนการเล่าเรื่องด้วยวิธีที่ทันสมัย และเข้ากับกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ได้อย่างเต็มที่

1.6 การขาดโอกาสฝึกฝนในสถานการณ์จริง

แม้การฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์จะมีทั้งกิจกรรมในห้องเรียน การฝึกพูดหน้าชั้นเรียน หรือการนำเที่ยวในสถานการณ์จำลอง แต่การขาดโอกาสในการฝึกกับนักท่องเที่ยวจริง ถือเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลให้ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่สามารถดึงศักยภาพของตนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

ณรงค์ ฉายายนต์ (2536) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะด้านของบุคคลเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อสามารถส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมและทัศนคติในการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อยกระดับในการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้น การพูดในสถานการณ์จริงแตกต่างจากการฝึกซ้อมทั่วไป เนื่องจากต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน เช่น พฤติกรรมของผู้ฟัง สภาพอากาศ เวลา และข้อจำกัดของสถานที่ หากยุวมัคคุเทศก์ไม่มีประสบการณ์ตรง ก็จะขาดความคล่องตัว ความมั่นใจ และทักษะในการปรับเปลี่ยนการพูดให้เหมาะกับสถานการณ์เฉพาะหน้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการนำเที่ยว

นอกจากนี้ การไม่มีโอกาสให้ฝึกฝนจริง ยังทำให้ผู้เรียนมองไม่เห็นเป้าหมายหรือแรงจูงใจในการพัฒนา ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถนำความรู้จากห้องเรียนไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงได้

ดังที่นักเรียนหญิงคนหนึ่งซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมยุวมัคคุเทศก์เล่าว่า

“ตอนซ้อมในห้อง หนูพูดได้คล่องมากค่ะ แต่พอเจอนักท่องเที่ยวจริงแล้ว หนูตื่นเต้นมาก มือสั่น ลืมบทพูดไปหมดเลย หนูไม่รู้จะเริ่มพูดอย่างไร”

จากกรณีนี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีการฝึกซ้อมมาแล้ว แต่ขาดการฝึกฝนในสถานการณ์จริง ทำให้ยุวมัคคุเทศก์ไม่สามารถรับมือกับความกดดันและความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้นัก

2. แนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของยุวมัคคุเทศก์ โรงเรียนวัดบัวโรย

จากการวิเคราะห์ปัญหาข้างต้น สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เพื่อการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

2.1 การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น

การที่ยุวมัคคุเทศก์มีความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง จะช่วยให้สามารถถ่ายทอดข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง มีเสน่ห์ และน่าเชื่อถือ โดยการเปิดโอกาสให้ยุวมัคคุเทศก์ได้ศึกษาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย อันจะสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางวัฒนธรรมในบริบทที่กว้างขวางขึ้น ตัวอย่างของแหล่งข้อมูลที่ควรใช้ได้แก่ เอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่น หนังสือเก่า เอกสารราชการ หรือบันทึกของวัด ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ หรือการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอดีต เรื่องเล่าพื้นบ้าน เช่น ตำนาน นิทานท้องถิ่น หรือความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ซึ่งช่วยเติมสีสันให้กับการนำเสนอ และสร้างความน่าสนใจให้กับสถานที่ และการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งถือเป็นแหล่งความรู้จากประสบการณ์ตรง ผู้สูงวัยมักมีเรื่องราวที่ไม่ปรากฏในตำรา แต่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมสูง การพูดคุยกับคนเหล่านี้ยังช่วยให้ยุวมัคคุเทศก์เข้าใจ “จิตวิญญาณของชุมชน” ได้ดีขึ้น

การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น ไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูล แต่คือการสร้าง “ความผูกพัน” ระหว่างยุวมัคคุเทศก์กับชุมชนของตนเอง และเมื่อนำเสนอด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง นักท่องเที่ยวก็จะสัมผัสได้ถึงความจริงใจและความลึกซึ้งของวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ

2.2 การพัฒนาเทคนิคการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

การพัฒนาเทคนิคการสื่อสารทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่านและเขียน โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการเป็นผู้นำเที่ยว ได้แก่

- 2.2.1 ควรฝึกพูดให้ชัดเจน ออกเสียงให้ถูกต้อง ชัดถ้อยชัดคำ และมีจังหวะที่เหมาะสม
- 2.2.2 ควรใช้ภาษาและน้ำเสียงที่เหมาะสมช่วยเพิ่มความเข้าใจ เช่น การใช้น้ำเสียงให้สอดคล้องกับเนื้อหา เช่น น้ำเสียงจริงจัง น้ำเสียงอ่อนโยน เป็นต้น ไม่ใช้น้ำเสียงสั่นเครือ หรือประจบประชันเสียดสี ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังนำเสนอ
- 2.2.3 ควรฝึกเล่าเรื่อง เรียบเรียงเนื้อหา ให้น่าสนใจ และฝึกแสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารที่เป็นธรรมชาติ
- 2.2.4 ควรฝึกฟังและสังเกต ศึกษาวิธีการพูดของผู้ที่มีชื่อเสียง เช่น นักข่าว พิธีกร หรือบุคคลที่พูดได้คล่องแคล่ว

2.3 การฝึกฝนการพูดในที่สาธารณะและการสร้างความมั่นใจ

การพูดในที่สาธารณะ เป็นทักษะที่สำคัญยิ่งสำหรับยุวมัคคุเทศก์ เนื่องจากต้องใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ การพูดอย่างมั่นใจ ชัดเจน และน่าสนใจ จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหา และรู้สึกเชื่อมโยงกับประสบการณ์การท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เยาวชนจำนวนมากยังขาดความกล้าและรู้สึกประหม่าเมื่อต้องพูดต่อหน้าคนหมู่มาก ดังนั้นจึงควรมีโอกาสฝึกฝนและมีกิจกรรมเสริมสร้างความมั่นใจอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถดำเนินการร่วมกับโรงเรียนหรือชุมชนได้ เช่น

- 2.3.1 จัดกิจกรรมแข่งขันการพูด ทั้งการพูดจรรโลงใจ การพูดโน้มน้าวใจ หรือการพูดอธิบาย การจัดกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมทักษะการพูด แต่ยังช่วยให้อยุวมัคคุเทศก์รู้จักควบคุมอารมณ์และเพิ่มความกล้าแสดงออกอีกด้วย
- 2.3.2 จัดการแสดงบทบาทสมมติ โดยการสมมติสถานการณ์ เช่น การนำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ หรือการตอบคำถามจากผู้เยี่ยมชม จะช่วยให้อยุวมัคคุเทศก์ฝึกฝนอย่างใกล้ชิดเคียงกับสถานการณ์จริง และเรียนรู้วิธีตอบสนองต่อสถานการณ์ที่หลากหลาย
- 2.3.4 จัดการฝึกพูดต่อกลุ่มผู้ฟังจริง การให้อยุวมัคคุเทศก์ฝึกพูดหน้าชั้นเรียน กลุ่มครู ผู้ปกครอง หรือชุมชน เป็นการเพิ่มประสบการณ์ตรง สร้างความคุ้นเคยกับสายตาสื่อ และลดความประหม่าได้อย่างเป็นธรรมชาติ
- 2.3.5 การใช้โปรแกรมประยุกต์ (Application) หรือเว็บไซต์ฝึกภาษา ปัจจุบันมีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ แอปพลิเคชันฝึกพูดภาษาไทยให้ชัดเจน เช่น แอปเรียนภาษาไทยง่าย ๆ แอป nemo ภาษาไทยหรือเว็บไซต์สอนฝึกอ่านออกเสียงและการนำเสนอ เช่น ยูทูบ ดีกดอต ตลอดจนการใช้โปรแกรมบันทึกเสียงตนเองเพื่อนำมาฟังและปรับปรุง เครื่องมือเหล่านี้ช่วยฝึกซ้ำได้ทุกที่ทุกเวลา และเปิดโอกาสให้อยุวมัคคุเทศก์ประเมินการพูดของตนเองและพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ

2.4 การเสริมสร้างทักษะการโต้ตอบและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หมายถึง การฝึกฝนความสามารถในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม รวมถึงการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะนี้สำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์ อีกทั้งยังสำคัญในชีวิตประจำวัน การทำงาน และการสื่อสารกับผู้อื่น เช่น ความสามารถในการคิดเร็ว ความสามารถในการประเมินสถานการณ์ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ มองโลกแง่บวก มีอารมณ์ขัน เป็นต้น เมื่อฝึกฝนจนเกิดความเคยชิน จะช่วยให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

2.5 การจัดการแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย หมายถึง การบริหารและดูแลข้อมูลให้มีความเป็นปัจจุบัน โดยการตรวจสอบและปรับปรุงข้อให้เป็นข้อมูลล่าสุดอยู่เสมอ สามารถใช้งานได้สะดวก และสามารถให้ยูวมัคคุเทศก์เข้าแหล่งข้อมูลถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา และมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยเทคโนโลยีและแนวทางที่ช่วยจัดการข้อมูล เช่น Google Drive OneDrive หรือ SharePoint เป็นต้น

2.6 การเพิ่มโอกาสฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง หมายถึง การสร้างหรือจัดให้มีโอกาสในการลงมือทำกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมจริงมากที่สุด เพื่อให้ยูวมัคคุเทศก์สามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร ความมั่นใจและความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทริปนำเที่ยวโดยให้ยูวมัคคุเทศก์เป็นผู้นำเสนอข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวจริง การเป็นผู้นำชมในการจัดงานท่องเที่ยวชุมชน หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยมีการเข้าร่วมโครงการจริงหรือการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน และควรฝึกอบรมยูวมัคคุเทศก์อย่างต่อเนื่องทุกปี จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาทักษะการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยูวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย

ปัญหาหลักที่พบเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ **ปัญหาการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น** แม้ว่ายูวมัคคุเทศก์จะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสถานที่หรือประวัติความเป็นมา แต่หากขาดมุมมองในเชิงคุณค่า เอกลักษณ์ หรือความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของชุมชน ก็จะทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดข้อมูลที่สะท้อนความหมายที่ลึกซึ้งและขาดความน่าสนใจในการเล่าเรื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาจริย ผลประเสริฐ (2552) พบว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร ควรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อีกทั้งต้องมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เชิงลึกทางประวัติศาสตร์ **ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่ไม่เหมาะสม** ปัญหานี้อาจเกิดจากการใช้คำศัพท์ที่คลุมเครือ ผิดความหมาย หรือการใช้โครงสร้างภาษาผิด ส่งผลให้การสื่อสารขาดความน่าเชื่อถือ ขาดการใช้ภาษาที่ช่วยถ่ายทอดภาพหรือเรื่องราวอย่างมีชีวิตชีวาให้กับนักท่องเที่ยวได้ **ปัญหาการขาดความมั่นใจในการพูด** ความประหม่าและความกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก ทำให้ยูวมัคคุเทศก์ไม่สามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างราบรื่น ขาดการใช้ภาษากาย น้ำเสียง หรือการควบคุมจังหวะการพูดที่ช่วยเพิ่มเสน่ห์ในการนำเสนอ **ปัญหาการขาดทักษะการโต้ตอบและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า** ยูวมัคคุเทศก์บางคนยังไม่มีความสามารถในการตอบคำถามเชิงลึกหรือไม่สามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟังที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมัคคุเทศก์มืออาชีพ **ปัญหาด้านข้อจำกัดด้านแหล่งข้อมูล** แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการฝึกอบรมอาจยังไม่ครอบคลุม ไม่ทันสมัย หรือขาดความหลากหลาย ส่งผลต่อความเข้าใจและความถูกต้องของข้อมูลที่ยูวมัคคุเทศก์นำเสนอ และ**ปัญหาการขาดโอกาสฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง** การเรียนรู้จากตำราเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลองอาจช่วยฝึกทักษะพื้นฐานได้บางส่วน แต่หากไม่มีโอกาสนำทักษะไปใช้จริงกับนักท่องเที่ยว ก็จะขาดการปรับตัว การแก้ปัญหา และประสบการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขานาฏ สิตานุรักษ์ (2565) พบว่า รูปแบบการพัฒนายูวมัคคุเทศก์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ต้องมีการฝึกปฏิบัติและลงพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนจัดการแข่งขันบทบาทสมมติ เพื่อการเตรียมการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี สามารถให้ข้อมูลกับชาวไทยและชาวต่างชาติได้

การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะช่วยให้ยุวมัคคุเทศก์สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์

แนวทางแก้ไขปัญหการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของยุวมัคคุเทศก์ โรงเรียนวัดบัวโรย

แนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ยุวมัคคุเทศก์ได้พัฒนาตนเอง จนอาจนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่ **การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น** เปิดโอกาสให้ยุวมัคคุเทศก์ได้เรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งเอกสารทางวิชาการ ประวัติศาสตร์ และการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ และเรื่องเล่าที่เป็นมรดกทางจิตวิญญาณของท้องถิ่น **การฝึกทักษะการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง** โดยเน้นการใช้ภาษาไทยที่ชัดเจน ถูกต้อง และสละสลวย ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกพูดในที่สาธารณะ การเขียนบทพูด การฝึกฝนการพูดในที่สาธารณะ การสร้างความมั่นใจในการพูด โรงเรียนและชุมชนอาจจัดกิจกรรมแข่งขันการพูด จัดการแสดงบทบาทสมมติ **การเสริมสร้างทักษะการโต้ตอบและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า** อาจจำลองสถานการณ์ เช่น การตอบคำถามจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ หรือการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ฝนตกขณะนำชม และการใช้เทคโนโลยีช่วยฝึกภาษา เช่น แอปพลิเคชันฝึกพูดหรือการบันทึกเสียงเพื่อฟังและปรับปรุง เสริมทักษะการโต้ตอบ ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัย ของ กิตต์กวีนิเทศน์ วงศ์หมั่น (2564) พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวเมืองตาก มัคคุเทศก์ท้องถิ่นต้องมีความรู้ความสามารถในการนำเที่ยว และมีเทคนิคในการนำเที่ยวที่น่าสนใจ หากผู้นำเที่ยวของชุมชนสามารถทำหน้าที่ได้ดี ก็จะสามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ และ พยอมน ยวະสุต (2554) ได้กล่าวว่า มัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนนักท่องเที่ยว เช่น กรณีนักท่องเที่ยวเกิดเจ็บป่วยก็ต้องดูแลรักษาพาส่งโรงพยาบาล ดังนั้นหากมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชน ได้รับการฝึกให้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างการนำเที่ยว จะทำให้สามารถเป็นผู้นำเที่ยวได้อย่างมืออาชีพได้ ซึ่งการแก้ไขเฉพาะหน้านี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด **การจัดการแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย** เช่น การจัดทำคลังข้อมูลท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เอกสารภาพประกอบ หรือตัวอย่างวีดิทัศน์การนำชมสถานที่ และแนวทางสุดท้ายคือ **เพิ่มโอกาสฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง** เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์สามารถถ่ายทอดเรื่องราววัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การร่วมกิจกรรมจริงกับนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมทดลองนำเที่ยวภายในโรงเรียนหรือชุมชน และการจับคู่ยุวมัคคุเทศก์กับมัคคุเทศก์มืออาชีพเพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ในด้านการศึกษาและการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ โรงเรียนและสถาบันการศึกษาสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ และเพิ่มกิจกรรมฝึกฝนการพูด และการเล่าเรื่องในหลักสูตรเพื่อช่วยให้ยุวมัคคุเทศก์มีความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างน่าสนใจและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการสื่อสารของยุวมัคคุเทศก์ เช่น อายุ ประสบการณ์การฝึกอบรม ความมั่นใจ และรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

2.2 การศึกษารูปแบบการเล่าเรื่องที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กิตต์กวีนิเทศน์ วงศ์หมั่น. (2564). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวเมืองตาก อำเภอเมือง จังหวัดตาก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 7(พิเศษ), 54-70.
- ชลธิชา มาลาหอม.(2555). อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1) 41.
- ชำนาญ ม่วงทิม (2541) คู่มือมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรงค์ ฉายายนต์. (2536). การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านการบริหารสำหรับหัวหน้าแผนกวิชาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. *ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*.
- นริศรา เกตวัลห์ (2563) แนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์ เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย. (รายงานวิจัย). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ปาจริย์ ผลประเสริฐ. (2552). แผนงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดกำแพงเพชร. ใน *สัททองวารสารการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 15(2), 19-35.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม. ใน *พัฒนาการวรรณคดี* (น. 65). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- สุชานาฏ สิตานุรักษ์. (2565). รูปแบบการพัฒนายุวมัคคุเทศก์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *พินเนศวร์สาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 18(2), 101-114.

นักสืบสตรีศรีอยุธยา:นางเอกแห่งการสืบสวนกับผู้ชายในเงามืด*

The Sri Ayutthaya Female Detective: The Heroine of
Investigation and the Man in Shadow

จางหยิ่ง (Zhang Ying)

นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Ph.D. candidate, Doctor of Arts, Program in Communicative Thai as a Second Language,
Huachiew Chalermprakiet University

จันทร์สุตา ไชยประเสริฐ (Jansuda Chaiprasert)

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Lecturer, Department of Language Studies, Faculty of Liberal Arts,
Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: 1947835144@qq.com

Received: December 13, 2024, Revised: April 2, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ ชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีคือ 1) เพศชายเป็นคู่เสริม ช่วยเติมเต็มศักยภาพหรือขยายขอบเขตความสามารถของตัวละครเอกหญิง และมีฐานะหรือสถานะทางสังคมสูงกว่าตัวละครเอกหญิง เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือมีความรู้และประสบการณ์มากกว่า เป็นการเติมเต็มในเชิงสถานะและความสามารถของตัวละครเอกหญิง 2) เพศหญิงเป็นผู้ปฏิบัติแทน มักมีฐานะหรือสถานะทางสังคมต่ำกว่าตัวละครเอกหญิง ไม่ถูกกำหนดด้วยกรอบความคิดแบบดั้งเดิมที่ต้องวางตัวอยู่ในขอบเขตของความเป็นหญิงซึ่งมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกับตัวละครเอกหญิง ทำหน้าที่ช่วยเหลือในรูปแบบของการทำสิ่งที่ตัวละครเอกหญิงไม่สามารถทำได้ จากลักษณะผู้ช่วยเหลือของตัวละครเอกหญิงสามารถเห็นชุดความคิดที่แฝงอยู่ว่า เพศหญิงต้องพึ่งพาเพศชาย และเพศหญิงยังต้องก้าวข้ามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดให้สำหรับเพศหญิง

คำสำคัญ: ตัวละครผู้ช่วยเหลือ วีรสตรี นวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง การประกอบสร้างนวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ของพงศกร หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Abstract

This research article analyzes the roles of supporting characters who assist the female protagonist's transformation into the heroine in the series of historical detective novels called *The Sri Ayutthaya Female Detective*. The research finds two types of supportive characters, as follows. 1) The male character who expands the potential and abilities of the female protagonist. He has a higher social rank than the protagonist; holds a firm profession; and is a specialist, having more knowledge and experience than the protagonist. These characteristics increase the status and capability of the protagonist. 2) The female supporting character typically occupies a lower social or economic status than the female protagonist. Traditional gender norms do not bind her and operate beyond conventional expectations of femininity. Her personality often starkly contrasts with the protagonist's, and her role is to provide support by undertaking actions or responsibilities that the protagonist is unable or unwilling to perform. Through these supporting characters, the series reveals an underlying message that females are dependent on males. To be successful, they must overcome the social limitations imposed on them.

Keywords: Supportive character, Heroine, Series novel, The Sri Ayutthaya Female Detective

บทนำ

นวนิยายเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมสูงสุด นวนิยายเป็นรูปแบบใหม่ของการเล่าเรื่องที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและเป็นเหตุเป็นผลมากกว่าวรรณกรรมรูปแบบเก่า (วนิดา บำรุงไทย, 2542, น. 13-14) โดยนวนิยายสามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภท ดังที่อนันต์ ศรีศักดิ์ (2554, น. 109-110) ได้แบ่งประเภทของนวนิยายตามเนื้อเรื่องของตะวันตก สรุปได้ 11 ประเภท ได้แก่ 1) นวนิยายรัก 2) นวนิยายสะท้อนสังคม 3) นวนิยายแสดงข้อคิดหรือปัญหา 4) นวนิยายชีวิตโลดโผน 5) อาชญนวนิยาย 6) นวนิยายสืบสวนสอบสวน 7) หัสนิยาย 8) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ 9) นวนิยายการเมือง 10) นวนิยายอิงพุทธศาสนา และ 11) นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์

นวนิยายประเภทหนึ่งที่น่าสนใจคือนวนิยายสืบสวนสอบสวน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ประพันธ์มักเลือกใช้ตัวละครเอกชายเป็นผู้ดำเนินเรื่องและสืบสวนคดีต่าง ๆ ตัวอย่างที่โดดเด่น เช่น นิทานทองอิน ผลงานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงกำหนดให้นายทองอินเป็นตัวละครเอกผู้ทำหน้าที่สืบข่าวและแก้ปัญหา อีกทั้งยังมี *กาหลมหรทึก* ผลงานนวนิยายของ ปราปต์ ซึ่งนำเสนอเรื่องราวผ่านมุมมองของ พ.ต.ท.เวทวงศ์ ภิรมย์รุจ ในฐานะตัวละครเอกผู้สืบสวน ไขปริศนาที่แฝงด้วยความซับซ้อน ในขณะเดียวกัน แม้ว่านวนิยายสืบสวนสอบสวนของไทยส่วนใหญ่จะเน้นตัวละครเอกชายเป็นหลัก แต่ก็มีนวนิยายบางเรื่องที่เลือกใช้ตัวละครเอกหญิงเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและคลี่คลายคดี ตัวอย่างที่น่าสนใจคือ *ชุดสาวน้อยเกวลิน* โดย อลิษา

นวนิยายชุด *สาวน้อยเกวลิน* เป็นนวนิยายสืบสวนสอบสวนแนวโคซี่ (cozy mystery) ใช้ตัวละครเอกหญิงเพียงคนเดียวตลอดทั้งชุดจำนวน 10 เล่ม ได้แก่ เกวลิน ตัวเอกผู้มีความโดดเด่นในด้านความเฉลียวฉลาดและวิธีการไขปริศนาที่แยบยล อีกหนึ่งผลงานที่สำคัญ คือ นวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ ชุดนักสืบสตรีศรีอยุธยา

จำนวน 3 เล่ม ซึ่งประพันธ์โดยพงศกร นวนิยายชุดนี้มีน่าสนใจ เนื่องจากนำเสนอเรื่องราวผ่านตัวละครเอกหญิงเล่มละ 1 ตัวละคร โดยตัวละครเอกหญิงในแต่ละเล่มมีความเชื่อมโยงกันในเชิงบริบททางประวัติศาสตร์และสภาพสังคมในยุคสมัยอยุธยา แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปตามเนื้อเรื่องและบทบาท ซึ่งมีลักษณะเด่นและคุณค่าในการศึกษาวิเคราะห์ สามารถให้เห็นถึงพัฒนาการของบทบาทตัวละครเอกหญิงในนวนิยายสืบสวนสอบสวนของไทย และชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายในการสร้างสรรค์ตัวละคร

บาร์มี บุญทรง (2551, น. 255-348) ได้กล่าวว่า Joseph Cambell ได้สรุปเรื่องราวของวีรบุรุษในตำนานและวรรณกรรมทั่วโลกมักมีโครงสร้างที่คล้ายคลึงกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ คือการออกเดินทาง/การแยกจาก การเริ่มต้น และการเดินทางกลับ ทฤษฎีนี้เสนอแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษ ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องราวที่ต้องผ่านกระบวนการเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถมองการสืบสวนสอบสวนเป็นการผจญภัยอย่างหนึ่ง กระบวนการสืบสวนสอบสวนก็จะเป็นการเดินทางของการผจญภัย เนื่องจากการสืบสวนสอบสวนคดีหนึ่งต้องมีการเกิดเหตุการณ์การสืบสวนคดีและการคลี่คลายปัญหา นักสืบจะกลายเป็นวีรบุรุษคนหนึ่งในการสืบสวนสอบสวน จากชื่อนวนิยายชุด*นักสืบสตรีศรีอยุธยา* สามารถเห็นได้ว่า ผู้เดินทางไปผจญภัย และในที่สุดประสบความสำเร็จในการไขคดีคือตัวละครเอกหญิง จนกลายเป็นวีรสตรีผู้ได้รับการยกย่อง

นอกจากนี้แล้ว ตามแนวคิดโครงสร้างนิยม เรื่องเล่าโดยทั่วไปนั้นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม (Binary opposition) พื้นฐานคู่หนึ่งคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้แสวงหาและสิ่งที่แสวงหา ดังนั้นตัวบทเรื่องเล่าโดยทั่วไปจึงมีโครงสร้างพื้นฐานว่าด้วยการแสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งของตัวเอง ในนวนิยายประเภทสืบสวนสอบสวน สิ่งที่ตัวเองพยายามแสวงหาอยู่คือ ความจริง หรือไขคดี Algirdas Julien Greimas นักโครงสร้างนิยม ได้ลดทอนบทบาทของตัวละครให้เหลือเพียง 6 บทบาท คือ 1) ผู้แสวงหา (subject) 2) สิ่งที่แสวงหา (object) 3) ผู้ช่วยเหลือ (helper) 4) ผู้ขัดขวาง (opponent) 5) ผู้ให้ (sender/giver) และ 6) ผู้รับ (receiver) (ศิริพร ณ ถลาง, 2557, น. 300 - 307) ซึ่งในนวนิยายประเภทสืบสวนสอบสวนจะมีตัวละครผู้ช่วยเหลือต่าง ๆ ช่วยตัวเองไขคดีให้สำเร็จ

ตามแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า ในนวนิยายชุด*นักสืบสตรีศรีอยุธยา* ตัวละครเอกหญิงถูกนำเสนอในฐานะผู้แสวงหา สิ่งที่แสวงหาคือความจริงที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ฆาตกรรมและปริศนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ในกระบวนการดังกล่าว ตัวละครเอกหญิงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงล่าพง แต่ได้รับการสนับสนุนจากตัวละครผู้ช่วยเหลือ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในหลากหลายมิติ ตั้งแต่การเป็นแรงสนับสนุนในเชิงปฏิบัติ เช่น การสืบข้อมูล การป้องกันภัย หรือการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ไปจนถึงบทบาทในเชิงจิตวิทยา เช่น การให้กำลังใจและเป็นแรงผลักดันให้ตัวละครเอกหญิงสามารถก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญ

ตัวละครผู้ช่วยเหลือเหล่านี้ไม่ได้มีบทบาทเพียงเพื่อขับเคลื่อนเรื่องราว แต่ยังช่วยส่งเสริมให้ตัวละครเอกหญิงสามารถเติบโตในแง่ของบุคลิกภาพและความสามารถ พวกเขาช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครเอกหญิง จนทำให้ตัวละครเอกหญิงสามารถประสบความสำเร็จในการกิจของเธอ กระบวนการแสวงหาความจริงในนวนิยายชุดนี้ จึงไม่ได้เป็นเพียงการไขคดีฆาตกรรม แต่เป็นการหล่อหลอมตัวละครเอกหญิงให้ก้าวขึ้นมาเป็นวีรสตรี ผู้เป็นที่ยอมรับทั้งในเชิงความสามารถและการมีคุณธรรม ตัวละครผู้ช่วยเหลือแต่ละคนจึงเปรียบเสมือนฟันเฟืองสำคัญที่ช่วยสร้างความเป็นวีรสตรีของตัวละครเอกหญิงให้ชัดเจนมากขึ้น

จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่า มีผู้เคยศึกษานวนิยายสืบสวนสอบสวนที่มีตัวละครเอกเป็นผู้หญิง โดยเน้นศึกษาจากตัวละครเอกหญิงโดยตรง เช่น ญัฐฐา ไตรเลิศ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงและจินตภาพในนวนิยายชุด*นักสืบสตรีศรีอยุธยา*ของพงศกร และสุทัตตา พาหุมนันโต (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวละครหญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายสืบสวนสอบสวนร่วมสมัยของอเมริกา แต่ยังไม่มีการวิจัยที่ศึกษาจากตัวละครผู้ช่วยเหลือตามทฤษฎีโครงสร้างเรื่องเล่า ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะด้านเพศ ภูมิหลัง ฐานะของตัวละคร

ผู้ช่วยเหลือมีบทบาทอย่างไรในการช่วยตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรี

การวิเคราะห์ครั้งนี้จะเริ่มจากการแยกแยะตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ปรากฏอยู่ในเรื่องก่อน จากนั้นพิจารณา ลักษณะตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เห็น ชัดความคิดบางอย่างที่แฝงอยู่ในตัวบทได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง *นักสืบสตรีศรีอยุธยา*: นางเอกแห่งการ สืบสวนกับผู้ชายในเงามืด การศึกษาครั้งนี้จึงสามารถให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงในฐานะวีรสตรี และ ความสำคัญของตัวละครผู้ช่วยเหลือ ซึ่งอาจเปิดเผยชุดความคิดที่แฝงอยู่ในนวนิยายชุดนี้ได้

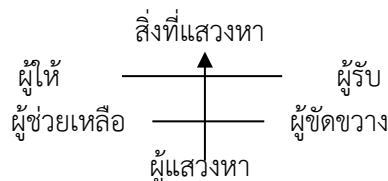
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีในนวนิยายสืบสวน สอบสวนอิงประวัติศาสตร์ ชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา*

กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างเรื่องเล่า

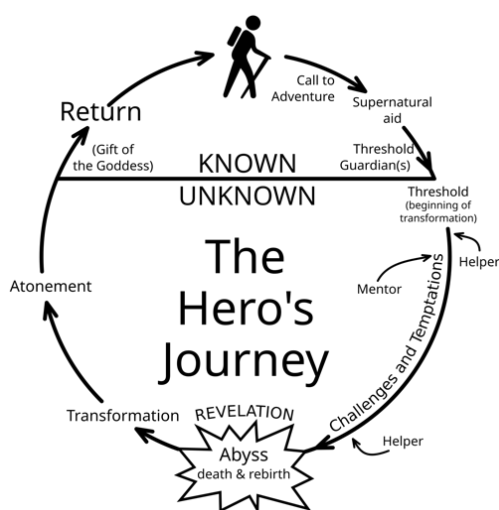
นพพร ประชากุล (2552, น. 252) ได้สรุปว่า พังแสวงหา (Quest Model) เป็นแนวคิดของ เอ เจ เกรมาส์ (A J Greimas) นักสัญศาสตร์เชิงโครงสร้างผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาเรื่องเล่า เสนอว่า เมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปจะพบว่า เรื่องเล่าส่วนใหญ่ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของ “การแสวงหา” บางสิ่งบางอย่าง ซึ่งผู้แสวงหาคือตัวเอกปรารถนาจะได้มา การแสวงหาดังกล่าวในด้านหนึ่งจะได้รับความช่วยเหลือและในอีกด้านหนึ่งจะถูกขัดขวาง และท้ายที่สุด หากการแสวงหาประสบความสำเร็จ ก็จะมีผู้มอบสิ่งที่แสวงหาให้ และได้ลดทอนบทบาทของตัวละครให้เหลือเพียง 6 บทบาท คือ 1) ผู้แสวงหา (subject) 2) สิ่งที่แสวงหา (object) 3) ผู้ช่วยเหลือ (helper) 4) ผู้ขัดขวาง (opponent) 5) ผู้ให้ (sender/giver) หากจัดเป็นคู่ความสัมพันธ์จะพบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ 3 คู่ คือ ผู้แสวงหา - สิ่งที่แสวงหา, ผู้ช่วยเหลือ - ผู้ขัดขวาง และผู้ให้ - ผู้รับ ตามแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 คู่ความสัมพันธ์ผังแสวงหา (นพพร ประชากุล, 2552, น. 252)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวีรสตรี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1084) ได้ให้คำนิยามของ วีรสตรีว่า ชายที่ได้รับความยกย่องว่ามีความกล้าหาญ ถ้าเป็นหญิงใช้คำว่า วีรสตรี และ บารมี บุญทรง (2551, น. 255-348) ได้กล่าวว่า Joseph Cambell ได้สรุปการเดินทางของวีรสตรี หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ทฤษฎีการผจญภัยของ วีรสตรี” ไว้ในหนังสือ พลาณภาพแห่งเทพปกรณัม The Power Of Myth ว่าการเดินทางของวีรสตรีสามารถแบ่งออก ได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ การออกเดินทาง/การแยกจาก (Departure/Separation) การเริ่มต้น (Initiation) และ การเดินทางกลับ (Return) ตามรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การเดินทางของวีรบุรุษ (วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี, 2567)

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ คือ นวนิยายประเภทสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ของพงศกร ชุตนักสืบสตรีศรีอยุธยา รวม 3 เล่ม ได้แก่

- 1) ลายกินรี พ.ศ. 2560 พิมพ์ครั้งที่ 1 โดยสำนักพิมพ์ กรู๊ฟ พับลิชชิง
- 2) ลายเหมราช พ.ศ. 2560 พิมพ์ครั้งที่ 1 โดยสำนักพิมพ์ กรู๊ฟ พับลิชชิง
- 3) ลายราชสีห์ พ.ศ. 2561 พิมพ์ครั้งที่ 1 โดยสำนักพิมพ์ กรู๊ฟ พับลิชชิง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายสืบสวนสอบสวน โครงสร้างเรื่องเล่า วีรสตรี และการเดินทางของวีรบุรุษเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษาประวัติความเป็นมาและประเภทของนวนิยายของพงศกร
3. รวบรวมและคัดเลือกนวนิยายประเภทสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ของพงศกร ได้นวนิยาย ชุตนักสืบสตรีศรีอยุธยา รวม 3 เล่ม ได้แก่ ลายกินรี ลายเหมราช และลายราชสีห์
4. วิเคราะห์ลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ของพงศกร ชุตนักสืบสตรีศรีอยุธยา
5. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ พบว่า นวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* ได้นำเสนอลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรี สามารถแบ่งตามความสามารถของผู้ช่วยเหลือที่สัมพันธ์กับคติ และ ความเกี่ยวข้องกับคติและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิง ดังต่อไปนี้

1. ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบ่งตามความสามารถของผู้ช่วยเหลือที่สัมพันธ์กับคติ

ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบ่งตามความสามารถของผู้ช่วยเหลือที่สัมพันธ์กับคติ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล 2) ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถด้านการแพทย์ และ 3) ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถในการต่อสู้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล

ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* เป็นตัวละครที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ที่ตัวละครเอกหญิงที่เป็นแม่หญิงชนชั้นสูงเข้าไม่ได้ เช่น ซ่องโสเภณี ชุมชน หรือช่วยตัวละครเอกหญิงที่เป็นชาวสยามเข้าไปพื้นที่ของชาวต่างชาติ เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการสืบสวนของตัวละครเอกหญิง โดยทำหน้าที่เป็นทั้งสายลับ ผู้รวบรวมข้อมูล และผู้เชื่อมโยงเครือข่ายข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ตัวละครเอกหญิงสามารถเข้าถึงเบาะแสสำคัญที่อาจถูกปิดกั้นไว้ได้ พบตัวละครประเภทนี้ในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ลายกนรี* และ *ลายราชสีห์* โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง *ลายกนรี* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล 3 ตัว ได้แก่ เมอซีเออร์ โรแบร์ต พ่อมมี และนางจิบ เนื่องจากผู้เสียชีวิตเป็นคนฝรั่งเศส เมอซีเออร์โรแบร์ตในฐานะเป็นเลขานุการของนายทหารฝรั่งเศส สามารถเข้าไปพื้นที่ของคนฝรั่ง อย่างเช่น บ้านของคนเสียชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันที่จริงจะว่าไปแล้ว...พวกเราเป็นหนี้บุญคุณโรแบร์ตเป็นอย่างมาก ถ้าเขาไม่
สนับสนุนให้แม่พุดซ้อนตรวจศพของกะปิตันซ่อง เพื่อหาสาเหตุการตาย ฟอลคอนอาจหา
เหตุแกล้งให้เกิดสงครามก็เป็นได้

(พงศกร, 2560a, น. 468)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่สามารถเข้าถึงศพของกะปิตันซ่อง ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่สุด โอกาสตรวจสอบศพ ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ช่วยให้การสืบสวนดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง

พ่อมมีในฐานะเป็นลูกชายของหมอ เป็นคนที่มีมิตรสหายจำนวนมาก สามารถช่วยสืบความต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อยากรู้รายละเอียดไหมละ” มีถามน้องสาว นัยน์ตาของเขาเปล่งประกายอยากรู้
อยากเห็น “ถ้าอยากรู้...พี่พอมมีคนสืบให้เจ้าได้”

(พงศกร, 2560a, น. 51)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่มีเครือข่ายกว้างขวางในสังคม มีเพื่อนฝูงและคนรู้จักมากมายในหลากหลายวงการ ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไป จนถึงผู้มีอำนาจในระดับต่าง ๆ ความสัมพันธ์ที่กว้างขวางของเขาช่วยให้เขาสามารถเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย ทำให้สามารถสืบหาเบาะแสจากภายนอกได้

นางจิบ ในฐานะเป็นบ่าว เป็นคนที่ออกไปสืบความต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ ตัวอย่างต่อไปนี้

“เอาไปว่าจะไปสืบให้เจ้าคะ” จีบอาสา “รู้แน่ว่านั่งจวนถูกนำตัวไปคุมขังไว้ที่ไหน
เราก็ก็นั่งเฝ้าเฝ้าเฝ้า...แบบนี้คงพอจะช่วยได้บ้างนะเจ้าคะ”

(พงศกร, 2560a, น. 198)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่มีสถานะที่ไม่เป็นที่สังเกตและไม่ดึงดูดความสนใจ ทำให้เธอสามารถเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีค่าได้โดยไม่ถูกจับตามอง

ในนวนิยายเรื่อง *ลายราชสีห์* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล 1 ตัว ได้แก่ พิกุล ข้าหลวงเรือนนอกของเจ้าจอมสารภี ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถเข้าพื้นที่ในวังและนอกนอวังเพื่อหาหลักฐานได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้าจอมสารภีสั่งให้พิกุลแอบขึ้นไปเล่นบนตำหนักตึก ให้หาทางลักลอบเข้าไปใน
ห้องพักของเจ้าจอมดอกแก้ว เพื่อค้นหลักฐานบางอย่างที่เธอต้องการจากการวิเคราะห์
ข้างต้น

(พงศกร, 2561, น. 320)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่เดินทางเข้าออกพระราชวังและพื้นที่นอกวังได้อย่างอิสระ อีกทั้งยังสามารถลอบเข้าไปในสถานที่ต้องห้ามเพื่อค้นหาหลักฐานสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับคดีที่กำลังสืบสวน ทำหน้าที่เป็นสายลับและรวบรวมข้อมูลให้กับตัวละครเอกหญิง ถือเป็นตัวเชื่อมต่อโลกในวังและนอกวัง หาหลักฐานจากทั้ง 2 พื้นที่ ซึ่งช่วยให้การสืบสวนคดีดำเนินไปอย่างทิศทางที่ถูกต้อง

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า นวนิยายชุดนี้ ตัวละครผู้ช่วยเหลือมีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลของผู้ช่วยเหลือ เป็นความสามารถที่สำคัญอย่างมากในการสืบคดี เนื่องจากสามารถตรวจสอบหลักฐานที่สำคัญได้ สามารถเข้าถึงเครือข่ายข้อมูลที่หลากหลายจากบุคคลในสังคมตั้งแต่ชาวบ้านจนถึงขุนนางชั้นสูง และเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ถูกจับตามอง ซึ่งช่วยให้สามารถสืบหาข้อเท็จจริงได้โดยไม่มีผู้สงสัย ซึ่งช่วยให้การสืบสวนดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ทำให้คดีมีพื้นฐานอยู่บนหลักฐานที่แท้จริง แทนที่จะอาศัยเพียงการคาดเดาหรือความคิดเห็นส่วนตัว นอกจากนี้ ในบริบทของยุคสมัยที่นักสืบหญิงต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดทางสังคม วัฒนธรรม หรือกฎระเบียบภายในราชสำนัก ทำให้ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้กลายเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการสืบสวน พวกเขาช่วยเป็นสายลับ รวบรวมหลักฐาน เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และทำให้ตัวละครเอกหญิงสามารถเข้าถึงข้อมูลสำคัญที่เธอไม่สามารถหาได้ด้วยตนเอง ดังนั้นความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลของตัวละครผู้ช่วยเหลือจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการสืบสวน

ในนวนิยายชุดนี้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสมจริง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักสืบหญิงสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของสังคมยุคนั้น และสามารถไขคดีได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

1.2 ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถด้านการแพทย์

ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถด้านการแพทย์ในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* เป็นบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาคนไข้ แพทย์แผนไทย แพทย์ตะวันตก วิธีการตรวจศพ โดยทำหน้าที่เป็นทั้งที่ปรึกษา ผู้ให้ความรู้ และเป็นแรงสนับสนุนที่ช่วยให้ตัวละครเอกสามารถไขคดีหรือสืบหาความจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พบตัวละครประเภทนี้ในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ลายเหมราษ* และ *ลายราชสีห์* โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง *ลายเหมราษ* มีผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถด้านการแพทย์ 1 ตัว ได้แก่ พุดซ้อน พุดซ้อนในฐานะเป็นหมอหญิง ได้สอนความรู้เกี่ยวกับการตรวจศพให้กับตัวละครเอกหญิง ซึ่งเป็นญาติพี่น้องของตัวละครเอกหญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลูกจันมีประสบการณ์การพิสูจน์ศพมาแล้วเมื่อครั้งของแม่นวลและเฒ่าสา ดังนั้น
เธอจึงเริ่มลงมือตรวจศพด้วยความละเอียด รอบคอบตามลำดับที่พุดซ้อนเคยสอนเอาไว้

(พงศกร, 2560b, น. 56)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่ไม่ได้เป็นเพียงแพทย์หญิงทั่วไป แต่ยังมีทักษะในด้านการชันสูตรศพ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการสืบสวนคดีและหาสาเหตุการเสียชีวิต การตรวจศพถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สามารถชี้ให้เห็นถึงเจื่อนำต่าง ๆ ของคดี เช่น สาเหตุการเสียชีวิต วิธีการฆาตกรรม หรือแม้กระทั่งการหาหลักฐานที่เชื่อมโยงไปยังผู้กระทำผิด การที่เธอสอนวิธีการตรวจศพให้กับตัวละครเอกหญิง ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถให้กับตัวละครเอกหญิง แต่ยังเป็นการทำให้ความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์สามารถส่งต่อไปยังบุคคลอื่น และนำไปใช้ในการไขคดีในอนาคต

ในนวนิยายเรื่อง *ลายราชสีห์* มีผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถด้านการแพทย์ 2 ตัว ได้แก่ หมอโหมต และหมอกุดมา หมอโหมตเป็นหมอไทย มีความรู้ทั้งการแพทย์ฝ่ายสยามและการแพทย์ฝ่ายตะวันตก ส่วนหมอกุดมาเป็นหมอชาวต่างชาติ มีความรู้การแพทย์ฝ่ายตะวันตก โดยเฉพาะเรื่องการชันสูตรศพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ช่วยได้ลิคะ เราไม่ได้เรียกให้พ่อโหมตมาปลุกคนตายให้ฟื้นคืนชีพ แต่จะมาช่วย
ไขข้อข้องใจให้กระจ่างต่างหาก” แสร้งยืนยันความคิดของตนเอง “พ่อโหมตเฉลียวฉลาดนัก
มีความรู้ทั้งการแพทย์ฝ่ายสยามและการแพทย์ฝ่ายฝรั่งเป็นอย่างดี ดีฉันคิดว่าลองปรึกษา
เรื่องนี้เอาไว้ก็ไม่เสียหาย”

(พงศกร, 2561, น. 38)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่เฉลียวฉลาดและมีความรู้กว้างขวางทั้งสองศาสตร์ แม้ว่าเขาจะเป็นแพทย์แผนไทย แต่เขาก็มีความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์ทางการแพทย์ของตะวันตกเช่นกัน ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางการแพทย์ในเชิงลึกและเปรียบเทียบระหว่างสองแนวคิด บทบาทของหมอโหมตจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การรักษาผู้ป่วยเท่านั้น แต่ยังเป็นทีปรึกษาที่มีความรอบรู้ด้านวิทยาการทางการแพทย์ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการสืบสวนคดี

ส่วนหมอกุดมาเป็นหมอชาวต่างชาติ มีความรู้การแพทย์ฝ่ายตะวันตก โดยเฉพาะเรื่องการชันสูตรศพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พูดถึงเรื่องตรวจศพนี่ก็เช่นเดียวกัน โหมตไม่เคยต้องตรวจศพโดยละเอียดมาก่อน

คำแนะนำที่หมอบอกกับเขา ทำให้โหมตได้หลักการมากมายสำหรับนำมาใช้ตรวจศพ
ของเจ้าจอมดอกแก้วในคำคินนี้ ตอนแรกหมอบอกว่ารับอาสาจะไปด้วย หากโหมตเห็นว่า
ไม่เหมาะสม ด้วยเจ้าจอมดอกแก้วเป็นคนของพระเจ้าอยู่หัว การจะต้องศพถือเป็นการ
จาบจ้วงล่วงละเมิด จะให้ผู้ใดล่วงรู้ไม่ได้โดยเด็ดขาด

(พงศกร, 2561, น. 99)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่เป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการตรวจศพแก่หมอ
ไทย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่หมอไทยไม่เคยได้รับการฝึกฝนมาก่อน มีความรู้เฉพาะทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งช่วยให้
กระบวนการตรวจสอบศพมีความละเอียดและเป็นระบบมากขึ้น

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ในนวนิยายชุดนี้ ความสามารถด้านการแพทย์ของผู้ช่วยเหลือ
เป็นความสามารถที่ขาดไม่ได้ในการสืบคดี เนื่องจากช่วยให้สามารถตรวจสอบหลักฐานทางการแพทย์ วิเคราะห์สาเหตุ
การเสียชีวิตได้อย่างเป็นระบบและแม่นยำ นอกจากนี้เนื่องจากข้อจำกัดทางสังคม วัฒนธรรม และกฎหมายที่
มีความสำคัญกับผู้ชาย และมอบบทบาทของการสืบสวนให้กับผู้ชายทำให้ผู้หญิงมีบทบาทที่จำกัดในการสืบสวนคดี
การมีทักษะด้านการแพทย์ของตัวละครผู้ช่วยเหลือช่วยให้ตัวละครเอกหญิงสามารถฝ่าฟันอุปสรรค สามารถได้ความ
จริงจากสภาพร่างกายของผู้เสียชีวิตในคดีได้ และการมีหลักฐานที่ชัดเจนจากการแพทย์ทำให้ตัวละครเอกหญิงมี
บทบาทที่แข็งแกร่งขึ้นในกระบวนการไขคดี ในยุคที่ผู้หญิงถูกมองว่าไม่สามารถทำงานราชการหรือสืบสวนคดีได้
ความช่วยเหลือจากคนที่มีความสามารถพิเศษ เช่น การตรวจศพและการวิเคราะห์ทางการแพทย์ ทำให้ตัวละครเอก
หญิงมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้เพศหญิงสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทางเพศในสมัยนั้นได้

1.3 ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถในการต่อสู้

ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถในการต่อสู้ในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* เป็นบุคคลที่ใช้กำลัง
อาวุธในการต่อสู้กับคนร้ายและคนขัดขวางการสืบสวนคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกป้องตัวละครเอกหญิงจาก
อันตราย และช่วยให้การสืบสวนดำเนินไปอย่างราบรื่นพบตัวละครประเภทนี้ในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ลายกนรี* และ
ลายเหมราษ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง *ลายกนรี* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถในการต่อสู้ 1 ตัว ได้แก่ ออกหลวงอินทราช
ภักดี ในฐานะที่เป็นเจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดูแลความสงบเรียบร้อย และ
ทำหน้าที่สืบสวนคดีอาชญากรรมในสมัยอยุธยา เป็นผู้คอยปกป้องตัวละครเอกหญิงในเวลาที่มียอันตราย ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

“ไม่ต้องวิตกไปขอรับ” หลวงอินทร์เอ่ยด้วยน้ำเสียงนอบน้อม “กระผมจะสั่งพล
ตระเวนให้หมั่นผ่านมาตรวจตราทางนี้ พวกมันเห็นคนของกระผม...คงไม่กล้าทำอะไร
รุนแรง”

(พงศกร, 2560a, น. 104)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่เป็นผู้มีบทบาทในการใช้กำลังช่วยให้ตัวละครเอก
หญิงพ้นจากการทำร้ายของศัตรู ทำให้ตัวละครเอกหญิงอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐ ช่วยให้การสืบสวนสามารถ
ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ในนวนิยายเรื่อง *ลายเหมราษ* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถในการต่อสู้ 1 ตัว ได้แก่ ออกหลวงแสน
อรพ่าย ในฐานะที่เป็นเจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ซึ่งทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และรับผิดชอบ
ในการสืบสวนคดีอาชญากรรม รวมถึงติดตามและจับกุมผู้กระทำความผิด เป็นผู้คอยคุ้มครองตัวละครเอกหญิง ดังตัวอย่าง

ต่อไป

“กลัวค่ะ” ลูกจันตอบตามตรง “แต่ฉันกลัวคนมากกว่ากลัวผี ...คนตายไปแล้ว ทำร้ายอะไรเราไม่ได้ ไม่เหมือนคนเป็น ๆ ที่รู้หน้าไม่รู้ใจ อาจจะลอบกัดทำร้ายเราได้ตลอดเวลา...แต่พี่แสนไม่ต้องเป็นห่วง ฉันคิดว่าคนร้ายคงไม่ย้อนกลับมาแล้วละ อีกอย่างตอนนี้ พี่ยังไม่สาว ประตูประชนครปิด มีแต่พี่แสนซึ่งเป็นขุนนางอยู่กรมพระตำรวจเท่านั้นที่จะผ่านเข้าไปได้”

“ถ้าเช่นนั้น.... ลูกจันเอาดาบของพี่เก็บไว้” แสนยื่นดาบประจำกายส่งให้หญิงสาว “เกิดอะไรขึ้นไม่ต้องห่วงเรื่องศพ...หนีเอาตัวให้รอดปลอดภัยไว้ก่อน”

(พงศกร, 2560b, น. 289)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นบุคคลที่สามารถใช้กลยุทธ์ในการป้องกันภัย วางแผนเพื่อให้ตัวละครเอกหญิงสามารถเอาตัวรอดได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นบุคคลที่ตัวละครเอกหญิงสามารถไว้วางใจได้ในยามคับขัน ทำให้ตัวละครเอกหญิงสามารถดำเนินการสืบสวนได้โดยมีผู้คอยคุ้มครองและสนับสนุนตลอดเวลา

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า นวนิยายชุดนี้ ตัวละครผู้ช่วยเหลือมีความสามารถด้านการต่อสู้ของผู้ช่วยเหลือ เป็นความสามารถที่ช่วยให้ตัวละครเอกหญิงสามารถดำเนินการค้นหาความจริงได้โดยไม่ถูกทำร้ายและการขัดขวางจากศัตรู หรือผู้ที่พยายามขัดขวางการสืบสวนคดี ผู้ช่วยเหลือแบบนี้เป็นทั้งผู้พิทักษ์ในการเผชิญหน้ากับศัตรูโดยตรงและผู้สนับสนุนตัวละครเอกหญิงด้วยการใช้กลยุทธ์เพื่อป้องกันตัวละครเอกหญิง เป็นบุคคลที่ตัวละครเอกหญิงสามารถไว้วางใจได้อย่างเต็มที่ในช่วงเวลาวิกฤต สามารถเห็นได้ว่า การสืบสวนคดีเป็นภารกิจที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงและอันตราย ต้องมีคนคอยช่วยเหลือและปกป้อง ดังนั้น การที่ตัวละครเอกหญิงดำเนินการสืบสวน ถือเป็นการผ่านการผจญภัยอย่างหนึ่ง และสุดท้ายสามารถไขคดีได้ถือเป็นการไปสู่การเป็นวีรสตรีได้

2. ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบ่งตามความเกี่ยวข้องกับคดีและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิง

ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบ่งตามความเกี่ยวข้องกับคดีและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิง สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไขคดี เป็นตัวละครชายที่มีตำแหน่งเป็นเจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา และเลขาธิการของนายทหารฝรั่ง 2) ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดี เป็นตัวละครชายที่เป็นพี่ของตัวละครเอกหญิง และตัวละครหญิงที่เป็นบ่าว 3) ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญ เป็นตัวละครชายที่เป็นหมอ มีความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการไขคดี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไขคดี

ตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไขคดีในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* เป็นผู้ที่ทำหน้าที่สนับสนุนการสืบสวนของตัวละครเอกหญิงอย่างใกล้ชิด ด้วยภาระหน้าที่การงานของตนเองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการไขคดี ทำให้ตัวละครผู้ช่วยเหลือจำเป็นต้องร่วมมือกับตัวละครเอกหญิงในการค้นหาความจริง เพื่อคลี่คลายคดีอย่างมีประสิทธิภาพ พบตัวละครประเภทนี้ในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ลายกนรี* และ *ลายเหมราษ* โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง *ลายกนรี* มีชาวบ้านได้พบศพของ กัปตันมอง กัปตันเรือชาวต่างชาติ จึงเข้ามาขอความช่วยเหลือจากแม่หญิงพุดซ้อน หมอสตรีแห่งกรุงศรีอยุธยา การสืบสวนคดีดังกล่าวอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของออกหลวงอินทราชภักดี เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีความสำคัญที่เกิดขึ้นในสยาม แต่เนื่องจากผู้เสียชีวิตเป็นชาวต่างชาติ ซึ่งในยุคนั้น แม้จะพำนักอยู่ในสยาม แต่ยังคงยึดถือกฎหมายของชาติ

ตนเอง ด้วยเหตุนี้ เมอซีเออร์โรแบร์ต เลขาธิการของนายทหารฝรั่งเศส จึงเข้ามาบีบบังคับในฐานะผู้แทนของฝ่ายต่างชาติ มีหน้าที่มาสืบคดีด้วยอีกคนหนึ่ง ดังนั้น ในนวนิยายเรื่อง *ลายกิ้งรี* จึงมีตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไขคดี 2 ตัว ได้แก่ ออกหลวงอินทราชภักดี เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา และเมอซีเออร์โรแบร์ต เลขาธิการของนายทหารฝรั่งเศส

ในภาคแรกของนวนิยาย ออกหลวงอินทราชภักดี เป็นคนที่ไม่ยอมให้แม่หญิงพุดซ้อนมาเกี่ยวข้องกับคดี ในภาคสองเปลี่ยนเป็นคนที่คอยช่วยแม่หญิงพุดซ้อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตรวจดูศพ” บุรุษผู้นั้นมีหน้า จ้องมองพุดซ้อนอย่างไม่เชื่อสายตาผู้หญิงตัวเล็กนิดเดียว เหตุใดจึงกล้าหาญทำในสิ่งที่ชายอกสามศอกบางคนยังไม่กล้าทำ “ตรวจทำไม แม่หญิงมิได้มีหน้าที่สักหน่อย”

[...]

“เป็นหมอต้าแยกก็ไปทำคลอดโน่น มายุ่งวุ่นวายกับศพคนตายทำไม”

[...]

“คุณหลวงอินทราชบอกหลานว่าไม่ต้องกลัว” พอพุดซ้อนเห็นท่าทางจริงจังของผู้อาวุโสแล้วก็อดจะเป็นกังวลขึ้นมาไม่ได้ แม้ปากจะบอกไม่กลัวก็ตาม หากเสียงนั้นสั้นจนเจ้าจอมสารภีจับสังเกตได้ “คุณหลวงจะสั่งพลตระเวนคอยผ่านมาแถวนี้ อย่างนี้แล้ว... พวกมันคงไม่กล้ามาก่อวุ่นวายอะไรดอกเจ้าค่ะ”

[...]

ในสภาวะคับขัน ความเป็นความตายอยู่ใกล้กันเพียงแค่อึดใจ พุดซ้อนได้ยินเสียงถีบประตูดังโครม ก่อนที่ร่างสูงใหญ่ของชายหนุ่มสามคนจะวิ่งเข้ามาอย่างรวดเร็ว

(พงศกร, 2560a, น. 25-27, 171, 460)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือเป็นขุนนางตำรวจมีหน้าที่สืบคดีที่เกิดในแผ่นดินสยาม มีกระบวนการการเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม โดยในช่วงแรก ผู้ช่วยเหลือมองว่าการสืบสวนคดีเป็นหน้าที่สำคัญของตนเอง และอาจมีทัศนคติที่ไม่สนับสนุนให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวน อย่างไรก็ตาม เมื่อได้เห็นความสามารถและความเชี่ยวชาญในการรักษาคนไข้ การตรวจศพ และความซื่อสัตย์และรอบคอบในการแสวงหาความจริงของตัวละครเอกหญิง ความคิดดังกล่าวก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ผู้ช่วยจึงหันมาให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และใช้หน้าที่หรืออำนาจที่ตนมีอยู่ปกป้องตัวละครเอกหญิงในเวลาที่มีตัวละครร้ายจะทำร้ายตัวละครเอกหญิงและครอบครัวของตัวละครเอกหญิงเพื่อขัดขวางการสืบคดี ผู้ช่วยคนนี้จึงเป็นผู้ปกป้องและเปิดโอกาสให้ตัวละครเอกหญิงได้แสดงความรู้ความสามารถของคนอย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์หลักฐาน

ส่วนเมอซีเออร์โรแบร์ตจะเป็นคนที่ช่วยและสนับสนุนตัวละครเอกหญิงเสมอในเรื่องการเก็บหลักฐาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผ้าลายกิ้งรีก้านขด” พุดซ้อนอุทานด้วยความดีใจ ผ้าผืนนี้นั่นเอง ที่กักตุนผมองสวมในคืนวันเสียชีวิต “ฉันแอบหยิบมา...แม่หญิงเก็บเอาไปตรวจสอบได้” โรแบร์ตบอก

(พงศกร, 2560a, น. 141)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือเป็นเลขาธิการของนายทหารฝรั่งเศสมีหน้าที่สืบคดี เนื่องจากคนเสียชีวิตในคดีเป็นคนฝรั่งเศส ในเวลานั้นคนฝรั่งเศสที่อยู่ในแผ่นดินสยาม ใช้ข้อกฎหมายของตน โดยผู้ช่วยเหลือผู้นี้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงอย่างเต็มที่ตั้งแต่ต้นเรื่อง ไม่เพียงแต่แสดงออกถึงความร่วมมือที่ดีเท่านั้น แต่ยังใช้อำนาจและอิทธิพลที่ตนมีในหน้าที่ของการสืบสวน อำนาจความสะดวกและเปิดโอกาสให้ตัวละครเอกหญิงที่

เป็นคนสยามสามารถเข้าถึงศพของผู้เสียชีวิตที่เป็นคนฝรั่งได้ ผู้ช่วยคนนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ตัวละครเอกหญิงในการเข้าถึงหลักฐาน เป็นการเปิดพื้นที่ให้ตัวละครเอกหญิงได้แสดงความสามารถ

ในนวนิยายเรื่อง *ลายกนก* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไต่คดี 2 ตัว ซึ่งทั้งสองมีลักษณะร่วมกัน ได้แก่ เป็นเพศชาย มีอำนาจ และสถานะทางสังคมที่สูง ลักษณะสำคัญที่แตกต่างกันระหว่างตัวละครทั้งสอง คือ ทักษะคดีที่มีต่อตัวละครเอกหญิง ซึ่งเป็นหมอสตรีและนักสืบในเรื่อง ตัวละครชายชาวสยาม ในช่วงเริ่มต้น ไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวน เนื่องจากสภาพสังคมในสมัยนั้นยังคงมีกรอบความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสมของสตรี ในทางตรงกันข้าม ตัวละครชายชาวตะวันตกให้การสนับสนุนและยอมรับในความสามารถของตัวละครเอกหญิงมาตั้งแต่ต้น มีส่วนทำให้ตัวละครชายชาวสยามได้เห็นถึงความรู้ ความสามารถ และความชาญฉลาดของตัวละครเอกหญิง จนในที่สุดเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างสังคมไทยกับสังคมตะวันตกในเรื่องบทบาทและสิทธิของสตรี การสนับสนุนจากตัวละครชายชาวตะวันตกช่วยเปิดโอกาสให้ตัวละครเอกหญิงสามารถแสดงศักยภาพและความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ ความแตกต่างในมุมมองของบุรุษจากสองวัฒนธรรมนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความต่างของค่านิยมและบทบาททางเพศระหว่างสังคมไทยกับสังคมตะวันตก นอกจากตัวละครผู้ช่วยเหลือมีส่วนช่วยให้ ตัวละครเอกหญิงสามารถพิสูจน์ความสามารถของตนเองในบริบทของเรื่องได้อย่างเด่นชัด จนกลายเป็นวีรสตรีได้ ขณะเดียวกันตัวละครผู้ช่วยเหลือยังแสดงให้เห็นว่า การก้าวขึ้นเป็นวีรสตรีได้นั้น ต้องได้รับโอกาสและการยอมรับจากผู้ชายด้วย ความสามารถของผู้หญิงต้องผ่านการอนุญาตของผู้ชายแสดงถึงโครงสร้างอำนาจและการควบคุมพื้นที่ความรู้โดยเพศชาย (epistemic power) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ให้ความสำคัญกับตัวละครเอกหญิงแต่ก็ไม่สามารถหลุดพ้นไปจากความคิดปิตาธิปไตยที่เน้นย้ำความสำคัญและอำนาจของผู้ชายในโครงสร้างทางสังคมได้อย่างสมบูรณ์

ในนวนิยายเรื่อง *ลายเหมรา* เกิดเหตุการณ์คือ แม่นวล หญิงสาวร่างทรงของพระนางเทพทองถูกสังหารอย่างเหี้ยมโหดและศพถูกทิ้งไว้กลางทุ่งนา ลูกจันในฐานะเป็นญาติผู้น้องของแม่นวล และมีความรู้ด้านการแพทย์ ตัดสินใจช่วยหาความจริง เนื่องจากมีข่าวลือว่า ฆาตกรคือพระอัศวมเหสี ข่าวลือนี้มีผลกระทบต่อฝ่ายใน พ่อแสนเป็นเจ้ากรมพระตำรวนนอกขวา จึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องโดยมีอาจหลักเลี้ยงได้ ดังนั้น ในนวนิยายเรื่อง *ลายเหมรา* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไต่คดี 1 ตัว ได้แก่ ออกหลวงแสนอริฝ่าย เจ้ากรมพระตำรวนนอกขวา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ไม่มีทาง”

เสียงทุ้ม ๆ ของชายผู้หนึ่งดังขึ้น และทุกคนที่อยู่ภายในเรือนของแม่นวลต่างพากันหันขวับไปยังทิศที่มาของเสียงนั้น

“พี่แสน...” ลูกจันร้องด้วยความยินดี ใจมาเป็นกองเมื่อเห็นเรือนร่างสูงล้ำสันของชายหนุ่มปรากฏอยู่ที่ประตูหน้าเรือน

(พงศกร, 2560b, น. 330)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือเป็นขุนนางตำรวนมีหน้าที่สืบคดีที่เกิดขึ้น ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการไต่คดีเท่านั้น แต่ยังใช้ความสามารถและอำนาจที่ตนมีในการช่วยป้องกันตัวละครเอกหญิงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตราย ช่วยตัวละครเอกหญิงรอดพ้นจากความตายได้อย่างปลอดภัย

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไต่คดีในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* มีลักษณะเป็นเพศชายที่มีอำนาจและอิทธิพลในหน้าที่การสืบสวนสอบสวนคดี ซึ่งอำนาจและอิทธิพลดังกล่าวช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ตัวละครเอกหญิงในการดำเนินการสืบสวนคดีได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ ตัวละครผู้ช่วยยังมีบทบาทสำคัญในการปกป้องความปลอดภัยของตัวละครเอกหญิง โดยเฉพาะในยามที่ต้องเผชิญหน้า

กับสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงและอันตราย การสนับสนุนทั้งในเชิงของอำนาจหน้าที่และการคุ้มครองดังกล่าว จึงแสดงถึงความสำคัญของตัวละครผู้ช่วยที่เป็นส่วนสำคัญในการช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงให้สามารถทำหน้าที่สืบสวนและค้นหาความจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

2.2 ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดี

ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดีในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* เป็นผู้ที่ยืนเคียงข้างและสนับสนุนตัวละครเอกหญิงอย่างเต็มที่โดยปราศจากความคาดหวังถึงผลประโยชน์ใด ๆ ความช่วยเหลือที่มอบให้มีความหมายมาจากสายสัมพันธ์อันลึกซึ้งที่เกิดจากความผูกพันแบบพี่น้อง หรือแม้กระทั่งนายบ่าวที่ซื่อสัตย์และภักดี ตัวละครผู้ช่วยประเภทนี้พร้อมที่จะเสี่ยงภัยและฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไปพร้อมกับตัวละครเอกหญิง ด้วยความตั้งใจและความภักดีอย่างแท้จริง พบตัวละครประเภทนี้ในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ลายกนรี* และ *ลายราชสีห์* โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง *ลายกนรี* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดี 2 ตัว ได้แก่ นางจิบ บ่าวของตัวละครเอกหญิง และพ้อมี พี่ชายของตัวละครเอกหญิง

นางจิบเป็นบ่าวผู้รับใช้ใกล้ชิดของแม่หญิงพุดซ้อน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นทั้งผู้ช่วยและเพื่อนร่วมทางในชีวิตประจำวันของแม่หญิง ด้วยความภักดีและความใกล้ชิดกับเจ้านาย นางจิบจึงมักจะติดตามแม่หญิงพุดซ้อนไปในทุกที่และทุกสถานการณ์ นอกจากการเป็นเพื่อนร่วมทางแล้ว นางจิบยังทำหน้าที่ช่วยเหลือในด้านการสืบหาข่าวสารและข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ไม่ได้เจ้าค่ะ แม่หญิงไปผู้เดียวไม่ได้หนา” นางจิบส่ายหน้าดิ๊ก กลัวนั่นกลัวอยู่
หรรอ แต่ครั้งจะปล่อยเจ้านายที่เธอเฝ้าถนอม กล่อมเกลี้ยงมาแต่ยังเยาว์วัย ให้ไปเสี่ยง
อันตรายตามลำพัง จิบก็ทำใจยอมรับไม่ได้เช่นกัน

“จิบไปด้วยเจ้าค่ะ ไปไหนไปกัน”

นางที่เลี้ยงตัดสินใจเด็ดขาด เธอหันไปหยิบตะเกียงจากหัวเรือมาถือไว้ในมือ เวลา
ช่วงเช้าได้เข้าพลบ แสงแดดล่าสุดท้ายหลุบต่ำ รอบกายเริ่มสลัวราง จิบลงจากเรือเป็นคน
แรกและเดินนำหน้าพุดซ้อนไปตามทางเดินเล็ก ๆ ที่รกเรือ

(พงศกร, 2560a, น. 118)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือนี้เป็นตัวแทนของตัวละครเอกหญิง ช่วยทำสิ่งที่ตัวละครเอกหญิงไม่สามารถไปทำได้ด้วยตนเอง เนื่องจากตัวละครเอกหญิงเป็นแม่หญิง ตามจารีตแห่งสตรีผู้ทรงคุณค่า ควรมีความงามทั้งรูปร่าง จิตใจ และความประพฤติที่งามเหมาะสม ส่วนผู้ช่วยเหลือที่เป็นบ่าว ไม่ถูกจำกัดในกฎเกณฑ์ สามารถแอบไปสืบความได้ มีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และความคล่องตัวในการกระทำ ส่งผลให้ผู้ช่วยเหลือกลายเป็นตัวละครสำคัญที่ขาดไม่ได้ ซึ่งได้ช่วยตัวละครเอกหญิงให้มีเบาะแสในการสืบสวนมากขึ้น

ส่วนพ้อมี เป็นตัวบังหน้าของแม่หญิงพุดซ้อน ในเวลาที่แม่หญิงพุดซ้อนไม่สามารถเปิดเผยสถานะที่แท้จริงของตนในฐานะหม่อต่อนักบุคคลอื่น พ้อมีช่วยบังหน้า ทำหน้าที่เป็นผู้ปกปิดตัวตนที่แท้จริงของแม่หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลังจากที่บิดาลิ้นชีพไปแล้ว พุดซ้อนยังดำเนินการรักษาคนป่วยใช้สืบทอดจากหมอ
โหมดต่อไป หากใช้นามหม่อมมีผู้เป็นพี่ชายบังหน้า

(พงศกร, 2560a, น. 16)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือผู้นี้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ปกปิดสถานะของตัวละครเอกหญิง ทั้งนี้ เนื่องจากในบริบทของยุคนั้น ผู้หญิงไม่ได้รับการยอมรับให้ประกอบวิชาชีพหมอย่างเปิดเผย

จำเป็นต้องอาศัยพี่ชายของตัวละครเอกหญิง เป็นผู้แสดงตนเป็นหมอตามที่สังคมยอมรับ ขณะที่ตัวละครเอกหญิงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่รักษาผู้ป่วยอย่างแท้จริง บทบาทดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ตัวละครเอกหญิงสามารถปฏิบัติภารกิจด้านการรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในการสืบสวนยังปูพื้นฐานให้กับตัวละครเอกหญิงแสดงตัวออกมาเป็นผู้ไขคดีด้วยความสามารถด้านการแพทย์ โดยมีพี่ชายเป็นผู้ช่วยเหลือ ปฏิบัติหน้าที่แทนตัวละครเอกหญิงได้อย่างปลอดภัยและมีความเป็นอิสระมากขึ้น โดยเฉพาะการเดินทางไปยังสถานที่ที่สตรีในยุคนั้นไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างเสรี เช่น แหล่งชุมชนหรือสถานที่ที่มักจำกัดการเข้าถึงของสตรี

ในนวนิยายเรื่อง *ลายราชสีห์* มีเหตุการณ์เกิดขึ้นภายในราชสำนักฝ่ายใน คือเจ้าจอมดอกแก้วกระโดดตึกลงมาเสียชีวิต และมีเศษผ้าลายราชสีห์อยู่ในมือ เนื่องจากผ้าลายราชสีห์เป็นของพระราชทานที่จะพระราชทานให้กับขุนนางในระดับออกหลวงเท่านั้น ความตายของเจ้าจอมดอกแก้วอาจจะเกี่ยวกับออกหลวงวิไชยราชกิจ ที่เป็นคนรักของแม่แสร้ง นางข้าหลวงในตำหนักของพระราชเทวี แม่แสร้งจึงต้องทำหน้าที่เป็นนักสืบ ในนวนิยายเรื่อง *ลายราชสีห์* มีตัวละคร ผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดี 1 ตัว ได้แก่ พิกุล ข้าหลวงเรือนนอกของเจ้าจอมสารภี ซึ่งเจ้าจอมสารภีเป็นเพื่อนสนิทของแม่แสร้ง พิกุลช่วยทำในสิ่งที่แม่แสร้ง และเจ้าจอมไม่สะดวกทำ อย่างเช่น การเข้าออกพระราชวังได้โดยไม่มีข้อจำกัดมากนัก รวมถึงการแอบไปค้นหาหลักฐานสำคัญในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตำหนักของเจ้าจอมท่านอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หากจะมีลักษณ์อักษรผู้เป็นบิดาไม่สะดวกใจ เจ้าจอมสารภีจึงขอให้พิกุลมาเป็นข้าหลวงเรือนนอกของเธอ กล่าวคือให้เข้ามาคอยรับใช้และฝึกกิริยามารยาทเป็นประจำสม่ำเสมอ แต่ไม่ต้องคำนึงอยู่ในพระราชวัง
“หนูอยากไปด้วย” ... “เอาสิ” แสร้งยิ้ม... ดีเหมือนกัน แม่พิกุลนี้ท่าทางดูคล่องแคล่ว น่าจะช่วยเธอได้มากโข

(พงศกร, 2561, น. 206)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ผู้ช่วยเหลือรายนี้เป็นตัวแทนของตัวละครเอกหญิง โดยเข้ามามีส่วนช่วยทำภารกิจต่าง ๆ ที่ตัวละครเอกหญิงไม่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเข้าออกพระราชวังโดยไม่มีข้อจำกัดมากนัก หรือการแอบลอบเข้าไปสืบหาข้อมูลในสถานที่ที่มีการควบคุมเข้มงวด เช่น ตำหนักภายในพระราชวัง ด้วยความสามารถพิเศษของผู้ช่วยเหลือนี้ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ตลอดจนการดำเนินการกิจต่าง ๆ อย่างแนบเนียนและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้ช่วยเหลือกลายเป็นตัวละครที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการค้นหาหลักฐาน

สามารถสรุปได้ว่า ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดีในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* มีลักษณะร่วมคือ ทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติแทนตัวละครเอกหญิง โดยมักดำเนินการในสิ่งที่ตัวละครเอกหญิงไม่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง เนื่องจากข้อจำกัดทางสังคม จารีตประเพณี หรือบทบาทของสตรีในยุคนั้น ความแตกต่างที่สำคัญ คือ นอกเหนือจากการเป็นผู้ปฏิบัติแทนแล้ว ตัวละครผู้ช่วยเหลือชายยังมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้บงการ โดยปกปิดบทบาทที่แท้จริงของตัวละครเอกหญิงจากสายตาของสังคม จึงสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดทางสังคมที่สตรีต้องเผชิญในยุคนั้น นวนิยายสืบสวนโดยมีตัวละครเอกเป็นสตรีจึงยังคงแสดงให้เห็นแนวคิดปิตาธิปไตยอย่างชัดเจนผ่านตัวละครผู้ช่วยเหลือ

2.3 ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญ

ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* เป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความรู้และความสามารถพิเศษ มีทักษะทางการแพทย์ที่ลึกซึ้งและเฉียบแหลม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนอย่างยิ่ง พบตัวละครประเภทนี้ในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ลายเหมมราช* และ *ลายราชสีห์* โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในนวนิยายเรื่อง *ลายเหมมราช* เกิดเหตุการณ์คือ แม่นวล หญิงสาวร่างทรงของพระนางเทพทองถูกสังหารอย่างเหี้ยมโหดและศพถูกทิ้งไว้กลางทุ่งนา เนื่องจากหมอหญิงพุดซ้อนเพ่งคลอตลูก ลูกจันในฐานะเป็นญาติพี่น้องของแม่นวล และญาติพี่น้องของแม่พุดซ้อน ต้องไปทำหน้าที่เป็นคนตรวจศพ พุดซ้อนจึงต้องสอนวิธีตรวจศพคนตายให้ลูกจัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ลูกจัน...เจ้า มาใกล้ ๆ พี่... ถึงเวลาแล้วที่พี่จะสอนวิธีตรวจศพคนตายให้เจ้า”
พุดซ้อนกวักมือเรียกญาติพี่น้อง

(พงศกร, 2560b, น. 56)

จากตัวอย่างที่ยกมา สามารถเห็นได้ว่า ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญในนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในด้านการตรวจศพ ซึ่งเป็นความสามารถในการตรวจสอบหลักฐานทางการแพทย์ ผู้ช่วยเหลือสอนความสามารถนี้ให้ตัวละครเอกหญิง ทำให้ตัวละครเอกหญิงพัฒนาทักษะของตนเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในนวนิยายเรื่อง *ลายราชสีห์* มีตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญ 2 ตัว ได้แก่ หมอโหมต และหมอกุดมา ผู้มีความรู้ทั้งการแพทย์ฝ่ายสยามและการแพทย์ฝ่ายตะวันตก และได้รับความช่วยเหลือจากหมอกุดมาผ่านหมอโหมตในเรื่องการตรวจศพ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตรวจศพคนตาย” โหมตนิ้วนหน้า ไม่เข้าใจว่าพี่สาวหมาย ความว่าอย่างไร
“คุณจอมจะใช้ให้กระผมไปตรวจศพผู้ใดขอรับ”

“แล้วพ่อโหมตจะทำได้หรือไม่เล่า” เจ้าจอมสารภียังไม่ตอบ คำถามของน้องชาย
หากถามสิ่งซึ่งเธออยากรู้

“กระผมไม่เคยตรวจศพ” โหมตว่า “แต่คิดว่าทำได้”

[...]

เขาเคยทั้งอ่านหนังสือและฟังเพื่อนหมอฝรั่งเล่าให้ฟัง การตรวจศพไม่ใช่เรื่องยากสำหรับหมอ เพราะคนเป็นหมอจะต้องรู้พยาธิของโรค รวมถึงอาการแสดงต่าง ๆ ของโรคที่ปรากฏออกมาให้เห็น หมอที่ดีจะต้องรู้จักสังเกตและละเอียดกับร่องรอยต่าง ๆ เมื่อประมวลเอาข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกัน ก็จะสามารถบอกถึงสาเหตุ การตายที่แท้จริงได้

[...]

พุดถึงเรื่องตรวจศพนี้ก็เช่นเดียวกัน โหมตไม่เคยต้องตรวจศพโดยละเอียดมาก่อน คำแนะนำที่หมอกุดบอกกับเขา ทำให้โหมตได้หลักการมากมายสำหรับนำมาใช้ตรวจศพของเจ้าจอมดอกแก้วในคำค้นนี้ ตอนแรกหมอกุดรับอาสาจะมาด้วย หากโหมตเห็นว่าไม่เหมาะสม ด้วยเจ้าจอมดอกแก้วเป็นคนของพระเจ้าอยู่หัว การแตะต้องศพถือเป็น การจาบจ้วงล่วงละเมิด จะให้ผู้ใดล่วงรู้ไม่ได้โดยเด็ดขาด

(พงศกร, 2561, น. 53, 54, 99)

จากตัวอย่างที่ยกมา สามารถเห็นได้ว่า ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญในนวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะเป็นผู้ชายที่เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านการแพทย์แผนไทยและแพทย์ตะวันตก ซึ่งมีความสามารถในการตรวจสอบหลักฐานทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้น ด้วยความรู้และทักษะในทั้งสองศาสตร์นี้ ผู้ช่วยเหลือจึงสามารถนำเสนอข้อมูลที่สำคัญในการไขคดีและช่วยให้การสืบสวนมีความก้าวหน้าและแม่นยำมากยิ่งขึ้น ทำให้ตัวละครเอกหญิงมีเบาะแสที่น่าเชื่อถือไปสืบคดีต่อ

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญในนวนิยายชุด *นักสืบสตรี*

ศรีอยุธยา มีลักษณะเน้นผู้ชายที่มีความรู้เฉพาะทางด้านการแพทย์และมีสถานะทางสังคมค่อนข้างสูง การเลือกให้ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความรู้เฉพาะทางและสถานะสูงเป็นฝ่ายชาย แสดงให้เห็นว่า แม้เรื่องราวจะให้บทบาทตัวละครหญิงเป็นเอก แต่ยังคงผูกพันกับกรอบคิดปิตาธิปไตย ที่มองว่าเพศชายเป็นผู้ที่มีอำนาจในการให้ความช่วยเหลือหรือชี้นำ โดยเฉพาะในด้านที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญทางวิชาการหรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่ผู้ชายมีบทบาทเหนือกว่าในสังคม

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ ชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* พบมีผู้ช่วยเหลือแบ่งตามความสามารถของผู้ช่วยเหลือที่สัมพันธ์กับคดี ได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล 2) ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถด้านการแพทย์ และ 3) ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่มีความสามารถในการต่อสู้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เพศ สถานภาพและความสามารถของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่สัมพันธ์กับคดี

นวนิยาย	ตัวละครผู้ช่วยเหลือ	เพศ	สถานภาพ	ความสามารถ
ลายกนรี	ออกหลวงอินทราช ภัคดี	ชาย	เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา	การต่อสู้
	เมอซีเออร์โรแบร์ต	ชาย	เลขานุการของนายทหารฝรั่ง	เข้าพื้นที่ของฝรั่ง
	พ้อมี	ชาย	ลูกชายหมอ และหมอบังหน้าแทนน้องสาว	เป็นมิตรกับคนทุกกลุ่ม
	นางจีบ	หญิง	บ่าว	เข้าเขตพื้นที่วัง และชุมชน
ลายเหมราษ	ออกหลวงแสนอริ พ่าย	ชาย	เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา	การต่อสู้
	พุดซ้อน	หญิง	หมอหญิง	ความรู้ด้านการแพทย์
ลายราชสีห์	พิกุล	หญิง	ข้าหลวงของเจ้าจอมสารภี	เข้าพื้นที่ในวังและออกนอกวัง
	หมอโหมด	ชาย	หมอไทย	ความรู้ด้านด้านการแพทย์
	หมอกุดมา	ชาย	หมอชาวต่างชาติ	ความรู้ด้านด้านการแพทย์

ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบ่งตามความเกี่ยวข้องกับคดีและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิง 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตัวละครผู้ช่วยเหลือเนื่องด้วยหน้าที่การไต่คดี 2) ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบสหายจงรักภักดี 3) ตัวละครผู้ช่วยเหลือแบบผู้เชี่ยวชาญ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความเกี่ยวข้องกับคติและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิงของตัวละครผู้ช่วยเหลือ

นวนิยาย	ตัวละครผู้ช่วยเหลือ	ความเกี่ยวข้องกับคติ	ความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิง
ลายกนิรี	ออกหลวงอินทราชภักดี	ผู้รับผิดชอบคดีฝ่ายสยาม	ผู้ปกป้องและผู้ปฏิบัติร่วม
	เมอซีเออร์โรแบร์ต	ผู้รับผิดชอบคดีฝ่ายฝรั่งเศส	ผู้อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงหลักฐานและผู้ปฏิบัติร่วม
	พ้อมี	-	พี่ชาย ผู้บงกช และผู้ปฏิบัติแทน
	นางจีบ	-	บ่าว ผู้ปฏิบัติแทน

ตารางที่ 2 ความเกี่ยวข้องกับคติและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิงของตัวละครผู้ช่วยเหลือ (ต่อ)

นวนิยาย	ตัวละครผู้ช่วยเหลือ	ความเกี่ยวข้องกับคติ	ความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิง
ลายเหมราช	ออกหลวงแสนนริพ่าย	ผู้รับผิดชอบคดี	เพื่อน ผู้ปกป้องและผู้ปฏิบัติร่วม
	พุดซ้อน	ญาติของผู้เสียหาย	ญาติผู้พี่ ผู้สอนความรู้ด้านการแพทย์
ลายราชสีห์	พิกุล	-	ข้าหลวงของเพื่อน ผู้ปฏิบัติแทน
	หมอโหมด	-	น้องชายของเพื่อน ผู้ให้คำแนะนำด้านการแพทย์ และผู้ปฏิบัติร่วม
	หมอกุดมา	-	เพื่อนน้องชายของเพื่อน ผู้ให้คำแนะนำด้านการแพทย์

สรุปได้ว่า ในนวนิยายชุดนี้ ลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ช่วยตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีคือ 1) เพศชายเป็นคู่เสริม มีลักษณะเป็นคู่เสริมที่ช่วยเติมเต็มศักยภาพหรือขยายขอบเขตความสามารถของตัวละครเอกหญิง และมักมีฐานะหรือสถานะทางสังคมสูงกว่าตัวละครเอกหญิง เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือมีความรู้และประสบการณ์มากกว่า ทำหน้าที่สนับสนุนตัวละครเอกหญิงในด้านที่ตัวเอกขาด เช่น การปกป้องความปลอดภัยในสถานการณ์อันตราย การให้คำแนะนำที่ชาญฉลาด หรือการเป็นผู้ช่วยที่ช่วยผลักดันการไขคดี 2) เพศหญิงเป็นผู้ปฏิบัติแทน มักมีฐานะหรือสถานะทางสังคมต่ำกว่าตัวละครเอกหญิง ไม่ถูกกำหนดด้วยกรอบความคิดแบบดั้งเดิมของความเป็นหญิง ซึ่งมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกับตัวละครเอกหญิง ทำหน้าที่ช่วยเหลือในรูปแบบของการทำสิ่งที่ตัวละครเอกหญิงไม่สามารถทำได้ เช่น การปฏิบัติการกิจที่ต้องใช้ความลับหรือความเสี่ยงสูง สรุปได้ว่า ตัวละครผู้ช่วยเหลือทั้งสองลักษณะข้างต้นล้วนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนตัวละครเอกหญิงให้โดดเด่นและสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรคที่ยากลำบากได้

จากการวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครผู้ช่วยเหลือที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงกลายเป็นวีรสตรีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ ชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้ กระบวนการไขคดีของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายชุดนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างเรื่องเล่า กระบวนการไขคดีเป็นเรื่องของการแสวงหาความจริง ผู้แสวงหาคือตัวละครเอกหญิง เป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ช่วยเหลือ สุดท้ายประสบผลสำเร็จ

ขณะเดียวกัน ในนวนิยายชุดนี้ มีการนำเสนอชุดความคิดว่าผู้หญิงสามารถเป็นคนที่สืบค้นคดีได้ ตรวจสอบได้ มีการโต้แย้งกับความคิดเก่าที่ว่าผู้หญิงไม่สามารถเป็นหมอได้ เป็นได้แค่หมอดำเฒ่า และการสืบสวนคดีเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ผู้หญิงควรจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนอยู่ที่บ้าน ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทัตตา พาหุมนันโต (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *ตัวละครหญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายสืบสวนสอบสวนร่วมสมัยของอเมริกา* ผลการวิจัยพบว่า ตัวละคร

หญิงก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทเป็นนักสืบซึ่งแต่เดิมเคยถูกยึดโยงไว้กับความเป็นชาย

นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า แม้นวนิยายชุดนี้จะดูเหมือนให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิงในการสืบสวน สอบสวน แต่หากพิจารณาในเชิงลึกแล้ว กลับยังคงสะท้อนชุดความคิดชายเป็นใหญ่ที่แฝงอยู่ในเรื่องราว กล่าวคือ ตัวละครเอกหญิง แม้จะมีบทบาทหลักในงานสืบสวน แต่ก็ยังคงต้องพึ่งพาตัวละครชายที่มีตำแหน่งสูงกว่า เช่น ตำรวจ หรือผู้ชายที่มีความรู้ด้านการแพทย์ เป็นผู้ช่วยสำคัญในการคลี่คลายคดี อีกทั้งในสถานการณ์ที่เผชิญกับภัยอันตราย ตัวละครเอกหญิงมักต้องได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการปกป้องจากตัวละครชาย ซึ่งทำให้ตอกย้ำถึงบทบาทผู้ชายในการเป็น “ผู้ปกป้อง” ยังคงถูกเน้นย้ำอยู่เสมอ นอกจากนี้ แม้ตัวละครหญิงจะมีบทบาทในวิชาชีพที่มีความสำคัญ เช่น การเป็นแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง แต่ก็ยังคงต้องพึ่งพาผู้ชายในฐานะ “ตัวแทน” หรือ “ผู้บังหน้า” เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม ในแง่นี้จึงเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ฝังลึกอยู่ในโครงสร้างและบทบาทของตัวละคร จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ตัวละครหญิงต้องพึ่งพาความรู้และอำนาจของผู้ชายในการสืบสวน สะท้อนนาฏกรรม พิธาธิปไตยที่ยังผูกพันอยู่กับการผลิต ‘ความเป็นวีรสตรี’ ผ่านเงื่อนไขของเพศชาย ตัวละครเอกหญิงจึงไม่ใช่ ‘ผู้มีอำนาจแท้จริง’ หากแต่เป็นผู้หญิงที่ต้อง ‘ผ่านการรับรองจากชาย’ จึงจะได้รับการยอมรับ

ประเด็นสุดท้าย นวนิยายทั้งสามเรื่องในชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* ได้แก่ *ลายกนิรี* *ลายเหมราช* และ *ลายราชสีห์* ล้วนมีตัวละครเอกหญิงที่เป็นชนชั้นสูง ซึ่งมีความกว้างขวางทางสังคมและสามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งข่าวที่ผู้หญิงสามัญชนอาจไม่มีโอกาสเข้าถึงได้ ความเป็นชนชั้นสูงไม่เพียงแต่สามารถเข้าถึงวงสังคมของชนชั้นสูง และราชสำนักได้เท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เครือข่ายสังคมและทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อผลักดันการสืบสวน และทำให้ความจริงถูกเปิดเผย หากตัวละครเอกหญิงเป็นเพียงสามัญชนหรือชนชั้นล่าง อาจประสบกับอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูล และถูกขัดขวางจากระบบชนชั้น ทำให้ไม่สามารถสืบสวนคดีได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น สถานะของตัวละครเอกหญิงจึงไม่ใช่เพียงแค่ภูมิหลังอย่างเดียว แต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การสืบสวนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนบ่าวของตัวละครเอกหญิงสามารถเป็นผู้ช่วยเหลือได้ เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้หญิงชนชั้นสูงและไม่ถูกกำหนดด้วยกรอบความคิดแบบดั้งเดิมของความเป็นหญิง ซึ่งสามารถเห็นได้ว่า นวนิยายชุดนี้มีชุดความคิดเรื่องชนชั้น โดยชนชั้นสูงมีอำนาจเหนือข้อมูลและกระบวนการยุติธรรม ขณะที่ชนชั้นล่างถูกจำกัดสิทธิ์และโอกาสในการเข้าถึงความจริง

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะสำคัญของตัวละครผู้ช่วยเหลือในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* คือ การเน้นบทบาทของผู้ชายในฐานะผู้ช่วยเหลือ ซึ่งมีจำนวนมากและมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนตัวละครเอกหญิง การนำเสนอในลักษณะนี้สะท้อนถึงชุดความคิดที่ฝังลึกอยู่ในเรื่องราว นั่นคือ ชุดความคิดแบบพิธาธิปไตยที่ยังคงให้ความสำคัญและอำนาจแก่ตัวละครชาย แม้ว่าตัวละครเอกจะเป็นหญิงที่มีความสามารถและบทบาทโดดเด่นในฐานะนักสืบ

นอกจากนี้แล้ว ตัวละครเอกหญิงในนวนิยายชุด *นักสืบสตรีศรีอยุธยา* ได้แสดงบทบาทในวิชาชีพที่เดิมทีเป็นของผู้ชาย เช่น นักสืบและแพทย์ ซึ่งสะท้อนถึงการท้าทายกรอบความคิดแบบดั้งเดิมที่จำกัดบทบาทของผู้หญิงให้อยู่ในบ้านหรือหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว การสร้างตัวละครเหล่านี้เป็นการเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับบทบาทของผู้หญิงในวรรณกรรม โดยเฉพาะการเป็นผู้นำในการไขปริศนาคดี ซึ่งนวนิยายชุดนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการท้าทายข้อจำกัดของบทบาทผู้หญิงในอดีต โดยการมอบความสามารถและบทบาทที่ทัดเทียมกับผู้ชายให้แก่ตัวละครเอกหญิง

งานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาตัวละครหญิงในวรรณกรรมในอนาคต โดยเน้นการสร้าง

ตัวละครหญิงที่มีความเป็นอิสระและพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ลดการตอกย่ำบทบาทของผู้ชายในฐานะผู้ปกป้องหรือผู้สนับสนุน และเปิดโอกาสให้ตัวละครหญิงมีบทบาทที่ก้าวข้ามกรอบความคิดชายเป็นใหญ่อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์นักสืบสตรีศรีอยุธยา: นางเอกแห่งการสืบสวนกับผู้ชายในเงามืด มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับคนและสังคม

1) ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลที่สนใจอ่านนวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้เห็นชุดความคิดที่แฝงอยู่ในเรื่อง ได้แก่ ชุดความคิดชายเป็นใหญ่ และชุดความคิดชนชั้นที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย

2) ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจศึกษานวนิยายสืบสวนสอบสวนอิงประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางศึกษานวนิยายประเภทนี้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิเคราะห์ลักษณะตัวละครผู้ขัดขวางในนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา

2) ควรวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

ณัฐฐา ไตรเลิศ. (2562). การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงและจินตภาพในนวนิยายชุดนักสืบสตรี

ศรีอยุธยาของพงศกร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.

นพพร ประชากุล. (2552). ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: อ่านและวิภาษา.

บาร์มี บุญทรง. (2551). พลานุภาพแห่งเทพปรณัม. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พงศกร. (2560a). ลายกินรี. กรุงเทพมหานคร: กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

พงศกร. (2560b). ลายเหมราษ. กรุงเทพมหานคร: กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

พงศกร. (2561). ลายราชสีห์. กรุงเทพมหานคร: กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร:

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วนิดา บำรุงไทย. (2542). ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2567). การเดินทางของวีรบุรุษ. ค้นคืนจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การเดินทางของวีรบุรุษ>.

ศิริพร ณ ถกลาง. (2557). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทัตตา พาหุมนโต. (2560). ตัวละครหญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายสืบสวนสอบสวนร่วมสมัยของอเมริกา

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

อนนต์ ศรีศักดิ์. (2554). ความรู้พื้นฐานทางวรรณกรรมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 6). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา
และสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Teaching Competency of Pre-Service Teachers in Computer Education
and Digital Technology for Education Programs, Faculty of Technical
Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

นพดล พรามณี (Noppadol Prammanee)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Assistant Professor Dr., Department of Educational Technology and Communications, Faculty of Technical
Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

E-mail: noppadol@rmutt.ac.th

โอบเอื้อ ต่อสกุล (Obuea Torsakun)

อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Lecturer, Department of Educational Technology and Communications, Faculty of Technical Education,
Rajamangala University of Technology Thanyaburi

E-mail: ob-eau@mail.rmutt.ac.th

บุญตัน ศรีบุญเรือง (Boontan Sriboonraung)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Assistant Professor, Department of Technical Education, Faculty of Technical Education, Rajamangala
University of Technology Thanyaburi

E-mail: boontan_s@rmutt.ac.th

Received: February 14, 2025, Revised: April May21, 2025, Accepted: June...

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา และสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และ 2) นำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทักษะการสอนที่ดีและมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการสอนที่สำคัญประกอบด้วย 11 ประการ ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ 2) การบอกเป้าหมายการเรียนรู้ 3) การทบทวนเนื้อหาเดิม 4) การใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่หลากหลาย 5) การกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน 6) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ 7) การประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน 8) การให้ข้อมูลป้อนกลับ 9) การสรุปและทบทวนเนื้อหา 10) การวัดและประเมินผล และ 11) การจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสอนที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) การนำเข้าสู่บทเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การประยุกต์ใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่

เหมาะสม 3) การกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน 4) การบูรณาการทฤษฎีสู่การปฏิบัติ 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม 6) การให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์ 7) การสรุปผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 8) การประเมินผลการเรียนรู้ และ 9) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อยกระดับการสอน

คำสำคัญ: สมรรถนะการสอน ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

Abstract

This qualitative research collected data through in-depth interviews with pre-service teachers in professional training. The objectives were to: 1) examine the teaching competencies of pre-service teachers majoring in Computer Education and Digital Technology for Education at the Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, and 2) propose instructional strategies aimed at developing pre-service teachers' teaching skills and fostering 21st-century skills. The research findings revealed that the critical teaching competencies comprise 11 aspects, namely: 1) preparing for learning, 2) articulating learning objectives, 3) reviewing prior content, 4) employing diverse teaching strategies, formats, and methods, 5) activating learners' prior knowledge, 6) applying theory to practice, 7) incorporating diverse activities into instructional management, 8) providing feedback, 9) summarizing and reviewing content, 10) assessing and evaluating outcomes, and 11) implementing remedial teaching. Furthermore, the research proposed instructional management strategies to develop teaching skills aligned with 21st-century skills, including: 1) effective lesson introduction, 2) applying appropriate teaching strategies, formats, and methods, 3) activating learners' prior knowledge, 4) integrating theory into practice, 5) designing engaging learning activities, 6) providing constructive feedback, 7) systematically summarizing learning outcomes, 8) evaluating learning outcomes, and 9) leveraging information technology to enhance instruction.

Keywords: Teaching competency, 21st-century skills, Pre-service teachers, Computer Education, Digital Technology for Education

บทนำ

ในยุคแห่งโลกดิจิทัลปัจจุบัน ทุกภาคส่วนได้ประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว ลดต้นทุน และตอบสนองความต้องการในการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็วของสังคมสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น การทำงานจากที่บ้าน การเรียนออนไลน์ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์ อาทิ ทักษะการจัดการสื่อสังคมออนไลน์ ทักษะการทำการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทักษะการบริหารจัดการและปกป้องข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ รวมถึงทักษะการสืบค้นข้อมูล เป็นต้น การมีทักษะพื้นฐานเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) หรือทักษะด้านเทคโนโลยี หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การทำงาน หรือการอำนวยความสะดวกในแง่มุมต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จึงมีความต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในทักษะ

ดิจิทัล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ดังนั้น ทักษะดิจิทัลจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทุกคนควรพัฒนาเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของตนเองและตอบสนองต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี 2024 ทักษะดิจิทัลที่จำเป็นและควรได้รับการพัฒนามีดังต่อไปนี้

1. ทักษะด้านการใช้เครื่องมือ AI (Generative AI): การประยุกต์ใช้ความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ถือเป็นทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของคนยุคใหม่ เนื่องจากไม่เพียงอำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ แต่ยังช่วยลดระยะเวลาการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. ทักษะด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis & Data Science): ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วยสองทักษะหลัก ดังนี้

- Data Analysis (การวิเคราะห์ข้อมูล): ความชำนาญในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึก โดยใช้เครื่องมือที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เช่น Tableau, Microsoft Power BI และ Excel ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล

- Data Science (วิทยาการข้อมูล): ความเชี่ยวชาญในการจัดเก็บ จัดการ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกแบบองค์รวม โดยประยุกต์ใช้เครื่องมือ เช่น Python, SQL และ Machine Learning รวมถึงการใช้โปรแกรมที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แม่นยำและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

3. ทักษะด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity): ความสามารถในการใช้เครื่องมือเพื่อดูแลและจัดเก็บข้อมูลอย่างปลอดภัย รวมถึงการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองและการเคารพความเป็นส่วนตัวของข้อมูลผู้อื่น ถือเป็นทักษะที่องค์กรทุกแห่งให้ความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล

4. ทักษะด้านการจัดการโปรเจกต์อย่างมีประสิทธิภาพ (Product Management): ความสามารถในการจัดการโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการจัดลำดับขั้นตอนการทำงาน การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และการรับมือกับแรงกดดันอย่างมีสติ นอกจากนี้ องค์กรยังให้ความสำคัญกับทักษะการประสานงานและทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความสำเร็จของโครงการ

5. ทักษะด้านความเข้าใจในการใช้งานระบบ Cloud (Cloud Computing): ความเชี่ยวชาญในการดูแลและจัดเก็บข้อมูล รวมถึงความเข้าใจในหลักการใช้งานระบบคลาวด์ (Cloud Computing) และความสามารถในการประยุกต์ใช้โปรแกรมทันสมัยอย่างคล่องแคล่ว ถือเป็นทักษะที่สำคัญที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าของยุคดิจิทัล

6. ทักษะด้านการสื่อสารข้อมูลผ่านภาพและข้อความ (Data Storytelling): ความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลให้เข้าใจง่าย โดยแปลงข้อมูลที่ซับซ้อนเป็นภาพและคำอธิบายที่ชัดเจน เพื่อเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจและเข้าถึงได้สำหรับผู้รับสาร ถือเป็นทักษะสำคัญในยุคดิจิทัล

7. ทักษะด้านการพัฒนาเทคโนโลยีเสมือนจริง (AR & VR): เทคโนโลยีความจริงเสริม (AR) และความจริงเสมือน (VR) มีบทบาทสำคัญในการยกระดับมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการ ดังนั้น ความสามารถในการออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้จึงเป็นทักษะที่ได้รับความต้องการอย่างสูงในยุคดิจิทัล

8. การใช้เทคโนโลยี Robot ผสานกับกลยุทธ์ทางธุรกิจ (RPA): ทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี RPA เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและลดต้นทุนขององค์กร

9. ทักษะด้านการออกแบบ Product ให้ตรงกับประสบการณ์ผู้ใช้งาน (UX/UI Design): ความสามารถในการออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX) และส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI) เป็นทักษะที่ตอบสนองความต้องการของธุรกิจออนไลน์ในยุคดิจิทัลอย่างยิ่ง นอกจากความชำนาญในการออกแบบแล้ว ยังต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างผลงานที่สอดคล้องและตอบโจทย์ผู้ใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ (EDUZONES, 2024)

ยีน ภูววรรณ (2564) ได้เสนอกรอบความรู้เกี่ยวกับทักษะการใช้ดิจิทัลที่จำเป็นในยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้

1. การรู้เท่าทันและใช้สื่อ (Media Literacy): ความสามารถในการวิเคราะห์และใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณ เพื่อสร้างสรรค์และสื่อสารเนื้อหาที่ก่อให้เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม รวมถึงการแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริง (Fact) และความคิดเห็น (Opinion) พร้อมตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการใช้สื่ออย่างรอบคอบ

2. ทักษะการสื่อสารและการประสานงานด้วยเทคโนโลยี (Communications and Collaboration): ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการสื่อสารในระบบออนไลน์ที่เหมาะสม และตระหนักถึงผลกระทบทางจริยธรรมและจรรยาบรรณจากการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

3. การบริหารจัดการอัตลักษณ์และอาชีพในโลกดิจิทัล (Career & Identity Management): ทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพ การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลอย่างปลอดภัย เช่น รหัสผ่าน ไลยนิ้วมือ และข้อมูลสำคัญอื่น ๆ พร้อมทั้งมีความรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์

4. ความรู้พื้นฐานด้านดิจิทัล (Digital Literacy): ความเข้าใจและความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล พื้นฐาน รวมถึงอุปกรณ์และบริการต่าง ๆ อย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการใช้งานที่ก่อให้เกิดคุณค่าสูงสุด

5. การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล (Learning Skills): ความสามารถในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ผ่านการประเมินข้อมูลและสร้างสรรค์ผลงานจากความรู้ที่ได้ เพื่อยกระดับการทำงานและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

6. การใช้ดิจิทัลเพื่องานวิชาการ (Digital Scholarship): ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและฐานข้อมูลวิชาการ รวมถึงทักษะในการอ้างอิงข้อมูล การเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่มีคุณภาพ

7. การรู้เท่าทันข้อมูล (Information Literacy): ความสามารถในการค้นหา วิเคราะห์ ประเมิน และบริหารจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการแบ่งปันและใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการดำเนินงานที่เหมาะสม

การพัฒนาทักษะดิจิทัลเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเตรียมความพร้อมของคนไทยให้ก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัลอย่างมั่นใจ ทักษะดังกล่าวไม่เพียงเสริมสร้างขีดความสามารถในการทำงานและการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้คนไทยสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตในโลกดิจิทัลได้อย่างสมดุล มีความสุข และยั่งยืน

อันธิกา ปริญญานิฤกุล และคณะ (2563) อธิบายว่า ทักษะดิจิทัลในช่วงแรกเริ่มหมายถึงความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่าย ต่อมาแนวคิดนี้ได้ขยายขอบเขตครอบคลุมทักษะเชิงกลยุทธ์ ความคิดสร้างสรรค์ การใช้งานอุปกรณ์เคลื่อนที่ รวมถึงทักษะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ โสภิตา ส่วนสว่างเลิศกุล (2560) ระบุว่า ทักษะดิจิทัลหมายถึงความรู้และความสามารถในการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและคอมพิวเตอร์เพื่อเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนพัฒนาโปรแกรมซอฟต์แวร์ นอกจากนี้ยังรวมถึงการรู้เท่าทันและการเลือกปฏิบัติที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อตนเองในสภาพแวดล้อมออนไลน์ วริศร เผ่าวนิช (2564) ให้ความหมายของทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ว่าเป็นความสามารถพื้นฐานในการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล รวมถึงทักษะขั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาซอฟต์แวร์ และความสามารถในการเข้าใจและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในบริบทที่หลากหลาย Phansuathong (2022) ระบุว่า ทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ เข้าถึง และใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถในด้านดิจิทัลอื่น ๆ ต่อไป

ทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงาน การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันในยุคดิจิทัล ครอบคลุมความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมนำเสนอ และแพลตฟอร์ม

ออนไลน์ เช่น Zoom, Google Meet หรือ Microsoft Teams เพื่อการประชุมและการประสานงาน รวมถึงการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี มิฉะนั้นอาจเสี่ยงต่อการล่าช้าและสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในตลาด ทิวาวรรณ สุวานิโซ สุชาติ เศรษฐดี และเพ็ญภา ชมเดช (2565) ระบุว่า พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizens) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณและรับผิดชอบ เพื่อสร้างประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) จึงเป็นแนวคิดที่ไม่อาจมองข้าม โดยเฉพาะสำหรับเด็กในยุคปัจจุบัน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship Skills) อย่างต่อเนื่อง ทักษะที่ควรพัฒนา ได้แก่ การรักษาอัตลักษณ์ที่ดีในโลกออนไลน์ การบริหารจัดการเวลาการใช้หน้าจอ การรับมือกับการคุกคามทางไซเบอร์ การปกป้องความปลอดภัยส่วนบุคคล การจัดการกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การบริหารจัดการร่องรอยข้อมูลส่วนบุคคลในโลกออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โดยสรุป ความเป็นพลเมืองดิจิทัลหมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งปกป้องตนเองจากภัยออนไลน์ มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และยึดมั่นในคุณธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แนวคิดนี้สามารถนิยามได้ในสามมิติหลัก ได้แก่ มิติด้านความรู้เกี่ยวกับสื่อและสารสนเทศ มิติด้านจริยธรรม และมิติด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม

ความเป็นพลเมืองดิจิทัลหมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมดิจิทัลที่มีความเข้าใจและยึดมั่นในหลักเกณฑ์และบรรทัดฐานในการใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในบริบทของการสื่อสารยุคดิจิทัลที่เชื่อมโยงข้ามพรมแดนได้อย่างไร้ขีดจำกัด ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลก ถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนออนไลน์ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้น พลเมืองดิจิทัลจึงต้องปฏิบัติตนด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่น มีจริยธรรม เคารพและแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น รวมถึงมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความยุติธรรมและความยั่งยืนในสังคมดิจิทัล

การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องมีทักษะดิจิทัล 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการรักษาอัตลักษณ์ดิจิทัล (Digital Citizen Identity): ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ทั้งในโลกออนไลน์และโลกแห่งความเป็นจริงอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ
2. ทักษะการจัดการความเป็นส่วนตัว (Privacy Management): ความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองและผู้อื่น รักษาความเป็นส่วนตัวอย่างรอบคอบ
3. ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking): ความสามารถในการวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข้อมูลเท็จหรือข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดอันตราย
4. ทักษะการบริหารเวลาหน้าจอ (Screen Time Management): ความสามารถในการจัดการเวลาการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการใช้ชีวิตในโลกออนไลน์และโลกกายภาพ
5. ทักษะการรับมือกับการคุกคามทางออนไลน์ (Cyberbullying Management): ความสามารถในการรับรู้และจัดการกับการคุกคามทางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม
6. ทักษะการบริหารร่องรอยข้อมูลดิจิทัล (Digital Footprints): ความตระหนักถึงร่องรอยข้อมูลที่ทิ้งไว้ในโลกออนไลน์ และการจัดการข้อมูลเหล่านั้นอย่างรับผิดชอบ
7. ทักษะการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management): ความสามารถในการปกป้องข้อมูลจากการโจรกรรมและการโจมตีทางไซเบอร์ ด้วยการใช้ระบบรักษาความปลอดภัยที่เข้มแข็ง

8. ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy): ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในโลกออนไลน์ โดยยึดมั่นในหลักจริยธรรมและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน, 2562)

ทักษะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้พลเมืองดิจิทัลสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ สร้างประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งปกป้องตนเองจากความเสี่ยงในโลกดิจิทัล

สมรรถนะ (Competency) หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่สะท้อนถึงความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Belief) และอุปนิสัย (Trait) ซึ่งสามารถสังเกตและวัดผลได้ผ่านพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ สมรรถนะนี้เกิดจากการผสมผสานระหว่างพรสวรรค์ที่มีมาแต่กำเนิด ประสบการณ์การทำงาน และการศึกษาหรือการฝึกอบรม (McClellan, 1973) โดยเป็นปัจจัยสำคัญที่องค์กรคาดหวังจากทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Spencer & Spencer (1993) จำแนกสมรรถนะออกเป็น 5 ด้านหลัก ดังนี้

1. แรงจูงใจ (Motive): แรงขับภายในที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย
2. อุปนิสัย (Traits): ลักษณะทางกายภาพและการตอบสนองต่อสถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับ
3. อัตตมโนทัศน์ (Self-Concept): การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ซึ่งสะท้อนทัศนคติและค่านิยม
4. ความรู้ (Knowledge): ความเข้าใจและข้อมูลในเรื่องเฉพาะด้าน
5. ทักษะ (Skill): ความสามารถในการปฏิบัติงานหรือประยุกต์ใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วน Ulrich et al. (2012) ได้นำเสนอสมรรถนะที่ส่งผลต่อความเป็นมืออาชีพของนักทรัพยากรมนุษย์ไว้ 6 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Positioned) (2) การเป็นนักกิจกรรมที่น่าเชื่อถือ (Credit Activist) (3) การเป็นผู้ที่สามารถสร้างศักยภาพ (Capability Builder) (4) การเป็นนักเปลี่ยนแปลงที่ยอดเยี่ยม (Change Champion) (5) การเป็นนักทรัพยากรมนุษย์ที่นำนวัตกรรมใหม่มาใช้ และเป็นนักประสานงานที่ดี (Human Resource Innovator and Integrator) และ (6) การเป็นผู้สนับสนุนด้านเทคโนโลยี (Technology Proponent)

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2548) นิยามสมรรถนะว่าเป็นความสามารถและศักยภาพที่สะท้อนผ่านพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน โดยเน้นที่คำถาม “ทำอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จ” มากกว่าการมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้บังคับบัญชา สมรรถนะประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่

1. ความรู้ (Knowledge): ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ฝึกอบรม หรือประสบการณ์
2. ทักษะ (Skills): ความสามารถที่พัฒนาจากการฝึกฝน
3. คุณลักษณะพิเศษ (Attributes): คุณสมบัติที่องค์กรต้องการ เช่น ความมุ่งมั่น ความซื่อสัตย์ และความผูกพันต่อองค์กร

สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ (2549) ระบุว่า สมรรถนะประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics or Attributes) ซึ่งรวมกันช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหนือกว่าผู้อื่น ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2550) นิยามสมรรถนะว่าเป็นความสามารถหรือศักยภาพของบุคคล โดยจำแนกออกเป็นสองกลุ่มหลัก ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง: คุณลักษณะส่วนบุคคลที่สะท้อนถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อ และอุปนิสัย

กลุ่มที่สอง: ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สามารถประเมินได้จากพฤติกรรมปฏิบัติงาน

ในบริบทของยุคดิจิทัลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา ครูในสาขาคอมพิวเตอร์จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลอย่างเหมาะสม ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษาและสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและประเมินสมรรถนะการสอนของนักศึกษาในทั้งสองสาขาวิชา เพื่อพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา และสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทักษะการสอนที่ดีและมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 22 ราย แบ่งเป็นเพศชาย 8 ราย และเพศหญิง 14 ราย โดยประกอบด้วยนักศึกษาจากสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา (หลักสูตร 5 ปี) จำนวน 10 ราย และสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (หลักสูตร 4 ปี) จำนวน 12 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2566 รวมระยะเวลา 9 เดือน

1. วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) เนื่องจากวิธีการนี้เอื้อให้สามารถกำหนดประเด็นที่ต้องการสำรวจได้อย่างชัดเจนและเจาะลึก โดยเน้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มุ่งความสนใจไปยังประเด็นที่กำหนดไว้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2563, หน้า 77) ในการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยออกแบบคำถามตามกรอบแนวคิดของ Patton (2015) โดยแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) ประสบการณ์และพฤติกรรม 2) ความคิดเห็นและการให้คุณค่า 3) ความรู้สึก 4) ความรู้ 5) การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล และ 6) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุระยะเวลาการสัมภาษณ์ และอธิบายการคุ้มครองสิทธิของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นใช้การเกริ่นนำเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลายก่อนเข้าสู่การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการเก็บข้อมูลในภาคสนาม เพื่อให้สามารถเพิ่มเติมข้อมูลในกรณีที่พบความไม่ชัดเจน โดยกระบวนการวิเคราะห์ประกอบด้วยการอ่าน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุป และตีความข้อมูล พร้อมทั้งดำเนินการลงรหัส (Coding) เพื่อจัดแบ่งข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ผลการวิเคราะห์ได้รหัสทั้งหมด 391 รหัส แบ่งเป็นหมวดหมู่หลัก 17 หมวดหมู่ และหมวดหมู่ย่อย 44 หมวดหมู่ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 22 ราย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการวิจัยได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการสอนที่มีประสิทธิภาพ และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา (หลักสูตรครู 5 ปี) และสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (หลักสูตรครู 4 ปี) สามารถสรุปผลการศึกษได้ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 *สมรรถนะการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้* ในด้านสมรรถนะการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 ราย จากทั้งหมด 22 ราย พบว่า สมรรถนะการเกริ่นนำได้รับความสำคัญสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมา คือ สมรรถนะการใช้คำถามกระตุ้นการเรียนรู้ และสมรรถนะการเสริมแรง ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 ราย ให้ความสำคัญในระดับเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 31.81 อันดับที่สาม คือ สมรรถนะการทบทวนความรู้เดิม โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 ราย เห็นว่ามีความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 22.72 และอันดับสุดท้าย คือ สมรรถนะการทบทวนแบบทดสอบ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 16.63

1.2 *สมรรถนะการบอกเป้าหมายการเรียนรู้* ในด้านสมรรถนะการบอกเป้าหมายการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 ราย จากทั้งหมด 22 ราย ให้ความสำคัญสูงสุดแก่สมรรถนะการชี้แจงเป้าหมายการเรียนรู้ก่อนเริ่มการสอน คิดเป็นร้อยละ 54.54 รองลงมา คือ สมรรถนะการนำเสนอผ่านสื่อสไลด์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.72 และอันดับสุดท้าย คือ สมรรถนะการชี้แจงเป้าหมายการเรียนรู้หลังจากการศึกษาค้นคว้า โดยมีผู้ให้ข้อมูลเพียง 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.54

1.3 *สมรรถนะการทบทวนเนื้อหาเดิม* ในด้านสมรรถนะการทบทวนเนื้อหาเดิม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 11 ราย จากทั้งหมด 22 ราย ให้ความสำคัญสูงสุดแก่สมรรถนะการสรุปเนื้อหาความรู้เดิม คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ สมรรถนะการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการทบทวน โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.90 และอันดับสุดท้าย คือ สมรรถนะการใช้แบบทดสอบเพื่อทบทวนความรู้ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.63

2. ขั้นสอน

2.1 *สมรรถนะการใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่หลากหลาย* ในด้านสมรรถนะการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่หลากหลาย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 ราย จากทั้งหมด 22 ราย ให้ความสำคัญสูงสุดแก่สมรรถนะการใช้โปรแกรม Microsoft PowerPoint เพื่อการสอน คิดเป็นร้อยละ 27.27 รองลงมา คือ สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนแบบปฏิบัติ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 22.72 และอันดับสุดท้าย ได้แก่ สมรรถนะการใช้เกมและสื่อภาพประกอบเพื่อการสอน โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.18

2.2 *สมรรถนะการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน* ในด้านสมรรถนะการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 14 ราย จากทั้งหมด 22 ราย ให้ความสำคัญสูงสุดแก่สมรรถนะการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความรู้เดิม คิดเป็นร้อยละ 63.63 รองลงมา คือ สมรรถนะการสนทนาแลกเปลี่ยนและการยกตัวอย่างประกอบ โดยได้รับความสำคัญจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.18

2.3 *สมรรถนะการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* ในด้านสมรรถนะการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ได้รับความสำคัญสูงสุด โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 ราย จากทั้งหมด 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.27 รองลงมา คือ สมรรถนะการประยุกต์ใช้แนวทางการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 13.63

2.4 *สมรรถนะการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน* ในด้านสมรรถนะการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะการประยุกต์ใช้เกมเพื่อการเรียนรู้ ได้รับความยอมรับว่ามีความสำคัญสูงสุด โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 ราย จากทั้งหมด 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมา คือ สมรรถนะการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 31.81 อันดับที่ถัดมา คือ สมรรถนะการใช้แบบฝึกหัดหรือการปฏิบัติตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.72 และอันดับสุดท้าย คือ สมรรถนะการสร้างสรรคชิ้นงาน โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 9.09

2.5 **สมรรถนะการให้ข้อมูลป้อนกลับ** ในด้านสมรรถนะการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 ราย จากทั้งหมด 22 ราย ให้ความสำคัญต่อสมรรถนะนี้ คิดเป็นร้อยละ 36.36 โดยเน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และยกระดับศักยภาพของผู้เรียน

3. **ขั้นสรุปผล**

3.1 **สมรรถนะการสรุปและทบทวนเนื้อหา** ในด้านสมรรถนะการสรุปและทบทวนเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 ราย จากทั้งหมด 22 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 40.90 เห็นว่าสมรรถนะการใช้โปรแกรม Microsoft PowerPoint เพื่อการสรุปและทบทวนเนื้อหา มีความสำคัญสูงสุด รองลงมา คือ สมรรถนะการสรุปเนื้อหาผ่านการจัดทำชิ้นงานที่ต้องส่งมอบ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 18.18

4. **ขั้นประเมินผล**

4.1 **สมรรถนะการวัดและประเมินผล** ในด้านสมรรถนะการวัดและประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 ราย จากทั้งหมด 22 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 31.81 เห็นว่าสมรรถนะการดำเนินการตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายและการจัดทำแบบทดสอบเพื่อประเมินผล มีความสำคัญสูงสุด รองลงมา คือ สมรรถนะการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย ให้ความสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 9.09

4.2 **สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม** ในด้านสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 ราย จากทั้งหมด 22 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 36.36 เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริมที่มีประสิทธิภาพควรเน้นสมรรถนะในการทบทวนเนื้อหา เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่มุ่งศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา และสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีสมรรถนะที่สำคัญ 11 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ 2) การบอกเป้าหมายการเรียนรู้ 3) การทบทวนเนื้อหาเดิม 4) การใช้กลยุทธ์รูปแบบ และวิธีการสอนที่หลากหลาย 5) การกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน 6) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ 7) การประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน 8) การให้ข้อมูลป้อนกลับ 9) การสรุปและทบทวนเนื้อหา 10) การวัดและประเมินผล และ 11) การจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประสบความสำเร็จ นักศึกษาจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน โดยผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้วางแผนการจัดการเรียนการสอนใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นการสอน 3) ขั้นการสรุปผล และ 4) ขั้นการประเมินผล

1. ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน

ในขั้นตอนการนำเข้าสู่บทเรียน นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ 2) สมรรถนะการบอกเป้าหมายการเรียนรู้ และ 3) สมรรถนะการทบทวนเนื้อหาเดิม

1.1 สมรรถนะการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการเตรียมนำเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 36.36 เนื่องจากเป็นขั้นตอนสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเริ่มเรียนรู้เนื้อหา ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการหลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง การจัดกิจกรรม หรือการใช้สื่อการสอน เช่น วิดีโอ เว็บไซต์ หรือ แอปพลิเคชัน เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ก่อนสอน หนูจะเปิดเพลงเบา ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศ พูดคุยทำความรู้จักกับนักเรียน และบางครั้งให้ร้องเพลงตามก่อนเกริ่นนำเนื้อหา” (P13) อีกตัวอย่างจาก (P6) กล่าวว่า “หนูชวนนักเรียนคุยเพื่อสร้างความผ่อนคลาย จากนั้นจัดกิจกรรม เช่น เปิดป้ายใน PowerPoint ให้นักเรียนทายภาพ ซึ่งช่วยทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปแล้วและเกริ่นนำเนื้อหาใหม่” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ จัยทอง (2564) ซึ่งพบว่านักศึกษาวิชาชีพครูร้อยละ 18.75 ใช้เทคนิคการสอนด้วยเพลงเพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างบรรยากาศสนุกสนาน และร้อยละ 12.50 พบว่าเมื่อครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยกัน ครูสามารถกระตุ้นความสนใจในเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ในการสอนระบบคอมพิวเตอร์ หนูเริ่มด้วยการยกเมนบอร์ด (Mainboard) มาให้ดู พร้อมอธิบายว่านี่คือสิ่งที่เราจะเรียนรู้ บางครั้งใช้เกมเพื่อเสริมแรงจูงใจและป้องกันความเบื่อ” (P4) นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายใช้คำถามหรือกรณีศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียน เช่น “สอนเรื่อง MIT App Inventor หนูจะถามว่านักเรียนเคยใช้หรือรู้จักแอปนี้หรือไม่” (P9) หรือ “สอนเรื่องการแก้ปัญหาหนูก็จะถามนักเรียนว่า สมมุติว่าวันนี้ครูเจอปัญหาแบบนี้....นักเรียนเคยเจอปัญหาแบบครูหรือเปล่า แล้วนักเรียนจะแก้ปัญหายังไง” (P16) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ จัยทอง (2564) ที่พบว่าคำถามที่ใช้สอนควรชัดเจน ไม่ซับซ้อน กระตุ้นความสนใจ และส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลร่วมกันผ่านการถามทั้งชั้นเรียน

1.2 สมรรถนะการบอกเป้าหมายการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการบอกเป้าหมายการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 54.54 เนื่องจากการแจ้งเป้าหมายก่อนเริ่มสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์และผลลัพธ์ที่คาดหวัง รวมถึงเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในแต่ละหัวข้อได้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “คาบแรก หนูจะแจ้งนักเรียนว่าเทอมนี้เรียนอะไรบ้าง มีการวัดผลอย่างไร เช่น สอบกลางภาค ปลายภาค หรือทำโครงการ เช่น การเขียนบล็อก (Blog) พร้อมชี้แจงเกณฑ์การประเมินเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพและน่าสนใจ” (P2) ด้าน P4 สนับสนุนว่า “หนูบอกหัวข้อและเป้าหมายการเรียนรู้อย่างชัดเจนและกระชับ ระบุว่านักเรียนจะได้อะไรและต้องส่งงานอะไรท้ายคาบ” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Bommel et al. (2022) ซึ่งพบว่าครูบางส่วนไม่ได้ระบุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ดังนั้น การชี้แจงจุดประสงค์และกิจกรรมที่คาดหวังตั้งแต่เริ่มเรียนหรือเปิดภาคเรียนจึงช่วยให้ผู้เรียนเตรียมพร้อมได้ดีขึ้น นอกจากนี้ การบอกเป้าหมายที่เชื่อมโยงกับการต่อยอดในอนาคตก็สำคัญไม่แพ้กัน ดังที่ P7 ระบุว่า “หนูบอกจุดประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่าเรียนแล้วจะต้องทำอะไรได้บ้าง หากเป้าหมายสอดคล้องกับความสนใจนักเรียนจะตั้งใจเรียนมากขึ้น” P16 เสริมว่า “สอนเรื่องการเขียนโปรแกรม หนูจะบอกให้นักเรียนจะเรียนอะไรและได้อะไรจากบทเรียน” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสา สุมาลย์ และคณะ (2563) ซึ่งพบว่ากระบวนการเรียนรู้ เช่น การฝึกสติและทำสมาธิ ช่วยให้ผู้เรียนทบทวนตนเอง เข้าใจเป้าหมายในชีวิตชัดเจน และส่งเสริมการค้นคว้าและทดลองในเรื่องที่สอดคล้องกับเป้าหมายนั้น

1.3 สมรรถนะการทบทวนเนื้อหาเดิม

ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการทบทวนเนื้อหาเดิม โดยเน้นการสรุปเนื้อหาความรู้เดิมเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 50 เนื่องจากการทบทวนช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมกับเนื้อหาใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการทบทวนแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ก่อนเรียนผมใช้เวลาประมาณ 5 นาทีเปิดคลิปให้ดู แล้วทบทวนเนื้อหาซ้ำ” (P19) ด้าน P17 สนับสนุนว่า “ผมทบทวนโดยถาม เช่น คำสั่ง Rectangle ใช้สร้างสี่เหลี่ยม จำได้หรือไม่ พร้อมฉายสไลด์ผ่านโปรเจกเตอร์เพื่อทบทวนเนื้อหาที่เรียนไป” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Gagne et al. (1992, 2005) ซึ่งระบุว่าทบทวนความรู้เดิมก่อนนำเสนอเนื้อหาใหม่มีความสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้เรียนทบทวนและเตรียมพร้อมรับความรู้ใหม่ได้ดีขึ้น การทบทวนสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การถามตอบ การใช้ข้อสอบ Pre-Test หรือการอภิปรายกลุ่ม ตัวอย่างเช่น P5 ระบุว่า “หลังจบบทเรียน หนูทบทวนและให้ทำแบบทดสอบหลังเรียน” ขณะที่ P20 กล่าวว่า “ผมให้นักเรียนส่งตัวแทนสรุปบทเรียนและแชร์สไลด์ผ่าน Google Classroom เพื่อให้ทบทวน” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhou et al. (2023) ซึ่งพบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านชุมชนออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างเนื้อหาการเรียนรู้โดยไม่ต้องบังคับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ รัชวิน และคณะ (2565) ที่พัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือกับสื่อสังคมออนไลน์ พบว่านักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรียงความสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนในระดับสูงสุด

2. ขั้นตอนการสอน

ในขั้นตอนการสอนนั้น นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะ 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่หลากหลาย 2) สมรรถนะการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน 3) สมรรถนะการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ 4) สมรรถนะการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน และ 5) สมรรถนะการให้ข้อมูลป้อนกลับ โดยทั้งหมดนี้ล้วนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาทักษะของนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.1 สมรรถนะการใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่หลากหลาย

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านกลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอน โดยเน้นการใช้โปรแกรม Microsoft PowerPoint เพื่อการสอนเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 27.27 เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่นำเสนอเนื้อหาด้วยภาพและข้อความได้ชัดเจนและน่าสนใจ ตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “หนูสอนชั้น ป. 2 โดยใช้ PowerPoint ฉายหน้าจอและนำกิจกรรมซ้ำ ๆ เพื่อให้เด็กทำตาม” (P8) ด้าน P9 เสริมว่า “หนูใช้สไลด์ผสมเกม เช่น เปิดทีละช่องให้เด็กทายเสียงหรือภาพเพื่อดึงดูดความสนใจ” การใช้สื่อการสอนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ดังที่ P12 ระบุว่า “หนูใช้คลิปวิดีโอ แอปพลิเคชัน และสื่อดิจิทัลในการสอน โดยแบ่งเวลาสำหรับเนื้อหาและกิจกรรมกลุ่มท้ายคาบ เพื่อฝึกทักษะและพัฒนาแนวคิดเชิงคิด” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทธา อุ่นทินกร และมาเรียม นิลพันธุ์ (2564) ซึ่งพบว่ารูปแบบการสอนตามแนวคิด STEM Education ช่วยพัฒนาความสามารถด้านนวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากระดับพอใช้เป็นดีมาก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุนทรี วรรณไพเราะ และอานิสพาชีรา ฮาซานีย (2567) ที่เสนอแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคดิจิทัลของไทย โดยเน้น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ Digital Age Learning, Digital Age Teacher และ Digital Age Learner เพื่อยกระดับการศึกษาปฐมวัยและวางรากฐานพัฒนาเด็กไทยอย่างมีคุณภาพ

2.2 สมรรถนะการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน โดยเน้นการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความรู้เดิม คิดเป็นร้อยละ 63.63 เนื่องจากคำถามช่วยให้ผู้เรียนทบทวนและเชื่อมโยงความรู้เดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มักมีการให้คะแนนพิเศษเพื่อจูงใจ ตัวอย่างเช่น P1 ระบุว่า “หนูใช้คำถามกระตุ้น พร้อมให้คะแนนพิเศษสำหรับผู้ตอบเร็ว และเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น ถกเถียงว่าปัญญาประดิษฐ์มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันจริงหรือไม่ ก่อนเข้าสู่เนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ประวัติ และการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์” ด้าน P6 กล่าวว่า “หนูใช้การสุ่มตอบ ช่วยกันตอบ หรือจัดกิจกรรมและเกมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเดิมเพื่อกระตุ้นความทรงจำ” ขณะที่ P16 เสริมว่า “หนูถามถึงความรู้เดิม แล้วเล่านิทานหรือเรื่องราวเพื่อให้นักเรียนนึกภาพตามก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาใหม่” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zuo et al. (2023) ซึ่งพบว่าการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality: AR) ในรูปแบบเกมช่วยให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เชิงประจักษ์ได้ง่ายและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Gagne et al. (1992, 2005) ที่ระบุว่า การกระตุ้นให้ผู้เรียนทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge) ช่วยให้เรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น ครูควรทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนเริ่มเนื้อหาใหม่ ผ่านวิธีการ เช่น การถามตอบ ข้อสอบก่อนเรียน หรือการอภิปราย

2.3 สมรรถนะการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 27.27 ตัวอย่างจาก P5 ระบุว่า “หนูใช้ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบพฤติกรรม โดยให้เพื่อนปรบมือหรือให้คะแนนพิเศษเมื่อตอบคำถาม แมตตอบผิด เพื่อเป็นกำลังใจ” ด้าน P22 เสริมว่า “หนูประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมด้วยการให้รางวัล เช่น ขนมหรือคำชม เพื่อกระตุ้นให้เด็กแย่งกันตอบคำถาม” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีของ Skinner (1971) เกี่ยวกับการเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement) อธิบายว่า การให้รางวัลหรือคำชื่นชมเมื่อเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์จะส่งเสริมให้พฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นซ้ำในอนาคต นอกจากนี้ P14 กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ว่า “หนูใช้แนวคิด Active Learning โดยสอนทฤษฎีก่อน แล้วให้นักเรียนจัดทำแผนผังความรู้ ชิ้นงาน หรือโครงงานกลุ่มเพื่อสรุปและนำเสนอหน้าชั้น” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทลี พรธาดาวิทย์ (2560) ซึ่งพบว่าการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับสูง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และพัฒนาทักษะการนำเสนอที่นักศึกษาสามารถนำไปใช้ในการสอนได้ ขณะเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ กมล โพธิเย็น (2564) ที่ระบุว่า Active Learning ลดบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรม เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ กรณีศึกษา การทำงานกลุ่ม หรือเกม เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และองค์ความรู้ผ่านการฟัง พูด อ่าน เขียน และสะท้อนคิด

2.4 สมรรถนะการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการประยุกต์ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการประยุกต์ใช้เกมเพื่อการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 36.36 ตัวอย่างจาก P21 ระบุว่า “หนูจัดการสอนแนวคิดเชิงนามธรรมโดยใช้ภาพประกอบเพื่ออธิบายเนื้อหา ร่วมกับการจัดกิจกรรมเกมผ่านแพลตฟอร์ม Kahoot หรือ Quizizz พร้อมมอบรางวัลเป็นขนมแก่ผู้เรียนที่ได้คะแนนสูงสุดสามอันดับแรก คำถามในเกมออกแบบจากเนื้อหาในแบบเรียนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ โดยเน้นสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานมากกว่าความเข้มข้นทางวิชาการ เนื่องจากผู้เรียนมักชื่นชอบกิจกรรมที่มีส่วนร่วมมากกว่า” ด้าน P4 เสริมว่า “หนูใช้เกม Kahoot เพื่อกระตุ้นการแข่งขันทำคะแนน ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น เพราะคำถามมาจากแบบเรียน” ขณะที่ P8 กล่าวว่า “หนูใช้กลยุทธ์เรียนปนเล่น เช่น ให้นักเรียนนับเลขหรือปรบมือเพื่อเรียกสมาธิ ทำให้

เด็กสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมขุตา ศรีสุวรรณ และสุรตนา อติพัฒน์ (2566) ซึ่งพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมเป็นฐานมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรสร นรเหรียญ (2562) ที่พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานร่วมกับสื่อประสม มีคะแนนการฟังและพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพัฒนาการด้านทักษะเหล่านี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.5 สมรรถนะการให้ข้อมูลป้อนกลับ

สมรรถนะการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นสมรรถนะที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญอย่างมาก คิดเป็นร้อยละ 36.36 ตัวอย่างจาก P1 ระบุว่า “หากนักเรียนตอบผิด หนูจะไม่บอกว่าผิดเพื่อไม่ให้เสียกำลังใจ แต่จะอธิบายว่าคำตอบใกล้เคียงและแนะวิธีปรับให้ถูกต้อง” ด้าน P2 เสริมว่า “เมื่อนักเรียนตอบไม่ตรงประเด็น หนูจะไม่วิจารณ์เฉพาะบุคคล แต่สรุปภาพรวมและแนะให้อ่านโจทย์ให้รอบคอบ สำหรับใบงานที่ทำไม่ได้ดี หนูจะชี้แนะเป็นภาพรวม” วิธีการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Kutasi (2023) ที่ระบุว่า การให้ข้อเสนอแนะควรชี้จุดแข็งและแนะแนวทางพัฒนาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นอกจากนี้ P6 กล่าวว่า “หากการบ้านผิด หนูจะถามว่านักเรียนไม่เข้าใจตรงไหน อธิบายจุดที่ผิด สาเหตุ และวิธีแก้ไข” ขณะที่ P14 ระบุว่า “สำหรับผู้สอบผ่าน หนูจะชื่นชมจุดเด่นและแนะให้ศึกษาต่อเพื่อพัฒนาตนเอง” และ P20 เสริมว่า “เมื่อตรวจแบบฝึกหัด ผมแนะนำให้เพิ่มสีหรือปรับแต่งภาพให้สมบูรณ์ขึ้น พร้อมชมจุดเด่นเป็นรายบุคคล” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งทิพา ผ่ายดี (2565) ซึ่งพบว่าการใช้ข้อมูลป้อนกลับอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและปรับปรุงวิธีการผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ขั้นตอนการสรุปผล

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการสรุปและทบทวนเนื้อหา โดยเน้นการใช้โปรแกรม Microsoft PowerPoint เพื่อการสรุปและทบทวนเนื้อหามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.90 ตัวอย่างจาก P1 ระบุว่า “หนูจัดทำเนื้อหาใน PowerPoint และแชร์ผ่าน Google Classroom กับ Line เพื่อให้นักเรียนทบทวน หลังจบคาบหนูให้นักเรียนช่วยสรุปสาระสำคัญที่ได้เรียนรู้ เช่น สอนเรื่องการแก้ปัญหา นักเรียนสามารถสรุปได้ว่าการแก้ปัญหาคือการประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การวางแผนการเดินทางไปวัด โดยต้องพิจารณาว่าควรขึ้นรถจากจุดใด และต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางนานเท่าใด” ด้าน P2 เสริมว่า “หนูสรุปหัวข้อและเนื้อหาวันนี้ใน PowerPoint และแชร์ผ่าน Padlet เพื่อให้แสดงความคิดเห็น” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ใจสบาย (2562) ซึ่งพบว่าบทเรียนออนไลน์ผ่าน Google Classroom ในวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิตมีประสิทธิภาพ 80.25/84.88 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 คะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (41.10) สูงกว่าก่อนเรียน (37.80) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.70) นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายใช้กิจกรรมเสริมการสรุป เช่น P4 กล่าวว่า “หนูใช้การถาม-ตอบควบคู่กับการนำเสนอสไลด์ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน และอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายในกรณีที่ผู้เรียนไม่สนใจหรือไม่สามารถตอบคำถามได้” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ ตารณี เอื้อชนะจิต (2561) ซึ่งพบว่าการทบทวนบทเรียนและความพร้อมด้านความรู้ของผู้เรียนส่งผลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ขั้นตอนการประเมินผล

ในขั้นตอนการประเมินผล นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญต่อสมรรถนะสองด้านหลัก ได้แก่ 1) สมรรถนะการวัดและประเมินผล และ 2) สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม ในด้านสมรรถนะการวัดและประเมินผล นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานตามภาระงานที่ได้รับ

มอบหมายและการจัดทำแบบทดสอบในระดับที่เท่าเทียมกัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 ราย จากทั้งหมด 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.81 ดังที่ปรากฏจากข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

4.1 สมรรถนะการวัดและประเมินผล

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญกับสมรรถนะการวัดและประเมินผล โดยใช้หลากหลายวิธี ตัวอย่างจาก P3 ระบุว่า “หนูประเมินจากพฤติกรรมนักเรียน เช่น การตอบคำถาม การเข้าร่วมกิจกรรม และผลจากเกม” ด้าน P9 เสริมว่า “หนูใช้แบบทดสอบก่อนและหลังเรียนผ่าน Google Form หรือ Kahoot ซึ่งช่วยให้ทราบผลทันทีและสร้างความตื่นตัวให้นักเรียน” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศน์ศิริรินทร์ สว่างบุญ (2563) ซึ่งพบว่านิสิตใช้ Kahoot (44.03%) และ Google Form (37.11%) มากที่สุดในการวัดผล เนื่องจากเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนและให้ผลแม่นยำตามจุดประสงค์ การประเมินคุณภาพเทคโนโลยีเหล่านี้อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและความเป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายเน้นการประเมินจากงานที่มอบหมาย เช่น P5 กล่าวว่า “หนูให้การบ้านหรือใบงานทุกคาบ ใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที ตรวจและให้ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มความเข้าใจ” ด้าน P12 เสริมว่า “ผมประเมินจากงานเดี่ยว งานกลุ่ม หรือวิดีโอ เพราะเด็กมักไม่ชอบการสอบแบบดั้งเดิม” วิธีการนี้สอดคล้องกับงานของ Nasser and Mohd (2022) ซึ่งแนะนำให้ครูใช้วิธีประเมินที่หลากหลาย เช่น ผลงาน แบบฝึกหัด หรือกิจกรรมในชั้นเรียนแทนการสอบเพียงอย่างเดียว

4.2 สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม

นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ความสำคัญต่อสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนแบบซ่อมเสริม โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 ราย จากทั้งหมด 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 ตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูล P7 ระบุว่า “หนูจัดการสอนเสริมหลังเลิกเรียนในช่วงเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ สำหรับนักเรียนที่สอบไม่ผ่าน” วิธีการนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Papadogiannis et al. (2023) ซึ่งพบว่าการสอนเสริมสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่มีผลการเรียนต่ำ โดยประมาณหนึ่งในสามสามารถรักษาความรู้ได้ในระยะยาว ด้านผู้ให้ข้อมูล P10 ระบุว่า “ในกรณีที่นักเรียนยังไม่เข้าใจ หนูจะอธิบายเป็นรายบุคคล สำหรับผู้ที่สอบไม่ผ่านหนูให้ออกาสอบใหม่หรือให้ส่งบทสรุปเนื้อหาแทน” ซึ่งคล้ายกับแนวทางของผู้ให้ข้อมูล P13 และ P21 ที่ระบุว่า “หากนักเรียนสอบไม่ผ่านในครั้งแรก หนูให้ออกาสอบซ้ำด้วยข้อสอบชุดเดิม หรือส่งบทสรุปเนื้อหาหากยังไม่ผ่าน” วิธีการเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hassan (2023) ซึ่งพบว่าการสอบซ่อมช่วยให้นักเรียนที่มีผลการเรียนใกล้ผ่านสามารถผ่านเกณฑ์ได้ อย่างไรก็ตามวิธีนี้ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียนที่มีทักษะพื้นฐานอ่อน จึงควรจัดกิจกรรมซ่อมเสริมอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sharma et al. (2024) ซึ่งพบว่าหลักสูตรการสอนเสริมที่ออกแบบมาเพื่อช่วยนักเรียนที่ตามไม่ทันส่งผลต่อมิติด้านวิชาการ สังคม จิตใจ เศรษฐกิจ และการพัฒนาทางอาชีพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทักษะการสอนที่ดีและมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับสมรรถนะของบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 แนวทางเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะหรือแนวปฏิบัติสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา รวมถึงสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

การนำเข้าสู่บทเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ: ครูผู้สอนควรประเมินความพร้อมของผู้เรียนก่อนเริ่มการสอน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การแนะนำตัวเพื่อสร้างความคุ้นเคยและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน การเล่าเรื่องหรือเกริ่นนำเนื้อหาที่น่าสนใจ การทบทวนความรู้เดิม และการชี้แจงเป้าหมายการเรียนรู้อย่างชัดเจน เพื่อเตรียมความพร้อมและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนสำหรับบทเรียนถัดไป

การประยุกต์ใช้กลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่เหมาะสม: ครูผู้สอนควรคัดสรรกลยุทธ์ รูปแบบ และวิธีการสอนที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ โดยพิจารณาลักษณะเฉพาะและความต้องการของผู้เรียน การศึกษาในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผ่านแนวทาง เช่น การสอนแบบ STEM Education การใช้เกมมิฟิเคชันเพื่อการเรียนรู้ และการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน การออกแบบหลักสูตรและวิธีการสอนที่ปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนจะช่วยยกระดับสมรรถนะของเยาวชนไทย ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน: ครูผู้สอนควรใช้กลยุทธ์ เทคนิค หรือรูปแบบที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิม เช่น การถามคำถามหรือจัดแบบทดสอบ (Quiz) เพื่อทบทวนและประเมินความรู้เดิม วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนตื่นตัวและเตรียมพร้อมตลอดเวลา เนื่องจากอาจถูกสุ่มถาม ซึ่งอาจส่งผลต่อคะแนนเก็บ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน โดยครูอาจนำคำถามจากแบบทดสอบมาอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถระลึกถึง (Recall) และประยุกต์ใช้ความรู้ในอนาคตได้

การบูรณาการทฤษฎีสู่การปฏิบัติ: ครูผู้สอนควรสร้างโอกาสให้ผู้เรียนนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้จริงหลังการเรียนการสอน โดยออกแบบสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ครูต้องมีความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นกิจกรรมที่ชัดเจนและน่าสนใจ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง (Learning-by-Doing) แนวทางนี้กระตุ้นความสนใจ ปลุกฝังการเรียนรู้ด้วยความสนใจ และเสริมสร้างความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ทั้งในงานอาชีพและชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม: ครูผู้สอนควรวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความสนใจของผู้เรียน ทักษะที่มีในสถานศึกษา และศักยภาพในการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการสอน สิ่งสำคัญคือ กิจกรรมต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยหรือบทเรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การออกแบบที่มีประสิทธิภาพได้จำกัดอยู่ที่การถ่ายทอดเนื้อหาจากตำราเรียนสู่สื่อนำเสนอ เช่น PowerPoint เท่านั้น แต่ต้องบูรณาการจุดมุ่งหมายการเรียนรู้เข้ากับกิจกรรมที่กระตุ้นและสนับสนุนผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์: ข้อมูลป้อนกลับแบ่งเป็นสองประเภท ได้แก่ ข้อมูลป้อนกลับเชิงบวก (Positive Feedback) และเชิงลบ (Negative Feedback) การให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกที่สร้างสรรค์ช่วยกระตุ้นกำลังใจและส่งเสริมการพัฒนาตนเองของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น หากผู้เรียนตอบผิด ควรหลีกเลี่ยงการระบุชื่อบุคคล โดยอธิบายหรือขยายความในภาพรวมเพื่อให้เข้าใจอย่างถูกต้อง สำหรับผู้เรียนที่ทำถูกต้อง ควรชื่นชมและกระตุ้นให้ศึกษาต่อเพื่อยกระดับความรู้และทักษะ

การสรุปผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ: ครูผู้สอนควรมีทักษะในการสังเคราะห์และสรุปเนื้อหาการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดแต่ละคาบเรียน โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทบทวนเนื้อหา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมสำหรับการประเมินหรือกิจกรรมต่อไป ครูอาจจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อสรุปเนื้อหาผ่านสื่อดิจิทัล โดยให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้นและครู สิ่งสำคัญคือ ต้องจัดให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาสรุปได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและการทบทวนตามความต้องการ

การประเมินผลการเรียนรู้: ทักษะการประเมินผลเป็นแกนหลักของการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนควรเริ่มต้นด้วยการประเมินก่อนเรียนเพื่อวัดระดับทักษะพื้นฐานของผู้เรียน ในระหว่างการสอนควรใช้การประเมินระหว่างทาง (Formative Evaluation) ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การถามตอบ แบบทดสอบ เกม แบบฝึกหัด หรือการมอบหมายงาน สำหรับการประเมินผลหลังเรียน (Summative Evaluation)

ควรใช้วิธีการที่ครอบคลุม เช่น การสอบ โครงงาน การทำงานกลุ่ม หรือการนำเสนอผลงาน เพื่อให้การประเมินสะท้อนความเข้าใจและการพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่างรอบด้านและเที่ยงตรง

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อยกระดับการสอน: ครูผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ควรมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ที่หลากหลาย ครอบคลุมการรู้เท่าทันเทคโนโลยี (ICT Literacy) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย การคัดเลือก ดูแล และจัดการอุปกรณ์เทคโนโลยี รวมถึงการติดตั้งโปรแกรม การแก้ไขปัญหาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น การป้องกันและตรวจจับไวรัส และการออกแบบสื่อการสอนที่สร้างสรรค์ นอกจากนี้ ครูควรพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม และการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก โดยบูรณาการกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการและการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 1.1 หลักสูตรควรเน้นพัฒนาทักษะของผู้เรียนในด้านการสื่อสาร การออกข้อสอบ และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการนำจุดประสงค์การเรียนการสอนในแต่ละคาบมาออกแบบเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อหลีกเลี่ยงการสอนที่ใช้วิธีการเปิดหนังสืออ่านหรือทำสไลด์ตามแบบเรียนโดยไม่มีกิจกรรมที่มีการคิดและการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน
- 1.2 หลักสูตรควรจัดอบรมครูเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การใช้เครื่องมือ AI แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ และการออกแบบสื่อดิจิทัล เพื่อพัฒนาทักษะการสอนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุคสมัยและตอบโจทย์ผู้เรียน ควรเน้นการปฏิบัติงานจริงและการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนด้วย
- 1.3 ทักษะการจัดทำแผนการสอนถือเป็นความสามารถที่สำคัญอย่างยิ่ง แม้ว่านักศึกษาจะมีความรู้พื้นฐานในด้านนี้อยู่บ้างแล้วก็ตาม หลักสูตรควรจัดการฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติการฝึกสอน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในหลักการจัดทำแผนการสอนและพัฒนาความสามารถของนักศึกษาในการจัดทำแผนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม ก่อนลงมือปฏิบัติการสอนจริง
- 1.4 จรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งไม่แพ้ด้านอื่น ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรควรจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู เพื่อให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพต่อนักเรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา
- 1.5 การนำเสนอ กลยุทธ์ และวิธีการสอนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่ง เนื่องจากต่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความสามารถอันโดดเด่นเพียงใด หากปราศจากทักษะด้านการถ่ายทอดอย่างเหมาะสม ก็อาจทำให้กระบวนการสอนขาดประสิทธิภาพได้ ดังนั้น หลักสูตรควรจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านทักษะเหล่านี้อย่างเข้มข้น ก่อนที่ผู้เรียนจะได้ลงสนามฝึกปฏิบัติการสอนจริง
- 1.6 การคัดเลือกสื่อการสอนที่มีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสื่อการสอนที่มีคุณภาพไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่ยังสามารถกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การประยุกต์ใช้เกม กรณีศึกษา หรือกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่หลากหลาย เป็นต้น
- 1.7 ทักษะในการบำรุงรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน การติดตั้งซอฟต์แวร์ และการตรวจสอบไวรัสคอมพิวเตอร์ ถือเป็นความสามารถที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก

ครูผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์ในสถานศึกษามักได้รับความคาดหวังให้สามารถดูแลและแก้ไขปัญหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในบางรายวิชา การจัดการเรียนการสอนอาจจำเป็นต้องบูรณาการทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐานเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน แม้ว่าเนื้อหาดังกล่าวจะถูกรวมอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนแล้วก็ตาม การจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้แก่ศึกษาก่อนการฝึกปฏิบัติการสอนจะช่วยยกระดับศักยภาพและเสริมสร้างความพร้อมให้แก่ศึกษาก่อนการฝึกปฏิบัติการสอนวิชาชีพครู ส่งผลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมืออาชีพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อจัดลำดับความถี่ของสมรรถนะแต่ละด้านอย่างเป็นระบบและมีหลักการ
- 2.2 ควรนำสมรรถนะแต่ละด้านไปศึกษาเพิ่มเติมในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น
- 2.3 ควรนำผลการวิจัยจากข้อ 2.1 และ 2.2 ไปทดลองประยุกต์ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและต่อยอด สู่การสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กมล โพธิเย็น. (2564). Active Learning: การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(1), 11-28.
- เชมชูดา ศรีสุวรรณ และสุรัตนา อติพัฒน์. (2566). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 6(4), 1-10.
- จุฑามาศ ใจสบาย. (2562). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ Google Classroom รายวิชา เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อชีวิต. *วารสารธาตุพนมปริทรรศน์*, 13(1), 1-8.
- ทิวาวรรณ สุวานิช, สุชาติ เศตตบดี, เพ็ญภา ชมเดช. (2565). ถึงเวลาสร้างเสริมทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับเด็กไทย. *วารสารการวิจัยประยุกต์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 1(1), 1-9.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2550). *มารู้จัก Competency กันเถอะ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- ดารณี เอื้อชนะจิต. (2561). การวิเคราะห์ผู้เรียนและการทบทวนบทเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(1), 49-58.
- ทัศนศิริรินทร์ สว่างบุญ. (2563). การพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สำหรับนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 37(12), 28-42.
- ธวัชวิน ยศเฉลิมวงศ์, ณิชชาพัฒน์ ไชยเสนบดินทร์, วนิสา สัมภาวะผล, กฤติกา ชูผล, สุนนา เขียนนิล, และชุตินาขุนแสง. (2565). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ทฤษฎีมุ่งปฏิบัติงานร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเรียงความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2. *วารสารศิลปศาสตรปริทัศน์*, 17(1), 47-61.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาการจัดการจัดการเรียนรู้. *วารสารวิจัย มทร.กรุงเทพ*, 11(1), 85-94.

- ภัทรสร นรเจริญ. (2562). *การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน ร่วมกับสื่อประสมเพื่อพัฒนาความสามารถในการฟัง การพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทร อุ่นทินกร และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(1), 206-219.
- ยีน ภู่วรรณ (2564). ทักษะดิจิทัลเพื่ออนาคต. ค้นคืนจาก <https://learningdq-dc.ku.ac.th/course/?c=4&l=5>.
- รุ่งทิวา ฝ่ายดี. (2565). การพัฒนางานด้วยการให้ข้อมูลป้อนกลับโดยเพื่อน Developing Works by Using Peer Feedback. *PULINET Journal* 4(2), 174-181.
- <https://pulinet.oas.psu.ac.th/index.php/journal/article/view/211>.
- สุนทรี วรรณไพเราะ และอานิสพาชีรา ฮาซานีย. (2567). แนวทางการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 22(1), 79-93.
- สุกัญญา รัชมีธรรมโชติ. (2549). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ Competency Based Learning* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ศิริพัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- สุวรรณา จ้อยทอง. (2564). การศึกษาองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูระดับปริญญาตรีให้มีเทคนิคการจัดการเรียนรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 15(1), 191-203.
- อริสา สุมาลย์, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, และหิมาพรณ รักแตงาม. (2563). การเสริมสร้างเป้าหมายในชีวิตของนักศึกษาด้วยจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่: กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและปัจจัยแห่งความสำเร็จ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*. 17(2), 537-550.
- สุภางค์ จันทวนิช. (2563). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วริศร เฒ่าวนิช. (2564). ทำความรู้จัก Digital Skill คืออะไร ทำไมถึงเป็นทักษะแห่งอนาคตที่คนรุ่นใหม่ต้องมี. ค้นคืนจาก <https://techsauce.co/connex/career-insight/digital-skills>.
- โสภิตา สว่างเลิศกุล. (2560). ดิจิทัล สกิล เตรียมพร้อมสู่ไทยแลนด์โมเดลใหม่. ค้นคืนจาก <https://www.posttoday.com/life/life/516410>.
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน. (2562). *พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)*. ค้นคืนจาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=227343>.
- อาภรณ์ ภูววิทยพันธ์. (2548). *Competency Dictionary*. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- อันธิกา ปริญญานิเทศ และคณะ. (2563). ทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพในธุรกิจโรงแรมไทย: กรณีศึกษาโรงแรมในเครือดุสิตอินเตอร์เนชั่นแนลในเขตกรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยดุสิตธานี.
- Bommel, J. V., Nilsberth, M., Nissen, A., Tengberg, M., & Walkert, M. (2022). What to do or what to learn - on communicating learning goals. In Proceedings of the Twelfth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education (CERME12). <https://hal.science/hal-03745506>.
- EDUZONES. (2024). รู้เท่าทัน! Digital Skills ที่ควรมีในปี 2024. ค้นคืนจาก <https://www.eduzones.com/2024/06/27/digital-skills/>

- Gagne, R. M., Briggs, L. J., & Wagner, W. W. (1992). *Principles of Instructional Design* (5th ed.). Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Gagne, R. M., Wager, W. W., Golas, K. C., & Keller, J. M. (2005). *Principles of instructional design* (5th ed.). Connecticut: Thomson Wadsworth.
- Hassan E. M. G. (2023). Addressing academic challenges: A quasi-experimental study on the effect of remedial exam strategy for nursing students with low academic performance. *Belitung nursing journal*, 9(4), 369–376. <https://doi.org/10.33546/bnj.2699>.
- Patton, M.Q. (2015). *Qualitative Research and Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Papadogiannis I, Wallace M, Pouloupoulos V, Vassilakis C, Lepouras G, Platis N. (2023). An Assessment of the Effectiveness of the Remedial Teaching Education Policy. *Knowledge*, 3(3), 349-363. <https://doi.org/10.3390/knowledge3030024>.
- Phansuathong, P. (2022). <https://www.primal.co.th/th/marketing/digital-literacy-skill/>.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Nasser, R.M. & Mohd, T.S. (2022). A Systematic and Quantitative Method to Measure the Achieved Program Learning Outcomes in Higher Education. *TEM Journal*. 11(2), 574-584.
- Kutasi, R. (2023). Feedback: Unveiling its impact and enhancing its effectiveness in education. *Journal of Pedagogy - Revista de Pedagogie*, 71(2), 7-32. <https://doi.org/10.26755/RevPed/2023.2/7>.
- Sharma, S, Yaja, H., & Sinha, S. (2024). An analysis on the potentialities of remedial teaching and learning on school students. *Education and Society*, 46(4), 143-151.
- Skinner, B.F. (1971). *Beyond freedom and dignity*. New York: Knopf.
- Spencer, L. M. Jr., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work: Models for superior performance*. New York: John Wiley & Sons.
- Ulrich, D., Younger, J., Brockbank, W., & Ulrich, M. (2012). *HR from the outside in: Six competencies for the future of human resources*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Zuo, T., Birk, M. V., Spek, E. D., & Hu, J. (2023). The effect of fantasy on learning and recall of declarative knowledge in AR game-based learning. *Entertainment Computing*, 46, 100563. <https://doi.org/10.1016/j.entcom.2023.100563>.
- Zhou, Y., Wu, C., Wang, H., Wang, Q., & Zhu, L. (2023). An empirical investigation into social and platform endorsement of user-generated content in the online Q&A community. *Electronic Commerce Research and Applications*, 62, 101327 <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2023.101327>.

การวิเคราะห์วิธีนำเสนอประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ *กรุงเทพฯ นัรู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ*

Analysis of the Presentation Techniques of Bangkok's History in the *Bangkok Knowledge: Old Quarter Stories* Book for Learners of Thai as a Foreign Language

XUEYUAN ZENG

นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย วิชาเอกภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Master in Thai, Thai as a Foreign Language, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

นิธิดา พรอำไพสกุล (Nition Pornumpaisakul)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Asst. Prof. Dr., Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

E-mail: xueyuan.zeng@gs.swu.ac.th

Received: February 16, 2025, Revised: April 2, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ *กรุงเทพฯ นัรู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผลการวิจัยพบ การใช้วิธีนำเสนอ 10 วิธี ได้แก่ 1) การใช้ภาพประกอบ มีจำนวน 3 วิธี ได้แก่ การใช้ภาพถ่าย การใช้ภาพวาด และการใช้แผนที่ 2) วิธีการอธิบาย มีจำนวน 2 วิธี ได้แก่ การอธิบายด้วยข้อความสั้น การอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง 3) วิธีการถาม-ตอบ มีจำนวน 2 วิธี ได้แก่ การตั้งชื่อหัวข้อด้วยคำถาม การแทรกคำถามไว้ในเนื้อหา 4) วิธีการสร้างตัวละคร 5) วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลา 6) วิธีการแทรกเกร็ดน่ารู้ 7) วิธีการใช้บทสนทนา 8) วิธีการเปรียบเทียบ 9) วิธีการใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย และ 10) วิธีการใช้สำนวน ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีเหล่านี้นำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ยากและซับซ้อน แต่วิธีนำเสนอเหล่านี้ทำให้เนื้อหาสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมในบริบทของการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานคร วิธีนำเสนอ ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

Abstract

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิเคราะห์การนำเสนอประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือชุด "กรุงเทพฯ นัรู้" เพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

This article analyzes the presentation techniques used to depict the history of Bangkok in the book *Bangkok Knowledge: Old Quarter Stories* for learners of Thai as a foreign language. The study found that the book employs key ten presentation techniques: (1) use of illustrations, including photographs, drawings, and maps; (2) explanatory methods, including explaining with short texts and explaining with examples; (3) question-and-answer methods, including using questions as headings and embedding questions within the content; (4) character creation; (5) chronological storytelling; (6) insertion of interesting facts; (7) use of dialogue; (8) comparative techniques; (9) diverse source referencing; and (10) use of idioms. These techniques help present the complex and multifaceted history of Bangkok in an engaging and comprehensible manner. However, these techniques make the content more accessible and easier to understand. They not only facilitate understanding but also capture learners' interest, making the book suitable for studying history, society, and culture within the context of learning Thai as a foreign language, these methods contribute to more effective Thai language learning.

Keywords: Bangkok history, Presentation techniques, Thai as a Foreign Language

บทนำ

ในการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ มีปัจจัยสำคัญสามประการ ได้แก่ ทักษะ ท ำ ง ภาษา ไวยากรณ์ และวัฒนธรรมไทย (林春苗, 2017) รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยแบบดั้งเดิม มักมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจกฎเกณฑ์ไวยากรณ์และการใช้กลุ่มคำหรือวลีภาษาไทย แต่ขาดการฝึกทักษะภาษาในสถานการณ์จริง ส่งผลให้แม้ผู้เรียนที่มีผลการเรียนดี อาจยังไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริบททางสังคม ลดความเข้าใจผิดและความขัดแย้งภายใต้บริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (陈婧, 2016) ซึ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าการเรียนรู้ภาษาไทยไม่ควรจำกัดอยู่แค่การเรียนรู้ทักษะภาษาและกฎเกณฑ์ไวยากรณ์เท่านั้น แต่ควรมีการส่งเสริมและเชื่อมโยงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

การสอนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยให้ชาวต่างชาติเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน เพราะเกี่ยวข้องกับบริบทที่ลึกซึ้งและเฉพาะเจาะจง และอาจแตกต่างจากวัฒนธรรมที่ผู้เรียนชาวต่างชาติคุ้นเคย อีกทั้งการอธิบายเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยมีคำศัพท์เฉพาะ สำนวนที่มีความหมายแฝง การอ้างอิงถึงเหตุการณ์ในอดีต ส่งผลให้ผู้เรียนชาวต่างชาติต้องพยายามทำความเข้าใจแนวคิดและเหตุการณ์ที่อยู่ในกรอบความคิดและมุมมองทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากของตนเอง ดังที่ Liddicoat (2004) ได้กล่าวว่า ความรู้ทางวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างง่าย และมักจะมองข้ามความแตกต่างทางวัฒนธรรม และผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดทุกอย่างเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม และเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, น. 21) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเผชิญกับปัญหาหลายประการ ปัญหาที่สำคัญ คือ ตัวครูผู้สอน ซึ่งขาดความเข้าใจในวิธีการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และความลึกซึ้งของเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การสอนมักเน้นให้ผู้เรียนท่องจำ มากกว่าส่งเสริมการคิดวิเคราะห์หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง วิธีการสอนลักษณะนี้ทำให้การเรียนรู้ไม่น่าสนใจ ผู้เรียนขาดความเข้าใจในเนื้อหาและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ดังนั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมไทยจึงเป็นความท้าทาย การที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยได้อย่างดี จำเป็นต้องมีสื่อที่เข้าถึงง่ายและดึงดูดความสนใจผู้เรียน

ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งในสาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดสอนภาษาไทย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มุ่งผลิตบุคคลที่เชี่ยวชาญภาษาไทยทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการแปล รวมถึงความเข้าใจด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมไทย (ยิ่นเฟย เจิน, 2562) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าได้พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างต่อเนื่อง แต่หนังสือเรียนภาษาไทยยังคงมีจำนวนน้อย รวมถึงหนังสือเฉพาะทางในสาขาวิชาภาษาไทยก็มีอยู่อย่างจำกัด หลักสูตรส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยมักมีเพียงตำราเรียนเป็นหลัก (杨丽, 2018) ขาดสื่อและเอกสารการเรียนการสอนภาษาไทยที่ทันสมัยและเหมาะสม (สุริยวรรณ เสถียรสุคนธ์, 2554) โดยเฉพาะ หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยที่ใช้ในการเรียนการสอนยังมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่ใช้เป็นหนังสือภาษาจีน สำหรับหนังสือภาษาไทยที่ใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมไทยในหลักสูตร คือ ประเทศไทยโดยสังเขป (泰国国家概况) เขียนโดย ZHAOHUI YI (易朝晖) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยฉงชิ่ง หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย 16 บท ได้นำเสนอเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและประวัติศาสตร์ การเมืองและการทูต ศาสนาและความเชื่อ ลักษณะนิสัยของคนไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี โครงสร้างเศรษฐกิจ รวมถึงการศึกษาและวัฒนธรรมของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ (易朝晖, 2013, น. 1) ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีนำเสนอเนื้อหาผ่านการใช้บทเรียน การใช้บทอ่าน ประกอบ และการใช้ภาพประกอบ แต่มีศัพท์เฉพาะที่ยากและขาดวิธีนำเสนอที่ดึงดูด

ภาพที่ 1 หนังสือ ประเทศไทยโดยสังเขป (泰国国家概况)

ที่มา: หนังสือ ประเทศไทยโดยสังเขป [ภาพถ่าย]. (泰国国家概况, 2013).

หนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่เน้นบทอ่านที่มีเนื้อหาซับซ้อนและมีความละเอียด ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนเข้าใจยาก ดังนั้น ในการเลือกหนังสือการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนเนื้อหาที่ซับซ้อน การนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจและเข้าใจง่ายเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะ การเรียนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยผ่านวิธีนำเสนอที่น่าสนใจทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เข้าใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยได้น่าสนใจและง่ายขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ และหากมีวิธีนำเสนอที่น่าสนใจ เช่น วิธีการใช้ภาพถ่าย วิธีการใช้ภาพวาด วิธีการใช้แผนที่ ฯลฯ ซึ่งวิธีนำเสนอเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้เนื้อหาน่าติดตามขึ้น แต่ยังเสริมทักษะการอ่านภาษาไทยควบคู่กับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยอีกด้วย

การนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ ในหนังสือชุด “กรุงเทพฯ น่ารู้” มีตัวอย่างที่ชัดเจนของการถ่ายทอดเนื้อหาที่ซับซ้อน ให้เข้าใจและน่าสนใจ หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแค่นำเสนอสถานที่สำคัญในกรุงเทพมหานครอย่างเดียว แต่ยังใช้สถานที่เหล่านี้เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ด้วย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนจินตนาการเห็นภาพใน

อดีตและเข้าใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร โดยในหนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับลำคลอง ถนนประวัติศาสตร์ วัด และวัง อ่านหนังสือเล่มนี้จะได้รู้จักสถานที่สำคัญต่าง ๆ และประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์อย่างดี (ชลธร วงศ์ศรีศรี, 2556, น. 3) ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหนังสือที่น่าเสนอเนื้อหา ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยได้ง่ายต่อความเข้าใจ โดยหนังสือเล่มนี้ได้ประยุกต์ใช้วิธีนำเสนอที่หลากหลาย ช่วยให้เข้าถึงเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครได้ง่ายขึ้น โดยมีภาพประกอบสีสันสดใสและตัวการ์ตูนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสนุกในการอ่าน และยังมีเรื่องราวที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นมุมมองใหม่ ๆ ของ กรุงเทพมหานคร ช่วยส่งเสริมความรู้ที่ซับซ้อนเหล่านี้เป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ แม้จะเป็นหนังสือสำหรับเยาวชนไทย

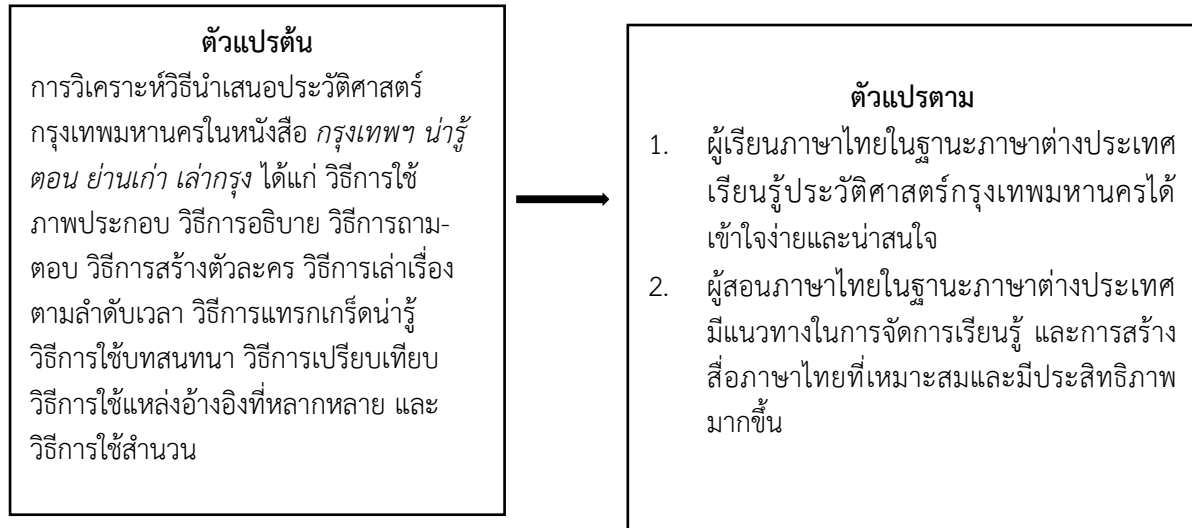
ภาพที่ 2 หน้าปกหนังสือ กรุงเทพฯ น่ารัก ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง
ที่มา: (ชลธร วงศ์ศรีศรี, 2556).

หนังสือ กรุงเทพฯ น่ารัก ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง ผู้เขียนคือ ชลธร วงศ์ศรีศรี ซึ่งเป็นผู้สนใจด้านมานุษยวิทยา บทกวี และศิลปะ (The 101 World, 2562) มีปริญญานิพนธ์ ตรีศรทอง เป็นบรรณารักษ์การวิชาการ ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ เจ้าของผลงาน “พระเจ้าตาก เบื้องต้น” “ข้าแหวะแผนยึดกรุงธนบุรี” และ “กบฏเจ้าฟ้าเหม็น” เป็นต้น ทั้งยังเป็นบรรณารักษ์ผลงานเรื่อง “ปริศนาพระเจ้าตาก” และเป็นหนึ่งในผู้เขียนบทภาพยนตร์เรื่อง ทวิภพ (เวอร์ชันปี 2004) อีกด้วย (Matichon, 2565) เห็นได้ว่า หนังสือเล่มนี้เขียนโดยผู้เขียนที่มีประสบการณ์ และได้รับการดูแลและควบคุมคุณภาพของเนื้อหาจากบรรณารักษ์การวิชาการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ทั้งยังผ่านการจัดทำและการพิจารณาอย่างเข้มงวดจากทีมงานที่มีความเชี่ยวชาญและน่าเชื่อถือในสายงานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยสำนักพิมพ์มติชน ผู้เรียนจึงสามารถไว้วางใจในข้อมูลที่น่าเสนอได้ จึงทำให้หนังสือ กรุงเทพฯ น่ารัก ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง ไม่เพียงแต่เหมาะสำหรับการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน แต่ยังเป็นสื่อที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระดับปานกลาง-ระดับสูงที่ต้องการเรียนรู้ภาษาไทยควบคู่กับความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย สามารถช่วยผู้สอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ และการสร้างสื่อภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์วิธีนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ “กรุงเทพฯ น่ารัก ตอนย่านเก่า เล่ากรุง” เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีนำเสนอที่ใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยเน้นเนื้อหาประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วิธีนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ “กรุงเทพฯ น่ารู้อ่อนย่านเก่า เล่ากรุง” สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

กรอบความคิดการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบความคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ *กรุงเทพฯ น่ารู้อ่อน ย่านเก่า เล่ากรุง* ซึ่งเขียนโดย ชลธร วงศ์ศรีมี และตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2556 โดยสำนักพิมพ์มติชน

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการศึกษาและค้นหาแนวทางการวิเคราะห์หนังสือและวิธีนำเสนอเนื้อหาในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาวิเคราะห์วิธีนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ *กรุงเทพฯ น่ารู้อ่อน ย่านเก่า เล่ากรุง* ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
3. เปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์
4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

หนังสือ *กรุงเทพฯ น่ารู้อ่อน ย่านเก่า เล่ากรุง* มีจุดเด่นในการใช้วิธีนำเสนอต่าง ๆ ที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย ซึ่งเป็นสื่อการเรียนรู้ที่บูรณาการวิธีนำเสนอหลากหลายรูปแบบ ซึ่งวิธีเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานครได้ แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างสนุกสนานและมีส่วนร่วมมากขึ้น จากการวิเคราะห์วิธีนำเสนอที่ปรากฏในหนังสือ *กรุงเทพฯ น่ารู้อ่อน ย่านเก่า เล่ากรุง* ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้วิธี

นำเสนอ 10 วิธี ได้แก่ 1) วิธีการใช้ภาพประกอบ มีจำนวน 3 วิธี ได้แก่ การใช้ภาพถ่าย การใช้ภาพวาด และการใช้แผนที่ 2) วิธีการอธิบาย มีจำนวน 2 วิธี ได้แก่ การอธิบายด้วยข้อความสั้น การอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง 3) วิธีการถาม-ตอบ มีจำนวน 2 วิธี ได้แก่ การตั้งข้อหวัข้อด้วยคำถาม การแทรกคำถามไว้ในเนื้อหา 4) วิธีการสร้างตัวละคร 5) วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลา 6) วิธีการแทรกเกร็ดน่ารู้ 7) วิธีการใช้บทสนทนา 8) วิธีการเปรียบเทียบ 9) วิธีการใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย และ 10) วิธีการใช้สำนวน

1.วิธีการใช้ภาพประกอบ

ภาพประกอบ หมายถึง ภาพที่วาดขึ้นหรือนำมาแสดงเพื่อประกอบเรื่อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น. 876) ในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีการใช้ภาพประกอบ 3 วิธี ได้แก่ การใช้ภาพถ่าย การใช้ภาพวาด และการใช้แผนที่ ซึ่งทั้งเป็นการอธิบายประกอบเนื้อหา ช่วยสื่อความหมายและเสริมความเข้าใจเชิงวิชาการ เพราะภาพประกอบช่วยให้เนื้อหาสมจริง สวยงาม สร้างความประทับใจ และใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง ทำให้หนังสือน่าสนใจและดึงดูดผู้เรียน (Bossdesigner & Cooking, 2555)

1.1 การใช้ภาพถ่าย

ในหนังสือเล่มนี้มีการใช้รูปภาพจริงในย่านเก่าของกรุงเทพมหานคร เป็นสื่อประกอบการอธิบาย ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพของสถานที่สำคัญได้อย่างชัดเจน และได้ทำความเข้าใจกับสถานที่ที่สำคัญนั้น ๆ ทั้งยังเพิ่มความน่าเชื่อถือและควมมีชีวิตชีวาให้กับเนื้อหา เช่น ในบท “พระบรมมหาราชวัง” ได้ใช้ภาพถ่ายจริง จากภาพมุมสูงของพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มาเล่าเรื่องเกี่ยวกับ “บางจีน” ชุมชนชาวจีนที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในรัชกาลที่ 1 ชาวจีนย้ายไปยังพื้นที่สำเพ็ง เพื่อสร้างพระบรมมหาราชวังบนที่ดินเดิมของบางจีน พระบรมมหาราชวังถูกออกแบบให้เหมือนพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยา มีการแบ่งเป็นสามชั้น ได้แก่ ชั้นนอก ชั้นกลาง และชั้นใน ซึ่งใช้เป็นสถานที่ราชการและที่พักของเจ้านายและข้าราชการ บริเวณรอบพระราชวังยังมีสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ยี่งฉางหลวง ศาลหลวง และกรมพระนครบาล ฯลฯ (ชลธร วงศ์ศรีศรี, 2556, น. 26-29)

การใช้ภาพถ่ายนี้ช่วยให้ผู้เรียนเห็นการออกแบบและโครงสร้างของพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากภาพถ่ายสามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างชัดเจน ดึงดูดสายตาและกระตุ้นความสนใจได้ทันที ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นสถานที่จริงและรูปแบบสถาปัตยกรรมได้โดยตรง ทำให้การเรียนรู้ภาษาไทยเป็นประสบการณ์ที่มีชีวิตชีวาและน่าสนใจยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ภาษาไทยเข้ากับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ไทยได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ภาพที่ 4 บท “พระบรมมหาราชวัง”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

1.2 การใช้ภาพวาด

ในหนังสือเล่มนี้มีภาพวาดน่ารักและสีสันสดใส ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนและเสริมความเข้าใจในเนื้อหา โดยภาพวาดถูกออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน เช่น ในบท “เยาวราชย่านเซียนการค้า” ภาพวาดเหล่านี้ใช้สีสันสดใสถ่ายทอดบรรยากาศของชุมชนชาวจีนเก่าแก่ในกรุงเทพมหานครที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา มีร้านค้าและแผงขายอาหาร บ้ายชื่อภาษาจีน โคมไฟสีแดง และการแต่งกายของตัวละครที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 64-65)

การใช้ภาพวาดช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาวัฒนธรรมไทย-จีนได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ภาพวาดเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสื่ออธิบายเสริม โดยช่วยถ่ายทอดข้อมูลและเรื่องราวให้ง่ายต่อการเข้าใจและจดจำ ผู้เรียนสามารถใช้ภาพวาดเป็นสื่อช่วยทำความเข้าใจเนื้อหาได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคำอธิบายที่ซับซ้อน ทำให้ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้ศึกษาผ่านบริบทวัฒนธรรมเป็นไปอย่างสนุกสนานและเข้าใจง่าย

ภาพที่ 5 บท “เยาวราชย่านเซียนการค้า”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

1.3 การใช้แผนที่

ในหนังสือเล่มนี้มีการใช้แผนที่มาช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจ และเชื่อมโยงสถานที่ต่าง ๆ ทางภูมิศาสตร์ และยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสำรวจย่านเก่าในกรุงเทพมหานครด้วยตนเองได้ เช่น ในบท “ได้เวลา... ขยับขยายกรุงธนบุรี” ได้ใช้ “แผนที่กรุงธนบุรี เมื่อคราวขยับขยายกรุง” เป็นเครื่องมือช่วยอธิบายลักษณะพื้นที่และเส้นทางสำคัญ

ของกรุงธนบุรี ให้ผู้เรียนเห็นได้ชัดเจนว่า แผนที่กรุงธนบุรีในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตกคือกรุงธนบุรีเดิม และฝั่งตะวันออกคือบริเวณที่ขยายตัวเมืองออกไป โดยฝั่งตะวันออกมีคลองคูเมืองเดิม ด้านเหนือคือคลองโรงไหม ด้านใต้คือคลองตลาด ซึ่งเชื่อมต่อแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองด้าน (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 21-23)

การใช้แผนที่นี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างของพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการเน้นพื้นที่สำคัญด้วยสีที่แตกต่างกัน ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ นอกจากนี้ การใช้ตัวละครเด็กสองคนที่ชี้ไปยังแผนที่ ทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนกำลังสำรวจพื้นที่ไปพร้อมกับตัวละคร ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ข้อมูลทางภูมิศาสตร์กับความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทยได้ง่ายและสนุกสนานมากขึ้น ทั้งนี้ยังสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในการเรียนรู้ภาษาไทย

ภาพที่ 6 บท “ได้เวลา... ขยับขยายกรุงธนบุรี”

ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

2. วิธีการอธิบาย

การอธิบาย หมายถึง ไขความ ขยายความ ชี้แจง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1324) ดังนั้น วิธีการอธิบาย เป็นเทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ในการเขียนไขความ การเขียนขยายความ หรือการเขียนชี้แจง ซึ่งเป็นการเขียนที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งอย่างถูกต้องชัดเจน โดยที่ผู้เขียนให้รายละเอียด เหตุผลที่ชัดเจน และน่าเชื่อถือได้ (พรหมพชร เกตดี, 2567) ในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีการอธิบาย 2 วิธี ได้แก่ การอธิบายด้วยข้อความสั้น การอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง

2.1 การอธิบายด้วยข้อความสั้น

การอธิบายด้วยข้อความสั้น เป็นการนำเสนอความรู้ที่กระชับและตรงประเด็น โดยเน้นเฉพาะสาระสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเน้นประเด็นหลักโดยไม่ต้องมีรายละเอียดมากเกินไป เช่น ในบท “กุฎิจีน” ใช้ข้อความสั้น 2 ย่อหน้าอธิบายว่ากุฎิจีนเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ด้านหนึ่งติดแม่น้ำเจ้าพระยา อีกด้านหนึ่งติดคลองบางหลวง ในชุมชนนี้มีทั้งชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวไทย และชาวโปรตุเกสอาศัยอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี คำว่า “กุฎิจีน” มีที่มาจากศาลเจ้าแห่งนี้ ในสมัยก่อนมีพระสงฆ์จากจีนมาจำพรรษาอยู่ที่

ศาลเจ้า ชาวบ้านจึงเรียกศาลเจ้านี้ว่า "กะตี่จิ้น" จนภายหลังเพี้ยนมาเป็นคำว่า "กุฎีจิ้น" ต่อมาชาวจีนฮกเกี้ยนได้เข้ามาบูรณะศาลเจ้าแห่งนี้และตั้งชื่อว่าศาลเจ้าเกียนอันเกง (ชลธร วงศ์ศรีมี, 2556, น. 34)

การอธิบายด้วยข้อความสั้นนี้กล่าวถึงตำแหน่งที่ตั้ง ความเป็นมา ชนชาติ และความหมายคำว่า “กุฎีจิ้น” ทำให้ข้อมูลกระชับและเข้าใจง่าย ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เพราะใช้ประโยคง่ายเป็นข้อความขนาดสั้นช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ไทยได้ดีขึ้น

ภาพที่ 7 บท “กุฎีจิ้น”

ที่มา: (ชลธร วงศ์ศรีมี, 2556).

2.2 การอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง

การอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เช่น ในบท “ ‘สวนผลไม้’ กับประวัติศาสตร์ แรกสร้างกรุงเทพฯ ” ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีดินอุดมสมบูรณ์จากการสะสมของตะกอนแม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะสำหรับการปลูกผลไม้คุณภาพดีหลายชนิด คำเรียกผลไม้รสเลิศของกรุงเทพมหานครในอดีตมักมีคำว่า “บาง” หรือ “คลอง” นำหน้าชื่อผลไม้ ซึ่งสะท้อนถึงแหล่งเพาะปลูกเสมือนตราสินค้ารับรองคุณภาพ โดยไม่จำเป็นต้องพิมพ์บนฉลาก แค่อ้อยชื่อก็เป็นที่รู้จัก เช่น เงาะบางยี่ขัน ฝรั่งบางเสาธง ส้มบางมด ทุเรียนบางผักหนาม กระท้อนคลองอ้อม และอ้อยจินบางใหญ่ เป็นต้น (ชลธร วงศ์ศรีมี, 2556, น. 16-18)

จากการยกตัวอย่างชื่อผลไม้ที่มีคำว่าชื่อ “บาง” หรือ “คลอง” ไม่เพียงช่วยอธิบายถึงแหล่งที่มาและพื้นที่เพาะปลูก แต่ยังสะท้อนถึงระบบการตั้งชื่อที่มีความเป็นเอกลักษณ์และสื่อถึงความภูมิใจในคุณภาพของผลไม้ไทย การใช้วิธีการอธิบายด้วยการยกตัวอย่างสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและการใช้คำต่าง ๆ ในภาษาไทยได้ง่ายขึ้น

ภาพที่ 8 บท “สวนผลไม้” กับประวัติศาสตร์แรกสร้างกรุงเทพฯ”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

3. วิธีการถาม-ตอบ

วิธีการถาม-ตอบ หมายถึง เทคนิคหรือวิธีนำเสนอเนื้อหาผ่านการตั้งคำถามและตอบคำถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบคำถามโดยใช้กระบวนการคิดค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง (กิตติชัย สุธาสีโนบล, 2557, น. 95-106) หนังสือเล่มนี้แนะนำวิธีการถาม-ตอบมาใช้ในการตั้งหัวข้อและแทรกในเนื้อหา ซึ่งช่วยสร้างกรอบความรู้ที่ชัดเจนและตรงจุดให้กับผู้เรียน ช่วยกระตุ้นการคิด การวิเคราะห์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

3.1 การตั้งชื่อหัวข้อด้วยคำถาม

ในหนังสือเล่มนี้ได้แนะนำการตั้งชื่อหัวข้อด้วยคำถามมาใช้กระตุ้นการคิดของผู้เรียน มีทั้งหมด 2 บท ได้แก่ บท “พระนครเริ่มที่ไหน ?” และบท “‘ลาว’บ้านพี่-เมืองน้อง จริงหรือ?” การตั้งคำถามไม่ได้เพียงดึงดูดความสนใจเท่านั้น แต่ยังเป็นการเชิญชวนให้ผู้เรียนคิดตามและวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมด้วย เช่น ในบท “พระนครเริ่มที่ไหน ?” พร้อมคำตอบที่ให้มาอธิบายว่าพระนครเริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยการขุดคลองรอบกรุงและสร้างกำแพงเมืองตามแนวคลอง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับที่มาของชื่อ “เกาะรัตนโกสินทร์” ที่มีความเกี่ยวข้องกับคลองที่ล้อมรอบเมือง (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 25)

วิธีการตั้งชื่อหัวข้อด้วยคำถามนี้ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ได้เป็นเพียงผู้รับข้อมูลอย่างเดียว แต่ยังต้องใช้การคิดในการตอบคำถามและวิเคราะห์เนื้อหาที่กำลังศึกษา วิธีนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการคิดวิเคราะห์ไปพร้อมกัน

ภาพที่ 9 บท “พระนครเริ่มที่ไหน ?”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

3.2 การแทรกคำถามไว้ในเนื้อหา

ในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีการแทรกคำถามไว้ในเนื้อหา เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเรื่องราวที่กำลังศึกษา โดยคำถามที่ใช้มักอยู่ในลักษณะชวนคิดตามด้วย เช่น ในบท “ธนาครแห่งแรกของประเทศไทย” ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับธนาครแห่งแรกของประเทศไทยเริ่มกิจการเมื่อปี พ.ศ. 2447 ที่ตึกแถวย่านบ้านหม้อ ก่อตั้งขึ้นจากพระดำริของพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหมื่นมหิศราชหฤทัย ผู้ทรงได้รับยกย่องเป็น “บิดาแห่งการธนาคารไทย” แต่ธนาครแห่งนี้นักกลับมีชื่อแหวกแนวจากธนาครทั่วโลก เพราะมีชื่อว่าบุคคัลย์ (Book Club) ในเนื้อหาได้แทรกคำถามว่า “เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น” (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 124-125)

การแทรกคำถามไว้ในเนื้อหานี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากค้นหาคำตอบจากเนื้อหาถัดไป และยังช่วยให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและเชิงโต้ตอบมากขึ้น และช่วยฝึกทักษะการคิด ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้ การทำงาน และชีวิตประจำวัน เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูล สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Code Genius Academy, 2022) นอกจากนี้ การแทรกคำถามไว้ในเนื้อหายังช่วยให้ผู้เรียนต้องตีความข้อมูล ค้นหาคำตอบ และฝึกการสรุปความ ซึ่งช่วยให้เข้าใจภาษาไทยและสามารถพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 10 บท “ธนาคารแห่งแรกของประเทศไทย”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

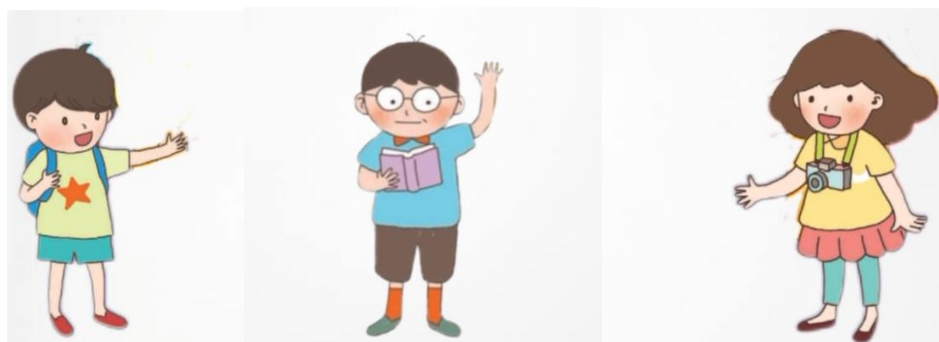
4. วิธีการสร้างตัวละคร

วิธีการสร้างตัวละคร หมายถึง เทคนิคหรือวิธีนำเสนอเนื้อหา ตัวละครเป็นบุคคลที่นักเขียนสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อให้มีบทบาทและลักษณะนิสัยตามที่ผู้เขียนต้องการ ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของงาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น. 211) นอกจากนี้ ตัวละครยังนับได้ว่าเป็นจุดดึงดูดความสนใจ และความประทับใจของผู้เรียนได้มากกว่าส่วนอื่น ๆ (นิชากร จิระกิจ และรัฐชนีย์ ศรีสมาน, 2565, น. 59-69)

ในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีการสร้างตัวละครในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ ตัวละครหลักต่างมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ทำหน้าที่เป็นผู้นำพาไปสำรวจย่านเก่าต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร เช่น

“ขนมต้ม” รักความเท่าเทียมกัน แต่ทำตัวเป็นคุณชายเสมอ ที่สำคัญเป็นคนแรกที่เรียกลุงว่า “ลุง” จนไม่มีใครจำชื่อเล่นลุงได้ “ถั่วพู” เด็กสาวน่ารัก จนไม่น่าเป็นเพื่อนกับสองคนนี้ได้ และเป็นคนริเริ่มการแกะรอยย่านเก่าในครั้งนี้ และ“ลุง”เด็กเนิร์ด หนอนหนังสือด้วย รู้ไปหมด จนได้ชื่อว่า “ลุง” ส่วนชื่อเล่นจริง ๆ คือ... ลองถามลุงเอาเองเถอะ. (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 8)

วิธีการสร้างตัวละครช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ทำให้เนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนเกินไป และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ และเชื่อมโยงกับเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ทำให้หนังสือน่าติดตามยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาไทยผ่านบริบทที่เป็นธรรมชาติ เนื่องจากตัวละครมีบทสนทนาและการใช้ภาษาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของคนไทยอีกด้วย

ภาพที่ 11 ตัวละครสำคัญ “ขนมต้ม” “ลุง” “ถั่วพู”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

5. วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลา

วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลา หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา เรื่องเกิดก่อนเล่าก่อน เรื่องเกิดทีหลังเล่าทีหลัง ซึ่งเป็นเทคนิคหรือวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการจัดลำดับเหตุการณ์ในเรื่องราวตามเวลา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน การเล่าเรื่องตามเวลามักเริ่มจากจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ แล้วดำเนินเรื่องไปตามลำดับจนถึงจุดสิ้นสุด (เบญจมาภรณ์ สุริยวงศ์, 2562, น. 81-88)

ในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลาในการนำเสนอเนื้อหา วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน และสามารถจดจำเหตุการณ์สำคัญได้ง่ายขึ้น เช่น ในบท “ ‘ลาว’ บ้านพี่-เมืองน้องจริงหรือ ? ” ได้เล่าเรื่องตามเวลาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ไทย-ลาว โดยลาวถูกมองว่าเป็นประเทศที่คล้ายกับไทยมากที่สุด จนมีคำว่า “บ้านพี่เมืองน้อง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน ทุกคนมักจะเข้าใจว่าไทยเป็น “พี่” และลาวเป็น “น้อง” ใน พ.ศ. 2322 รัชกาลที่ 1 ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ อัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบางมากรุงธนบุรี พร้อมนำชาวลาวจำนวนมากมาเป็นกำลังแรงงานการสร้างกรุงเทพมหานคร และเชิญเชื้อพระวงศ์ลาวเจ้าอนุวงศ์มาเป็น “องค์ประกัน” เจ้าอนุวงศ์ใช้ชีวิตในราชสำนักสยามกว่า 12 ปี ต่อมาได้กลับไปปกครองเวียงจันทน์ จนมีพระชนมายุ 59 พรรษา ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ก็คิดก่อกบฏขึ้น และใน พ.ศ. 2369 กองทัพของพระองค์ยึดเมืองโคราชได้ แต่สุดท้ายถูกโจมตีและพ่ายแพ้ เมืองเวียงจันทน์ถูกทำลาย มีการกวาดต้อนผู้คน และเผาพระพุทธรูปจำนวนมาก เจ้าอนุวงศ์ถูกจับและประหารชีวิตที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ สong ร้อยกว่าปีผ่านไป ความสัมพันธ์ไทย-ลาวควรได้มองในฐานะที่เท่าเทียมกัน (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 55-58)

วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลาในเนื้อหานี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจพัฒนาการของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทย-ลาวอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เข้าใจเหตุการณ์แต่ละช่วง และผลกระทบที่ตามมาได้ง่ายขึ้น วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลาในเนื้อหานี้ยังเป็นเครื่องมือที่ดีในการฝึกทักษะภาษาไทยด้านการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาสำหรับเล่าเรื่องเชิงเหตุการณ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่ต้องการพัฒนาความสามารถทางภาษาไทยในระดับที่สูงขึ้น

ภาพที่ 12 บท “ ‘ลาว’ บ้านพี่-เมืองน้องจริงหรือ ? ”

ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

6. วิธีการแทรกเกร็ดน่ารู้

ในหนังสือเล่มนี้ได้ใช้วิธีการแทรกเกร็ดน่ารู้ในท้ายบทของหลายบท ซึ่งทั้งได้เชื่อมโยงกับเนื้อหาหลักและช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียน เช่น ในบท “มัสยิดต้นสน” ในท้ายบทมีการแทรกเกร็ดน่ารู้โดยตั้งคำถามว่า “ปาก

ได้อยู่ที่ไหน” ซึ่งมีคำตอบอธิบายว่า “ ‘ปากใต้’ ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า ‘ปากชั้’ ที่อยู่ภาคใต้ แต่คือเมืองชายฝั่งทะเลใกล้ ๆ กรุงเทพฯ อย่างสมุทรสาคร หรือสมุทรสงคราม” (ชลธร วงศ์ศรีศรี, 2556, น. 36-37)

การแทรกเกร็ดน่ารู้ในหนังสือมีความสำคัญเนื่องจากเป็นวิธีที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนในลักษณะที่ไม่เป็นทางการเกินไป เกร็ดน่ารู้ทำหน้าที่เป็นข้อมูลเสริมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาหลัก ช่วยอธิบายหรือขยายความข้อมูลที่อาจไม่ชัดเจน หรือเพิ่มมิติใหม่ให้กับเนื้อหา เช่น การเชื่อมโยงประเด็นทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม หรือการใช้ภาษาถิ่น ซึ่งช่วยสร้างบริบทที่สมบูรณ์มากขึ้นสำหรับผู้เรียน และสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการตีความข้อมูล ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้อย่างเป็นธรรมชาติเช่นเดียวกับเจ้าของภาษา นอกจากนี้ การแทรกข้อมูลที่น่าสนใจเช่นนี้ยังช่วยกระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียนให้ไปค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้การเรียนรู้ภาษาไทยเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

ภาพที่ 13 บท “มัสยิดต้นสน”

ที่มา: (ชลธร วงศ์ศรีศรี, 2556).

7. วิธีการใช้บทสนทนา

วิธีการใช้บทสนทนา หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการนำมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหา โดยผ่านบทสนทนา ซึ่งเป็นการพูดคุยกัน ประทับใจหรือกัน และพูดจาโต้ตอบกัน เช่น บทสนทนาในนวนิยาย บทสนทนาภาษาอังกฤษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1160) การใช้วิธีนี้ช่วยให้เนื้อหามีความน่าสนใจและถ่ายทอดความคิดหรือข้อมูลได้ชัดเจน (กรวิทย์ ไพรมหานิยม, 2559)

ในหนังสือเล่มนี้มีการแทรกบทสนทนาให้ตัวละคร ช่วยให้เนื้อหาน่าสนใจยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างภาษาเขียนกับภาษาพูดด้วย เช่น ในบท “ฝั่งซ้ายของแม่น้ำ ฝั่งขวาของแม่น้ำ” ในท้ายบทมีสนทนากันระหว่างตัวละครสองคน ตัวละคร “ลุง” ได้บอกว่า “สมัยก่อนเราได้เรียกว่า คลองบางมะกอกกะ” และตัวละคร “ถั่วฟู” ได้บอกว่า “ต้นมะกอกเต็มไปหมดเลย” ซึ่งการสนทนานี้ได้เชื่อมโยงกับเนื้อหาในบทนี้ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องที่มาของชื่อว่า “บางกอก” และมีความหมายอย่างไร (ชลธร วงศ์ศรีศรี, 2556, น. 11-13)

วิธีการใช้บทสนทนานี้เป็นรูปแบบที่กระชับและเข้าใจง่าย ลักษณะการใช้ภาษามีความเป็นกันเอง ไม่เป็นทางการเกินไป ความเป็นธรรมชาติ คล้ายกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทำให้เนื้อหาดูมีชีวิตชีวามากขึ้น ซึ่งวิธีนี้เป็นแนวทางสำคัญในผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยช่วยให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างระหว่างภาษาเขียนและภาษาพูด ฝึกทักษะการสื่อสารผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำคำศัพท์และประโยคไปปรับใช้ในการสื่อสารจริงในชีวิตประจำวันได้

ภาพที่ 14 บท “ฝั่งซ้ายของแม่น้ำ ฝั่งขวาของแม่น้ำ”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

8. วิธีการเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบ หมายถึง พิจารณาเทียบเคียงให้เห็นลักษณะที่เหมือนกันและต่างกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 756) ดังนั้น วิธีการเปรียบเทียบ คือ เทคนิคหรือวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอเนื้อหา โดยการใช้การเปรียบเทียบเพื่ออธิบายหรือบรรยายสิ่งหนึ่งโดยนำสิ่งอื่นมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ชี้ให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างสองสิ่ง และเสริมสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียน

ในหนังสือเล่มนี้มีการใช้วิธีการเปรียบเทียบ เช่น ในบท “พระบรมมหาราชวัง” ได้กล่าวว่า พระบรมมหาราชวังถอดแบบจากพระราชวังหลวงในสมัยอยุธยาแทบทุกประการ มีลำน้ำขนาบอยู่ด้านซ้าย สร้างกำแพงเมืองริมแม่น้ำเป็นกำแพงพระราชวังชั้นนอกและบรรดาพระราชมณเฑียรเรียงตัวแบบเดียวกัน และสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เป็นวัดในพระบรมมหาราชวัง เช่นเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ที่พระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยาอีกด้วย. (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 26-29)

การใช้วิธีการเปรียบเทียบในหนังสือเล่มนี้ช่วยผู้เรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของพระบรมมหาราชวังได้ดีขึ้น โดยการเปรียบเทียบกับพระราชวังหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยา ทำให้ผู้เรียนเห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับการออกแบบและโครงสร้างของพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับพระราชวังหลวงในอดีต และยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างสมัยรัตนโกสินทร์กับสมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ การใช้วิธีนี้ช่วยให้เนื้อหามีความน่าสนใจและชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อน และส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาไทย

ภาพที่ 15 บท “พระบรมมหาราชวัง”

ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

9. การใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย

ในหนังสือเล่มนี้มีวิธีการใช้แหล่งอ้างอิงต่าง ๆ เช่น การอ้างอิงเนื้อหาจากหนังสือเล่มอื่น การอ้างอิงจากคำพูดของบุคคลสำคัญ และการอ้างอิงจากเอกสารราชการ เช่น พระราชกิจจานุเบกษา และพระราชวิจารณ์ เช่น ในบท “ย่านเก่าชาวต่างชาติที่กรุงเทพฯ” เล่าเรื่องตั้งแต่ปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นต้นมา มีคนต่างชาติที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ในเอกสารพระราชวิจารณ์ได้สะท้อนให้เห็นสีสันทนของผู้คนต่างชาติต่างภาษาในงานสมโภชพระแก้วมรกตเมื่อปลายสมัยธนบุรีไว้ว่า.... มหรสพทางฟากตะวันตกออกกับฟากตะวันตกผิดแผกแตกต่างกัน คือฟากตะวันออก มีหุ่นลาว 2 โรง จั้วจีน 1 โรง หนังกจีน 2 โรง จั้วญวน 1 โรงละครเขมร 1 โรง สำหรับให้ชนต่างภาษาชม รวมทั้งโซน หนังกไทย และรำหญิงสำหรับคนไทย ส่วนทางฟากตะวันตกนั้น มีมวย ละครผู้หญิง เทพทอง หนังกใหญ่ 1 โรง หุ่นมอญ 1 โรง รำหญิง 2 โรง เพราะมีคนไทยและมอญอยู่ทางฟากตะวันตกมาก. (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 32-33) ภาพของมหรสพชมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในสมัยธนบุรีได้อย่างเด่นชัด วิธีการใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลายนี้สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและคุณภาพของเนื้อหา และทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในข้อมูลที่ได้รับจากหนังสือ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มองเห็นประเด็นจากหลายมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ สังคม หรือวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปค้นคว้าเพิ่มเติมในประเด็นที่ตนเองสนใจ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และในขณะเดียวกันยังเป็นการพัฒนาทักษะภาษาไทยผ่านการอ่านและการวิเคราะห์ด้วย

ภาพที่ 16 บท “ย่านเก่าชาวต่างชาติที่กรุงเทพฯ”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

10. วิธีการใช้สำนวน

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านาน และมีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษรที่เขียนหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เป็นถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษ และเป็นเฉพาะภาษาหนึ่ง ๆ ขึ้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือการพูด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1227)

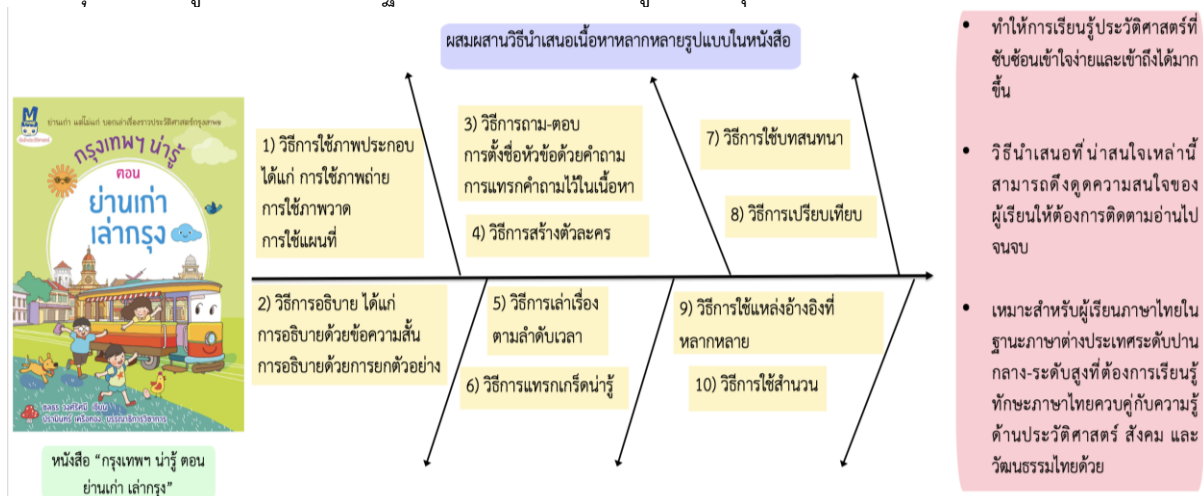
ในหนังสือเล่มนี้มีวิธีการใช้สำนวน ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความพยายามในการเล่าเรื่องให้มีสีสันและมีชีวิตชีว เช่น ในบท “สำเพ็ง เริ่มจากเรือสำเภา” ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมาของตลาดสำเพ็ง ในเนื้อหาได้ใช้สำนวนคำว่า “โก่ปิ่นไม่ตก” เพื่อบรรยายถึงลักษณะของบ้านเรือนที่เรียงติดกันอย่างหนาแน่นในชุมชนสำเพ็งในอดีต สำนวนนี้หมายถึง บ้านเรือนตั้งอยู่อย่างหนาแน่นมากจนแทบจะไม่มีที่ว่าง หลังคาบ้านอยู่ติดกัน จนโก่ปิ่นจากหลังคาบ้านหลังหนึ่งไปอีกหลังหนึ่งได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่ตกลงมาตาย (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556, น. 83-85)

การใช้สำนวนนี้เพื่อเปรียบเทียบให้ผู้เรียนมองเห็นภาพหลังคาติด ๆ กัน และการใช้ “โก่” ในสำนวนนี้เนื่องจากโก่เป็นสัตว์ที่บินได้ในระยะสั้น การเปรียบเทียบนี้จึงช่วยให้เห็นภาพความแออัดของพื้นที่ อีกทั้งทำให้การบรรยายเรื่องราวให้มีความชีวิตชีวาและมองเห็นตลาดสำเพ็งในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อนึ่ง ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เรื่องการเรียนรู้สำนวนไทยนับเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสำนวนสามารถสะท้อนถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย การเข้าใจสำนวนจึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและใช้ภาษาไทยในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทั้งในด้านการพูดและการเขียนภาษาไทย

ภาพที่ 17 บท “สำเพ็ง เริ่มจากเรือสำเภา”
ที่มา: (ชลธร วงศ์รัศมี, 2556).

จากการวิเคราะห์วิธีนำเสนอประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครในหนังสือ *กรุงเทพฯ นัรู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 18 แสดงการสรุปผลการวิจัย

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์วิธีนำเสนอในหนังสือ *กรุงเทพฯ นัรู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* พบว่าวิธีนำเสนอในหนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเข้าใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการใช้วิธีที่หลากหลายและเทคนิคการนำเสนอที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน วิธีที่โดดเด่นมี 10 วิธี ได้แก่ 1) วิธีการใช้ภาพประกอบ มีจำนวน 3 วิธี ได้แก่ การใช้ภาพถ่าย การใช้ภาพวาด และการใช้แผนที่ 2) วิธีการอธิบาย มีจำนวน 2 วิธี ได้แก่ การอธิบายด้วยข้อความสั้น การอธิบายด้วยการยกตัวอย่าง 3) วิธีการถาม-ตอบ มีจำนวน 2 วิธี ได้แก่ การตั้งข้อหวัข้อด้วยคำถาม การแทรกคำถามไว้ในเนื้อหา 4) วิธีการสร้างตัวละคร 5) วิธีการเล่าเรื่องตามลำดับเวลา 6) วิธีการแทรกเกร็ดน่ารู้ 7) วิธีการใช้บทสนทนา 8) วิธีการเปรียบเทียบ 9) วิธีการใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลาย และ 10) วิธีการใช้สำนวน ซึ่งพิจารณาในบริบทของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าวิธี

นำเสนอในหนังสือเล่มนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Li, J. (2024) ซึ่งได้วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมในแบบเรียนภาษาไทยของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยพบว่าการนำเสนอเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมสามารถทำได้ผ่านภาพ บทอ่าน แบบฝึกหัด ข้อสังเกต และเกร็ดความรู้ นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hu, Y. (2561) ซึ่งศึกษาการนำเสนอเนื้อหาและกลวิธีการสอนในตำราเรียนภาษาไทยระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยชนชาติยูนนาน โดยพบว่าการใช้บทอ่านจากเอกสารหรือหนังสือภาษาไทย การเสริมบทอ่านที่สอดคล้องกับบทเรียนหลัก และการนำเสนอบทสนทนาในบริบทสังคมไทย เป็นวิธีสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมไทยได้ดีขึ้น

วิธีนำเสนอในหนังสือ *กรุงเทพฯ นักรู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* ดังกล่าว ช่วยให้หนังสือเล่มนี้จำลองการเรียนรู้เชิงรุก เช่น วิธีการใช้ตัวละคร การที่ตัวละครยังมีบทบาทเป็นผู้นำไปท่องเที่ยวสำรวจย่านเก่าในกรุงเทพมหานครที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยรู้ ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนสามารถจินตนาการว่าตนเองเป็นหนึ่งในตัวละครในการเดินทางท่องเที่ยวและสำรวจสถานที่ต่าง ๆ ตามหนังสือ วิธีนำเสนอเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) และทั้งนี้เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้โดยใช้การไปทัศนศึกษา (Field Trip) ผู้เรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์เสมือนจริงผ่านมุมมองของตัวละคร นอกจากนี้ ยังมีวิธีการถาม-ตอบ ซึ่งมีวิธีการตั้งคำถามในข้อบทและเนื้อหาเช่น “พระนครเริ่มที่ไหน?” และ “เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น” กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม คิดวิเคราะห์ และค้นหาคำตอบในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งวิธีนำเสนอเช่นนี้สอดคล้องกับแนวทางของวิธีการเรียนรู้ด้วยการถามตอบ (Question-and-Answer) มุ่งให้ผู้เรียนจดจำและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้เหล่านี้เป็นวิธีการที่ดีในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจมากกว่าการท่องจำ และสนับสนุนให้ผู้เรียนนำข้อมูลที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน (Bonwell & Eison, 1991, p. 5) ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องเน้นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์อย่างเต็มที่กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2565, น. 44) อนึ่ง การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-order Thinking Skills) ซึ่งทักษะการคิดขั้นสูงมีความสำคัญอย่างมากต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของผู้เรียนในทุกด้านในยุศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของการส่งเสริมและพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงโดยตรงควบคู่กับการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ เทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทักษะการคิดขั้นสูงประกอบด้วย ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skills) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Skills) และทักษะการคิดแก้ปัญหา (Problem Solving Skills) ทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving Skills) และการถ่ายโยงความรู้ (Transfer of Knowledge) (วัชร เล่าเรียนดี ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2560, น. 74-75)

ในหนังสือ *กรุงเทพฯ นักรู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* เป็นเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมไทย เช่น การลงหลักปักฐานที่ฝั่งธนบุรี การสร้างกรุงเทพมหานคร ชาวต่างชาติที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และมหรสพแห่งพระนคร เป็นต้น เนื้อหาเหล่านี้สำคัญต่อผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เพราะการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้องตามบริบทของสังคมไทย (นิธอร พรอำไพสกุล และผกาศรี เย็นบุตร 2561, น. 132-133) ซึ่งสอดคล้องกับ นวลทิพย์ เพิ่มเกษร (2547, น. 268-278) ได้กล่าวว่า การแทรกเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยในการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมไทยได้ เมื่อเข้าใจวัฒนธรรมไทย เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และประวัติศาสตร์ไทย ผู้เรียนจะเข้าใจวิธีคิด การกระทำ และการสื่อสารของคนไทยในบริบทต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

แนวทางการประยุกต์ใช้เนื้อหาเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาไทยมีทั้งการสอนในห้องเรียน การเรียนรู้นอกห้องเรียน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การสอนภาษาไทยในห้องเรียน ผู้สอนสามารถใช้เนื้อหาจาก

หนังสือเล่มนี้เป็นสื่อการเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้แนวคิด Content-Based Instruction (CBI) ซึ่งเป็นการสอนภาษาผ่านเนื้อหาวิชาการ การเรียนรู้เนื้อหาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา และความเชี่ยวชาญทางภาษาทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายขึ้น (Deita, 2015) ผู้สอนอาจเลือกเนื้อหาเกี่ยวกับย่านเก่าในกรุงเทพมหานคร ให้ผู้เรียนฝึกอ่านสรุปความ หรืออภิปรายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ และสำหรับการเรียนรู้นอกห้องเรียนสามารถเลือกสถานที่ที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ เช่น พระบรมมหาราชวัง วัดพระแก้ว วัดสระเกศ ฯลฯ เพื่อจัดกิจกรรมทัศนศึกษา โดยผู้เรียนสามารถสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่ จดบันทึก และนำเสนอข้อมูลเป็นภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสบรรยากาศจริงของสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้โดยใช้การไปทัศนศึกษา (Field Trip) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง และสามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับบริบทจริงได้ (ทศนา แคมมณี, 2564, น. 343-346) นอกจากนี้ สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมในการเรียนรู้ภาษาไทยผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ หรือใช้เพื่อเรียนรู้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานคร โดยสอดคล้องกับแนวทางการอ่านแบบกว้างขวาง (Extensive Reading) ที่เน้นการอ่านเพื่อความเพลิดเพลินมากกว่าการมุ่งเน้นหลักภาษาเพียงอย่างเดียว โดยผู้เรียนสามารถเลือกสื่อที่ตนเองสนใจ (วสันต์ หอมจันทร์, 2019) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะภาษาและความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศึกษาหนังสือหรือสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ที่เน้นการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมในบริบทผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
2. ควรมีการนำวิธีนำเสนอและวิธีทางภาษาในหนังสือเล่มนี้ไปพัฒนาการสร้างสื่อการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในหลากหลายรูปแบบ เช่น หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

ทำให้เห็นลักษณะเด่นในการนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์กรุงเทพมหานครที่น่าสนใจและเข้าถึงง่ายผ่านวิธีการต่าง ๆ ช่วยให้การเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เช่น การออกแบบหลักสูตร การจัดทำหนังสือเรียน และการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2557). เทคนิคการใช้คำถาม. *วารสารนุกรรมศึกษาศาสตร์*, 49(2), 95-106. ค้นคืนจาก <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/view/5541/5186>.
- จินตนา สรายุทธพิทักษ์. (2565). *การจัดการเรียนรู้สุขศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลธร วงศ์ศรีศรี. (2556). *กรุงเทพฯ น่ารู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มติชน.
- ชลธร วงศ์ศรีศรี. (2556). *กรุงเทพฯ น่ารู้ ตอน ย่านเก่า เล่ากรุง* [ฉบับดิจิทัล]. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มติชน. ค้นคืนจาก <https://www.naiin.com/product/detail/141281>.
- ณิชกร จริยะกิจ, และรัชชัญ ศรีสมาน. (2565). กลวิธีการนำเสนอตัวละครในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุรพาของ ว.วินิจฉัยกุล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 13(2), 59-69.
- ถิรวิทย์ ไพรมหานิยม. (2559). *การศึกษาองค์ประกอบของเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ (A Study of English Short Story Elements)*. (รายงานวิจัย). ค้นคืนจาก <https://archive.org/details/elements-of-english-short-story>.
- ทิตนา แหมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2547). การสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยแก่ชาวต่างประเทศ. *วรรณวิทัศน์*, 4, 268-278.
- นิธอร พรอำไพสกุล และผกาศรี เย็นบุตร. (2561). การสังเคราะห์งานวิจัยทางการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 109-151.
- เบญจมาภรณ์ สุริยาวงศ์. (2562). กลวิธีในการเล่าเรื่องของเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 12(1), 81-88. ค้นคืนจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/social_crru/article/view/186456/131554.
- พรหมพชร เกตดี. (2567). การเขียนอธิบาย ชี้แจง [บทความออนไลน์]. ค้นคืนจาก https://katedee-online.blogspot.com/p/blog-page_13.html.
- เย็นเพย เณ. (2562). *สภาพการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาชาวจีน สาขาวิชาภาษาไทย ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ณ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน*. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย: ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วสันต์ หอมจันทร์. (2019). การใช้กิจกรรมการอ่านแบบกว้างขวางเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชธานี. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 3(2), 53-62.
- วัชร เล่าเรียนดี ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: บริษัทเพชรเกษมพรีนติ้งกรุ๊ปจำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *เพื่อนคู่คิดมิตรคู่ครู แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

- สุริยวรรณ เสถียรสุคนธ์. (2554). การสอนภาษาไทยให้แก่นักศึกษาชาวจีน: สภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ไข. *Journal of Studies in the Field of Humanities*, 18(1), 104-127.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom (ASHE-ERIC Higher Education Report)*. ERIC Clearinghouse on Higher Education, George Washington University.
- Bossgdesigner & Cooking. (2555, 23 มิถุนายน). *การใช้ภาพประกอบในงานเขียน*. ค้นคืนจาก <https://www.gotoknow.org/posts/202622>.
- Code Genius Academy. (2022). *Critical Thinking Skill ทักษะสำหรับคนยุคใหม่ ในโลกที่มีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด*. ค้นคืนจาก https://codegeniusacademy.com/critical-thinking/?utm_source=chatgpt.com.
- Deita, H. C. H. (2015). Content-based instruction: Exploring its strength and effectiveness. *Sripatum Journal*, 11(3), 31-36.
- Li, J. (2024). การวิเคราะห์ทฤษฎีและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมของแบบเรียนภาษาไทยในสาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 32(2), 101-115.
- Liddicoat, A. J. (2004). Intercultural language teaching: principles for practice. *New Zealand Language Teacher*, 30, 17-24.
- Matichon. (2565, 1 ธันวาคม). *ตามรอยฉากสุดท้ายกรุงธนบุรี กับ “ปรัมรินทร์ เครือทอง” นักวิชาการประวัติศาสตร์ แฟนคลับพระเจ้าตาก*. ค้นคืนจาก https://www.matichon.co.th/happy-journey-with-bem/news_3703483.
- The 101 World. (2562, 15 มกราคม). *ชลธร วงศ์รัศมี author at the 101 world*. ค้นคืนจาก <https://www.the101.world/author/chonlatorn/>.
- Hu, Y. (2561). *เนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอในตำราเรียนภาษาไทยระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยชนชาติยูนนาน*. (ปริญญาณิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- 陈婧. (2016). 在泰语教学中培养跨文化交际能力探析. *广西教育*, 4(19), 157-158.
- 林春苗. (2017). 中泰文化对比在高职泰语教学中的作用. *新丝路 (下旬)* (20), 119-120.
- 杨丽. (2018). 国际视野下泰语人才培养课程体系构建的思考. *教育界 (高等教育)* (3), 125-126.
- 易朝晖. (2013). *泰国国家概况*. 重庆: 重庆大学出版社.

การพัฒนาแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้น
ภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการ
ทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
The Development of an Instructional Model by Applying
Brain-Based Learning Integrated with Task-Based Learning
to Enhance Reading Comprehension Abilities and
Teamwork Abilities of First Grade Students

ไพรินทร์ พึ่งพงษ์ (Pairin Pungpong)

นักศึกษาลัทธิปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Doctor of Philosophy Program in Teaching Thai Language, Faculty of Education, Silpakorn University

บุษบา บัวสมบุญ (Bussaba Buasombun)

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Associate Professor Dr., Faculty of Education, Silpakorn University

E-mail: noosatit2523@gmail.com

Received: March 30, 2025, Revised: May 8, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากความสามารถในการอ่านก่อนและหลังเรียน พัฒนาการด้านการทำงานเป็นทีม และความคิดเห็นของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) จำนวน 37 คน ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test แบบไม่เป็นอิสระ การวิเคราะห์เนื้อหาและ ANOVA แบบวัดซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบ “Lee Model” มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ และกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกัน การปฏิบัติภาระงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอ่าน โดยรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($M = 4.61$, $SD = 0.42$) นอกจากนี้ ความสามารถในการอ่านและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดเห็นของนักเรียนต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การเรียนรู้ด้วยสมอง การเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน การอ่านเพื่อความเข้าใจ การทำงานเป็นทีม

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาภาษาไทยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

This research aims to: 1) develop an instructional model integrating brain-based learning and task-based learning to enhance reading comprehension and teamwork abilities of Grade 1 students, and 2) examine the effectiveness of the developed model by considering students' reading comprehension before and after instruction, their development in teamwork skills, and their opinions toward the model. The sample consisted of 37 Grade 1 students from the Demonstration School of Silpakorn University (Early Childhood and Primary Section), selected using classroom-based random sampling. Data analysis tools included percentage, mean, standard deviation, dependent t-test, content analysis, and repeated measures ANOVA. The findings indicate that the "Lee Model" comprises five key components and three instructional steps: collaborative learning, hands-on task-based experiences, and knowledge exchange through reading comprehension. The model was found to be highly appropriate ($M = 4.61$, $SD = 0.42$). Furthermore, students' reading comprehension and teamwork abilities significantly improved at the .05 level, and their opinions toward the model were rated at a high level.

Keywords: Brain-based learning, Task-based learning, Reading comprehension abilities, Teamwork

บทนำ

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นศตวรรษแห่งความท้าทายและการเปลี่ยนแปลง ผู้ที่จะประสบความสำเร็จและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคใหม่ได้ ต้องสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ สิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ การอ่าน ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพและการศึกษา การอ่านเป็นเครื่องมือช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาจนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542) การอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นพื้นฐานสำคัญของการอ่านทุกประเภท (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2552 , น. 22) สอดคล้องกับ สมุทร เซ็นเชาวนิช (2551) กล่าวว่า การอ่านเพื่อความเข้าใจทำให้ผู้อ่านเกิดพัฒนาการด้านความคิด เพราะหากอ่านแล้วไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ไม่เข้าใจจุดประสงค์ของผู้เขียนว่าต้องการสื่อความหมายอะไร ไม่ทราบความหมายของข้อความ นัยของคำแต่ละคำ ไม่สามารถตีความและอธิบายเรื่องที่อ่าน การอ่านก็จะไร้ประโยชน์ ดังนั้นเวลาอ่านจึงต้องเน้นให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในการอ่าน จึงนับได้ว่า ความเข้าใจในการอ่านนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญทั้งทางวิชาการและอาชีพอื่น ๆ

นอกจากนี้การอ่านเพื่อความเข้าใจจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันกับยุคสมัย ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบาย/เป้าหมายพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 จากความสำคัญของทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ดังนั้น หลักสูตรแกนกลางฯ พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระฯ ภาษาไทย สาระที่ 1 การอ่านที่ต้องใช้การอ่านสร้างความรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นในชีวิตได้ อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (Reading Test: RT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ด้านการอ่านรู้เรื่องข้อความ และจากรายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน NT ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2566 ก, 2566 ข) ผลการทดสอบทั้ง 2 ระดับ สรุปได้ว่า ความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นยังต่ำ 67.10 และส่งผลกระทบต่อเนื่องไปจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย รายงานผลทักษะการอ่านของเด็กไทยผ่านผลการประเมิน PISA

2022 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566, น. 2) เผยให้เห็นความถดถอยของทักษะด้านการอ่านของนักเรียนไทย ซึ่งคะแนนทุกด้านต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD โดยเฉพาะทักษะการอ่านที่ได้รับคะแนนเพียง 379 คะแนน (อันดับ 58 จาก 81 ประเทศ) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำมาก และต่ำที่สุดในรอบ 20 ปี สอดคล้องกับ ทิศนา แหมมณี (2562, น. 121) กล่าวว่า ในประเทศไทยเกิดปัญหาสำคัญที่รุนแรงเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของเด็กไทย คือ 1) ปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมผลการทดสอบ O-NET ของผู้เรียนต่ำมาก 2) ปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมผลการสอบ PISA ต่ำมากอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา 15 ปี ไม่ได้มาตรฐานสากล 3) ปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมระดับความสามารถของนักเรียนไทยเมื่อเทียบกับชาติต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำมาก และยังสอดคล้องกับ กิตติยาวิที กลั่นเกษร (2541, น. 48) ที่กล่าวว่า ปัญหาการอ่านที่พบมาก คืออ่านแล้วไม่เข้าใจ ไม่สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องได้ ไม่สามารถสรุปประเด็นได้ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากการอ่านทั้งยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้และการศึกษาวิชาต่าง ๆ

ในยุคศตวรรษที่ 21 การจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกจากการปรับทางการอ่านเพื่อความเข้าใจแล้ว วิจารย์ พานิช (2555, น. 25) กล่าวว่า การจัดการศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทักษะชีวิต ด้านความร่วมมือ ด้านการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 มีเป้าหมายสำคัญด้านผู้เรียน คือ การร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560, น. 16) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนว่า ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นอกจากนี้ การตอบแบบสอบถามของผู้สอนภาษาไทยและผู้ปกครองนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนในเครือสาธิตต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เกี่ยวกับสภาพ/ปัญหาการอ่านและทักษะในการทำงานเป็นทีมของนักเรียน พบว่า นักเรียนบางส่วนอ่านได้ อ่านแล้วเข้าใจในเรื่องง่าย ๆ ได้ แต่ยังไม่สามารถตอบคำถามจากการอ่านได้ บางส่วนอ่านออกแต่ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน สื่อสารออกมาได้ไม่ค่อยดีและยังขาดความสามารถในการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

ด้วยเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงได้วิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่จะเป็นแนวทางช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการทำงานเป็นทีม ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน คือ หลักการเรียนรู้ด้วยสมอง ที่สามารถใช้ร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และทำกิจกรรมได้ด้วยตนเองโดยการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555, น. 25) ได้กล่าวว่า การอ่านมีความสัมพันธ์กับสมองจึงต้องศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของสมองเพื่อมาใช้ในการส่งเสริมการอ่าน

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยสมองเป็นวิธีสอนรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2550, น. 13) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยสมองเป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ภายใต้หลักการสมองกับการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติงานจริง และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการฝึกประสบการณ์ที่หลากหลาย กุลิสรา จิตระยวณิช (2563, น. 4) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมอง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นิยมนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน การเรียนรู้ดังกล่าวจะต้องผสมผสานทั้งการคิด ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน หรือ task-based learning เป็นการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยกระบวนการที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเกิดความกระตือรือร้น มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียนและยังส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่งตรงกับ Candlin (1987, p. 16) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและกิจกรรม

การเรียนรู้ นำกระบวนการแก้ปัญหาเป็นหลักในการจัดสภาพการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยงานวิจัยนี้ มุ่งที่จะพัฒนารูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้ โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลที่ได้รับจากการใช้รูปแบบ ในประเด็นดังต่อไปนี้
 - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอน
 - 2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนักเรียนที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอน
 - 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ

วิธีดำเนินงานวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 รวม 2 ห้องเรียน คือห้องพุทธรักษา และห้องลีลาวดี จำนวน 73 คน ซึ่งจัดนักเรียนแบบละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน ได้มาโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (Cluster random sampling) ซึ่งจัดนักเรียนแบบละความสามารถ ผลการสุ่มได้ห้องลีลาวดี มีนักเรียนจำนวน 37 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและผู้สอนภาษาไทย เกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอนภาษาไทย แนวทางการแก้ปัญหา ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Five Rating Scales) พบว่า มีค่าเฉลี่ย (M) คือ 4.80 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) คือ 0.45 แสดงว่าแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จริงได้
2. แบบวิเคราะห์เอกสารข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอนฯ ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Five Rating Scales) พบว่า มีค่าเฉลี่ย (M) คือ 4.73 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) คือ 0.43 แสดงว่าแบบวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวมีความสอดคล้องเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จริงได้
3. ประเด็นคำถามสำหรับอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่อใช้ตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีความเป็นไปได้และความสอดคล้องของรูปแบบ ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

ตรวจสอบคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Five Rating Scales) พบว่า มีค่าเฉลี่ย (M) คือ 4.52 และมีส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) คือ 0.46 แสดงว่าประเด็นคำถามดังกล่าว มีความสอดคล้องเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จริงได้

4. แผนการจัดการเรียนรู้ ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Five Rating Scales) พบว่า มีค่าเฉลี่ย (M) คือ 4.42 และมีส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) คือ 0.46 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว มีความสอดคล้องเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จริงได้

5. แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยเป็นแบบวัดแบบปรนัยเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ให้คะแนนโดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) แล้ว เลือกค่าดัชนีความสอดคล้องที่มากกว่าหรือเท่ากับ .50 โดยภาพรวมมีค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.94 แล้ววิเคราะห์ หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบแต่ละข้อซึ่งข้อสอบที่สามารถใช้ได้จากการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.80 โดยภาพรวมแบบวัดความสามารถ มีค่าความความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.40-0.80 และ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.76 โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบทดสอบที่ผ่านการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จำนวน 30 ข้อ นำแบบทดสอบไปคำนวณหา ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder Richardson โดยแบบทดสอบทั้งฉบับมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

6. แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นทีม โดยมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่าตามสภาพจริง (Rubrics Score) กำหนดช่วงคะแนน 4 ระดับ จำนวน 5 หัวข้อ ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Five Rating Scales) พบว่า มีค่าเฉลี่ย (M) 4.52 และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) 0.46 มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด และนำไปหาค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน เพื่อยืนยันความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน 2 คน ค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินเท่ากับ 0.89 แสดงว่าแบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นทีมมีความสอดคล้องเหมาะสมกันในระดับดี สามารถนำไปใช้จริงได้

7. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ผลจากการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ (Likert Five Rating Scales) พบว่า มีค่าเฉลี่ย (M) 4.40 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 0.62 มีความสอดคล้องเหมาะสมกันอยู่ในระดับมากที่สุดสามารถนำไปใช้จริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตาม ขั้นตอนงานวิจัยและพัฒนาซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและหา ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development) ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Implementation) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผล (Evaluation) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและหาความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) ศึกษาสภาพการสอน ภาษาไทยเรื่องการอ่านเพื่อความเข้าใจและการทำงานเป็นทีม และข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนา รูปแบบการสอน ภาษาไทยเรื่องการอ่านเพื่อความเข้าใจและการทำงานเป็นทีม

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนา รูปแบบ (Development) พัฒนาได้ร่างรูปแบบการสอนโดยประยุกต์ การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและ ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) พัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อ

ความเข้าใจ แบบวัดความสามารถในการทำงานเป็นทีม และแบบประเมินแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพพร้อมนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Implementation) นำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปใช้กับ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ผ่านการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผล (Evaluation) นำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปรับรองรูปแบบ โดยการสัมมนาอิง ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา
2. วิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจแบบวัด ความสามารถในการทำงานเป็นทีม และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา
3. วิเคราะห์ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากแบบทดสอบ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และสถิติค่าที่
4. วิเคราะห์ความสามารถในการทำงานเป็นทีม โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และ สถิติความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

รูปแบบการเรียนการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า Lee Model มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) สารการเรียนรู้ 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล

กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1) ขั้นเรียนรู้ร่วมกัน (Learning together) 1.1) เตรียมความพร้อมของสมอง 1.2) สร้าง ประสบการณ์โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ 1.3) ดำเนินการอ่าน 1.4) ค้นหาสาระสำคัญ และ 1.5) สรุป ความรู้จากการอ่านเพื่อความเข้าใจ

ขั้นที่ 2) ขั้นเสริมประสบการณ์ตรง โดยลงมือปฏิบัติภาระงานร่วมกัน (Enhancing direct experiences by working on tasks together) 2.1) เตรียมความพร้อมของสมองและเตรียมปฏิบัติภาระงาน 2.2) เสริมประสบการณ์ตรง โดยลงมือปฏิบัติภาระงานร่วมกัน 2.2.1) ขั้นลงมือปฏิบัติงาน 2.2.2) ขั้นวางแผน การนำเสนองาน

ขั้นที่ 3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอ่านเพื่อความเข้าใจ (Exchanging knowledge through reading for comprehension) 3.1) เตรียมความพร้อมของสมอง 3.2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 3.3) สรุปและ ประยุกต์การเรียนรู้

ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยเน้นภาระงานเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 4.32 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.56 และผลการประเมินรูปแบบการสอน^๓ ของผู้เชี่ยวชาญหลังจากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (M) เท่ากับ 4.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.42

ภาพที่ 1 รูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

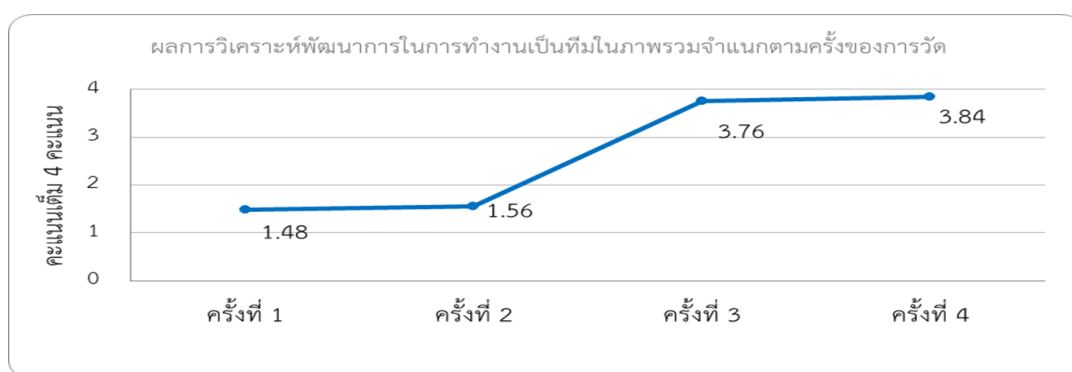
2.1) ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนด้วยการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนเรียน ด้วยการใช้รูปแบบ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($M = 24.30, SD = 2.01$) สูงกว่าก่อนเรียน ($M = 19.70, SD = 3.60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ก่อนและหลังเรียนด้วยการใช้รูปแบบ

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนน	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	t	df	p
ก่อนเรียน	37	30	19.70	3.60	10.89	36	.000
หลังเรียน	37	30	24.30	2.01			

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน ที่มีคะแนนหลังการจัด การเรียนรู้ด้วยการใช้รูปแบบ ($M = 24.30, SD = 2.01$) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้รูปแบบ ($M = 19.70, SD = 3.60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.2) ผลการศึกษาพัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนักเรียนที่ได้รับจากการจัด การเรียนรู้ ตามรูปแบบ พัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบเพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 2 มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์พัฒนาการในการทำงานเป็นทีมในภาพรวมจำแนกตามครั้งของการวัด

จากแผนภาพที่ 2 แสดงว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีมเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงเวลา ของการวัด

2.3) ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ ให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($M = 2.87, SD = 0.33$) มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบ

ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	M	SD	แปลผล	ลำดับที่
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
1. รูปแบบการเรียนการสอนทำให้บรรยากาศการเรียนรู้ดีขึ้น	2.89	0.31	มาก	2
2. ครูใช้คำพูดที่ไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใสและแต่งกายสุภาพ	2.95	0.23	มาก	1
3. ครูจัดกิจกรรมการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น	2.89	0.31	มาก	2
4. ครูสนใจและให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคน	2.89	0.31	มาก	2
5. นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นและสนุกในการเรียนรู้	2.89	0.31	มาก	2
รวมด้านบรรยากาศการเรียนรู้	2.90	0.29	มาก	
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
6. รูปแบบกระบวนการสอนของครูเหมาะกับห้องเรียน	2.84	0.37	มาก	3
7. ครูใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน	2.84	0.37	มาก	3
8. กิจกรรมการสอนที่สนุก น่าสนใจ	2.84	0.37	มาก	3
9. กิจกรรมพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจอย่างชัดเจน	2.84	0.37	มาก	3
10. กิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้และทำงานเป็นทีม	2.95	0.23	มาก	1
11. นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ในคาบเรียน	2.95	0.23	มาก	1
รวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	2.88	0.32	มาก	
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
12. เนื้อหาในการเรียนรู้สามารถนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน	2.84	0.37	มาก	3
13. นักเรียนมีทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น	2.89	0.31	มาก	2
14. นักเรียนมีทักษะในการทำงานเป็นทีมมากยิ่งขึ้น	2.81	0.40	มาก	4
15. กิจกรรมในการเรียนทำให้นักเรียนสนใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น	2.81	0.40	มาก	4
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับ	2.84	0.37	มาก	
รวมทุกด้าน	2.87	0.33	มาก	

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองรวมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($M = 2.87$, $SD = 0.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($M = 2.90$, $SD = 0.29$) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($M = 2.88$, $SD = 0.32$) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($M = 2.84$, $SD = 0.37$) ความคิดเห็นในทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($M = 2.90$, $SD = 0.29$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($M = 2.84$, $SD = 0.37$)

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

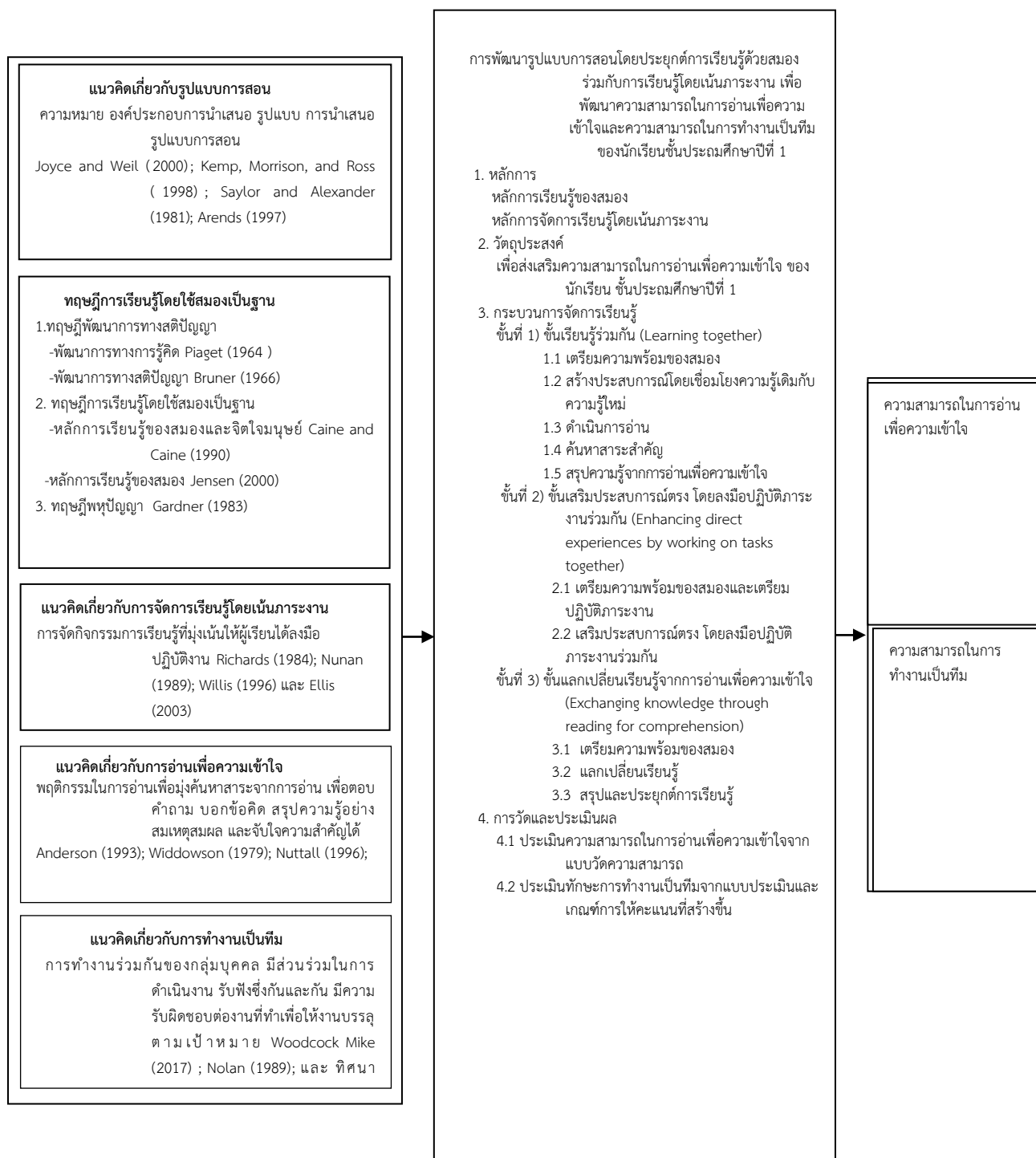
1. การพัฒนาแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

การพัฒนาแบบที่สร้างขึ้น ได้รับการประเมินความเหมาะสมหลังการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้การรับรองคุณภาพรูปแบบการสอน และมีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และทุกด้านของการประเมิน องค์ประกอบของรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจนในด้านของทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาแบบการสอนที่มีความสัมพันธ์กัน แนวคิดสนับสนุนที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากการศึกษาความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนภาษาไทย ระดับประถมศึกษาตอนต้น และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย มีความสอดคล้องกับทฤษฎีหลักในการพัฒนาแบบการสอน รวมถึงองค์ประกอบของรูปแบบการสอนครอบคลุมความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบมีความสอดคล้องและส่งเสริมกัน

ทั้งนี้ความเหมาะสมของรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีองค์ประกอบครบถ้วน โดยกระตุ้นสมอง เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้สร้างความสนใจทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่พัฒนาขึ้น และมีประสิทธิผลเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนรวมถึงมีความเหมาะสม และครอบคลุมความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม เนื่องจากได้รับการพัฒนาจากกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) มีการออกแบบและพัฒนาใน 4 ขั้นตอน (Arends, 2001, pp. 6-8; ชูศักดิ์ เอกเพชร, 2561, น. 13) ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอนที่ดำเนินการตามลำดับและขั้นตอนตามระบบที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน (ทิตินา แคมมณี, 2557, น. 221.; Arends, 2001, pp. 9-10) ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบการสอนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ Joyce and Weil (2009, pp. 7, 25) และทิตินา แคมมณี (2552, น. 202) ที่ได้กล่าวถึง การพัฒนาแบบการเรียนจะต้องศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อเป็นการค้นพบปัญหาและความต้องการการสอนเป็นการจัดความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของกระบวนการสอนให้เป็นระบบ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำวิธีการสอนที่เป็นระบบไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุทธกรณ์ ก่อศิลป์ (2562, น. 62) และเอกสิทธิ์ ชินินทรภูมิ (2564, น. 25) ที่มีการพัฒนาแบบการเรียนการสอนว่าเป็นการสร้างนวัตกรรมทางการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อจุดประสงค์ในการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับวิธีการหรือการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

นอกจากนี้รูปแบบการสอนยังได้สังเคราะห์มาจาก หลักการเรียนรู้ของสมอง ตามแนวคิดของ Caine and Caine (1990), Jensen (2000) และ Gardner (1983) ร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน แล้วจึงนำสาระสำคัญที่ได้จากการสังเคราะห์มากำหนดเป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบการเรียนการสอนโดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างสาระสำคัญของแนวคิดพื้นฐานมาสู่หลักการของรูปแบบการสอน หลังจากนั้นจึงสังเคราะห์หลักการนั้นเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบหลักของรูปแบบได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาที่ใช้สอน

ขั้นตอนการสอน และการประเมินผล หลังจากได้องค์ประกอบหลักของรูปแบบการสอนแล้วผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบย่อยและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยต่าง ๆ แล้วเขียนรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละส่วนให้ชัดเจนเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการสอน

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ด้วยสมอง เป็นหลักการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและคำนึงถึงพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เกิดความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำลงมือและปฏิบัติจริง เตรียมความพร้อมของสมอง ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพบวิธีการแก้ปัญหาและสรุปความรู้ (สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้, 2550, น. 8-12) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำลักษณะการเรียนรู้ด้วยสมองตามวัย มาเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน การจัด การเรียนรู้ด้วยสมอง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับสมองของผู้เรียน ที่เหมาะสมสำหรับเด็กในช่วงอายุ 7 – 9 ปี หรือวัยประถมตอนต้น ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงประสานการทำงานระหว่างสมองซีกซ้าย-ขวา และส่วนต่าง ๆ กำลังก่อตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสมอง มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน โดยการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องคล้อยกับพัฒนาการแห่งวัยของผู้เรียน ในวัยระดับชั้นประถมต้น พบว่าเด็ก ๆ ชอบเพลงที่มีการเคาะ เขย่า และบทคล้องจอง สมองเริ่มมีการพัฒนาความสามารถรับรู้และสร้างสรรค์ทางภาษา ผู้วิจัยจึงเรียงลำดับขั้นตอนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย โดยผู้สอนเตรียมความพร้อมของสมองของผู้เรียนด้วยการทำ Brain Gym มีการร้องเพลงประกอบการทำท่าทาง ผู้วิจัยนำเสนอความรู้ใหม่ ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เช่น บัตรคำ สื่อของจริง เกมการศึกษา เป็นการสร้างประสบการณ์โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ดำเนินการอ่านผ่านบทอ่านที่น่าสนใจ เช่น นิทาน เพลง คำขวัญ และเรื่องสั้น ๆ ให้ผู้เรียนอ่านเป็นการฝึกทักษะการอ่านของผู้เรียนผ่านบทอ่าน ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การอ่าน ค้นหาสาระสำคัญ การสรุปใจความสำคัญของเรื่อง แล้วสรุปความรู้จากเรื่องที่อ่าน จากนั้นผู้สอนให้ผู้เรียนปฏิบัติภาระงานร่วมกันเพื่อเสริมประสบการณ์ตรง โดยลงมือปฏิบัติภาระงาน ได้ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนด้วยกันแล้ววางแผนการนำเสนองาน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังจากได้ลงมือปฏิบัติภาระงานจริงจากใบงานที่กำหนดให้ พร้อมสรุปและประยุกต์การเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้ความรู้จากเรื่องที่อ่าน เพื่อสรุปความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ร่วมกันบอกความรู้สึกของการทำงานเป็นทีมในครั้งนี้ว่าได้ประโยชน์อะไร มีสิ่งใดที่ดี สิ่งใดที่ต้องปรับปรุง และชอบการเรียนรู้ในครั้งนี้หรือไม่เพราะเหตุใด พบว่าผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและมีพัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามที่ สุมาลี ชัยเจริญ และคณะ (2551, น. 175) กล่าวถึงแนวความคิดพื้นฐานของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน คือ การทำให้เด็กตื่นตัวแบบ ผ่อนคลาย สร้างบรรยากาศให้เด็กไม่รู้สึกกดดัน แต่มีความท้าทายให้ค้นคว้าหาคำตอบ เด็กจะจดจ่อในสิ่งเดียวกัน และยังสอดคล้องกับ Caine and Caine (1990, p. 88) พรพิไล เลิศวิชา และอรรณุมิ จารุภากร (2551, น. 39-40) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานว่าดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ด้วยการยกตัวอย่างที่เป็นปรากฏการณ์จริงแล้วทำให้เกิดความรู้จากการกระทำด้วยตนเอง เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมอง ทำให้เกิดการตื่นตัว การผ่อนคลาย การจดจ่อ และการลงมือปฏิบัติ

นอกจากนี้แนวคิดเรื่องการเรียนรู้โดยใช้สมอง ยังสอดคล้องกับการปฏิบัติภาระงานซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของการนำมาสังเคราะห์กับรูปแบบการสอนนี้ ซึ่งการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันในการใช้ความรู้และทักษะในการฝึกปฏิบัติการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน โดยเน้นความหมายในการสื่อสารมากกว่ารูปแบบทางภาษาภาระงานมีความยืดหยุ่น และท้าทายความสามารถของผู้เรียน ดังที่ Willis (1996, น. 26-27) กล่าวถึงการทำให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานคู่หรือกลุ่มด้วยการเรียนแบบเน้นภาระงานในวิชาทำให้นักเรียนมีความมั่นใจที่จะใช้ภาษา นักเรียนมีประสบการณ์ในการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบทันทีทันใดในชั้นเรียนมีความสนุกสนานในการเรียน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับ วิจิตร ไสแจ่ม (2558, น. 79) ที่พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนภาษาโดยใช้กิจกรรมแบบเน้นภาระงานอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับที่ ทิศนา ขัมมณี (2562, น. 119 -121) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางร่างกาย ซึ่งเป็นการให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทการรับรู้อย่างตื่นตัว มีการเคลื่อนไหวร่างกายผ่าน

การทำกิจกรรม และการมีส่วนร่วมทางสติปัญญา ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาหรือสมองในกระบวนการคิดและพิจารณา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อคุณลักษณะและเจตคติที่ดีของผู้เรียน

อนึ่ง เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบที่สร้างขึ้น ก็เห็นได้ว่าทุกขั้นตอนของกิจกรรมล้วนทำให้เกิดการอ่านเพื่อความเข้าใจและการทำงานเป็นทีม ดังนี้

ขั้นที่ 1) ขั้นเรียนรู้ร่วมกัน (Learning together) คือ การอ่านคำ ประโยค อ่านเพื่อให้ได้รับข้อมูลจากบทอ่านที่กำหนดให้ ผู้อ่านต้องเข้าใจความหมาย ตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านได้ คาดคะเนเหตุการณ์ บอกสาระสำคัญและข้อคิดผ่านกระบวนการการเรียนรู้ของสมอง ประกอบด้วยขั้นย่อย ๆ 5 ขั้นดังนี้

1.1) เตรียมความพร้อมของสมอง เป็นการเตรียมความพร้อมของสมองผู้เรียนโดยวิธีผ่อนคลาย ผู้สอนจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมของผู้เรียนเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ตื่นตัว และมีสมาธิกับการเรียน ทำกิจกรรมบริหารสมอง (Brain Gym) โดยการร้องเพลงประกอบท่าทางเพื่อบริหารสมองและประสาทสัมผัสกระตุ้นการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นความสนใจ (อารมณ์) ของสมอง เป็นการบริหารกล้ามเนื้อและเส้นประสาทที่เกี่ยวกับการมองเห็นซึ่งมีความจำเป็นในการอ่าน ทำให้สมองสนใจ สิ่งที่จะกระตุ้นให้สมองสนใจอยากเรียนรู้ เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย กระตุ้นอารมณ์ให้ตื่นเต้น หรืออยู่ในภาวะที่ตื่นตัวสนใจที่จะเรียนรู้ เตรียมพร้อมรับข้อมูลที่แปลกใหม่ซึ่งจำเป็นสำหรับการอ่านเพื่อความเข้าใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2555, น. 26; พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร, 2550, น. 119) ดังงานวิจัยของ ปราณี อ่อนศรี (2552, น. 89-90) ที่พบว่าการบริหารสมองเป็นการเสริมบรรยากาศที่ท้าทายต่อการเรียนรู้ กระตุ้นจิตใจของนักเรียนให้มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และเป็นการปรับคลื่นสมองพร้อมที่จะเรียนรู้

1.2) สร้างประสบการณ์โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เริ่มจากการดูของจริงแล้วร่วมกันอภิปรายยกตัวอย่าง และระดมสมองจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียนแล้วเชื่อมโยงถึงเนื้อหาที่กำลังจะเรียน ดังที่ Piaget (1964, น. 1-10) และ Ausubel (1963, น. 77) กล่าวถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการทำงานของสมองเกิดผลมาจากประสบการณ์เดิม สิ่งเร้า และสภาพแวดล้อมที่เข้ามากระทบ จึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงหรือเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ซึ่งสอดคล้องกับพรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร (2550, น. 115) กล่าวถึงการเรียนรู้สิ่งใหม่ จะต้องให้โอกาสสมองได้ค้นหาเปรียบเทียบข้อมูลกับประสบการณ์ที่เคยมีมาก่อนผ่านประสบการณ์บุคคลจึงสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ดี

1.3) ดำเนินการอ่าน เมื่อผู้เรียนสนใจเรื่องใหม่จะเกิดความอยากรู้ผู้สอนเตรียมบทอ่านให้ผู้เรียนอ่านเป็นการฝึกทักษะการอ่านผ่านบทอ่านต่าง ๆ จากเพลง คำขวัญ นิทาน และเรื่องสั้น ๆ เป็นขั้นที่เด็กอ่านหนังสือร่วมกับครู อาจจะเป็นการอ่านพร้อมกันหรืออ่านตามครู ดังที่ (Caine and Caine, 1990) และ พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร (2551, น. 16) กล่าวถึงแรงจูงใจของการอ่านมาจากการได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้แต่งบทอ่านเองให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและเครื่องมือผ่านการหาประสิทธิภาพจากผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว โดยมีค่าเฉลี่ย (M) 4.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 0.46 อยู่ในระดับมาก จึงทำให้ผู้เรียนสนใจบทอ่าน

1.4) ค้นหาสาระสำคัญ เป็นการค้นหาความรู้ของผู้เรียนจากเรื่องที่อ่านเป็นการสรุปใจความสำคัญของเรื่อง โดยบอกสาระสำคัญ และข้อคิดจากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกมการศึกษา การอภิปรายการตอบคำถาม และการระดมสมอง ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2555, น. 16) และ พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร (2551, น. 16) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์หลังการอ่าน เด็กควรพัฒนาความเข้าใจการอ่านผ่านกิจกรรมทางภาษาและตอบคำถาม เด็กต้องเข้าใจว่าตนเองอ่านอะไรอยู่ อ่านทำไม ได้อะไรจากการอ่าน ต้องจับใจความและสาระสำคัญของเรื่องได้ รู้ว่าเรื่องราวเป็นมาอย่างไร เกิดอะไรขึ้น แล้วจบอย่างไร ความเข้าใจในสิ่งที่อ่านไม่ใช่คุณสมบัติที่ติดมากับตัวเฉพาะคน แต่ต้องแสวงหาและสร้างความหมายขึ้นในสมอง พยายามเชื่อมโยงเรื่องที่อ่านอยู่กับประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงผ่านการอ่าน แต่ยังรวมถึงกิจกรรมและการอภิปรายต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้

1.5) สรุปความรู้จากการอ่านเพื่อความเข้าใจ หลังจากการทำกิจกรรมโดยการอภิปราย การตอบคำถามและการแสดงความคิดเห็น สอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2555, น. 16) และ พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร (2551, น. 39) กล่าวว่า การที่เด็กสรุปสาระสำคัญได้หลังการอ่านแล้ว ควรเพิ่มคุณค่าของการแสดงความเข้าใจภาษา ด้วยการประเมินคุณค่าเรื่องที่อ่าน นำข้อความและเนื้อหาเป็นเหตุผลรองรับความคิดของตน รู้ว่าผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายจะสื่อสารเรื่องอะไร สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร เรื่องที่อ่านมีคุณค่าอย่างไร ผู้เรียนมีทัศนคติต่อเรื่องที่อ่านอย่างไร

ขั้นที่ 2) ขั้นเสริมประสบการณ์ตรง โดยลงมือปฏิบัติภาระงานร่วมกัน (Enhancing direct experiences by working on tasks together) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้นำองค์ความรู้ที่ได้ในขั้นที่ 1 มาร่วมกับการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีม 2 ขั้นตอนย่อย คือ 2.1) เตรียมความพร้อมของสมองและเตรียมปฏิบัติภาระงาน และ 2.2) เสริมประสบการณ์ตรง โดยลงมือปฏิบัติภาระงานร่วมกัน 2.2.1) ขั้นลงมือปฏิบัติงาน (task stage) 2.2.2) ขั้นวางแผนนำเสนองาน เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงจากเรื่องที่อ่านผ่านการลงมือปฏิบัติงานจริงเป็นทีม โดยกิจกรรมจะให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นทีมจากใบงานที่กำหนดภาระงานให้ แล้วนำความรู้จากการอ่านเพื่อความเข้าใจจากบทอ่านที่ได้ในขั้นที่ 1 มาทำชิ้นงาน/ใบงานร่วมกันเป็นทีม สมาชิกในทีมต้องวางแผน การทำงานร่วมกัน ทำให้ได้ช่วยกันคิดและแก้ปัญหาร่วมกัน ผลงานจึงมีความถูกต้องมากขึ้น ในการร่วมกันทำงานของกลุ่มที่มีปัญหาการไม่ยอมรับความคิดเห็นกันในครั้งแรก สมาชิกนั้นมีแนวโน้มดีขึ้น สมาชิกในกลุ่มเริ่มให้การยอมรับมอบหมายงานและแบ่งหน้าที่ให้กับสมาชิกที่เคยถูกปฏิเสธมากขึ้น บรรยากาศการทำงานภายในกลุ่มดีขึ้น แต่การที่จะพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลอาจจะต้องใช้เวลา การจะทำให้ระดับความสัมพันธ์ของบุคคลเพิ่มสูงขึ้นในระยะเวลาอันสั้นอาจจะเป็สิ่งที่ทำได้ยากและเห็นผลได้ช้า แต่เมื่อปฏิบัติหลาย ๆ ครั้ง ก็จะชำนาญมากขึ้น ดังผลการทำงานเป็นทีมงานของนักเรียนแต่ละกลุ่มในครั้งที่ 3 ได้ 3.76 คะแนน และครั้งที่ 4 ได้ 3.84 คะแนนระดับดีมาก สอดคล้องกับ Nunan (1989, p. 26), Ellis (2003, p. 33) และ Willis (1996, pp. 26-27) ที่ว่าการเรียนรู้โดยเน้นภาระงานมีเป้าหมายให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้มาปฏิบัติภาระงานไปปรับใช้ได้ อีกทั้งวิเคราะห์ รวมถึงแก้ปัญหาได้

นอกจากนี้ในขณะที่ผู้เรียนทำงานเป็นทีม ผู้วิจัยได้สังเกตและจดบันทึกกระบวนการทำงานของผู้เรียนว่ามีภาระงานกัน มีการแสดงความคิดเห็น การยอมรับความคิดเห็นด้วยกัน รวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการทำงาน พยายามสอบถามแก้ไขผลงานของกลุ่มตนเองและนำมาปรับปรุงตามที่ได้รับข้อเสนอแนะ เพื่อให้การทำงานในครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงเป็นดังที่ Woodcock, Parker, and Kropp (1989, p. 4) และเมตต์ เมตต์การุณจิต (2559, น. 3) ที่กล่าวถึง การพัฒนาทักษะทางสังคม การเกิดความคิดที่รอบคอบเป็นผลมาจากการที่ผู้เรียนได้ทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kagan (1994, p. 231) และวรารักษ์ คล้ายประยงค์ (2563, น. 140) ที่แสดงว่า การทำงานร่วมกันเป็นทีมส่งเสริมสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ที่ต่างกัน แต่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานที่เท่าเทียมกัน ช่วยกันแก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน โดยใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ การแบ่งงานกันตามความรู้ความสามารถ และความพึงพอใจของสมาชิกในทีมโดยปราศจากการบังคับ ความสำคัญของการรวมตัวเพื่อทำงานเป็นทีมด้วยกันนั้นเป็นเพราะความเชื่อที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน มีทั้งความรู้ความสามารถและศักยภาพในตัวบุคคล มีขอบเขตที่จำกัด จึงจำเป็นต้องมารวมกันเพื่อนำจุดดีจุดเด่นความรู้และความสามารถที่แตกต่าง นำในส่วนที่ดีที่สุดของแต่ละคนมารวมการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายของทีม

ขั้นที่ 3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอ่านเพื่อความเข้าใจ (Exchanging knowledge through reading for comprehension) ประกอบด้วยขั้นย่อย ๆ ดังนี้ 3.1) เตรียมความพร้อมของสมอง 3.2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 3.3) สรุปและประยุกต์การเรียนรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้หลังจากได้ลงมือปฏิบัติภาระงานจริงจากใบงานที่กำหนดให้ โดยนำเสนอผลงานที่ทีมตนเองได้ลงมือทำ โดยการนำเสนอหน้าชั้นเรียน แต่ละทีมร่วมกันอภิปรายสรุปความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ร่วมกันบอกความรู้สึกของการทำงานเป็นทีมในครั้งนี้นี้ว่าได้ประโยชน์อะไร มีสิ่งใดที่ดี สิ่งใดที่ต้องปรับปรุง และขอการเรียนรู้แบบนี้เพราะเหตุใด ทั้งนี้ Gardner (1983, pp. 62-

69) กล่าวถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปลงความรู้อยู่กับเพื่อน เป็นการให้นักเรียนหันหน้าเข้าหากัน คิดตั้งคำถาม ปฏิบัติภาระงานร่วมกัน เป็นการสร้างสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ และกระตุ้นการส่งเสริม เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเป็นทีม กำหนดระยะเวลา ปรึกษาหารือ หลังจากปฏิบัติภาระงานแล้วสรุปข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละครั้งและสอดคล้องกับ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550, น. 122) ได้กล่าวว่า การที่ผู้เรียนที่มีทักษะความรู้ต่างกันได้ทำงานร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนกัน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ เป็นส่วนที่ตรวจสอบความรู้และความถนัดในการเรียนรู้ตลอดกระบวนการ ช่วยเสริมความรู้บางส่วนที่ยังไม่ชัดเจนตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เสริมส่วนที่ผู้เรียนมีความถนัดในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองของเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นวัยแห่งการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นและคนอื่น มองเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตัวเองมีประสบการณ์ มีสัมผัสรับรู้ได้ (พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร 2550, น. 38) ผู้วิจัยจึงนำมาประยุกต์ใช้ด้วยการให้เด็ก ๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอ่านที่ตนเองมีประสบการณ์แล้วนำมาลงมือปฏิบัติงาน แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันหลังจากปฏิบัติงาน โดยการอาศัยความสามารถและประสิทธิภาพของวงจรเชื่อมต่อในสมอง

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้น

2.1 ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนด้วยการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นสูงกว่าก่อนเรียน ด้วยการที่รูปแบบที่สร้างขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนเรียนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนในระดับพอใช้และหลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นลักษณะของกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้การอ่านเพื่อความเข้าใจ ผ่านการเรียนรู้โดยลงมือทำงานที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ให้ผู้อ่านสามารถนำความรู้ของบทอ่านไปสร้างงาน ทำให้ผู้เรียนมีความพยายามทำความเข้าใจด้านภาษา สอดคล้องกับ Taylor (1983, pp. 69-83), Brumfit (1984, p. 65) และ Willis (1996, pp. 26-27) ที่ว่าการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานที่เป็นด้านการเรียนภาษาว่าเป็นการฝึกฝนแก้ปัญหาตามธรรมชาติ และเกิดแรงจูงใจปฏิบัติงาน มั่นใจที่จะพูด ช่วยพัฒนาทักษะการคิดผ่านกระบวนการปฏิบัติงาน ตรงกับหลักการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจ ดังที่ ปาร์วี งามอนันต์ (2564, น. 52) ศึกษา การพัฒนาความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดภาระงาน ผลการวิจัยพบว่า การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง ที่เรียนรู้ตามแนวคิดแบบเน้นภาระงานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยผู้วิจัยนำแนวทางจากการนำกิจกรรมตัวอย่างที่มีช่วงวัยต่างจากกลุ่มตัวอย่าง มาปรับใช้โดยออกแบบภาระงานให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองของผู้เรียนในวัยประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบเป็นการสอนที่เน้นและใช้วิธีการสอนแบบเป็นขั้นตอน มีการฝึกฝนทักษะการทำความเข้าใจในเนื้อหาที่อ่าน เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วโดยการเรียนที่มีเนื้อหาใกล้ตัวและความรู้อยู่ที่ได้นั้นมาจากการได้ลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน เป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการทางสมองเข้าใจเนื้อหากระบวนการอ่าน นำมาสู่การร่วมกันลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การที่ผู้เรียนอ่านเพื่อความเข้าใจได้ดี เนื่องจากไม่เกิดความเครียด สมองพร้อมรับตามหลักการการทำงานของสมอง ครูได้ให้นักเรียนฝึกการอ่าน ไม่ตำหนิเรื่องการตีความและการใช้ภาษาผิด และยังมีกลุ่มเพื่อนช่วยกันแก้ไขด้วยกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Cole (2011, p. 22) ที่กล่าวว่า หากเกิดข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของเด็ก การแก้ไขโดยทันทีเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะทำให้เด็กเสียกำลังใจ ทำให้บรรยากาศในการเรียนเริ่มดีขึ้น เป็นกันเองนักเรียนมีความกล้า มีความมั่นใจในการใช้ภาษามากขึ้น สามารถอ่านและปฏิบัติตามคำสั่งได้ถูกต้องทำให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนานในการทำกิจกรรมและเกิดเจตคติที่ดีต่อภาษาไทย สอดคล้องกับ กฤตยากาญจน์ อินทร์พิทักษ์ (2562, น. 159) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนคำภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยสมองเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านและเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราได้ดีขึ้น มีความก้าวหน้าในการเรียนมากขึ้น และมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้อง เอมฤติ สมครลาน (2559, น. 160) ได้ศึกษาทฤษฎีการสอนภาษาไทยตาม

แนวคิดหลักการเรียนรู้ด้วยสมอง เสริมสร้างการอ่านและการเขียนคำ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า 1. กลวิธีที่ผู้วิจัยได้ออกแบบมี 7 ชั้น ดังนี้ 1) บริหารสมอง 2) ทบทวนความรู้เดิม 3) เพิ่มเติมความรู้ใหม่ 4) ใส่ใจฝึกทักษะ 5) แลกเปลี่ยนความรู้ 6) สนุกกับเกมการศึกษา และ 7) เฮฮาสรุปความรู้ 2. กลวิธีมีประสิทธิภาพเท่ากับ 92.59/89.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 และ 3. กลุ่มตัวอย่าง มีความคงทนในการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์

2.2 ผลพัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนักเรียนที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ

การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในการประเมินความสามารถในการทำงานเป็นทีมจำนวน 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 และ 2 อยู่ในระดับปรับปรุง ส่วนครั้งที่ 3 และ 4 อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักการการเรียนรู้ด้วยสมอง มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ดังนี้ การใช้กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การคำนึงถึงสุขภาพทั้งกายและใจของผู้เรียน การกระตุ้นความสนใจ การเชื่อมโยงประสบการณ์ทั้งเก่าและใหม่ การสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน การให้ผู้เรียนได้สะท้อนกลับโดยแสดงความคิดเห็นต่อผลงานของตนเอง หลีกเลี่ยงการให้ผู้เรียนท่องจำ สร้างความตื่นตัวและท้าทายแก่ผู้เรียนด้วยการใช้บทอ่าน ที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน ให้ประสบการณ์จริง สร้างบรรยากาศการสอนโดยให้นักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย และการให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความถนัดของตนเอง ใช้คำพูดไม่สุภาพ เพิ่มความกระตือรือร้น ชื่นชมกับชิ้นงานที่ผู้เรียนสร้างสรรค์ ตลอดจนการให้คำแนะนำขณะเรียนอยู่บ่อยครั้ง

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด หลักการ และทฤษฎี การทำงานของสมองตามแนวคิดของ Caine and Caine (1990), Jensen (2000) และ Gardner (1983) และการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงสร้าง การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการแห่งวัยของผู้เรียน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีพัฒนาการทางสมองซีกซ้ายชัดเจน มีทักษะในการอ่านคำ มองเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่ตัวเองมีประสบการณ์ มีสัมผัสรับรู้ได้ เป็นการรับรู้ภาษา (พรพิไล เลิศปรัชญา และอัครภูมิ จารุภากร 2550, น. 38-39) พร้อมสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้โดยการกระตุ้นสมอง สร้างอารมณ์ เชิงบวก ไม่พูดส่อเสียด สอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2557, น. 137) กล่าวถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนว่ามีส่วนในการสร้างบรรยากาศ ที่ให้ผู้เรียนกับผู้เรียนได้รู้จักกัน เกิดความคุ้นเคยมีความไว้วางใจกันและกัน ร่วมกันตั้งคำถามและตอบคำถามของผู้สอน ตลอดจนโต้แย้งกับผู้สอนและผู้เรียนอย่างมีเหตุผลและถูกกาลเทศะ แล้วช่วยกันทำงานเป็นทีม เป็นการส่งเสริมด้านการจัดการชั้นเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศเชิงบวก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญาลักษณ์ สังข์แก้ว (2552, น. 167) พบว่าการส่งเสริมผู้เรียนด้วยกระบวนการกลุ่ม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการช่วยกันแก้ปัญหา การนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยการทำงานเป็นทีม มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในการทำงานของทีมนั้น มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและวางแผนการทำงาน เพื่อทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดการพัฒนาตนเองทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของทีม ทำให้นักเรียนสามารถทำงานที่ยากและซับซ้อนจนประสบผลสำเร็จได้ ผู้วิจัยจึงนำมาใช้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษา จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานของทีมนั้น เพิ่มความมั่นใจในการเรียนและการทำงานได้เป็นอย่างดี และบูรณาการร่วมกับการจัดสภาพแวดล้อมที่คำนึงถึงการทำงานของสมอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทิมา นิลอุบล, ปฐมาภรณ์ พิมพทอง และชาริณี ตริวัณณู (2566, น. 20) ที่ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมและสมรรถนะการสื่อสารของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยการสืบเสาะหาความรู้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมและสมรรถนะการสื่อสารที่สูงขึ้นทุกองค์ประกอบ คือ สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม นักเรียนร้อยละ 76.90 แสดงความสามารถระดับ 3 ในองค์ประกอบที่ 1 การเป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ และองค์ประกอบที่ 2 กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ นักเรียนร้อยละ 61.50 แสดงความสามารถระดับ 2 ใน

องค์ประกอบที่ 3 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้ง สมรรถนะการสื่อสาร นักเรียนร้อยละ 82.10 แสดงความสามารถระดับ 3 ในองค์ประกอบที่ 1 การรับสารอย่างมีสติและถอดรหัสเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และองค์ประกอบที่ 3 การเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อบรรลุมิติวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร นักเรียนร้อยละ 61.50 แสดงความสามารถระดับ 2 ในองค์ประกอบที่ 2 การรับส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ พบว่า มีความคิดเห็นระดับมาก ($M = 2.87$, $SD = 0.33$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความคิดเห็นทุกด้านอยู่ในระดับมาก

การที่นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนด้วยรูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับ การเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระดับมาก เป็นเพราะว่า รูปแบบการสอนที่จัดสร้างขึ้นมีหลักการที่สำคัญของ อารมณ์ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ดังที่ พรพิไล เลิศบริษา และอัครภูมิ จารุภากร (2550, น. 110) กล่าวว่า อารมณ์มีผลกับการหลั่งสารเคมีในสมองการเชื่อมต่อของเซลล์สมอง และความสามารถในการคิด เรียนรู้และจำ ดังนั้นอารมณ์กับการคิดการเรียนรู้ จึงเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ได้ ดังนั้นการทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศในทางที่ดีต่ออารมณ์โดยเฉพาะเป็นที่ที่ปลอดภัยและให้การยอมรับเด็กจะทำให้เด็กมีแรงจูงใจและประสบความสำเร็จได้ ต้องหาวิธีช่วยลดหรือขจัดอารมณ์ที่มีพื้นฐานจากความกลัว และขาดความเชื่อมั่น เช่น การผ่อนคลาย เมื่อเด็กอยู่กับภาวะนี้ได้สำเร็จ เขาก็จะสามารถเปลี่ยนการตอบสนองจากกลัวไปสู่การสู้ได้ อารมณ์มีผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ การคิด การจำของสมอง ความเชื่อมั่น ความสนใจ ความผ่อนคลาย ช่วยให้สมองเรียนรู้ คิดและจดจำได้ดี

อนึ่งขั้นตอนการสอนของรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาเป็นการบริหารสมอง (Brain Gym) ในต้นคาบของแต่ละชั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิ ผ่อนคลาย สมองปลอดโปร่งและตื่นตัวที่จะเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี เกตุแก่นจันทร์ (2544, น. 37-38) พบว่า การเรียนรู้ของคนเราจะมีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อสมองทั้ง 2 ซีก ทำงานไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการบริหารสมอง จะเป็นการช่วยให้สมองแข็งแรงและทำงานอย่างสมดุลกันทั้ง 2 ซีก จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ การทำงานให้ดีขึ้น ช่วยให้เกิดความผ่อนคลาย ความตึงเครียด ทำให้เกิดความรู้สึกสงบและความมั่นใจในตนเอง โดยการบริหารสมองมีอยู่หลากหลายท่าทาง การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่หลากหลาย มีการยกตัวอย่างและใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตื่นตัวตลอดเวลา ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้แลกเปลี่ยนความคิด

นอกจากนี้รูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคลายสมองด้วยกิจกรรมผ่อนคลาย กิจกรรมบันเทิงและนันทนาการต่าง ๆ เช่น เกม นิทาน เพลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงนภา ศรีนนทวงศ์ (2566, น. 113) ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสุข ของนักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต ในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความสุขของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตในจังหวัดนครปฐมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

1.1 ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางหรือฐานแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือการจัดหลักสูตรฐานสมรรถนะได้ โดยสามารถเลือกนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามต้องการ ความเหมาะสม หรือตามบริบทของผู้นำไปใช้ทั้งในส่วนของการขึ้นตอนกระบวนการที่มีฐานทฤษฎีมาจากการเรียนรู้ด้วยสมองและการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน หรือในส่วนความสามารถที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นหนึ่งในความสามารถที่จำเป็นของโลกศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนควรมีเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลการศึกษาการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนามาจากฐานของหลักการและแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยสมองและการเรียนรู้โดยเน้นภาระงานไปใช้แล้ว ควรศึกษาเกี่ยวกับวิธีสอนแบบอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และแปลกใหม่อยู่เสมอ

1.3 ผลการศึกษาการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนามาจากฐานของหลักการและแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยสมอง การใช้คำถามกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เช่น การใช้คำถาม “ทำไม” “อะไร” “อย่างไร” “ถ้า..แล้ว” เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้สมองทั้งสองซีก คือ ซีกซ้ายและซีกขวาสลับกัน ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนถนัด รวมทั้งการตั้งคำถามเพื่อสรุปเรื่องจากการอ่านทุกครั้ง เช่น “ใคร” “ทำอะไร” “ที่ไหน” “เมื่อไร” “อย่างไร” จะเป็นการสรุปความเข้าใจในการอ่านได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ครูผู้สอนอาจเตรียมคำถามเพิ่มเติมที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียนโดยเรียงลำดับคำถาม เลือกใช้ให้หลากหลาย และพยายามสังเกตผู้เรียนเมื่อเริ่มเข้าใจจึงสอดแทรกความรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น

1.4 ผลการวิจัยในด้านพัฒนาการความสามารถในการทำงานเป็นทีม เป็นความสามารถที่ต้องฝึกฝนหลายครั้งจึงจะเกิด ดังนั้นในช่วงแรก ๆ การให้ผู้เรียนทำชิ้นงานควรกำหนดงานให้มีความยากง่ายเหมาะสมกับช่วงเวลาในการเกิดความสามารถในการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

1.5 การใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนามาจากฐานของหลักการและแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยสมองและการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน ที่ต้องใช้ทั้งกระบวนการคิดและกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นทีม ดังนั้นการบริหารจัดการเวลาและการควบคุมเวลาตามกระบวนการและขั้นตอนของรูปแบบฯ เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญ การกำหนดเวลาเรียน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความยากง่ายของเนื้อหาและระดับชั้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีมเป็นความสามารถที่จำเป็นของโลกศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนควรมีเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวิจัยจึงควรขยายขยายผลการศึกษาต่อกับกลุ่มประชากรให้ครอบคลุม เช่น ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย กลุ่มของนักเรียนในสังกัดอื่น ๆ แล้วศึกษาผลที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ในวงกว้าง

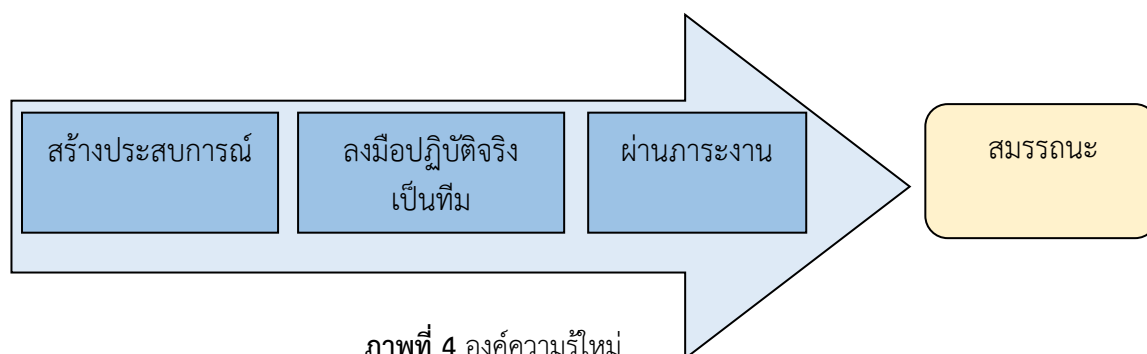
2.2. จากผลการศึกษาความพึงพอใจ พบว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้และให้ความสนใจในร่วมกันทำกิจกรรมในขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยสมองและการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้บนพื้นฐานของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรม ดังนั้น ในการออกแบบการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ผู้วิจัยควรนำหลักการมีส่วนร่วมของ

ผู้เรียนและได้ลงมือปฏิบัติ มาเป็นแนวทางในการออกแบบเพื่อการวิจัยทางการเรียนการสอนที่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.3 ควรวิจัยและพัฒนาสื่อวัตกรรมการใช้ในการส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยใช้การเรียนรู้ด้วยสมองกับการสอนภาษา โดยให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดจากขั้นรูปธรรมขั้นสู่ขั้นนามธรรม เมื่อผู้เรียนคิดเป็นนามธรรมได้ สมองของเขาก็จะก้าวหน้าเป็นการเชื่อมโยงความคิดและจินตนาการก็จะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถใช้กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า ได้คิดพิจารณาไตร่ตรอง ฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

รูปแบบการสอนโดยประยุกต์การเรียนรู้ด้วยสมองร่วมกับการเรียนรู้โดยเน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีม ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งการสอนภาษาไทยเพื่อให้เกิดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและความสามารถในการทำงานเป็นทีมให้ได้ประสิทธิภาพ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับ การทำงานของสมองตามวัยผ่านภาระงานโดยลงมือปฏิบัติจริงเป็นทีม ด้วยการจัดการเรียนรู้ถือเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้บรรลุผล จึงต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความเข้าใจเชื่อมโยงและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานสร้างประสบการณ์จริงให้แก่ผู้เรียน เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยการลงมือปฏิบัติภาระงานในสถานการณ์จริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยสมองผ่านกระบวนการปฏิบัติภาระงานเป็นทีมสร้างประสบการณ์จริง ที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติงานเป็นทีมสู่สมรรถนะผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยาภาณุจันท์ อินทร์พิทักษ์. (2562). *การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนคำภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสมองเป็นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- กิตติยวดี กลั่นเพชร. (2541). *ความรู้เกี่ยวกับการอ่าน: ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- กุลิสรา จิตรขณาวณิช. (2563). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทิมา นิลอุบล, ปฐมาภรณ์ พิมพ์ทอง และ ชาริณี ตรีวิทย์. (1-3 มีนาคม 2566). การพัฒนาสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีมและสมรรถนะการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยการสืบเสาะหาความรู้. ใน *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 61: สาขาศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร*, หน้า 13-26.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). *การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and Reading Promotion)*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาคาร.

ชูศักดิ์ เอกเพชร. (2561). *ความรู้พื้นฐานการจัดทำงานวิจัยพัฒนา (Routine to Research: R2R)*. ค้นคืนจาก <https://graduate.sru.ac.th/wpcontent/uploads/2018/11/R2R.pdf>.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2552). *การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: เกรตเ็ดดูเคชั่น.

ดวงนภา ศรีนันทวงศ์. (2566). *รูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความสุขของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต ในจังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.*

ทิตนา แคมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 18)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แคมมณี. (2562). *หลักสูตรฐานสมรรถนะกับบทบาทของศึกษานิเทศก์แนวใหม่*. ค้นคืนจาก <https://sites.google.com/a/hi-supervisory5.net/npt2/>.

ธัญญลักษณ์ สังข์แก้ว (2552). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดย KWL PLUS กับวิธีสอนแบบปกติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.*

ปราณี อ่อนศรี. (2552). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.*

ปารวี งามอนันต์. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตาม แนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.*

พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร. (2550). *สมองวัยเริ่มเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้.

พรพิไล เลิศวิชา และอัครภูมิ จารุภากร. (2551). *ออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยเข้าใจสมอง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้.

พัชรี เกตุแก่นจันทร์. (2544). *การบริหารสมอง*. กรุงเทพมหานคร: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2559). *ทีมงาน (teamwork) พลังที่สร้างความสำเร็จ*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ยุทธกรณ์ ก่อศิลป์. (2562). *การพัฒนาแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.*

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

- วิจิตร ไสแจ่ม. (2558). ผลของการสอนแบบเน้นปฏิบัติที่มีต่อทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2550). การพัฒนาการเรียนการสอนภาควิชาหลักสูตรและการสอน. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรภรณ์ คล้ายประยงค์. (2563). จิตลักษณะและพฤติกรรมการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่ส่งผลต่อทักษะการสร้างสรรค์งานนวัตกรรมของนักศึกษาในระบบการเรียนรู้จากการทำงานจริง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้. (2550). การจัดการเรียนรู้ตามหลัก *Brain-based Learning* ด้านภาษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลัก *BBL* ชุดสำหรับอนุบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้.
- สมุทร เช้นเขาวนิช. (2551). เทคนิคการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2566ก). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (NT) ปีการศึกษา 2566. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2566ข). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (RT) ปีการศึกษา 2566. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). รายงานผลการทดสอบ PISA 2022 ปีการศึกษา 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). สอนภาษาไทยตามแนวคิด *Brain-based Learning*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุมาลี ชัยเจริญ และคณะ. (2551). การสังเคราะห์โมเดลนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ทางสมองของผู้เรียนโดยใช้ *Brain-based learning*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์
- เอกสิทธิ์ ชินทรภูมิ. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด *STEAM* เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- เอมฤดี สมัครลาน. (2559). การพัฒนากลวิธีการสอนภาษาไทยตามแนวคิดสมองเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการอ่านและการเขียนคำ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, มหาสารคาม.
- Anderson, N. (1993). *Exploring Second Language Reading: Issues and Strategies*. Boston: Heinle & Heinle Publisher.
- Arends, R. L. (2001). *Learning to Teacher*. (5th ed.). Singapore: McGraw-Hill Higher Education.
- Ausubel, D. P. (1963). *The psychology of meaningful verbal learning; an introduction to school learning*. New York: Grune & Stratton.

- Brumfit, C. J. (1984). *Communicative Methodology in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bruner, L. S. (1966). *The Process of Education*. Massachusetts: Hayward University Press Cambridge.
- Caine, R. N., & Caine, G. (1990). *Making Connections: Teacher and the Human Brain*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
- Candlin, C. (1987). *Towards Task-Based Language Learning*. London: Prentice Hall.
- Cole, J. (2011). *A research review: The importance of families and the home environment*. Retrieved from <https://www.literacytrust.org.uk/assets/0000/7901/pdf>
- Ellis, R. (2003). *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. London: Poladin.
- Jensen, E. (2000). *Brain-based learning*. San Diego, CA: The Brain Store Publishing.
- Joyce, B., & Weil, M. (2009). *Models of teaching* (8th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Kagan, M. (1994). *Learning to cooperate, cooperative to learn*. CA: Kagan Publishing.
- Kemp, J. E., Morrison, G. R., & Ross, S. M. (1998). *Designing effective instruction*. In O. H. Columbus (Ed.).
- Nolan, V. (1989). *Teamwork*. The syndetic Co.
- Nunan, D. (1989). *Designing Tasks for the Communicative Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nuttal, C. (1996). *Teaching reading skills in a foreign language*. Oxford: Heineman.
- Piaget, J. (1964). Cognitive Development in children: development and learning. *Journal of research in science teaching*, 2, 176-186.
- Richards, J. C. (1984). Language curriculum development. *RELC journal*, 15(1), 1-29.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1981). *Curriculum Planning for schools*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Taylor, B.P. (1983). Teaching ESL: Incorporating communicative student-centered component. *TESOL Quarterly*, 17(1), 69-83.
- Widdowson, H. G. (1979). *Teaching language as communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Willis, J. (1996). *A Framework for Task-Based Learning*. Edinburgh: Longman.
- Woodcock, M., Parker, G. M., & Kropp, R. P. (1989). *50 Activities for Team Building* (2 nd ed.). Worcester, UK: Human Resource Development.

สุนทรียภาพในรสความจากกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล”
ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์*
Aesthetics in Literary Sentiments from the Prose Poetry
"Phaew Phan Than Nam Lai" by Naowarat Pongpaiboon

ปาริฉัตร พงษ์ศรี (Parichat Payungsri) *

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา

Doctor of Philosophy Program in Thai Language, Department of Thai Language, School of Liberal Arts,
University of Phayao

วรวรรณ ศรียาภัย (Warawat Sriyabhaya)

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Associate Professor Dr., Department of Thai Language, School of Liberal Arts, University of Phayao

วรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์ (Warunya Yingyongsak)

อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

A Full-time Lecturer, Department of Thai Language, School of Liberal Arts, University of Phayao

ปาริชาติ โพธิ์ (Parichart Pothi)

อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

A Full-time Lecturer, Department of Thai Language, School of Liberal Arts, University of Phayao

E-mail: floralsandy@gmail.com

Received: March 31, 2025, Revised: May 6, 2025, Accepted: May 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโวหาร ภาพพจน์ และรสวรรณคดีในรสความจากกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีนิพนธ์ร้อยแก้ว จำนวน 36 ตอน การวิจัยครั้งนี้ได้นำทฤษฎีโวหาร ภาพพจน์ และรสวรรณคดีมาประมวลสังเคราะห์เป็นเกณฑ์ในการศึกษา ผลการการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์เรื่อง “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” มีโวหารปรากฏ 5 ลักษณะ คือ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร ภาพพจน์ ปรากฏ 11 ลักษณะ คือ อุปมา คำถามเชิงวาทศิลป์ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน สมมุติภาวะ สัญลักษณ์ การแฝงนัย การอ้างถึง แนวเทียบ อุปนิเสธ และอุปมานิทัศน์ และรสวรรณคดีปรากฏ 8 รส ได้แก่ ศานตรส กรูณารส วีรรส อัทธรรส ภูยานกรรส พิภัสสรรส เราทรรส และศฤงคารรส สุนทรียภาพที่ปรากฏในงานประพันธ์ส่งผลให้ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” เป็นงานกวีนิพนธ์ร้อยแก้วที่มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์

คำสำคัญ: สุนทรียภาพ วรรณศิลป์ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “กวีนิพนธ์ร่วมสมัยที่กวีมีสวนโมกขพลารามเป็นแรงบันดาลใจสร้างสรรค์: กลวิธีประกอบสร้างและสืบทอดปณิธาน” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

This research article aimed to study rhetoric, figures of speech, and literary sentiments in the prose poetry "Phaew Phan Than Nam Lai" (Whispering Through Flowing Streams) by Naowarat Pongpaiboon, which consists of 36 chapters. This research applied theories of rhetoric, figures of speech, and literary sentiments to synthesize criteria for the study. The results showed that the prose includes five types of rhetoric: narrative rhetoric, descriptive rhetoric, didactic rhetoric, exemplification rhetoric, and comparative rhetoric. There are 11 types of figures of speech: simile, rhetorical question, metaphor, personification, suppositional statement, symbolism, implication, allusion, parallelism, paradox, and allegory. The work has eight literary sentiments (Rasa): Santa, Karuna, Vira, Adbhuta, Bhayanaka, Bibhatsa, Raudra, and Shringara. The aesthetic elements that appear in the composition contribute to the prose poetry's valuable creative language.

Keywords: Aesthetics, Art of Writing, Naowarat Pongpaiboon

บทนำ

กวีนิพนธ์เป็นถ้อยกวีที่เรียงร้อยออกมาอย่างมีอรรถรส เป็นการสร้างสรรค์วรรณกรรมด้วยการเลือกสรรถ้อยคำอย่างประณีต มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในฐานะเป็นเครื่องบันเทิงใจหรือประกอบการในพิธีกรรมต่างๆ บางครั้งกวีนิพนธ์ยังทำหน้าที่เป็นปริศนาธรรมและให้ทายว่ากวีนิพนธ์เรื่องนั้นกำลังพูดถึงอะไร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลินและลับสมองเป็นสิ่งที่สืบทอดจำกันมาแบบมุขปาฐะก่อนจะมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (นิตยา แก้วคัลณา, 2555, น. 99-100; ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2530, น. 12)

พระยาอนุমানราชชน (2531) อธิบายว่า เมื่อได้ยินคำว่า “กวีนิพนธ์ ใคร ๆ ก็ต้องนึกไปถึงหนังสือโคลงฉันท์กาพย์กลอน แต่หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ที่กล่าวนี้ที่แต่งเป็นร้อยแก้วก็มี เช่น สามก๊ก ราชชาธิราช เพราะฉะนั้นหนังสือที่เป็นกวีนิพนธ์จะต้องเป็นหนังสือที่แต่งดีมีความไพเราะ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง” นอกจากนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, 2562) อธิบายไว้ว่า “กวีนิพนธ์ poetry เป็นลักษณะยอดเยี่ยมของวรรณคดี โดยมากแต่งเป็นคำร้อยกรอง verse คือ คำที่ผูกขึ้นตามฉันทลักษณ์ แต่คำร้อยกรองเป็นเพียงเครื่องประกอบกวีนิพนธ์เท่านั้น หาใช่แก่นสารของกวีนิพนธ์ไม่ และกวีนิพนธ์ที่เป็นคำร้อยแก้ว prose ก็มีเหมือนกัน ลักษณะของกวีนิพนธ์อยู่ที่การแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างซาบซึ้งให้สะท้อนใจ”

สำหรับกวีนิพนธ์ที่เป็นคำร้อยแก้วนั้น นิตยา แก้วคัลณา (2556) ยังกล่าวไว้ด้วยว่า “ร้อยแก้วเป็นงานประพันธ์ประเภทหนึ่งของไทย ในความหมายของร้อยแก้วที่ตรงกับคำว่า prose นั้น มีทั้งร้อยแก้วที่เป็นความเรียงใช้บันทึกข้อเท็จจริงและเหตุการณ์สำคัญอย่างในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติกับร้อยแก้วที่มุ่งผลทางสุนทรียะที่เรียกว่า ร้อยแก้วกวีนิพนธ์ (poetic prose) กล่าวคือ เป็นร้อยแก้วที่มีเลือกสรร ตกแต่ง ประดับประดาถ้อยคำเชิงกวีที่มีใช้สัมผัสภายในวรรคและระหว่างวรรคคล้ายร้อยยาวแต่มีอิสระในการประพันธ์มากกว่า มีเนื้อความทั้งการแสดงผล และเร้าอารมณ์ มักปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนา เช่น เถภูมิกถา พระปฐมสมโพธิกถา มลิลิตปัทมา

กวีนิพนธ์ไพเราะจากลีลาภาษาถ่ายทอดออกมาเป็นโวหารการประพันธ์ แผ่ขยายตรงและนัยแฝงเร้นไว้ในภาพพจน์ให้ผู้อ่านตีความ อีกทั้งยังมีวรรณคดีที่สร้างอารมณ์สะท้อนใจให้แก่ผู้อ่านทำให้กวีนิพนธ์แทรกกลิ้งลงในจิตใจของมนุษย์ได้ดีกว่างานประพันธ์ชนิดอื่น (สันติ ทิพนา, 2566, น. 163) สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม (2564) กล่าวว่า กวีนิพนธ์ในอดีตเปรียบได้กับงานวิจิตรศิลป์ กวีมักให้ความสำคัญกับสุนทรียภาพ เช่น ความงามด้านคำ ความงามด้านเสียง ความงามด้านภาพพจน์การเปรียบเทียบ ทำให้เห็นถึงความคิดพิถีพิถันและชั้นเชิงของกวีที่ได้นำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ทั้งวรรณคดีราชสำนัก วรรณคดีชาวบ้าน ตลอดจนวรรณกรรมชาดก

แนวความคิดข้างต้นยังสัมพันธ์กับ ปราโมทย์ ชูเดช (2549) ที่กล่าวไว้ว่า ภาพพจน์และวรรณคดีเป็นสุนทรียะประเภทหนึ่ง คือมีความงามทางภาษา กวีจะใช้ภาพพจน์เพื่อเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ส่วนวรรณคดีนั้นเป็นลีลาแห่งความงามของการใช้คำเพื่อสื่ออารมณ์ วรรณคดีจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะทำให้กวีนิพนธ์ไพเราะ มีสุนทรียะของคำและความหมาย สามารถสื่อสารกับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังที่ กุสุมา รักษมณี (2549) กล่าวว่า รส คือปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นในใจของผู้อ่านเมื่อได้รับรู้อารมณ์ที่กวีถ่ายทอดไว้ในวรรณคดี สอดคล้องกับ อารยา ธิรมงคลจิต (2561) ที่กล่าวไว้ว่า รสและลีลาในวรรณคดีจะมีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งในการแต่งคำประพันธ์ให้ดีเด่นถึงขั้นวรรณศิลป์ก็คือ วรรณคดี นั้นเอง

“แผ้วผ่านธารน้ำไหล” คือ กวีนิพนธ์ร้อยแก้วผลงานการประพันธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2536 ผู้ชื่นชอบการแต่งโคลงกลอน ชอบดนตรีไทยมาตั้งแต่เยาว์วัย ขณะที่เนาวรัตน์กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนวิสุทธรังษีอยู่นั้น เนาวรัตน์ได้พบโคลงสี่ที่บิดาเขียนไว้เมื่อยังหนุ่ม จึงเกิดแรงบันดาลใจเขียนโคลงส่งไปลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และเริ่มเขียนกลอนเมื่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 และเขียนจริงจังช่วงที่เรียนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผลงานวรรณกรรมสร้างสรรค์รวมเล่มไม่น้อยกว่า 40 เรื่อง

ผลงานของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เริ่มได้รับรางวัลเมื่อปี พ.ศ. 2516 จากบทกวี "อาทิตย์ถึงจันทร์" โดยได้รับรางวัลชมเชยพิเศษ วรรณกรรมของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) พ.ศ. 2521 บทกวี "ซักไม้ชนเมือง" ได้รับรางวัลดีเด่นจากงานสัปดาห์หนังสือ พ.ศ. 2523 บทกวี "เพียงความเคลื่อนไหว" ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2537 บทกวี "เพลงขลุ่ยผิว" ได้รับรางวัลดีเด่นจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2527 บทกวี "ก.ข.ซับซ้อน" ได้รับรางวัลดีเด่นจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ แต่งร่วมกับ วีระศักดิ์ ชุณอินทร์ ครั้น พ.ศ. 2536 เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ และได้รับการยกย่องในวาระอื่นๆ อีกหลายวาระ

“แผ้วผ่านธารน้ำไหล” เป็นวรรณกรรมกวีนิพนธ์สารคดีความเรียงจำนวน 36 เรื่อง เป็นบันทึกธรรมทัศน์ระหว่างอุปสมบทและถือธุดงค์ไปสวนโมกขพลาราม วัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี พ.ศ. 2510-2511 สร้างสรรค์และพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก เมื่อ ปี พ.ศ. 2529 “ในวาระครบรอบอายุ 80 ปีของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุปีนี้ นับเป็นโอกาสดียิ่งที่ผู้รู้ทั้งหลายร่วมใจกันจัดงาน ดังเรียกว่างาน “ธรรมสมโภช” ครั้งนี้ เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณของท่านอาจารย์พุทธทาส “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” เล่มนี้ขอบูชาเพื่อเป็นธรรมสมโภช 80 รอบชณมายุของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ” (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, คำนำ น. 5)

แผ้วผ่านธารน้ำไหลได้รับคัดเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2532 เป็นงานเขียนที่มีคุณค่าและมีสาระประโยชน์เหมาะกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่เพียงแต่เหมาะกับนักเรียนมัธยมปลายเท่านั้น แต่ยังเป็นงานเขียนที่สะท้อนถึงการปฏิบัติเพื่อหยั่งรู้ธรรมชาติภายนอกเพื่อเข้าใจธรรมชาติภายในแห่งตัวตน ที่อ่านง่ายเข้าใจง่ายมุ่งตรงสู่แก่นแห่งสัจธรรมในพระพุทธศาสนา (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 9) ที่ทำให้ผู้อ่าน “มีความสบายใจ, สบายไปด้วยซาบซึ้งในธรรมไปด้วยกันกับผู้แต่ง...การที่กวีเข้าถึง

พุทธธรรม, แล้วระบายความรู้สึกในธรรมออกมาด้วยอารมณ์ และด้วยสมรรถนะทางกวี, เป็นผลดีอย่างยิ่งต่อผู้อ่านพานพบ, ทำให้บันเทิงใจในธรรมไปด้วย” ดังคำนิยมของสัญญา ธรรมศักดิ์ (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 3)

กลวิธีทางภาษาวรรณศิลป์ในเนื้อหาตัวบทในกวีนิพนธ์ เรื่อง “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” ประกอบไปด้วย การใช้โวหาร การใช้ภาพพจน์ การใช้สวรรณคดี นำเสนอไว้อย่างหลากหลายในแต่ละตอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจและประสงค์จะศึกษา โวหาร ภาพพจน์ และสวรรณคดีในการประพันธ์กวีนิพนธ์ร้อยแก้ว นอกจากจะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้วิจัยแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจทั่วไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโวหาร ภาพพจน์ และสวรรณคดีในตัวบทกวีนิพนธ์เรื่อง “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับโวหาร

โวหาร คือ ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงที่เกิดขึ้นจากการเรียบเรียงข้อความให้ไพเราะสละสลวยตาม ที่ผู้ประพันธ์ต้องการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกไปยังผู้อ่านแสดงให้เห็นปฏิกิริยา ไหวพริบ และชั้นเชิง ในการใช้ภาษา เป็นการแสดงข้อความออกมาในทำนองต่างๆ กัน โดยเลือกสรรถ้อยคำเพื่อประพันธ์ความหมายให้แจ่มแจ้ง ชัดเจน (สมเกียรติ รักขมณี, 2551 น. 63; ประสิทธิ์ ภาพยกลอน, 2523, น. 8, 89; วรวรรธน์ ศรียาภัย, 2565, น. 129-130) จำแนกได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร

2. แนวคิดเกี่ยวกับภาพพจน์

ภาพพจน์ เป็นกลวิธีการใช้ภาษา โดยเลือกสรรถ้อยคำกล่าวอย่างแยบยล เพื่อใช้คำน้อยคำ สรุปลสาระ หรือให้ความหมายที่กว้างลึก รูปคำที่ใช้ทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น ทำสิ่งที่สัมผัสไม่ได้ให้สามารถสัมผัสได้ หรือทำให้ข้อความนั้นกินใจ ขวนคิด ขวนจดจำ (สุจิตต์ พงษ์ไพบูลย์, 2524, น. 51) นอกจากนี้ ภาพพจน์ยังเป็นสำนวนภาษา ในรูปแบบที่เรียบเรียงถ้อยคำด้วยกลวิธีอันหลากหลาย ให้ผิดแผกไปจากสำนวนปกติ มุ่งให้ผู้รับสารรับรู้ความพิเศษ มีจินตนาการบังเกิดเป็นภาพขึ้นในจิตใจ (วรวรรธน์ ศรียาภัย, 2565, น. 131-134) จำแนกได้ 19 ลักษณะ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน สัญลักษณ์ การเลียนเสียงธรรมชาติ นามนัย การแฝงนัย การอ้างถึง คำถามเชิงวาทศิลป์ แนวเทียบ ปฏิทรรศน์ ปฏิพจน์ สมมุติภาวะ สหลักษณ์ สัมพจน์ย อวพจน์ อุปนิเสธ และอุปมานิทัศน์

3. แนวคิดเกี่ยวกับสวรรณคดี

รสวรรณคดี คือ ภาวะคืออารมณ์ของกวีที่ถ่ายทอดออกมา แล้วอารมณ์นั้นก็เกิดขึ้นในใจของผู้อ่านเมื่อได้รับรู้ อารมณ์จากบทประพันธ์ ซึ่งผู้ประพันธ์ถ่ายทอดไว้ มี 9 รส (กุสุมา รักขมณี, 2549, น. 120-128; วรวรรธน์ ศรียาภัย, 2565, น. 136) ได้แก่ ศฤงคารรส หาสยรส กรุณารส วีรรส อัทฤตรส ศานตรส เราทรส ภูยานกรส และพิภัสสร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารหรือตัวบท แล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโวหาร ภาพพจน์ รสวรรณคดีและงานกวีนิพนธ์
2. อ่านทำความเข้าใจตัวบทกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อย่างละเอียด
3. วิเคราะห์โวหาร ภาพพจน์ และรสวรรณคดีในตัวบทกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดที่การวิเคราะห์วิจารณ์งานกวีนิพนธ์
4. สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์โวหาร ภาพพจน์ และรสวรรณคดีในบทกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 โดยสำนักพิมพ์เกี้ยว-เกล้า พิมพ์การ เมื่อ ปี พ.ศ. 2537 ผลการศึกษาสรุปได้ 3 ประเด็น ได้แก่ การใช้โวหาร การใช้ภาพพจน์ และการใช้รสวรรณคดี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การใช้โวหาร

โวหารเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ เป็นขั้นเชิงในการประพันธ์ที่เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำในการสื่อสารอย่างมีศิลปะ เพื่อให้งานประพันธ์นั้นไพเราะสละสลวย (สมเกียรติ รัชสมัย, 2551, น. 62; วรวรรธน์ ศรียาภัย, 2565, น. 129-130) พบโวหารการประพันธ์ 5 ลักษณะ โดยเรียงลำดับการปรากฏของโวหารจากมากไปน้อย ได้แก่ บรรยายโวหาร อุปมาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และพรรณนาโวหาร ดังนี้

บรรยายโวหาร เป็นโวหารที่โดดเด่นที่สุดใน “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” กวีใช้บรรยายโวหารในการบรรยายเรื่องราวอย่างละเอียด เป็นขั้นเป็นตอน ทำให้ผู้อ่านรู้และเห็นความเป็นจริงของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสวนโมกขพลาราม ในขณะนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คืนแรกที่ผมพักในสวนโมกขนั้น ต้องนอนบนเรือนร่างสูงเปลี่ยวบนเนินเขาพุทธ
ทอง ผมเริ่มรู้จักการทิ้งสิ่งของต่างๆ ไว้ตามไต้ต้นไผ่บนก้อนหินไม่เก็บเอาทุกอย่างขึ้นไป
กองรวมๆ ไว้แต่บนเรือนอีกต่อไป

ทุกอย่างมันควรได้อยู่ตามที่ตามทาง ตามควรของมัน ไม่ต้องไปแบกไปเก็บมันไว้
ตลอดเวลาก็ได้

ผมให้รู้สึกเบาสบายตัวเหมือนมีตัวเองอยู่แต่เพียงน้อยๆ อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน
เลย

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 47)

จากข้อความข้างต้นนี้ กวีบรรยายเรือนพักแรมเมื่อไปถึงยังสวนโมกขพลาราม สวนธรรมกลางป่าที่แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ ก้อนหิน บรรยากาศเปลี่ยวอยู่บนเนินเขา เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกร่วมไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กวียังได้เรียนรู้ธรรมะในเบื้องต้นเกี่ยวกับการปล่อยวาง คือ “ไม่ต้องไปแบกไปเก็บมันไว้ตลอดเวลาก็ได้” โดยเฉพาะสิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่ได้นำขึ้นเรือน ทำให้กวีรู้สึก “เบาสบายตัว” ซึ่งเป็น “ความว่าง” อันเป็นธรรมะข้อหนึ่งของการปฏิบัติธรรมในสวนโมกข

กวีใช้บรรยายโวหารในการถ่ายทอดสะท้อนให้ความสบาย อันเกิดจากความสงบ และตื่นรู้ในธรรม บรรยายโวหารบรรยาย ความสงบนิ่งทางอารมณ์ได้มากกว่าโวหารลักษณะอื่น ๆ เพราะการเข้าถึงธรรมะ ต้องใช้ความสงบเป็นหนทาง

บางคนยึดเอาพระพุทธรูปเป็นพระพุทธรเจ้า ความเชื่อที่ยึดถือแตกต่างกันเช่นนี้ทำให้พระพุทธรเจ้ามีอยู่ในลักษณะและมาตรฐานต่าง ๆ กัน ยิ่งในทางนามธรรมนั้น ก็ยิ่งคว้าวองค์พระพุทธรเจ้าเอามาในลักษณะที่แตกต่างกันอย่างวิถิตถารพิสดารเหลือที่จะคาดหมาย

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 82)

ตัวอย่างที่สองของบรรยายโวหารนี้ กวีบรรยายให้เห็นถึงความยึดมั่นถือมั่นใน “พระพุทธรูป” ที่มีมากมายหลายแบบตามแต่ช่างจะรังสรรค์ขึ้น ซึ่งยึดถือพระพุทธรูปมากกว่า “พระพุทธรเจ้า” ที่มีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น เป็นการบรรยายให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นของพุทธศาสนิกชนบางกลุ่ม

จิตที่ว่างจากกิเลส เป็นจิตที่ไม่ก่อปรด้วยอวิชชา จิตที่ไม่ก่อปรด้วยอวิชชา ย่อมเป็นปัญญาอยู่เต็มที ด้วยอวิชชากับปัญญาเป็นด้านตรงข้ามกันเหมือนมิดกับสว่าง ข้างหนึ่งปรากฏข้างหนึ่งก็หมดไป

จิตที่ว่างจากกิเลสและอวิชชาจึงเป็นจิตที่เปี่ยมอยู่ด้วยปัญญาเต็มที

จิตอย่างนี้แหละที่สมควรแก่การทำงานอย่างยิ่ง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 129)

จากตัวอย่างที่สามของบรรยายโวหาร กวีบรรยายความหมายและลักษณะของคำว่า “จิตว่าง” ซึ่งเป็นจิตว่างที่เกิดจากการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมภายในสวนโมกขพลารามแห่งนี้ ไม่เพียงกล่าวถึงลักษณะของจิตว่าง “เป็นจิตที่ไม่ก่อปรด้วยอวิชชา” และ “สมควรแก่การทำงาน” เท่านั้น แต่ยังแฝงด้วย อุปมาโวหาร เปรียบเทียบ “อวิชชากับปัญญาเป็นด้านตรงข้ามกันเหมือนมิดกับสว่าง” อีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า บรรยายโวหารมักปรากฏร่วมกับ **อุปมาโวหาร** คือ ชื่นเชิงการกล่าวเปรียบเทียบเป็นเรื่องราวให้ผู้รับสารนึกเห็นภาพหรือจินตนาการคล้อยตาม ซึ่งปรากฏตัวอย่างต่อไปนี้

การไม่ทำงานจึงเหมือนกับนอนกอดเสื้ออยู่เฉย ๆ ถึงเสื้อมันจะไม่ทำอะไรเรา แต่มันก็จะโตนัดโคตขึ้น กินเราหมดโดยไม่รู้ตัว นั่นคือเราปล่อยให้มันกลายเป็นตัวเราเองเต็มที แต่การทำงาน เหมือนกับการแห่เสื้อ เราได้รู้ว่ามันจะลุกขึ้นมาอย่างไร ทำให้เรามีโอกาสได้รู้จักมัน ได้หาวิธีปราบมันทีละเล็กทีละน้อย ถ้าไม่ทำงาน เราก็ไม่รู้วิธีปราบเสื้อ ก็ไม่สามารถเอาชนะมันได้

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น.95-96)

จากข้อความข้างต้น กวีเปรียบเทียบ “การไม่ทำงานจึงเหมือนกับนอนกอดเสื้อ” เป็นอุปมาโวหารที่ยกให้เห็นว่าการไม่ทำอะไรเลยก็เหมือนการปล่อยให้ตัวตนและกิเลสที่เหมือนกับเสื้อนอนนิ่งอยู่เฉย ๆ เกิดประโยชน์ใด แต่ “การทำงาน เหมือนกับการแห่เสื้อ” ที่จะช่วยให้เรานั้นได้ปลดตัวตนและขจัดกิเลสออกไปได้ เหมือนการแห่เสื้อเพื่อจะรู้วิธีปราบเสื้อ และเอาชนะตัวตนและกิเลสต่าง ๆ ไปได้ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามไปด้วยว่า จะจัดการกับเสื้อในใจอย่างไร การเปรียบเทียบของกวีช่วยให้ผู้อ่านนึกเปรียบเทียบและเห็นภาพตามได้ง่ายขึ้นกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว

โวหารที่มักปรากฏร่วมกันรองลงมาจากบรรยายโวหาร ได้แก่ **เทศนาโวหาร** และ **สาธกโวหาร** เทศนาโวหาร คือ การกล่าวในชั้นเชิงของบรรยายโวหารหรือพรรณนาโวหาร แต่ต้องแสดงเพื่อการสั่งสอน ให้ข้อคิด อบรม ตักเตือน อาจยก

เหตุผลมากล่าวอ้าง เพื่อให้ผู้รับสารเชื่อถือและปฏิบัติตาม กวีสอดแทรกเทศนาโวหารเป็นระยะ ซึ่งมีลักษณะพ้องกับ สาธกโวหาร คือ ขึ้นเชิงการกล่าวในลีลาของบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร และเทศนาโวหาร โดยยกเรื่องราว เหตุการณ์ หรือเรื่องเล่าประกอบ เพื่อช่วยเสริมให้ผู้รับสารเกิดความรู้ เข้าใจ และเชื่อถือ อยู่ด้วย เนื่องจากกวีเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์พุทธทาสจึงยกคำพูดของท่านมาเป็นตัวอย่างและมีเนื้อหาสอนใจผู้อ่านไปในคราวเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ท่านอาจารย์พุทธทาสเน้นอยู่เสมอถึงความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ท่านว่า
พระพุทธเจ้านั้นท่านประสูติกลางดินในป่า ตรัสรู้ และดับขันธก็ในป่ากลางดินอีกเช่นกัน
แม้กระทั่งตลอดพระชนม์ชีพท่านก็ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่
เมื่อเราต้องการรู้ว่าพระพุทธเจ้าและพระสาวกสมัยพุทธกาลท่านคิดอย่างไร
ปฏิบัติและเข้าใจธรรมอย่างไร เราก็ควรเดินตามวิถีทางเช่นนั้นดูบ้าง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 108)

จากข้อความข้างต้นนี้ ตลอดกวีนิพนธ์ฉบับนี้จะปรากฏข้อความลักษณะว่า “กวีเป็นลูกศิษย์ของท่านพุทธทาสภิกขุ” อยู่บ่อยครั้ง จึงปรากฏคำสอนที่เป็นสาธกโวหารมาจาก “ท่านอาจารย์พุทธทาส” แทรกอยู่ตลอดเรื่อง โดยกวีนำมาปรับเป็นภาษาของตนเองแต่ยังคงไว้ซึ่งเทศนาโวหารที่บรรยายข้อคิดว่า ความเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติแบบที่พระพุทธเจ้าประทับตลอดพระชนม์ชีพนั้นจะช่วยให้เรียนรู้ธรรมแบบพระพุทธองค์บ้าง

ท่านอาจารย์พุทธทาสกล่าวไว้อีกว่า
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ตัวจริงก็มีความหมายถึงภาวะแห่งความบริสุทธิ์แห่ง
จิตนี้แน่นอน ความปรารถนาแต่ในการพรากรจิตออกมาเสียจากเครื่องห่อหุ้ม ผูกพันทุก ๆ
ประการ จึงเป็นความปรารถนาที่มีรากฐานแน่นแฟ้น และเป็นความปรารถนาที่บริสุทธิ์
ยิ่งเสียกว่าความปรารถนาที่จะติดแน่นอยู่กับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่ว่าโดย
ทรงคนไหนหมด

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 70)

จากตัวอย่างนี้เป็นเทศนาโวหารและสาธกโวหารที่กวียกข้อความมาจากท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่ออธิบายความหมายของ “ภาวะแห่งความบริสุทธิ์แห่งจิต” ที่จะต้องหลุดออกมาจากเครื่องห่อหุ้มทั้งปวงจึงจะถือได้ว่า เป็นจิตที่บริสุทธิ์อย่างแท้จริง

พรรณนาโวหาร คือ การกล่าวเนื้อความเพื่อรำพึงรำพันอารมณ์ความรู้สึก ให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์และจินตนาการคล้อยตาม ปรากฏน้อยที่สุดใน “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” เนื่องจากกวีนิพนธ์ฉบับนี้เน้นไปที่การศึกษาระยะระหว่างกวีจำวัดอยู่ที่สวนโมกขพลารามจึงเน้นบรรยายโวหารมากกว่า แต่ยังคงให้ภาษาพรรณนาที่ประณีตและสละสลวยตามแบบฉบับของกวีอยู่บ้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นกนางเขนดงบินปราดตลอดไปในกิ่งก้านเหมือนบินอยู่ในท้องฟ้า เห็นอกสีน้ำตาล
ปีกดำ ไหว ๆ อยู่ก็หายลับ นกบางชนิดมีหัวสีเขียวคล้ำ อกสีเหลือง หลังสีน้ำตาล และปีก
สีดำสลับขาวช่างสวยงามอย่างवादไว้อะไรปานนั้น
บางตัวอกสีเหลืองปีกสีฟ้าน่ารักนักหนา บางตัวก็สีน้ำตาลคร่ำปนดำ แล้วยังมีขน
ยาวที่หัวสองเส้น เหมือนหงอนหรือหมวกดูสง่างามแปลกเพื่อน
เวลานกเหล่านี้มาเกาะหรือกระโดดเล่นจึงเหมือนเป็นชีวิตของป่าดง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น.75)

จากข้อความข้างต้น แม้การพรรณนาลักษณะของนกทางเขนและนกสายพันธุ์อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสีน้ำตาลปีกดำ สีเขียวคล้ำ สีเหลือง สีน้ำตาล สีดำสลับขาว สีฟ้า หรือแม้กระทั่งขนยาวที่หัวสองเส้นของนกที่กวีพบในสวนโมกข์ นอกจากจะเห็นสีสันที่หลากหลายของนกแล้ว ยังทำให้เกิดจินตภาพเห็นความ “เคลื่อนไหว” ของนกที่อยู่ก็หายลับตาไปอีกด้วย แต่การพรรณนาความงามของผืนป่าที่มีนกนั้น ก็ยังมีอุปมาโวหารแทรกอยู่ คือ “ขนยาวที่หัวสองเส้น เหมือนหงอนหรือหมวกดูสง่างาม” แทรกไว้ให้เห็นความงามในป่าสวนโมกข์พลารามเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

โวหารที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่อง “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” นั้น มีการใช้โวหารการประพันธ์ครบทั้ง 5 ลักษณะ กวีใช้ **บรรยายโวหาร** เมื่อกล่าวถึงเรื่องราวอย่างละเอียด อธิบายอย่างเป็นขั้นตอน มุ่งให้ผู้อ่านเข้าสถานการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง และเห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นอีกทั้งใช้บรรยายโวหารเป็นหลักในการถ่ายทอดกวีนิพนธ์ฉบับนี้ด้วย และใช้ **อุปมาโวหาร** เมื่อต้องการเปรียบเทียบนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามได้ โดยมีปรากฏการใช้บรรยายโวหารร่วมกับอุปมาโวหาร มักใช้ **เทศนาโวหาร** เมื่อการกล่าวในชั้นเชิงของการสั่งสอน ให้ข้อคิด เพื่อให้ผู้อ่านคิดตามร่วมกับ **สารกโวหาร** การยกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสวนโมกข์พลาราม และคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุมาประกอบเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และใช้ **พรรณนาโวหาร** เมื่อรำพึงรำพันอารมณ์ความรู้สึกเหงา โดดเดี่ยวเมื่อต้องจำวัดกลางป่า และพรรณนาความงามของสัตว์และธรรมชาติที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพอย่างเดียวกัน ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวีแต่ละช่วงเวลาให้เห็นชั้นเชิงการใช้ภาษาของกวีได้เป็นอย่างดี

2. การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์เป็นสำนวนภาษาในรูปแบบที่เรียบเรียงถ้อยคำด้วยกลวิธีอันหลากหลาย ให้ผิดแผกไปจากสำนวนปกติ มุ่งให้ผู้รับสารรับรู้ความพิเศษ มีจินตนาการบังเกิดเป็นภาพขึ้นในจิตใจ (วรวรรณ ศรียาภัย, 2565, น. 131-134) พบการใช้ภาพพจน์ที่โดดเด่น 11 ลักษณะ ใน “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” โดยเรียงลำดับการปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ **อุปมา คำถามเชิงวาทศิลป์ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน สมมุติภาวะ สัญลักษณ์ การแฝงนัย การอ้างถึง แนวเทียบ อุปนิเสธ และอุปมานิทัศน์** รายละเอียดดังต่อไปนี้

อุปมา คือ การกล่าวเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนหรือต่างจากอีกสิ่งหนึ่ง โดยยึดรูปลักษณะของสิ่งนั้นเป็นสำคัญ ใช้คำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเทียบการทำงานเหมือนเสือ เปรียบเทียบจิตเหมือนลิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*เราไม่สามารถอยู่นิ่งได้แม้ลักษณะหนึ่งทั้งทางกายและทางใจ มือจะต้อง
เคลื่อนไหว กายจะต้องขยับ จิตนั้นยิ่งแล้วใหญ่ มันไม่เคยอยู่นิ่งเลย เขาเปรียบว่าจิตนั้น
เหมือนลิง มันวอกแวกอยู่ตลอดเวลา เคี้ยวคิดโน่น เคี้ยวคิดนี่*

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 57)

จากข้อความข้างต้น กวีกล่าวเปรียบเทียบจิตของมนุษย์นั้นเหมือนกับลิงที่วอกแวกอยู่ไม่สุข และจิตนั้นเปลี่ยนแปลง มีความส่ายคิดเรื่องต่าง ๆ ไปมาตลอดเวลา เหมือนกับลิงที่ไม่อยู่นิ่ง ซึ่งโดยสภาพทั่วไปของมนุษย์ที่ไม่ได้ฝึกจิตนั้น จิตย่อมวอกแวกอยู่ตลอดเวลา จึงควรฝึกจิตอยู่เสมอ อีกทั้งยังปรากฏการอุปมาจิตเหมือนกับลิงอยู่บ่อยครั้ง เช่น

*จิตกับลิงมันมีธรรมชาติวอกแวก ว่องไว และวนเวียน จนออกจะวุ่น ๆ อยู่เสมอ
ดังนั้นถึงจะมีสติกำกับมีปัญหากำหนดแล้ว บางครั้งมันก็ยังพาลออกนอกกลุ่มนอกทางไปอีก
จนได้ จึงต้องมีธรรมอีกข้อคอยกำราบมันอยู่*

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 113)

กวีมักชี้ให้เห็นว่า จิตคล้ายกับสิ่งที่มีธรรมชาติแบบเดียวกันคือ “วอกแวก ว่องไว และวนเวียน” จะกำราบได้ด้วย “ธรรม” กวีนิพนธ์ฉบับนี้ ปรากฏการใช้อุปมาบ่อยครั้งเมื่อเปรียบเทียบกับจิตที่ซุกซน เช่น เปรียบเทียบ “จิตเราก็กเหมือนเด็กซน ๆ” ที่วอกแวกไปเรื่อยไม่อยู่นิ่ง ดังตัวอย่างนี้

จิตเราก็กเหมือนเด็กซน ๆ นี่เอง ชอบที่จะวอกแวกไปโน่นไปนี่ อยู่ไม่ติดที่เลย
แม้สักน้อยหนึ่งเดียว

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 74)

นอกจากอุปมาจะเป็นโวหารที่พบบ่อยในการใช้ภาพพจน์แล้ว **คำถามเชิงวาทศิลป์** คือ การตั้งคำถามโดยไม่ต้องการคำตอบ หรือเป็นคำถามที่มีอาจหาคำตอบได้ ก็เป็นภาพพจน์ที่พบบ่อยในกวีนิพนธ์ฉบับนี้ รองจากอุปมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทำอย่างไรจะให้เหลือแต่ธรรมชาติเดิมแท้ อันเลื่อมพรายเป็นประกายสร้อยขึ้น
ทำอย่างไรจึงจะไม่มีแม่เจ้าค่างจำฝูงที่หนักแน่น ง่วนอยู่กับธุระไม่สนใจกับอะไร
เลย ตัวนั้น

ทำอย่างไรจะให้เหลือแต่ดังไม้ล้วน ๆ อันสงบเย็นอยู่ชั่วกาลได้

...

จิตไหวอยู่น้อยๆ เหมือนลมอ่อนโยนพัดพองใบไม้ไหว

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 165)

จากข้อความข้างต้น กวีตั้งคำถามว่า “ทำอย่างไร” เพื่อให้จิตใจสงบนิ่งได้ ไม่หวั่นไหวไปกับค่างและดงไม้ ให้จิตของตนมั่นคงและ “เลื่อมพรายเป็นประกาย” เป็นการตั้งคำถามที่ผู้อ่านจะได้ใคร่ครวญความคิดไปตามตัวอักษรนั้นว่าจะ “ทำอย่างไร” เพราะผู้อ่านแต่ละคนย่อมเกิดความคิดที่จะ “ทำอย่างไร” แตกต่างกันไปความรู้และการฝึกปฏิบัติทางใจ หรือหาวิธีจัดการความรู้สึก โดยการตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์ เมื่อจิตหวั่นไหว ดังตัวอย่าง

นี่ก็เป็นบททดสอบจิตอีกว่าฉันคงหรือหวั่นไหวอย่างไร เมื่อมันต้องเผชิญกับสิ่งใด
สิ่งหนึ่ง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 99)

กวีได้ทดสอบ “จิต” ของตนเองหลายครั้ง จึงมักตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อครุ่นคิดพิจารณาหาวิธีการกับความรู้สึกของตนเมื่อเผชิญเรื่องราวต่างๆ ภายในสวนโมกขพลาราม และมักตั้งคำถามอยู่บ่อยครั้งเมื่อประสบเหตุการณ์ต่างๆ ดังตัวอย่าง

ลองนึกดูเถิดว่า ถ้าต้องทำอะไรสักอย่างด้วยจิตวุ่นกับทำด้วยจิตว่าง เราจะเลือก
เอาอย่างไร

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 196)

จากข้อความข้างต้น กวียังคงตั้งคำถามแต่มีได้เพื่อหาคำตอบให้กับตนเองเท่านั้น แต่ยังให้ผู้อ่านได้พิจารณาตามไปด้วยว่า หากต้อง “ทำอะไรสักอย่าง” ระหว่าง “จิตวุ่น” กับ “จิตว่าง” “จะเลือกทางไหน” ให้ผู้อ่านได้พิจารณาและหาคำตอบด้วยตนเอง

การอ้างถึง คือ การกล่าวถึงความถึงอีกสิ่งหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่ง หรืออีกเหตุการณ์หนึ่ง ที่สอดคล้องกับสิ่งที่กวีพบเจอในสวนโมกข์ การอ้างถึงปรากฏบ่อยครั้งในกวีนิพนธ์ฉบับนี้ โดยมียกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับท่านอาจารย์พุทธทาส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยเล่าว่า ที่ต้องเขียนรูปแสดงธรรมในอาคารเช่นนี้ก็ด้วยประโยชน์หลายอย่าง เช่น เพื่อจำลองภาพที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาจากหนังสือ จากคัมภีร์ใบลานต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย การจำลองเป็นภาพเขียนไว้เช่นนี้ก็เท่ากับช่วยเก็บรักษาภาพเก่าวิธีหนึ่ง แทนที่จะเก็บไว้แค่ในหนังสือเท่านั้น

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 14)

จากข้อความข้างต้น กวีอ้างถึงเหตุในการเขียนรูปแสดงธรรมในอาคาร “โรงมหรสพทางวิญญาน” ภายในสวนโมกขพลารามตามที่ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุเคยเล่าไว้ให้ฟัง เพื่อให้เห็นความสำคัญของการรักษาภาพเก่า และเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง เพราะรูปแบบการเผยแพร่ที่แปลกและแตกต่างมากกว่าไปกว่าหนังสือ ทำให้ผู้คนมองเห็นเป็นวงกว้าง และเมื่อเกิดความสนใจก็จะสืบค้นและศึกษาต่อ ถือเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง

อุปลักษณ์ คือ การกล่าวเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติเช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่ง อาจเปรียบเทียบโดยมิใช้คำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ หรือใช้คำเชื่อม เป็น คือ เท่า เท่ากับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดนตรีไทย งานบวช และพระเครื่องผูกคอ ดูจะจำเจ แขนงเนื่องอยู่ในชีวิต
จนไม่รู้ลึกลับอะไรเป็นพิเศษเพราะคลุกคลีอยู่กับดนตรีไทยทุกวันคืน เล่นดนตรีงานบวช
ก็มีอยู่ประจำทุกปี บวกกับที่เคยอาศัยวัดสมัยเรียนหนังสือเรื่อยมา พุทธศาสนาที่เรารู้จัก
ก็ดูเหมือนจะมีอยู่เท่านั้นคือ พระบวชกับพระเครื่อง สิ่งนี้เป็นประเพณียึดเหนี่ยวใจไว้ว่า
เรามีศาสนาพุทธเป็นที่พึ่ง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 22)

จากข้อความข้างต้น กล่าวถึง พระบวชกับพระเครื่อง สองสิ่งนี้เป็นสิ่งแทนผู้นำถือศาสนาพุทธ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การได้บวชพระ หรือ การสวมพระเครื่องติดคอเสมือนว่าตนเองนั้นมี “ศาสนาพุทธเป็นที่พึ่ง” แล้ว ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้ว อาจเป็นเพียงเปลือกนอกของการนับถือศาสนาเท่านั้น

บุคลาธิษฐาน คือ การสมมุติให้สิ่งที่มีใช้คน แสดงกิริยาอาการหรือความรู้สึกเช่นเดียวกับคน ส่วนมากปรากฏภาพพจน์บุคลาธิษฐานที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ต่างๆ ในสวนโมกข์ ร่วมกับ **สมมุติภาวะ** คือ การกล่าวให้ผู้ส่งสารสื่อสารกับสิ่งที่มิใช่มนุษย์หรือนามธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ใต้ต้นไม้เล็กๆ เสียงลมพัดอยู่บนยอดไม้ใหญ่แล้วก็พร้อมใจกันผ่นลู่พรูปร่างเหมือน
ลัพยอกทักทาย นี่คือเสียงของป่าที่ผมเพิ่งเคยได้ยินอย่างแท้จริง
ที่พื้นดิน ผีเสื้อป่าปีกกว้างเป็นคืบเกาะสงบอยู่ใต้ร่มไม้มานาน ๆ ก็จะผ่นกระพือปีก
ใหญ่ ชั่ว ๆ เหมือนอาการทอดถอนใจ ขณะที่มดดำผู้ขยันเดินทั้งวัน ก็ยังเดินเหมือนรีบเร่ง
อยู่อย่างเงิบ ๆ มดดำตัวเล็ก ๆ แต่มันก็โตกว่ามดชนิดอื่น
ยิ่งเพ่งก็ราวกับแทบว่าจะคุยกับมันได้ในบัดนั้น อยากคุยกับผีเสื้อ มดดำ
และยอดไม้ที่หยอกล้ออยู่กับลมระเร่

เจ้าสัตว์เล็ก ๆ เอ๋ย...เจ้าก็คงมีความรู้สึกรู้สึสม มีความทุกข์ร้อน และต้อง
หวาดระแวงภัยอยู่ตามประสาของเจ้าเช่นกันกับมนุษย์สินะ
เจ้ามีน้ำตาไหม หรือว่ามีแต่เสียงร้องครวญครางเท่านั้น เสียงร้องและน้ำตาที่เรา
ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 50)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นอาการ “ผ่นรู้พรูปร่างเหมือนสัฟยอกทักทาย” ของยอดไม้และต้นไม้เล็ก ๆ เสียง “ผ่นกระพือปีกใหญ่ ช้า ๆ เหมือนอาการทอดถอนใจ” ของผีเสื้อ เห็น “มดดำ” “เดินเหมือนเร่งรีบ” กวีรู้สึกที่ต้นไม้ ใบไม้ และสรรพสัตว์ต่างๆ เหมือนมนุษย์จนอยากจะสนทนากับ กวีจึงต้องการสื่อสารกับสัตว์เล็กๆ ในสวนโมกขพลาราม ว่ามีอารมณ์ความรู้สึกเช่นไร เป็นเช่นเดียวกันกับกวีหรือไม่ แต่ก็สามารถสื่อสารได้ เป็นการเพิงรำพึงรำพันตามลำพัง เท่านั้น

สัญลักษณ์ คือ การนำของสิ่งหนึ่งหรือสภาพอย่างหนึ่ง เป็นตัวแทนของสิ่งหนึ่งที่กล่าวถึง เข้าใจความหมายได้ ด้วยกระบวนการตีความ สัญลักษณ์มีทั้งทั่วไปและเฉพาะบุคคล ในพระพุทธศาสนามีการใช้สัญลักษณ์หลายอย่าง สัญลักษณ์ที่ปรากฏใน “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ใช้รูปดอกบัวแทนการประสูติ หรือไม้กักร้อยพระบาท

รูปม้าและฉัตรแทนการออกบวช

รูปต้นโพธิ์แทนการตรัสรู้

รูปธรรมจักรแทนการแสดงธรรม

รูปสถูปแทนการดับขันธปรินิพพาน

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 157)

จากข้อความข้างต้น กวีกล่าวถึงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติจนถึงดับขันธปรินิพพาน โดยปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปอันเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาพุทธทั้งในสวนโมกขพลารามและสถานที่อื่น ๆ ถือเป็นสัญลักษณ์ร่วมกันของพระพุทธศาสนา

การแฝงนัย คือ การใช้ถ้อยคำให้มีความหมายตรงกันข้าม เช่น กล่าวถึงคำว่า “ธรรม” แต่ “ไม่เป็นธรรม” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สิ่งที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมก็คือคำว่าธรรมนั่นเอง”

เพราะเรามากตีความคำว่าธรรมกันกำกวมที่สุด ที่มักจะกำหนดประโยชน์ตน

เป็นมาตรฐานความเอาเสียด้วย ดั่งนิทานเรื่องความฉลาดของผู้พิพากษาข้างต้นนั่นเอง เรื่อง

นี้จึงเหมือนเล่นผมยังภูเขามันบังความจริงที่ว่า

ผู้อ้างความเป็นธรรมนั้น ใ้ว่าเขาจะปกป้องความเป็นธรรมเสมอไปก็หาไม่

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 146)

จากข้อความข้างต้น กวีใช้การแฝงนัยว่า คำว่า “ธรรม” หมายถึง ความดี ความถูกต้อง แฝงด้วยความหมาย ของ การถูกเอารัดเอาเปรียบจาก “ผู้อ้างความเป็นธรรม” กวีจึงกล่าวซ้ำว่า “ผู้อ้างความเป็นธรรมนั้น ใ้ว่าเขาจะปกป้องความเป็นธรรมเสมอไปก็หาไม่” เป็นการประชดประชัน เสียดสีผู้ที่อ้างความเป็นธรรมที่เพื่อประโยชน์ของตนมากกว่าความดี งาม ถูกต้อง

แนวเทียบ คือ การเปรียบเทียบเรื่องราว พฤติกรรม ความคิด หรือสภาพใดๆ ของ 2 สิ่ง ให้เข้าคู่หรือหมวดหมู่เดียวกัน กวีนิพนธ์ฉบับนี้ มักปรากฏแนวเทียบ “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” อันเป็นหนึ่งในวิถีปฏิบัติของสวนโมกขพลาราม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การทำงานคือการปฏิบัติธรรม

การงานทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น ตื่นนอน ล้างหน้า
อาบน้ำ สวดมนต์ ฉ้นเช้า หรือออกไปทำงานด้วยกัน ตามภารกิจที่มีที่สมควรใจ เช่น
ไปเขียนรูป ปั้นดิน เทปูน ก่ออิฐ อ่านหนังสือ พุดคุย

กระทั่งอริยาบถสี่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เราสามารถปฏิบัติธรรมได้ทุก

ขณะ

ธรรมที่ปฏิบัติได้ทุกขณะแห่งการงานนี้คือสติ

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 62)

จากข้อความข้างต้น กวีเปรียบเทียบ “การงาน” และ “การปฏิบัติ” เป็นสิ่งเดียวกัน เนื่องจากการทำงานอย่างตั้งใจจะทำให้เกิดสมาธิเจริญสติอยู่ตลอดเวลา อันเป็นแนวทางของสวนโมกขพลารามด้วยว่า “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่จิตจ่ออยู่กับการทำงาน ก็เท่ากับว่ากำลังปฏิบัติธรรมอยู่นั่นเอง

อุปนิเสธ คือ กล่าวลงน้ำหนักลงในเชิงปฏิเสธ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เพื่อนที่วัดถามว่าไปสวนโมกข์แล้วได้อะไรมา ไม่รู้จะตอบอย่างไร ก็เลยบอกเป็น
โวหารเช่นว่า “ได้สิ่งที่คิดว่า ไม่ควรได้อะไรมา”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 24)

จากข้อความข้างต้น โดยทั่วไปแล้วจะมีการคาดหวังว่า การบวชหรือการปฏิบัติธรรมนั้น ควรได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งกลับมาเสมอ แต่กวีตอบเพียงว่า “ได้สิ่งที่คิดว่า ไม่ควรได้อะไรมา” กวีกล่าวลดน้ำหนักเชิงปฏิเสธของสิ่งที่ได้รับการมาบวชอยู่ที่สวนโมกข์ ว่า “ไม่ควรได้อะไรมา” เพราะที่สวนโมกขพลารามเน้นเรื่องการ “ละ” นั่นเอง

อุปมานิทัศน์ คือ การกล่าวเรื่องเล่าหรือนิทานมาประกอบการขยายความ เนื่องจากกวีเป็นผู้มีความรู้ทางวรรณคดีวรรณกรรมและพุทธประวัติจึงยกตัวอย่างจากพุทธประวัติประกอบไว้ในเรื่องด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ต้นเสม็ดแดงนี้แดงจริง ๆ คือแดงทั้งเปลือกที่กำลังแตกกล่อนเนื้อในและ
กิ่งก้านสาขาขึ้นอยู่ล้อมรอบเรือนประมาณ 8 หรือ 9 ต้น

ทำให้นึกถึงต้นชมพูฤกษ์ในพุทธประวัติสมัยยังทรงพระเยาว์ที่เจ้าชายสิทธัตถะ
ทรงนั่งทำสมาธิใต้ร่มชมพูฤกษ์ เมื่อวันแรกนาขวัญ แม้ตะวันบ่าย เงามีชมพูฤกษ์
ก็ไม่ชายไปตามตะวันคงตรงอยู่จุดในเวลาเที่ยง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 56)

จากข้อความข้างต้น เมื่อเห็นต้นเสม็ดแดงอันร่มรื่นในสวนป่า ทำให้กวีย้อนนึกไปถึง “ต้นชมพูฤกษ์” ขณะ “เจ้าชายสิทธัตถะทรงนั่งทำสมาธิ” ใต้ร่มไม้นั้น ที่ให้ความร่มรื่นสงบนิ่งเช่นเดียวกัน การยกพุทธประวัติมากล่าวเสริม นอกจากจะทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของพุทธประวัติแล้ว ยังแสดงความรู้ของกวีอีกด้วย

การใช้โวหารภาพพจน์ของกวีในเรื่อง “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” นั้น ปรากฏการใช้ **อุปมา** เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนหรือต่างจากอีกสิ่งหนึ่งมากที่สุด รองลงมาคือใช้ **คำถามเชิงวาทศิลป์** โดยไม่ต้องการคำตอบ จากนั้นปรากฏการใช้ภาพพจน์แต่ละชนิดไล่เรียงมาคือ **อุปลักษณ์** เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติเช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่ง **บุคลาธิษฐาน** สมมุติให้สิ่งที่มีใจคน แสดงกิริยาอาการหรือความรู้สึกเช่นเดียวกับคนร่วมกับ **สมมุติภาวะ** โดยกวีสื่อสารกับสิ่งที่มีใจมนุษย์หรือนามธรรม **สัญลักษณ์** เป็นการนำของสิ่งหนึ่งหรือสภาพอย่างหนึ่ง เป็นตัวแทนของสิ่งหนึ่งที่กล่าวถึง การ **แฝงนัย** ด้วยการใช้อรรถาธิบายให้มีความหมายตรงกันข้ามการ **อ้างถึง** โดยกล่าวถึงความถึงอีกเหตุการณ์หนึ่ง ใช้ **แนวเทียบ** เปรียบเทียบเรื่องราว พฤติกรรม ความคิด หรือสภาพใดๆ ของ 2 สิ่ง ให้เข้าคู่หรือหมวดหมู่เดียวกัน ใช้ **อุปนิเสธ** กล่าวลดน้ำหนักลงในเชิงปฏิเสธ และมี **อุปมานิทัศน์** คือ การกล่าวเรื่องเล่าหรือนิทานมาประกอบการขยายความ กล่าวได้ว่าการใช้โวหารภาพพจน์อย่างหลากหลายเพื่อนำเสนอเรื่องราวอย่างมีอรรถรส เป็นความสามารถในการเลือกใช้ความเปรียบของกวีที่มีความสามารถทางภาษาอย่างลุ่มลึก

3. การใช้สวรรณคดี

รสรวรรณคดีเป็นผลจากพลังอารมณ์ของกวีที่จำลองและถ่ายทอดไว้เป็นตัวหนังสือ ความรู้สึกและความสะท้อนอารมณ์เป็นสิ่งที่ต้องตีความและอาศัยความหมายโดยนัยอยู่มาก (กุสุมา รักขมณี, 2549, น. 115 อ้างถึงใน Olsen, 1978, p. 25) หน้าที่อย่างหนึ่งของวรรณคดีคือการปลดปล่อยผู้แต่งและผู้อ่านออกจากความกดดันทางอารมณ์ ผู้แต่งได้ถ่ายทอดอารมณ์สะท้อนใจของตนออกมาและผู้อ่านได้แสดงปฏิกิริยาทางอารมณ์เป็นการตอบสนอง ภาวะคืออารมณ์ของกวีที่ถ่ายทอดออกมาสู่ผู้ชมโดยผ่านการแสดง (กุสุมา รักขมณี, 2549, น. 120-128) ในกวีนิพนธ์ “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” ฉบับนี้ ก็ปรากฏรสรวรรณคดีอยู่ตลอดเรื่องเช่นกัน โดยมี **ศานตรส** เป็นรสรวรรณคดีที่ปรากฏมากที่สุดเนื่องมาจากกวีนิพนธ์เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับความจริงจังศึกษาและปฏิบัติธรรมของกวี โดยปรากฏรสรวรรณคดีตลอดทั้งเรื่อง 8 ลักษณะ โดยเรียงลำดับการปรากฏของรสรวรรณคดีจากมากไปน้อย ได้แก่ ศานตรส กรณารส วีรรส อัทธทรส ภยานกรส พิภตรส เราทรส และศฤงคารรส

ศานตรส คือ ความรู้สึกไม่ทุกข์ ไม่สุข ไม่เกลียด ไม่ริษยา ทำให้เกิดความสงบใจ เรียกว่า เป็นความสุขสงบและเป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง เป็นรสรวรรณคดีที่โดดเด่นในกวีนิพนธ์ฉบับนี้ที่มุ่งเน้นความสงบสุข ศานติที่เกิดขึ้นจากรู้และปฏิบัติธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อจิตตั้งไว้ในฐานะผู้สังเกตดูความเป็นไปของอาการที่ปรากฏในจิตเอง ความ
หวั่นไหวก็หมดไป ความหนักแน่นคืนมา กลายเป็นปิติว่า นี่เป็นโอกาสอันดีที่เราจะได้มา
เรียนรู้จักตนเอง ได้มาฝึกปฏิบัติเพื่อจะอยู่กับตัวเองด้วยตัวคนเดียวได้

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 163)

จากข้อความข้างต้น กวีเกิดความสงบนิ่งจากความเฝ้าดูอาการที่ปรากฏในจิตของตนเองที่ “ความหวั่นไหวก็หมดไป” จน “ความหนักแน่นคืนมา” ในจิต แล้วเกิด “ปิติ” ในที่ตนเองได้มีโอกาส “เรียนรู้จักตนเอง” จากศึกษาธรรมะ เป็นศานตรสที่ปรากฏขึ้นจากการเรียนรู้จักตนเองผ่านการฝึกปฏิบัติจนเกิดความสงบในจิตใจ เมื่อเกิดความสงบขึ้นแล้ว แม้ “ความเปลี่ยวในดวงไม้” นั้นก็ไม่ทำให้กวีเกรงกลัวแต่อย่างใด แต่หากแต่ทำให้จิตสงบได้ท่ามกลางความวุ่นวาย เช่น

ความเปลี่ยวในดวงไม้นั้นไม่น่ากลัวอีกต่อไป เพราะมันทำให้ผมเดินกลับสู่จิตดวง
เดิมที่ผมมักทำมันหายไปอยู่เสมอในทางสายใหม่อันมากมายเช่นทุกวันนี้

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 213)

ระยะแรกของการจำวัดในสวนโมกขพลาราม กวีเกิด **เรทรส** คือ รสแห่งความโกรธเกลียด แค้นเคืองในใจ อันเนื่องมาจากความอึดอัดจากเรือนร่างที่ตนเองอยู่ ทำให้เกิดความรู้สึก “อยากจะฆ่าตัวตาย” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สามวันสามคืนที่เราอยู่แต่ในห้องนั้น มีดอับ หมดหวังเหมือนอยากจะฆ่าตัวตาย”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 23)

จากข้อความข้างต้น ความโกรธเกลียด ความแค้นเคืองที่คับคั่งในจิตใจอาจส่งผลให้ทำร้ายตัวเองได้ กวีเผชิญความรู้สึกนั้นเช่นกันในช่วงแรกของการปฏิบัติธรรมที่สวนโมกขพลารามจนรู้สึก “หมดหวังเหมือนอยากจะฆ่าตัวตาย” เพราะได้พักอาศัยในเรือนร่างบนเนินเขาพุทธทองที่เปลี่ยวและเหงา แต่เมื่ออยู่ไปสักพักจากความแค้นเคืองนั้น กวีมีกรุณา รสเกิดขึ้นแทน

กรณารส คือ ความทุกข์โศกทำให้เกิดรสนสสาร กวีเกิดความสสารตนเองที่ต้องอยู่ทนสภาพที่แตกต่างไปจากตอนเป็นฆราวาส รู้สึกโดดเดี่ยวเปลี่ยวเหงายังคิดก็ยิ่งเศร้าใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“บางคืนให้รุ่มร้อนระอุอ้าวอยู่ในจิต ว่าเราจะมาทนอยู่ทำไมกับสภาพนักบวช
เช่นนี้ เมื่อไรจะหลุดออกไปจากผ้าเหลือง และหัวโล้น ๆ นี่เสียทีไปนั่งกางเกงสวมเสื้อ
ผมยาวอย่างอิสระ แล้วท่องเที่ยวสนุกไปเหมือนก่อนเคย

ทำไมต้องมาขังตัวเองคนเดียว เปลี่ยวเหงาอยู่อย่างนี้
ไม่มีใครเลย เพื่อนสนิท คนรัก และญาติพี่น้อง ยังคิดก็ยังดูโศกเศร้า”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 162-163)

จากข้อความข้างต้น เป็นความอึดอัดคับข้องใจของกวีที่ “โศกเศร้า” และ “สสาร” ตนเองที่ต้องบวชและศึกษาธรรมะกลางป่าที่ไร้ความสะดวกสบาย เป็นความทรมานใจที่ต้องมาอยู่ ณ สวนโมกขพลาราม และต้องการกลับไปเป็นฆราวาสที่ “ท่องเที่ยวสนุกไปเหมือนก่อนเคย” จึงเกิดกรณารส โศกเศร้าสสารตนเองขึ้นมาที่ต้องอยู่ในสถานการณ์นี้ ทั้ง ๆ ที่เป็นสถานการณ์ที่ตนเองเลือกด้วยตนเอง

วีรรส คือ ความมุ่งมั่นทำให้เกิดรสนชื่นชม เมื่อปฏิบัติธรรมและจำวัด ณ สวนโมกขพลารามได้สักระยะ กวีเริ่มปรับตัวได้และมุ่งมั่นที่จะเอาชนะตนเองด้วยการฝึกปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลสของตน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ได้สำรวจดูเสือร้ายคือกิเลสตัวสำคัญที่ถูกขังอยู่ในตัวเรานี้เองว่าหน้าตามันเป็น
อย่างไร และจะกำราบมันเสียได้ด้วยวิธีใด

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 40)

จากข้อความข้างต้น แสดงความมุ่งมั่นของกวีที่ต้องการ “กำราบ” “กิเลส” หรือ “เสือร้าย” ที่อยู่ในตัวให้หมดไปด้วยความตั้งใจดูจิตเรียนรู้และหาแนวทางปฏิบัติเพื่อลดกิเลสหรือปราบเสือร้ายตัวนั้นด้วยความเข้มแข็งในจิตใจ

เมื่อกวีถือปฏิบัติธรรมอย่างตั้งใจทำให้เกิด**อหฤตรส** คือ ความน่าพิศวงทำให้เกิดรสอัศจรรย์ใจขึ้น เกิดความปิติ อิ่มเอมใจจากการปฏิบัตินั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่เมื่อรำลึกถึงชั่วขณะก่อนหน้านั้นเล็กน้อยคือขณะจิตนิ่งเบาสบายนั้นเป็นขณะที่
ดียิ่งนัก คืออย่างไม่เคยรู้สึกดีอะไรอย่างนี้มาก่อนเสียจริง ๆ

นี่กระมังที่เขาเรียกว่า ปิติ คือความอímเอมใจเป็นความพอและประณิต ชนิดที่ไม่เคยเป็นสุขอย่างนี้มาก่อน

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 68-69)

จากตัวอย่างข้างต้น เมื่อกวีปฏิบัติธรรมได้สักพักหนึ่งแล้วก็เกิดอาการ “จิตนิ่งเบาสบาย” เป็นความสงบสุขที่เกิดขึ้นในจิตใจ เป็น “ความอímเอมใจ” “ที่ไม่เคยสุขอย่างนี้มาก่อน” เป็นความอัศจรรย์ใจที่กวีได้รับ ความอัศจรรย์ที่เกิดจากมี **วีรธ** ในการจัดการกิเลสต่างๆ ทำให้จิตใจเบาสบายเป็นสุขยิ่งขึ้น

แม้กวีจะเคยเริ่มฝึกปฏิบัติธรรมจนจิตนิ่งแล้ว แต่ยังคงเกิด **ภยานกรธ** รสที่ทำให้เกิดความเกรงกลัว หรือความหลอกลวงขึ้นอยู่ในจิต ด้วยเพราะไม่คุ้นชินกับสถานที่และการคิดไปเองต่างๆ ว่าอยู่ในป่าอาจมีอันตรายจากสัตว์ร้ายและผีดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมเริ่มรู้สึกกลัว จิตอยู่ในอาการหวั่นหวาด ครั้งแรกก็กลัวสัตว์ร้าย สารพัด กลัวงู กลัวเสือ แต่การนั่งอยู่นิ่ง ๆ ไม่ไหวติงกายเลยมีแต่ลมหายใจเป็นเครื่องกำหนดอยู่ ทำให้จิตเริ่มสงบ คลายกลัวลงได้ ต่อมาก็เริ่มกลัวผี กลัวความมืด เมื่อตะวันตกดินไปแล้ว ฟ้ามืดมีแต่ดาวอยู่เต็มฟ้า มองเห็นเงาตะคุ่มดำอยู่รอบ ๆ เงานั้นเคลื่อนไหวอยู่ไปมาด้วยสายลมที่ห่มไม้”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 211)

จากข้อความ ความกลัวคือธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ กวีก็เผชิญความกลัวที่เกิดจากจิตปรุงแต่งได้เช่นกัน “กลัวสัตว์ร้าย” “กลัวงู” “กลัวเสือ” “กลัวผี” “กลัวความมืด” บางครั้งความกลัวนั้นก็เกิดจากการหลอกลวงตัวเองเช่น “มองเห็นเงาตะคุ่มดำอยู่รอบ ๆ เงานั้นเคลื่อนไหวอยู่ไปมาด้วยสายลมที่ห่มไม้” แล้วคิดว่าเป็น “ผี”

นอกจากภยานกรธที่เกิดขึ้นแล้ว จากประสบการณ์เดิมของกวียังมี **ภักธ** คือ รสแห่งความน่ารังเกียจขยะแขยง “งู” ซึ่งกวีรังเกียจมาตลอดด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมมาทบทวนถึงอาการสยดสยองขณะพบงูในเช้าวันนั้นว่ามันแฝงลักษณะ “ตัวตน” อยู่อย่างไรจึงล่อล่้าดับขั้นตอนของความรู้สึกนึกคิดดู ก็เพราะว่า ผมเคยฝังใจเกลียดกลัวงูมาก่อนนั่นหนึ่งละ ก็เพราะว่า ผมกลัวว่ามันจะกัดผมนี่อีกหนึ่งละ กระทั่งคิดไปถึงความเมือกส่นของตัวงู หากผมจะต้องไปถูกต้องมันเข้า นั่นก็เป็นอีกประการหนึ่ง

และถึงจะมีอีกที่ประการก็ตาม มันล้วนแต่มี “ผม” เข้าไปแทรกอยู่ทุกประการไปที่เดียว

สรุปก็คือความกลัวว่า “ตัวผม” จะประสบกับภาวะที่ไม่ดีไม่พอใจ ในที่สุดก็คือกลัวตายนั่นเอง

ความรู้สึกหวาดกลัวทำนองนี้ ดูจะมีมากกว่าความเป็นจริงซึ่งยังไม่เกิดขึ้นนั้นเลย นี่กระมังที่เรียกว่าความรู้สึกปรุงแต่งหรือการปรุงแต่งขึ้นของความรู้สึก

ความสยดสยองที่ยังระทึกตึกตักอยู่ในใจผมนี้แหละคืออาการปรุงแต่งของความรู้สึก ที่มีอยู่ล่วงหน้าหรือเกินไปจากความจริง อันมีรากลึกหยั่งลงที่ความยึดมั่นถือมั่นใน “ตน” เป็นสำคัญนั่นเอง

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 100)

จากข้อความข้างต้น “งู” คือสัตว์ที่กวี “เกลียดกลัวงูมาก่อน” เมื่อนึกลักษณะของงูที่ “ความเมือกลื่น” ยิ่งทำให้เกิดอาการ “สยดสยอง” ไม่อยากเข้าใกล้อีกทั้งยังเป็นความ “ฝังใจ” ของกวีมาตลอด ดังนั้นไม่ว่าจะเจอ หรือเพียงจิตประหวัดไปถึง “งู” ความขยะแขยงจึงเกิดขึ้นอีกครั้ง แต่ทำให้ได้เรียนรู้ข้อธรรมเพิ่มขึ้นว่า “เป็นเพราะ ความยึดมั่นถือมั่นใน “ตน” เป็นสำคัญนั่นเอง” จึงละวางความรู้สึกถึงงูนั้นออกไปไม่ได้

สำหรับ **ศฤงคารรส** นั้นปรากฏเพียงรสชาบซึ่งในความรักและบูชาครูบาอาจารย์ นอกจากปรากฏเป็นร้อยแก้วแสดงความรู้สึกที่กวีมีต่อท่านอาจารย์พุทธทาสแล้ว ยังปรากฏร้อยกรองหนึ่งบทที่กวีเขียนไว้เพื่อแสดงความนอบน้อมต่ออาจารย์ด้วย ซึ่งกวีเขียนกลอนไว้ขณะบวชคือ ปี พ.ศ. 2511 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมเขียนกลอนถึงท่านในวันนั้นยังจำได้ถึงวันนี้ว่า
พุทธทาสนามท่านปานขุนเขา
แต่แสนเบาสบายอย่างว่างน้ำหนัก
และ “ตัวตน” ของท่านยิ่งใหญ่หนัก
ใหญ่ด้วยสลักให้สละละ “ตัวตน”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, น. 230)

จากข้อความข้างต้น รสแห่งความรักที่ปรากฏข้างต้นนั้น คือความรักของลูกศิษย์อย่างกวีที่มีต่อ “ท่านอาจารย์พุทธทาส” เป็นความรักและความประทับใจที่เกิดจากการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมภายในสวนโมกขพลารามโดยถ่ายทอดความรักนั้นออกมาเป็นกวีนิพนธ์ร้อยกรองด้วยความเคารพบูชาและความถนัดอันเป็นเอกลักษณ์ของกวี

รสวรรณคดีที่ปรากฏนั้นแทรกอยู่ในเนื้อความตลอดทั้งเรื่องของ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” เป็น “รสความ” ที่กวีถ่ายทอดอารมณ์มายังผู้อ่านผ่านลีลาภาษาให้เกิดสุนทริยรสไปตามแต่ละตัวอักษรคือปรากฏมากที่สุดคือ **ศานตรส** คือความสงบ ศานติสุขที่เกิดขึ้นในหัวใจ รสวรรณคดีอื่นปรากฏเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น **กรณารส** **วีรรส** **อัทธกรส** **ภยานกรส** **พิภตสรส** **เราทรส** **ศฤงคารรส** แต่ไม่ปรากฏ**หาสยรส** รสความขบขันแต่อย่างใด อาจเป็นเพราะกวีนิพนธ์ฉบับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบันทึกความทรงจำขณะปฏิบัติธรรมมากกว่าเป็นความเรียงสนุกสนานชวนขบขัน แต่รสวรรณคดีที่ปรากฏตลอดทั้งเรื่องนั้นสะท้อนให้เห็นความรู้สึกและความสามารถในการปรุงคำให้เนื้อความเข้าถึงอารมณ์ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

กวีนิพนธ์ เรื่อง “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีนิพนธ์ร้อยแก้วที่มีคุณค่าอีกเรื่องหนึ่งนำเสนอเป็นตอน ๆ จำนวน 36 ตอน มีการใช้โวหารการประพันธ์ทั้ง 5 ลักษณะ โดดเด่นที่การใช้บรรยายโวหารนำเสนอเรื่องราวและข้อธรรมต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการผสมผสานการใช้โวหารหลายชนิดร่วมกันในการถ่ายทอด ปรากฏบรรยายโวหารร่วมกับอุปมาโวหาร เทศนาโวหารร่วมกับสาธกโวหาร แสดงถึงความสามารถในการเรียบเรียงภาษาของกวีได้อย่างมีชั้นเชิง สะท้อนให้เห็นความสามารถทางการใช้ภาษาในการร้อยเรียงเรื่องราวได้อย่างไพเราะสละสลวย อีกทั้งยังมีการใช้โวหารภาพพจน์ 11 ลักษณะ ที่เป็นการแฝงนัยตรงและนัยอ้อม โดดเด่นด้วยการใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบให้ผู้อ่านคล้อยตาม และคำถามเชิงวาทศิลป์ให้ผู้อ่านใคร่ครวญคำตอบด้วยตนเอง และตีความความเปรียบเทียบต่าง ๆ ไปตามแต่ละตัวอักษร ทำให้เกิดอรรถรสในการสื่อสาร ผสานกับรสวรรณคดีทั้ง 8 ลักษณะ ทว่าโดดเด่นด้วยศานตรสความสงบ ชุ่มเย็นจากการศึกษาธรรมที่กวีได้ฝึกฝนมาตลอดระยะเวลาที่ปรากฏในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเหตุการณ์ที่ดำเนินไปแต่ละตอน ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้พุทธธรรมที่แทรกอยู่ในกวีนิพนธ์ฉบับนี้ไปพร้อมกับความเพลิดเพลินในลีลาภาษา

“แผ้วผ่านธารน้ำไหล” จึงเป็นกวีนิพนธ์ความเรียงร้อยแก้วอีกฉบับหนึ่งของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์จากลีลาภาษาที่งดงาม สอดแทรกไปกับความรู้ตามพุทธธรรมอันเป็นแนวทางของสวนโมกขพลารามสวนป่าแห่งความหลุดพ้นที่ท่านพุทธทาสภิกขุสร้างขึ้นเพื่อให้พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจธรรมะได้ศึกษาปฏิบัติอย่าง “เป็นอยู่อย่างธรรมชาติเช่นเดียวกับตลาด” เพื่อเข้าถึงธรรมเช่นเดียวกับพระพุทธองค์ ผ่านการเรียนรู้จากเรื่องราวที่บันทึกไว้จากผู้มีความสามารถทางภาษา เช่นเดียวกับที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2537, คำนำ น. 4) กล่าวไว้ว่า “นอกจากพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ยังมี “ผู้อธิบาย” สืบต่อมาในภายหลัง ดังเรียกว่า อรรถกถาจารย์ทั้งหลาย ผู้อธิบายเหล่านี้แหละ ได้เป็นผู้ประจักษ์ในสัจธรรมถ่องแท้แล้วจึงสามารถสืบทอดได้ ปัญหาสำคัญของการสืบทอด หรือ “อธิบาย” นั้นอยู่ที่เงื่อนไขของยุคสมัยอรรถกถาจารย์ของแต่ละยุคต้องตระหนักต่อปัญหานี้ สามารถทำให้คนในแต่ละยุคนั้น ๆ รับผิดชอบได้อย่างถูกต้องถ่องแท้ด้วย เงื่อนไขสำคัญนี้ ประการหนึ่งก็คือ สื่อ และสื่อที่สำคัญที่สุดก็คือ “ภาษา” นั่นเอง”

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยกวีนิพนธ์ เรื่อง สุนทรียภาพในรสความจากกวีนิพนธ์ “แผ้วผ่านธารน้ำไหล” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้อย่างโวหารการประพันธ์ครบทั้ง 5 ลักษณะ ได้แก่ บรรยายโวหาร อุปมาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และ พรรณนาโวหาร ที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวีไปตามแต่ละเหตุการณ์ทำให้เห็นชั้นเชิงการใช้ภาษาของกวีได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเกียรติ รักษมณี (2551) ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2523) และ วรวรรณ์ ศรียาภัย (2565) ที่กล่าวว่า “การใช้ถ้อยคำที่เกิดขึ้นจากการเรียบเรียงข้อความให้ไพเราะสละสลวย แสดงให้เห็นปฏิภาณ ไหวพริบ และชั้นเชิงในการใช้ภาษา เป็นเครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกไปยังผู้อ่านได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการแฝงเร้นความเปรียบไว้ในภาพพจน์ที่ปรากฏการใช้ อุปมา คำถามเชิงวาทศิลป์ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน สมมุติภาวะ สัญลักษณ์ การแฝงนัย การอ้างถึง แนวเทียบ สัมพจน์ อวพจน์ อุปนิเสธ และอุปมานิทัศน์อย่างหลากหลายเพื่อนำเสนอเรื่องราวอย่างมีอรรถรส เป็นความสามารถในการเลือกใช้ความเปรียบของกวีที่มีความสามารถทางภาษาอย่างลุ่มลึก สอดคล้องกับแนวคิดของ สรียกานต์ ยี่เก็งเยี่ยม (2564) กล่าวว่า “ความงามด้านภาพพจน์การเปรียบเทียบ ทำให้เห็นถึงความพิถีพิถันและชั้นเชิงของกวีที่ได้นำเสนอผ่านกวีนิพนธ์” และยังสัมพันธ์กับ นิตยา แก้วคัลณา (2556) ที่กล่าวว่า “การใช้ภาพพจน์นี้มีความพิเศษ เพราะเป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงภาพและสื่อความโดยเปลี่ยนแปลงความหมายพื้นฐานของคำที่ทำให้กวีนิพนธ์น่าประทับใจและชวนติดตามอ่านตลอดเล่ม”

ภาพพจน์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์อย่างสม่ำเสมอ เป็นความเปรียบที่ไม่ไกลตัวผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพได้อย่างชัดเจนและติดตามอ่านไปพร้อมกับ รสวรรณคดีทั้ง 8 ลักษณะ ได้แก่ ศานตรส ฤณรสน วิรสรส อัทธฤตรส ภูยานกรรสน พิภตสรส เราทสรส และศฤงคารรส ที่แทรกอยู่ในเนื้อความตลอดเรื่องทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปกับรสความที่สร้างสุนทรียะทางอารมณ์ สอดคล้องกับที่ ปราโมทย์ ชูเดช (2549) กล่าวว่า “ภาพพจน์และรสวรรณคดีเป็นสุนทรียะประเภทหนึ่ง คือมีความงามทางภาษา กวีจะใช้ภาพพจน์เพื่อเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ส่วนรสวรรณคดีนั้นเป็นลีลาแห่งความงามของการใช้คำเพื่อสื่ออารมณ์” รสวรรณคดีจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ กวีนิพนธ์ไพเราะ มีสุนทรียะของคำและความหมาย สามารถสื่อสารกับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สันติ ทิพนา (2566) ว่า “กวีนิพนธ์ไพเราะจากลีลาภาษาถ่ายทอดออกมาเป็นโวหารการประพันธ์ แฝงนัยตรงและนัยแฝงเร้นไว้ในภาพพจน์ให้ผู้อ่านตีความ อีกทั้งยังมีรสวรรณคดีที่สร้างอารมณ์สะท้อนใจให้แก่ผู้อ่านทำให้กวีนิพนธ์แทรกกลิ้งในจิตใจของมนุษย์ได้ดีกว่างานประพันธ์ชนิดอื่น” จึงกล่าวได้ว่า โวหารการประพันธ์ ภาพพจน์ และรสวรรณคดีจึงเป็นลักษณะสำคัญที่กวีใช้ถ่ายทอดความรู้สึกออกมาเป็นวรรณศิลป์ที่ชวนติดตาม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยกวีนิพนธ์ เรื่อง สุนทรียภาพในรสความจากกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. เป็นแนวทางในการศึกษาสุนทรียภาพในรสความจากกวีนิพนธ์ร้อยแก้วฉบับอื่นว่ามีลักษณะการประพันธ์ที่โดดเด่นอย่างไรที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจ
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณศิลป์ในการประพันธ์ประเด็นอื่น ๆ เช่น การใช้เสียง การใช้คำ การใช้สำนวน การใช้ประโยค เพื่อพิจารณาความงามทางภาษาในกวีนิพนธ์ร้อยแก้ว

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาวิจัยกวีนิพนธ์ เรื่อง สุนทรียภาพในรสความจากกวีนิพนธ์ “แผ่วผ่านธารน้ำไหล” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของโวหารการประพันธ์ ภาพพจน์ และวรรณคดีซึ่งเป็นสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์ที่เกิดจากชั้นเชิงทางภาษาของกวีที่ถ่ายทอดออกมาเป็นกวีนิพนธ์ร้อยแก้ว มีลีลาการใช้โวหารที่ไพเราะงดงาม การคัดสรรคำที่ใช้เปรียบเทียบเป็นภาพพจน์แต่ละลักษณะเป็นชั้นเชิงในการประพันธ์ที่เกิดจากความรู้สึสดด้วยประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตจึงกรองคำได้เหมาะกับแต่ละสถานการณ์ให้ผู้อ่านเข้าถึงกวีนิพนธ์ได้โดยง่าย อีกทั้งรสวรรณคดีที่ได้รับแต่ละตอนเป็นตัวอย่างในการเรียบเรียงความให้เกิดรสทางอารมณ์ สอดแทรกความรู้ตามพุทธธรรม เชื่อมโยงกับแนวคิดของสวนโมกขพลาราม ที่ท่านพุทธทาสภิกขุสร้างขึ้น เป็นการสื่อสารธรรมะที่เข้าใจกับทุกยุคสมัย เนื่องจากมีวรรณศิลป์ในการประพันธ์ สะท้อนให้เห็นความสามารถของกวีในการประยุกต์ใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดแนวคิดทางพุทธศาสนาให้เข้าถึงผู้อ่านได้อย่างน่าประทับใจ ถือเป็นตัวอย่างในการประพันธ์กวีนิพนธ์ร้อยแก้วได้อีกฉบับหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รักขมณี. (2549). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2530). *ผจญภัยร้อยเรียง*. กรุงเทพมหานคร: ปลาตะเพียน.
- นิตยา แก้วคัลณา. (2555). *บทพรรณนาในกวีนิพนธ์ไทย: ลีลา ความคิด และการสืบทอด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตยา แก้วคัลณา. (2556). กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: แนวคิดเรื่องการสืบทอดกับการสร้างงานของกวี. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 23(2), 162–187.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (2537). *แผ่วผ่านธารน้ำไหล* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เกี้ยว-เกล้า พิมพ์การ.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2523). *แนวทางการศึกษาวรรณคดี ภาษา กวี การวิจัยและวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปราโมทย์ ชูเดช. (2549). ภาพพจน์และวรรณคดีไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 1(2), 41-47.
- วรวรรณ ศรียาภัย. (2565). *ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร: เค.พี.จันทร์เกษม.
- สมเกียรติ รักขมณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายน้ำใจ.

- สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย. (2562). *รางวัลราธิปพงศ์ประพันธ์ 2562*. สมุทรสาคร: สำนักพิมพ์พิมพ์ดี.
- สริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม. (2564). กลวิธีทางวรรณศิลป์และภาพความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(2), 225-241.
- สันติ ทิพนา. (2566). โวหารภาพพจน์และสวรรณคดีในกวีนิพนธ์ เรื่อง ฝูงนกเหนือวิหาร ของ โชคชัย บัณฑิต, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 17(3), 163-175.
- สุธิวังค์ พงศ์ไพบูลย์. (2524). *วรรณคดีวิเคราะห์*. สงขลา: มงคลการพิมพ์.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2531). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อารยา ถิรมงคลจิต. (2561). *รสและลีลาในวรรณคดี*. กรุงเทพมหานคร: เติลินิวส์.
- Olsen, S. H. (1978). *The Structure of Literary Understanding*. London: Cambridge University Press.

คำแนะนำในการส่งต้นฉบับวารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย

เรียนท่านผู้ที่จะส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

กองบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัยขอเรียนเชิญท่านผู้สนใจส่งบทความที่มีเนื้อหาทางศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย บทความของท่านต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ในระหว่างการรอพิจารณาจากวารสารอื่น และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจทานแก้ไขต้นฉบับตามเกณฑ์

ประเภทของบทความที่รับ

วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย แบ่งเนื้อหาของวารสารออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ต้องไม่เกิน 1 ปี) เรื่องละประมาณ 20 - 25 หน้ากระดาษ ขนาด A4
2. บทความทางวิชาการ เรื่องละประมาณ 15 - 20 หน้ากระดาษ ขนาด A4

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์ด้วย Microsoft Word ตัวอักษร TH SarabunPsk ขนาดตัวอักษร 15 พอยต์ (Point) ใช้กระดาษขนาด A4
2. การใช้ภาษาอังกฤษ ควรใช้เฉพาะคำที่ยังไม่มีคำแปลเป็นภาษาไทย หรือแปลแล้วยังไม่ได้ความหมายชัดเจน ให้เขียนภาษาไทยทับศัพท์และวงเล็บภาษาอังกฤษกำกับ
3. บทความที่เป็นรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ให้พิมพ์เรียงลำดับดังนี้
 - 3.1 ชื่อเรื่อง (Title) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 3.2 ชื่อผู้ทำวิจัย (Author) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และอีเมลที่ติดต่อได้
 - 3.3 หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 3.4 บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษไม่เกิน 250 คำ
 - 3.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญหรือวลีสั้น ๆ เพียง 2-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 3.6 บทนำ (Introduction)
 - 3.7 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)
 - 3.8 วิธีดำเนินงานวิจัย (Method)
 - 3.9 ผลการวิจัย (Result)
 - 3.10 การอภิปรายผล (Discussion) และข้อเสนอแนะ
 - 3.11 องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย
 - 3.12 การอ้างอิง (Citation) และบรรณานุกรม (References) ใช้ระบบ APA 6 ให้เรียงตามลำดับอักษรไทย ก่อนอังกฤษ
4. บทความวิชาการ ให้พิมพ์เรียงลำดับดังนี้
 - 4.1 ชื่อเรื่อง (Title) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.2 ชื่อผู้เขียน (Author) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.3 หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด (Affiliation) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.4 บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษไม่เกิน 250 คำ
 - 4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญหรือวลีสั้น ๆ เพียง 2-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.6 บทนำ (Introduction)
 - 4.7 เนื้อหา (Body of Knowledge)

4.8 บทสรุป (Conclusions)

4.9 การอ้างอิง (Citation) และบรรณานุกรม (References) ใช้ระบบ APA 6 ให้เรียงตามลำดับอักษรไทยก่อนอังกฤษ

ตัวอย่าง การจัดหน้ากระดาษ

1.3 นิ้ว		18 pt	
ชื่อเรื่องภาษาไทย		ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ	
1 นิ้ว		14 pt	
บทคัดย่อภาษาไทย		ชื่อผู้เขียนภาษาไทย(ชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษ) หน่วยงานที่สังกัดภาษาไทย หน่วยงานที่สังกัดภาษาอังกฤษ	
15 pt		1 นิ้ว	
.....ไม่เกิน 250 คำ.....			
.....			
.....			
.....			
คำสำคัญ:			
Abstract			
.....ไม่เกิน 250 คำ.....			
.....			
.....			
.....			
Keyword:			
1 นิ้ว		1 นิ้ว	

1.3 ชื่อ

บทนำ

.....

.....

.....

.....

.....

1 ชื่อ

(การอ้างอิง ดูการลงรายการในเอกสาร Citation APA 6)

1 ชื่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

.....

.....

.....

.....

วิธีดำเนินงานวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1 ชื่อ

1.3 ข้อ

ผลการวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

1 ข้อ

การอภิปรายผล

.....

.....

.....

.....

1 ข้อ

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1 ข้อ

$$\left\{ \begin{array}{l} \end{array} \right.$$

1. **Introduction**
 2. **Background**
 3. **Methodology**
 4. **Results**
 5. **Discussion**
 6. **Conclusion**
 7. **References**
 8. **Appendix**
 9. **Index**
 10. **Glossary**
 11. **Abbreviations**
 12. **Footnotes**
 13. **Tables**
 14. **Figures**
 15. **Supplementary Materials**
 16. **References**
 17. **Appendix**
 18. **Index**
 19. **Glossary**
 20. **Abbreviations**
 21. **Footnotes**
 22. **Tables**
 23. **Figures**
 24. **Supplementary Materials**
 25. **References**
 26. **Appendix**
 27. **Index**
 28. **Glossary**
 29. **Abbreviations**
 30. **Footnotes**
 31. **Tables**
 32. **Figures**
 33. **Supplementary Materials**
 34. **References**
 35. **Appendix**
 36. **Index**
 37. **Glossary**
 38. **Abbreviations**
 39. **Footnotes**
 40. **Tables**
 41. **Figures**
 42. **Supplementary Materials**
 43. **References**
 44. **Appendix**
 45. **Index**
 46. **Glossary**
 47. **Abbreviations**
 48. **Footnotes**
 49. **Tables**
 50. **Figures**
 51. **Supplementary Materials**
 52. **References**
 53. **Appendix**
 54. **Index**
 55. **Glossary**
 56. **Abbreviations**
 57. **Footnotes**
 58. **Tables**
 59. **Figures**
 60. **Supplementary Materials**
 61. **References**
 62. **Appendix**
 63. **Index**
 64. **Glossary**
 65. **Abbreviations**
 66. **Footnotes**
 67. **Tables**
 68. **Figures**
 69. **Supplementary Materials**
 70. **References**
 71. **Appendix**
 72. **Index**
 73. **Glossary**
 74. **Abbreviations**
 75. **Footnotes**
 76. **Tables**
 77. **Figures**
 78. **Supplementary Materials**
 79. **References**
 80. **Appendix**
 81. **Index**
 82. **Glossary**
 83. **Abbreviations**
 84. **Footnotes**
 85. **Tables**
 86. **Figures**
 87. **Supplementary Materials**
 88. **References**
 89. **Appendix**
 90. **Index**
 91. **Glossary**
 92. **Abbreviations**
 93. **Footnotes**
 94. **Tables**
 95. **Figures**
 96. **Supplementary Materials**
 97. **References**
 98. **Appendix**
 99. **Index**
 100. **Glossary**
 101. **Abbreviations**
 102. **Footnotes**
 103. **Tables**
 104. **Figures**
 105. **Supplementary Materials**
 106. **References**
 107. **Appendix**
 108. **Index**
 109. **Glossary**
 110. **Abbreviations**
 111. **Footnotes**
 112. **Tables**
 113. **Figures**
 114. **Supplementary Materials**
 115. **References**
 116. **Appendix**
 117. **Index**
 118. **Glossary**
 119. **Abbreviations**
 120. **Footnotes**
 121. **Tables**
 122. **Figures**
 123. **Supplementary Materials**
 124. **References**
 125. **Appendix**
 126. **Index**
 127. **Glossary**
 128. **Abbreviations**
 129. **Footnotes**
 130. **Tables**
 131. **Figures**
 132. **Supplementary Materials**
 133. **References**
 134. **Appendix**
 135. **Index**
 136. **Glossary**
 137. **Abbreviations**
 138. **Footnotes**
 139. **Tables**
 140. **Figures**
 141. **Supplementary Materials**
 142. **References**
 143. **Appendix**
 144. **Index**
 145. **Glossary**
 146. **Abbreviations**
 147. **Footnotes**
 148. **Tables**
 149. **Figures**
 150. **Supplementary Materials**
 151. **References**
 152. **Appendix**
 153. **Index**
 154. **Glossary**
 155. **Abbreviations**
 156. **Footnotes**
 157. **Tables**
 158. **Figures**
 159. **Supplementary Materials**
 160. **References**
 161. **Appendix**
 162. **Index**
 163. **Glossary**
 164. **Abbreviations**
 165. **Footnotes**
 166. **Tables**
 167. **Figures**
 168. **Supplementary Materials**
 169. **References**
 170. **Appendix**
 171. **Index**
 172. **Glossary**
 173. **Abbreviations**
 174. **Footnotes**
 175. **Tables**
 176. **Figures**
 177. **Supplementary Materials**
 178. **References**
 179. **Appendix**
 180. **Index**
 181. **Glossary**
 182. **Abbreviations**
 183. **Footnotes**
 184. **Tables**
 185. **Figures**
 186. **Supplementary Materials**
 187. **References**
 188. **Appendix**
 189. **Index**
 190. **Glossary**
 191. **Abbreviations**
 192. **Footnotes**
 193. **Tables**
 194. **Figures**
 195. **Supplementary Materials**
 196. **References**
 197. **Appendix**
 198. **Index**
 199. **Glossary**
 200. **Abbreviations**
 201. **Footnotes**
 202. **Tables**
 203. **Figures**
 204. **Supplementary Materials**
 205. **References**
 206. **Appendix**
 207. **Index**
 208. **Glossary**
 209. **Abbreviations**
 210. **Footnotes**
 211. **Tables**
 212. **Figures**
 213. **Supplementary Materials**
 214. **References**
 215. **Appendix**
 216. **Index**
 217. **Glossary**
 218. **Abbreviations**
 219. **Footnotes**
 220. **Tables**
 221. **Figures**
 222. **Supplementary Materials**
 223. **References**
 224. **Appendix**
 225. **Index**
 226. **Glossary**
 227. **Abbreviations**
 228. **Footnotes**
 229. **Tables**
 230. **Figures**
 231. **Supplementary Materials**
 232. **References**
 233. **Appendix**
 234. **Index**
 235. **Glossary**
 236. **Abbreviations**
 237. **Footnotes**
 238. **Tables**
 239. **Figures**
 240. **Supplementary Materials**
 241. **References**
 242. **Appendix**
 243. **Index**
 244. **Glossary**
 245. **Abbreviations**
 246. **Footnotes**
 247. **Tables**
 248. **Figures**
 249. **Supplementary Materials**

[illegible]
$$\left\{ \begin{array}{l} \text{ } \end{array} \right.$$

รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรมในวารสารศิลปศาสตรวิชาการและวิจัย นี้ใช้ตามรูปแบบ APA การอ้างอิงแบบนามปี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ดังตัวอย่างเช่น

ธีรโชติ เกิดแก้ว (2547, น. 55) หรือ (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2547 น. 55)

Ruth Benedict (1995, p. 23) หรือ (Ruth Benedict, 1995 p. 23)

2. รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม

ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2547). *พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สือตะวัน.

Ruth Benedict. (1995). *Pattern of Culture*. New York: St. Martin's Press.

หมายเหตุ: ดูรายละเอียดการเขียนรายงานและการอ้างอิงได้ใน

URL: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/about/submissions>

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

1. กรณีบทความที่เป็นบทความวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาจะต้องผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนและต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษารับรองมาด้วย จึงจะได้รับพิจารณาจากกองบรรณาธิการเพื่อเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต่อไป

2. เนื้อหาและข้อมูลในบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฯ ถือเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง ซึ่งกองบรรณาธิการวารสารไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือร่วมรับผิดชอบใดๆ

3. บทความ ข้อมูล เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฯ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสารฯ หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำเนื้อหาทั้งหมดหรือบางส่วนไปเผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ในรูปแบบใด ๆ จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากวารสารฯ ก่อน

การส่งต้นฉบับ

ส่งไฟล์ข้อมูลบทความผ่านระบบออนไลน์ Thai Journals Online (Thaijo) ได้ที่ URL: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/about/submissions> สำหรับบทความที่ผ่านการพิจารณาและเกณฑ์การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

สำหรับผู้ที่จะตีพิมพ์บทความลงในวารสารศิลปศาสตรวิชาวารสารและวิจัยนั้นจะต้องเสียค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความเรื่องละ **4,500 บาท** เพื่อเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิที่จะพิจารณาคุณภาพทางวิชาการของบทความและค่าดำเนินการอื่น ๆ โดยสามารถจ่ายได้ตามช่องทางต่อไปนี้

การชำระเงิน

- ☐ เช็คขีดคร่อม ส่งจ่ายในนามมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ธนาคาร..... สาขา.....
เลขที่..... ลงวันที่.....
- ☐ โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารธนาชาติ สาขามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ บัญชีออมทรัพย์ เลขบัญชี 168-2-00999-7 กรณีโอนเงินกรุณาส่งแฟกซ์ใบโอนเงินมาพร้อมลงรายมือชื่อกำกับด้วย กรณีที่สมัครเป็นสมาชิกวารสารให้ส่งมาพร้อมกับใบสมัครสมาชิกด้วย ที่โทรสาร 0-2312-6417 หรือ ส่งมายังกองบรรณาธิการ วารสารศิลปศาสตรวิชาวารสารและวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 18/18 ถนนเทพรัตน (บางนา-ตราด) กิโลเมตรที่ 18 ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ 10540
- ☐ ชำระเงินสดที่สำนักงานเลขานุการคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
จึงเรียนมาเพื่อทราบ

Imus

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พัชรา กวินกุลเศรษฐ์
หัวหน้ากองบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตรวิชาวารสารและวิจัย

**แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ใน
วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย**

เรียน บรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ข้าพเจ้า (ชื่อ -สกุล)

(ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

- ☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ☐ อาจารย์
☐ ดร. ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

สถาบันหรือหน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้สะดวก)

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ

- ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

- ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และข้าพเจ้าจะไม่นำบทความนี้ส่งไปเพื่อพิจารณา
ลงตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ อีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งบทความต้นฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสารศิลป
ศาสตร์วิชาการและวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

.....ลายมือชื่อเจ้าของบทความ

(.....)

วันที่

แบบรับรองบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/ วิทยานิพนธ์/ ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารศิลปศาสตรวิชาการและวิจัย คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ข้าพเจ้า ☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ อาจารย์ ☐ ดร.

ชื่อ - สกุล

สถาบันหรือหน่วยงานที่สังกัด.....

.....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อ)

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ของนักศึกษา/นิสิต ชื่อ -สกุล

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

.....ลายมือชื่อ

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษา

วันที่